

Ortadoğu'nun çehresini değiştireceğiz

ABDULLAH ÖCALAN

Seçme Röportajlar

Cilt I

Weşanên Serxwebûn 69

Mehmet Ali Birand
Yalçın Küçük
Necmi ve İlkey Demir
Doğu Perinçek'in
ABDULLAH ÖCALAN'la yaptıkları röportajlar

Ortadoğu'nun çehresini değiştireceğiz

ABDULLAH OCALAN

Seçme Roportajlar

Cilt 1

WEřANĒN
SERXWEBŪN

69

Seçme Röportajlar / Cilt 1
Ortadoğu'nun çehresini değiştireceğiz
Weşann Serxwebûn: 69

Birinci baskı: Aralık 1994

Herausgeber:
Agri Verlag
Vogelsanger Str. 286
D-50825 Köln

İÇİNDEKİLER

Yayınevinin Notu	7
Türkiye halkıyla eşit ve kardeşçe yaşamaktan yanayız (M.A. Birand)	9
Mücadelemiz Ortadoğu halklarına büyük kurtuluş yolunu açıyor (Yalçın Küçük)	223
Türkiye ve Kürdistan'da omuz omuza devrim, hem de ertelemeksizin (Necmi ve İlkay Demir)	251
Kürtlerin dirilişinde bir bahar yaşanıyor (Doğu Perinçek)	313

YAYINEVİNİN NOTU

PKK Genel Sekreteri Abdullah ÖCALAN yoldaş ile ilk ve kapsamlı röportajı, Haziran 1988'de gazeteci-yazar M. Ali Birand yaptı. Bunu izleyen yıllarda, 1989, '90 ve 91 ve günümüze kadar bu tür röportajlar çok büyük bir yoğunlukla sürdü. Türkiye'nin sağ ve sol basınının hemen hemen tümü ile birlikte, dünyanın belli başlı bütün ülkelerinden gazeteciler de Başkan Apo ile röportaj yapabilmek için Mahsum Korkmaz Akademisi'ne gittiler. Bazı sınırlamalar ve yasaklamalar olmakla birlikte büyük çoğunlukla yayımlanan röportajlar, yayımlandıkları her yerde önemli yankılar yarattı ve ilgi gördü. Bu röportajlar, sadece Kürdistan sorununu Türkiye ve dünya kamuoyuna tanıtmakla kalmadı, aynı zamanda onyıllardan beri ilkel milliyetçiliğin bu konuda yaratmış olduğu büyük tahribatların düzeltilmesinde de önemli bir rol oynadı.

Elinizdeki kitap, yukarıda belirtilen yıllarda Türkiye'nin sağ ve sol basınının Başkan Apo ile yapmış olduğu çok sayıda röportajların birinci cildir. Bu ciltte yer alan röportajları bant çözümlenmeleri üzerinde düzenleyerek yayına hazırladık. Böyle

bir çalışma içinde, doğal olarak bazı cümlelerdeki fazla birkaç kelimeyi çıkardık veya birkaç kelime ekleme yaptık, ancak içeriğın değişmemesine büyük dikkat gösterdik. Yine birkaç röportajda da bazı soruların ve yanıtların yerini değiştirdik, yani birbirine yakın olanları peş peşe getirerek ortak bir ara başlık altında topladık. Bunlar dışında herhangi bir değişiklik yapılmamış ve röportajların orijinalitesi korunmuştur.

Röportaj başlı başına bir yazım türüdür ve de güzel bir türdür. Hele Başkan Apo'nun düşündürücü nükteleri ve çarpıcı benzetmeleri ile çok daha güzel olmaktadır. Bu nedenle, elinizdeki kitabı okuyan herkes, sadece Türk-Kürt ilişkilerinin tarihi, Kürdistan'ın durumu, PKK'nin tarihi ve ulusal kurtuluş mücadelesi ile gerillanın pratiği, Türkiye'nin durumu ve demokratikleşme sorunu, bu konuda Kürdistan direnişinin oynadığı önemli rol, dünyanın çeşitli alanlarında yaşanan güncel politik olaylar ve benzeri konularda PKK Genel Sekreteri'nin görüşlerini kapsamlı bir biçimde öğrenmekle kalmayacak, bunlarla birlikte kitabı bir roman rahatlığı ve çekiciliği içinde okuyabilecektir. Bu inançla kitabı (Türkçe okuyabilen herkese) sunuyoruz.

Weřanên Serxwebûn
Kasım 1994

TÜRKİYE HALKIYLA EŞİT VE KARDEŞÇE YAŞAMAKTAN YANAYIZ (*)

**“Biz öyle bir temel açtık ki, kırk tane
PKK inşa edecek bir ortam söz konusudur”**

(*) Gazeteci Mehmet Ali Birand'ın, PKK Genel Sekreteri Abdullah ÖCALAN yoldaşla Haziran 1988'de yaptığı bu kapsamlı röportajın bir kısmı Milliyet gazetesinde “işte APO, işte PKK” başlığı altında yayınlandı. Röportajın yayını gazetenin tirajını birkaç kat yükseltti. Daha devam ederken röportajın yayını durduruldu ve yasaklandı. M. Ali Birand ve gazetenin yazışmaları müdürü hakkında dava açıldı ve mahkemede yargılama yapıldı. PKK Genel Sekreteri Abdullah ÖCALAN yoldaşla yapılan ilk röportaj olması nedeniyle, hem Türkiye ve Kürdistan'da, hem de dünya kamuoyunda röportajın çok büyük yankıları oldu. Çeşitli kuruluşlar tarafından M. Ali Birand'a gazetecilik ödülleri verildi. Röportajı bant çözümlenmeleri üzerinde redakte yaparak yayına hazırladık ve okuyucuya sunuyoruz.

Sadece bir gazetecilik olayı değil

Abdullah ÖCALAN: Eğer sorunlar tartışılırsa, belki bazı sonuçlara ulaşılabilir. Kesinlikle bu bir ihtiyaçtır.

Mehmet Ali BİRAND: Siz buna inanıyorsunuz yani.

- Bu kötü bir yaklaşım değil aslında. En kötüsü dilsizlerin, sağır-ların birbirlerine karşı yaptıklarıdır. Hiç anlamazlar, görmezler, ama vuruşurlar. Şimdi bunu kaldırmak gerekiyor. Zira bu ilkel bir yakla-şımdır.

- **Bir de en son, yani tamamen zamanlama açısından öğren-mek istiyorum; bizden sonra bir başka grubun gelme durumu-nu sormak istiyorum.**

- Herhalde olabilir.

- **Bunun zamanlamasını siz ne şekilde yapıyorsunuz?**

- Şimdi sanırım şöyle olsa daha isabetli olacak: Onları biraz daha doğru ayarlamak mı gerekebilir? Sizin gazeteniz bence değerlendir-medeyi biraz öncülük edebilir.

- **Eğer Milliyet'in bir parça tutarlılığı varsa, değerlendirme konusunda güvence verebilir. Yani o kadarını yapar. Ama, "ikinci grubu ben hemen üç gün sonra kabul edeceğim" derse-niz, o zaman biz zorlanmış oluruz. Halbuki ben istiyorum ki... Açıkçası, şimdi ayın 13'ünde Başbakan Atina'ya gidiyor.**

- Evet, o amaçla...

- **Ayın 13, 14, 15'inde basın sadece Yunanistan'a bakacak.**

- Evet.

- **Ben istiyorum ki, ayın 15'inden sonra biz devreye girelim.**

- Tabii tabii.

- **Yani, şimdi o zaman diğer grup ayın 15'inden sonra gelirse, bunu ben gerçekleştirebilirim. Eğer siz diğer grubu da "ben he-men ayın 13'ünde alacağım" dersiniz, o zaman Özal'ın o gürül-tüsünden, Papandreu ile görüşmesinden...**

- Şimdi hemen kamuoyuna yansıtmak gerekmez sanıyorum.

- **Hayır, işte bekletmek istiyorum. Ama şimdi Milliyet de bu-nu kendisi değerlendirmek ister. Yani bir Nokta'da, bir Cumhuriyet'te çıkarsa, o zaman gazeteler rekabet yapar. Za-**

man ister ki, ben bunu...

- Şunu sağlayalım: Yani diyelim sizce on gün mü gerekir buna?

- **Evet, siz on gün sonra kabul etseniz...**

- Onlara o temelde yaklaşıyoruz, koşullarımız öyle olabilir.

- **O zaman olur.**

- Tabii.

- **O zaman biz devreye Özal'ın dönüşünden sonra gireriz. O zamana kadar hazırlanırız.**

- Onu biraz da tartışmak gerekir. Yani Milliyet bunu nasıl yansıtmalı? Bence biraz daha böyle olgun yansıtmaları gerekir. Çünkü önemli politik etkileri de olabilir.

- **Ben şöyle düşünüyorum...**

- Milliyet'in bu durumdan kazançlı sonuç almasını, kendi çizgisi gereği sonuç almasını da istiyorum.

- **Ben şöyle düşünüyorum; yani yaklaşım şekli, veriş şekli şöyle olacak: "İşte Abdullah Öcalan: Şimdi onu dinleyin!"**

- Konuşuyor veya...

- **Yani...**

- "Abdullah Öcalan konuşuyor" olabilir.

- **Yani konuştu, konuşuyor, görüşlerini açıkladı. Anlatabiliyor muyum? Yani onun içine yorum morum bile katmak istemiyorum. Kendim yapmak istemiyorum. Hayır, sözü size bırakmak istiyorum.**

- Şimdi ben kapsamlı konuşacağım. İnanıyorum ki, Türkiye halkı içinde bilgi almak isteyen çok insan var. Onlara saygılı olacağız. Yayınlarken bunu göz önünde tutmak gerekir diyorum. Mesele bir gazetecilik olayını başarıyla yerine getirmek değil. Çok canlı politik bir durum yaşanıyor. Buna aracı oluyorsunuz. Buna saygı duyun. Buna saygılı olmak zorundayız. Bu düşünceler tartışılır, eleştirilir. Şimdi biz de Türkiye halkının şunu bilmesini istiyoruz: Bizim bir canavar, kılıcı almış biri olmadığımızı bilmesini istiyoruz.

- **Zaten onu soracağım size. Yani diyeceğim ki size, birtakım eylemlerinizde bizzat çocuk ölüyor, bazı...**

- Ondan da öteye şunu diyeceğim Türkiye halkının kendisine: Türkiye halkı, Türkiye ülkesi gerçekten bizim onursuz duruma gir-

mediğimizi de görecek. Yani bilindiği gibi “vatan hainleri”, bilmem şöyle böyle diye lanse ettiler... Türkiye üzerinde böyle bize göre çirkince olabilecek bir şey oldu mu benden önce bu emperyalist bir yaklaşımdır diyorlar anında reddediyorlar. Türkiye aleyhinde şöyle bir bağlılık, bir ajanlık ilişkisinden söz ediyorlar. Yok bizde öyle bir yapı. Yani onu anlatacağım.

- Bu bakımdan, yani o zaman isterseniz şöyle diyelim: Biz ayın 15'inde veya 16'sında devreye gireceğiz. 15'inde gezi bitiyor çünkü. Ayın 16'sında gireceğiz. Eğer siz ikinci grubu 25'inden itibaren...

- Devreye geçirirsek...

- **Tekrar devreye geçirirseniz...**

- Olabilir.

- **O zaman iş imkanı çıkar.**

- Olabilir olabilir. Bu Türkiye basını için iyidir. Yabancı basın için o kadar sorun değil.

Coşkun Aral (Foto muhabiri): Yabancı basında şöyle bir şey olabilir: Biliyorsunuz, o aldatmaca haberler var. Televizyondan ABC mi gelecek; Hürriyet ABC'den fotoğrafı alıp “İşte Apo” diye gösterebilir.

- **Yani şu arada çarpılmasın.**

- Yok yok, sanmam. Ondan önce olsun.

- **Onun için diyorum ki, eğer siz 25'inden itibaren yabancı ve Türk, diğerlerini...**

- Olabilir.

- **Alırsanız eğer...**

- Bu konuda bir sakınca olmaz.

- **Çünkü ben, buradan alacağım söze göre hareket ederim.**

- Şimdi bu, sanırım biraz uzun sürer.

- **Yani bu bir günlük bir şey olmayacak mı diyorsunuz?**

- Haliyle, bu bir süreci başlatıyor.

- **Bu, bir hafta bilmem ne sürececek olursa, 15 gün falan...**

- Tabii, çok yoğun olacak.

- **Yani ikinci gruba sizin vereceğiniz bilgiler, oradan gelecek olan tepkilere tepkiniz olacaktır. Anlatabiliyor muyum?**

- Şimdi bu doğaldır. Siz bu işe diğerlerinden daha anlamlı, daha erken başladınız. Onların da buna saygılı olmasını isteyeceğiz sanırım. Yani konuşmadık, tanımiyorum. Ben biraz da onlar için bu durumu değerlendirdim de, sanırım kabul ederler. Erteleme de olmazsa, burada bant konuşmaları elimizde kalır. Biz 25'inden sonra teslim ederiz. Yani belli bir süre koymak gerekmez, ben onu sizden önce düşündüm. Yani bu süreyi Milliyet...

- **Bakın şunu yapacaklar, size söyleyeyim: Biz başladıktan sonra hangi gazete devreye girerse... Ben kendim onu biliyorum.**

- Biliyorum.

- **Onun için diyorum ki ben, biz şunu temiz bitirelim. Anlatabiliyor muyum?**

- Doğru tabii, bitirilmesi gerekir. Ben yine onu doğru buluyorum.

- **Ondan sonra girsinler, istedikleri gibi yapsınlar.**

- Anlamı bozulur yani.

- **Sizin bir resminiz çıksın; fikirleriniz, çabalarınız, kamuoyuna çıksın. Kamuoyu onu biraz...**

- Hatta diğerlerini ben bunun devamı haline getirebilirim.

- **Ben onu diyorum. Tepkilerin çoğu bilinçli...**

- Ben bunu bir süreç olarak ele alacağım. Bir dergiye ileteceğimiz hususlarla bu farklı olacak. Şimdi köklü bir platform açacağız. Daha sonra diğerlerine bazı işler düşecek. Bu da haliyle normal karşılanır. Çünkü onların da kamuoyları vardır. Yararlı olacak yani. Daha geniş bir tartışmaya da yol açabilir. Ben onu düşündüm.

- **Yani sizin için de o şekildeyse, ben bütün programımı ona göre ayarlarım.**

- Böyle gelişmesi için sanırım başarırız.

- **Çünkü vize konusunda ise hiç uzatılacak bir durum değil sanıyorum.**

- Tabii tabii.

- **16'sına kadar kalabilir. Yani o zamana uygundur.**

- Şimdi 15'inden 25'ine kadar onlar ancak görevini görmüş olur.

- **25'ine kadar...**

- Uygundur..

- **Şimdi ben şunu düşünüyorum: Konuşmada siz öyle bir görüş ortaya atarsınız ki (ne ileri süreceğinizi bilmiyorum) onu biz Başbakanla devam da ettiririz. Mesela Başbakan ona öyle esnek bir tepki verebilir ki, anlatabiliyor muyum?**

- Öyle gelişmeler olur ki, genelkurmaylıktan tut... Yani size belirli bir şey yaratacak.

- **Kargaşaya sokmayalım. Yani her kafadan bir ses çıkartmayalım. Bitirip götürelim. Ondan sonra diğerleri istediği gibi çıksın yani.**

- Uygun. Ben de öyle düşünüyordum. Yani sizinki rolünü oynadıktan sonra. Haliyle bu girişimin de özü budur. Yani şimdiye kadar kabul etmedik. Aslında Türkiye solu da dahil, uzun süredir yönelmedim, onlarla da 5-6 yıldan beri tartışma ihtiyacı duymadım. Yine öyle çok sayıda gazeteci kabul edemedik. Dediğim gibi, sizinkinin gazetecilik olayını aşan bir durumu vardır. Kesinlikle bu konuda çok anlamsız bir kör ve sağırklar diyalogu var. Şimdi burada siz bir girişim yaptınız, biz de buna cevap vermek zorundayız. Hükümet üzerinde etki yaratacak. Bu kaçınılmazdır.

- **Sizin çıkacak olan görüntünüze göre değerlendirilecektir. Yani iki türlü görüntü çıkabilir. Bir, bunu tersten alırsınız; işte ne kadar sert, ne kadar gaddar, bilmem ne diye çıkarırsınız. Bir de, “yahu kardeşim, gelin ortada şöyle bir sorun var, bunu artık konuşarak halledelim” şeklinde çıkar. Benim istediğim bu ortaya çıksın. Biz konuşalım, diyalogu tartışmaya açalım. Çünkü onun arasına her giren bir çengel atacak.**

- Evet, tamam.

- **Yani benim görüşüm, ama siz...**

- Anlıyorum. Yani onların yaklaşımı çok çok şu olabilir sanıyorum: Biraz düzeltme olabilecek, onlarsa bu çarpıklığı geliştirmek isteyecekler. İkinci bir şans veririz. Bir Tercüman gazetesi karşı propaganda yapmak isteyecek. Biz Tercüman'ı iflas ettirebilir, daha sert tavır da koyabiliriz. Yani o tavrını değiştirmezse, şimdiye kadar olduğu gibi ilgi gösterilmez. Yani bunu düşünüyorum. Böyle bir ilişkiyi anlamlı bir biçimde yansıtmayı basit bir gazetecilik olayı olarak düşünmemek gerekir. Siz de bunu böyle ele almalısınız.

- Ben de öyle görüyorum.

C.A.. Ben de öyle görüyorum.

- **Yani gelmemin nedeni, şimdi onu söylüyordum, yanlışım. Yani bir ara onu konuştum. Nereye gidiyoruz, kime gidiyoruz, ne yapıyoruz? Dün karımla konuştum. “Yahu beni çocuğumla bırakıp nereye gidiyorsun, biliyor musun?” diyor. Dedim ki, güveniyorum. “Güvenerek çok kimse nerelere gitti, yok oldu” dedi. Ciddi söylüyorum.**

- Kadın şimdi telaş içindedir.

- **Canım, telaş içinde, o apayrı bir husus. Yani şimdi ben böyle hissetmesem, bu güveni duymasam, hani gidip de hayatımı Lübnan dağlarında... gibi geçirmeye niyetim yok yani.**

- Arkadaşlar bir özelliğimi mi kastetmişler? O çok daha ilginç. Orada Şırnak'ta olmuş herhalde. Öyle değil mi? Çok tuhaf!..

- **Soru tarzını isterseniz size şöyle bir anlatayım. Yani nereden geleceğim, nereye kadar izah yapacağım diye. İster misiniz onu?**

- İçeriğe girmeden önce, yine Milliyet'in yansıtma biçimi önemli. Başlangıçta “Bir röportaj var” diye haber verebilir.

- **Siz konuşun.**

- Tamam. Daha sonra seri halinde bu devam edecek.

- **Seri halinde değil, siz konuşacaksınız. Yani benim amacım...**

- Sorularınız olacak ama...

- **Tabii, arada sorularım olacak biraz.**

- Tabii sorular anlamlı olur.

- **Gayet tabii.**

- Fotoğraflar olacak biraz.

- **Fotoğraflar olacak.**

- Milliyet'in gücü bu konuda ne kadar kaldırabilir?

- **Vallahi söyleyeyim: Milliyet bunu bir hafta devam ettirmek ister. Sürdürür.**

- Bir hafta uygun, değil mi?

- **Yani şimdiye kadar da yapmamıştır. Ama bu konuda yapar. Çünkü basit bir konu değil.**

- Ben de onu söyleyeceğim. Basit ele almak isterse...

- **Hayır hayır.**

- Böyle bir şeyi böyle hafif, çok basit...

- **Ben o zaman orada kalmam, çıkarım.**

- Anlamsız olur yani.

- **Ben kalmam yani. O bana da hakarettir.**

- Dedim ya, Washington Post üç defa rica etti. Devreye girenler de vardı ve hissettirdi de, şöyle anlamlı olur diye. Şimdi Türkiyeli bir gazeteci ile bu işleri böyle geliştirmenin benim açımdan da daha doğru bir anlamı var.

- **Şıktır.**

- Daha doğrudur. Sorunları çözüm kaynağında ele almak gerekir.

- **Çok basit. Washington Post'tan Türk gazetelerinin aktarıp yazmaları başka...**

- Bizim için de pek uygun yöntem olmaz.

- **Ve bir tek şunu isterim: Eğer siz bir haber gönderip bittikten sonra “iyiydi, kötüydü” diye eksiklikleri belirtirseniz memnun olurum.**

- Tabii. Kısa bir değerlendirme iyi olabilir. Yollarız.

- **Bir de gazetenizde... Şimdi iç işleştikten bahsediyorum. Sizin gazeteniz de yazdığı taktirde bu söyleşiyi propaganda haline sokmasın. İşte “Aslan Milliyet, aslan M. Ali Birand...”**

- Yok yok.

- **“Bizim görüşlerimizi yansıtıyor”, falan filan... hale sokmasın.**

- Yok.

- **O zaman o Tercüman'ın falan ağzından...**

- Biliyorsunuz, sizi de çok sert eleştiriyorlar bizimkiler herhalde.

- **Ben onu söyleyecektim. Yani neredeyse...**

- Ben bir şey demiyorum. Kendileri yazıyorlar. Yani yazsın...

- **Hayır... Hani keşke dedim, kendimde bu kadar güç görsem. Yani öyle de yansıtabiliriz, bilmiyorum bu biraz... Ben sizin bir takım girişimlerinizi eleştirdim, eleştiririm...**

- Sert eleştirileriniz vardır. Yani o ayrı, fakat aşırı eleştiriler de var.

- **Tabii.**

- Bu sizin tutumunuz. Yani bu konuda...

- **Karşılıklı bu uygar tartışmayı eğer ortaya biz koyamayacaksak...**

- Şimdi kendim çok kaba insanlarla tanışmışım. Siz bana göre biraz anlayışlısınız. Yedi yıl kör taşla konuşmasını bildim, çok sabrım var. Bu konuda kendime güveniyorum yani.

- **Galiba beni kötünün en iyisi olarak görüyorsunuz.**

- Bilmiyorum, fazla bir şey demeyeceğim de. Yalnız Türkiye halkına bir şeyler iletmek istiyorum. Yani şimdi hükümet, genelkurmay ne kadar anlar, benim umurumda değil. Bu kadar büyük acılar yaşanmıştır, işkenceler görülmüştür. Bütün bunlar gerçekten bir sadizm olarak, bilmem bir terör, bir kişinin yaptığı terör çılgınlığı değil. Çünkü kendi yaşamımı açacağım biraz. Hiç etkisi yoktur. Nasıl olur? Kendim dahi bu kadar bir hareketin sorumluluğuna giriyorum. Bu hareket bu kadar şeyler yapıyor. Benim durumumla büyük bir çelişki olduğunu ortaya koyacağım. Ama nedenleri var. Yani böyle bir hareketin gelişmesinin böyle bir özellikle ilişkisi vardır. Şimdi Milliyet bu biçimde de yansıtabilir. Ama yanlış olur, onu sonradan da söyleriz. Yani anlamını verebilmeli.

- **Bence böyle...**

- Bu konuda Milliyet'in bir çizgisinin olduğunu görmek istiyor insan ve biraz da bir çizgiyi geliştirmek istiyor.

- **Yani Altan Öymen'in yorumlarını, başyazılarını zaman zaman okuyorsunuz.**

- Ben Altan'ı tanırım biraz. Altan, Mamak'ta biraz kalmıştı. Uçağı kaçırmıştı.

- **O sizi tanıyor mu?**

- Tanıyordu biraz. Konuşuyorduk.

- **“O benim terörist arkadaşımdır” diyor. “Ben uçağı kaçırmasam...”**

- Beraberdik uzun bir süre. Çok sempatik bir adamdı o zaman.

- **Altan, sağduyusuna çok güvendiğim bir insandır. Ve yaklaşımı farklı değildir Altan'ın. Hani böyle sorun yoktur, sadece şeydir, falan filan...**

- O doğru. Diğer yandan Örsan Öymen bu işe önce el attı. Ger-

çekten böyle bir görüşmenin gelişiminde onun yaklaşımlarının da etkisi var. Onu belirtmek istiyorum. Örsan, gazete yazarlarının içinde gerçekten çaplıdır, yani onu biraz görmek mümkün. Çok değerli bir insan, söylüyorum ben açıkça. Onun “Bir İhtilal Daha Var” kitabını okudum. Gerçekten yani gerçeklere dokunabiliyor.

- **Siz benim kitapları okudunuz mu?**

- Okudum. “Emret Komutanım”ı okudum, onu özellikle. Arkadaşlar da okuyor. Burada bol bol yararlanmalarını söylüyorum.

- **İlk defa “12 Eylül” kitabımda başladım.**

- Evet, onu da okudum.

- **Kürt sorunu diye biraz söz etmiştik.**

- Farkettirmiştiniz.

- **Ondan sonra Evren'den haber geldi: “Onunla görüşmek istiyorum.” Köşke gittim. “Kitabınızı okudum” dedi. “Yalnız burada Kürt sorunundan bahsediyorsunuz, ancak Kürt yoktur” dedi.**

- (Gülüyor.)

- **“Sayın paşam” dedim, “o devletin politikası, yani sizin politikanız. Bence var. Bu konuda ben yazıyorum, yani devlet yazmıyor.” Bir şey demedi, yani karşı çıkmadı. Daha doğrusu, uygun bulup...**

- Acı mı geldi sana? Yani yaklaşımlardan siz de zorlanmışsınız. Zordur. Bir bize bakıyorsunuz, bir oraya bakıyorsunuz.

- **Tabii bir yerde...**

- İki şey arasında bir denge.

- **Şimdi söyleyeyim. Bu röportaj, yani bunu benim yapmış olmam, bana tam böyle bir ip cambazlığını oynatıyor.**

- Sizi bu konuda rahatlatmak isteğim var. Biliyorum, zorlanıyorsunuz.

- **Mesela birtakım durumlar var ki, “şimdilik yazmayayım” diyorum. Yani şu arada bunların üstüne çok düştük, biraz bekleyeceğim. Hani zorlanma var. Var, çünkü bir de Türkiye’de oturmuş korkunç bir imaj var. Sizin daha iyi bildiğiniz gibi, dışlanmış bir parti var. Onu sallamak, onu şey yapmak, o kadar...**

- Evet biliyorum. Size şunu söylemek daha önceden aklıma gel-

di: Bir denge tutturmak, devlet bir şeyler hissettirmek istiyor bize. Bu bariz. Biz de bu konuda payımıza düşeni yaparız. K r bir mantık yoktur. Ve bir şeyler hissettirilmek isteniyorsa, buna icabet göstermek gerekiyor. Bunu da belirttim. Milliyet için de dediğim gibi. Siz Örsan  ymen gibisiniz. Örsan dediğim gibi, yani icabet edilmesi gereken bir kişiliktir. Ve sanmıyorum böyle basit hesaplamalarla sorunlara yaklaşın. Kesinlikle yani, düşüncelerini, inanışlarını anlamak için yazıyordu. Hatta ben, olanağım olsaydı ilkin onunla konuşmayı düşünüyordum. Açıklıkla belirteyim, ona üzüldüm. yani onun olmayışına epey  z ld m. Hatırlıyorum, 24 Temmuz idi... Yani bir yerde o anıyı tazelemiş oluyoruz. Milliyet'in yine bir bütün olarak geliştirmek istediği çizginin biraz farkındaydık.

- **Söyleyeyim. Milliyet duyarlıdır bu konuda.**

- Tabii, bize göre yanlış. Eleştirisi, tüm etkinliği var. Fakat bir çizgi olayını görmemek mümkün değil. Orada bence icabet etmek gerekiyor. Yani en azından tartışan kalemler biraz farklı. Ciddiye alınması gereken şeyler var.

- **Yani bir Mümtaz var ki...**

- Var, biliyorum. Vardır yani...

- **Teoman var.**

- Teoman, o diğerleri de. Ekonomi  zerine yazanlar var. Bilmem o diğerleri var. Bu noktada biz bir hamle yapmak, basına bir bilgi vermek istiyoruz. Onu geliştirmek, bu konuda bizim de bir şeyler yapmak görevimizdir. Ne kadar başarılı olur, o ayrı bir mesele.

- **Tekrar söyleyebilirim. Bu denemeden, "keşke yapmasaydım" diye ıkmayacağız. Yani ben kendi üstüme düşen tarafından söylüyorum tabii. Anlatabiliyor muyum? Yani gazetede yansımaları açısından.**

- Evet.

- **Yani şu kadarını söyleyeyim: Bu gazete bir şey yapmaz. Ama biz başka bir gazetenin "işte katil" filan gibi yaklaşımını...**

- şimdi buna bir şey katmak istiyorum. Ben dedim ya, bunlar günlük olarak bir şey doldurur. Yalnız buraya değil, Sovyetler'den tutun şeye kadar böyle tahliller yapmıştır. Ben de söyledim: Bu yaklaşımlarla hiçbir şey halledilemez. Özde böyle değil. Yani bun-

ların çoğu doğru değil. Halen yazıyorlar, benim nasıl terörist olduğumu, böyle nasıl vurulduğumu, şöyle olduğumu, böyle olduğumu... Aslında devlet de birçok şeyin farkına varıyor... Gazetelerin yazdıkları gerçekten büyük yalanlarla dolu...

- **Bu biraz da...**

- Çok büyük. Ne yani?

- **Etrafınızın da biraz etkisi var. Veyahut da etrafınızda olduğunı sanan veya söyleyen insanların da büyük etkisi var.**

- Yalanlar çok. Neyse bu konuda üstlenmem yok. Yani burada dengesiz bir şey çıkmış. Benden ziyade ortama fazla bir şey kazandırmaz. Şimdi ortama bir yenilik getirmek istiyorsunuz. Biraz daha seviye tutturulmak isteniliyor. Bu önemli, yapmak gerekir.

- **Yani insanlar bunu okuduktan sonra desinler ki, yahu bu adamın bir mesajı var, bir şey diyor bu. Yani o çıksın istiyorum.**

- Sola göre yapmak istedik, yani bu konuda bizim sol gruplarla epey tartışmalarımız vardı. Eskiden beri, taa 1970'lerden beri. Ben Mahir Çayan'ların günlerinden beri biliyorum. Çok tartıştık. Hatta bu gibi sorunları ilk defa ağızlarına alanlar onlardı. Ben daha ağzıma almamıştım. Bu insanların hakkını da vereceğiz. Fakat "işte başlarına gelenler" diyorum. Dokunacağım, o konulara da dokunacağız. Doğrudur yani, durum sizi de ilgilendiren, bizi de ilgilendiren bir aşamaya girmiştir. Duyarlı olmalıyız. Türk-Kürt ilişkilerinde bu biçim biraz değişmeli. Sizininki iyi; küçük bir girişim var. Ne kadar sonuç verebilirsiniz, gücünüz nedir? Veya bu konuda etkinliğiniz ne kadar rol oynayabilir? Fakat değer vermek gerekiyor. Biz sizinle konuşurken bunu söyleyeceğiz. Aslında şunu da hemen arkasından söyleyeyim: Bunu sol'la geliştirmek istediğimiz demokrasi mücadelesinin bir parçası olarak görüyoruz. Yine çok tehlikeli, yanlış, son derece şoven anlayışlara da bir cevap getirmek istiyoruz. Onların o kör yaklaşımlarını da birazcık anlayışa davet etmek istiyoruz.

Burada şöyle diyebilir: PKK çizgisini bilmemiş, öyle bölme-parçalama, böyle düşmanca... Değil, hiç bunlarla alakası yok aslında. Mesele imparatorluklar peşinde koşmak değilse, mesele gerçekten dengeli bir yaşam kurmaksa, aslında yapılacak çok şey var. Adam

eğer imparatorluk hülyasında ise, bu olumsuzluklar, bu çatışmalar devam edecek. Ama gerçekten onurlu bir halk, ulus yaratılmak isteniyorsa, en az kendisine layık gördüklerinin yüzde yirmibeşini diğer bir halk kesimine layık görme düşüncesindeyse, yine birlikte yapılacak şeyler çoktur. Ve biz bu konuda çok açığız. Bizi bu kadar gaddar, amansız, bilmem kaba güçten başka bir şey anlamayan diye ilan etmek yerine, çok sınırlı bir kimliğini ifade etme, adını belirleme diyelim; yani dünyada kapitalist ülkesinde de, sosyalist ülkesinde de tanınanın yanında devede kulak olabilecek bazı girişimlere açık olduklarını belirtirlerse, biz bunu geliştirebiliriz. Ama yine şunu da söyleyeyim: Oyuna gelmeye bizim hiç niyetimiz yok. Ben kırk yıl burada kalırım, bir şeyler yaparım. Çünkü bu konuda çok kararlıyım. Yani ben de kendimi kişilik olarak hazırlarken, basit taktiklerin kurbanı olmamak için tüm gücümü hazırlamışım aslında. Buradaki yaşantım bunu kanıtlar. Burada bu çok derin olur. Türkiye'de de, yani bu son ilişkiler içinde dinlendi. Bu konuda duyarlıyım. Ve oyuna gelmeyecek kadar kendimi yetkinleştirmişim. Ama insani istemimiz de var. Diyelim bir ortak yaşama çok istemim var. Yani bir Kürtle bir Türkten daha iyi yaşamasını becerebilecek kadar siyasi, sosyal, kültürel birikim var. Biz bunu, diğer uluslarla, diğer halklarla fazla çelişmeden burada halledeceğiz. Çünkü bin yıllık ilişkiler var ve başka çaresi yok. Şimdi böyle olunca da, artık bu çaba bir gazetecilik olayını aşıyor. Bu çok açık. Duyarlı olmak, dediğim gibi kendi yurtseverliğimizin bir gereğidir. Kesin öyle anlaşılmalıdır. Yok PKK bilmem avukatlık yaptı, avukatı oldu!.. Dünyada bir halk avukatsız da yeşerir. Avukatlara da fazla ihtiyaç yoktur. Konuşturacak bir şeyi varsa konuşturur. Burada bütün insanlara söylüyorum: Yaşamak istiyorsunuz... Yaşamak çok güzel... Ama böyle olumsuz yaşamak boş yaşamaktır!..

Tarih boyunca Kürt-Türk ilişkileri

- İlk olarak sizden, tarihsel açıdan bir olaya bakmanızı isteyeceğim. Ondan sonra, siz hangi dönemden itibaren devreye giriyorsunuz? Neden girdiniz? Nasıl girdiniz? Kim, hangi güç sizi

itti? Ondan sonra, o tarihsel bölüm bittikten sonra, aktüel döneme gireceğiz. Yani günlük yaşantınızda o olayların nedenine kadar... Sonraki bölümde de diğer grup ve ülkelerle ilişkileriniz. Sovyetler Birliği'ni nasıl görüyorsunuz? Amerika'nın rolü? Ortadoğu'da Suriye ile ilişkileriniz? Talabani, Barzani ile ilişkileriniz? Ve tabii bir de kişisel, yani sizlerle ilgili sorular var. Kimsiniz? Kendinizi nasıl anlatabilirsiniz? Bana anlatın. Bunlar, şöyle böyle 60'a yakın sorularımdır. Dediğim gibi, ben her şeyi soracağım, siz çok rahatlıkla “ben buna cevap vermek istemiyorum” deyin, onu geçelim.

- Tarihe ilişkin, Türkiye tarihine ilişkin soru olacak mı?

- **Hayır. Türkiye'deki Kürtçülük akımına, Kürtçülük sorununa ilişkin olarak...**

- Veya bunu şöyle belirlemek daha doğru olmaz mı? Tarih boyunca Türk-Kürt ilişkileri hakkında önce ne diyebilirsiniz, biçiminde olmaz mı?

- **Hayır. O da olurdu. Ancak o çok soyut olur, çok havada kalır.**

- Yalnız özenle bir giriş gerekiyor sanıyorum.

- **Olur. Yani ben şunu şey yapıyorum. Siz bugün geriye baktığımız zaman, Osmanlılar ile Kürtler arasındaki ilişkiler neymiş? İstiklal savaşında Kürtler ne rol oynamış? Neden oynamış? Ondan sonra ayaklanmalar neden olmuş? Sonraki o sessizlik, büyük baskı dönemi ve size geleceğiz.**

- Doğru bir yöntem, böyle yapmalıyız. Ben girişi şöyle yapma düşüncesindeyim: Kürt sorunu...

- **Başlayalım mı? Resim çekimine, dışarda...**

- Başlarken, böyle bir görüşme ve harcadığımız çabalar için teşekkürlerimi belirtmek isterim. Ve böyle duyarlı bir sorunun takipçisi olmanızı saygıyla karşılıyoruz. Çünkü son derece kendini dayatan bir sorun durumuna gelmiştir. İster PKK'nin belirleyici etkisi altında ortaya çıktı diyelim, isterse bunun altında yatan derin bir tarihi nedenler zinciri vardır diyelim. Bunlar birleşmiş, günümüze doğru bu sorun Türkiye'nin gündemine kendini dayatmış ve gittikçe de çözüm için ağırlığını artırarak sürdürmektedir. Türkiye'nin birçok

sorunu vardır. Bu sorunların hepsi de birbirine bağlıdır. Bugün en temel sorunların başında demokrasi sorunu tartışılmaktadır. Böyle bir sorunun varlığına kesin inanıyoruz ve bu sorunun da bize göre en önemli bir parçası Kürt sorunu oluyor.

Bu sorun şimdiye kadar Türkiye kamuoyuna açıldığında, genellikle hep art niyet aranır, hep bazı yabancı ellerin iç durumu karıştırmak için çomak soktukları bir sorun olarak anlatılmak istenir. “Dış kökenlidir, tek milletiz, bölmek-parçalamak istiyorlar, onun için icat edilmiştir, oyuna gelmeyelim” denilir. Tabii bu temelde bütün devlet yönetimi ve kamuoyu da kendini koşullandırmıştır. Kendim, bu politikayı çok yakından tanırım. Hatta bu politikanın uzun süre etkisi altında yaşadık, ona karşı mücadeleye karar vermek ve giderek bu kararı daha radikalleştirerek uygulayıp uygulamama noktasında epey düşünmek gibi, bu konuda bir birikimin sahibi olmaya çaba gösterdik. Yani bağımsızlık ilkesini kavramaya ve uygulamaya, demokrasiyi bu temelde algılamaya çalıştık. Bu kavramların arkasına düştük. Pratikleri nasıl ve bizler neler yapmalıyız? Hani o 1970'lerde, biliyorsunuz çok yakıcı bir tartışma vardı: “Bağımsız Türkiye, demokratik Türkiye” tartışmaları. Bu kavramların en çok yükseltildiği bir aşamada bu politikaya girdik diyebilirim. Ve bu girişte ulusal sorun ya görülüyordu, ya görülüyordu. Vardı o zaman, işte Irak Kürdistan'ında bir ayaklanma, bir hareket geliyordu.

- **O zaman doğrudan doğruya o döneme giriş...**

- Giriş yapıyorum. O yönlü beğeneceksiniz.

- **Ha, pardon.**

- Etkileniyorduk ama, duygusal bir etkiydi. Öyle siyasi, bilmem ideolojik bir etki değildi. Asıl etkiyi, diyebiliriz ki Türkiye'nin o son derece tartışmalı ortamında yaşadık. Türkiyeli gençler, aydınlar en çok bu kelimeleri dile getiriyor, uğruna kavgalar yapıyorlardı. Ve biz de, böylesine bir aşamada bu ortam içine girdik. İşte üniversite ortamıdır, Siyasal Bilgiler Fakültesi'dir, bunlar siyaset öğretiyor. Bunların en belirgin derslerinden bazıları, ekonomi politiktir, siyasal tarihtir, tabii kapitalizm ve sosyalizmin incelenmesidir. Ve bir de sığağı sığağına bir mücadele vardı. Bütün bunlar, bu sorun üzerinde

durmamıza yol açtı. Bir yanda geldiğimiz köken, Kürt halkının en yoksul ve Kürtçeyi halen konuşan bir aile ortamı, bu kadar çağdığı toplum, aile koşullarından gelme, diğer yanda bu kadar sorunların tartışıldığı bir ortam vardı. Bunlar büyük çelişkilerdir. Biz bu çelişkileri bilince çıkarmaya çalıştıkça, doğal olarak soruna girecektik. Tamamına gelişmeler böyle başlamıştır.

Bizim diğerlerinden farkımız şu: Türkiye'nin o diğer sol güçleri ve özellikle Devrimci Gençlik (Dev-Genç), ondan doğan THKP-C, THKO, TİKKO benzeri kuruluşlar vardı; biz onları eleştirdik. Vatanseverlik ve demokrasi uğruna savaşmak yönünde iddiaları vardı. Fakat Türkiye gerçeklerini tam kavrayamama ve içinde buldukları elverişsiz koşullar, gerçekten büyük kahramanlık örnekleri olmalarına rağmen, ezilmelerine yol açtı. Daha sonra geliştirilen gruplar, yine bu meseleleri çok dillerine doladılar, ama fazla bir çözümleyici öge katmadan 12 Eylül'e yakalandılar. Daha ciddi bir mücadeleye girmeden, aslında bana göre daha 12 Eylül'den önce, iç yetersizlikler sonucu kendi dağılmalarını, tükenmelerini hazırlamışlardır. Bu durumda 12 Eylül, aslında kendiliğinden bir sürece son darbeyi vurmuş oluyor.

Bizim durum öyle değildi. Biz ilkelerin peşine düştük. Bunu Türkiye ortamına uygulama gücümüz olmayınca veya bunu başka güçler daha fazla yapıyor durumunu görünce, gittikçe Kürdistan'a yönelmeye çalıştık. Bunu uzun uzun anlatırız. 1975'lerden itibaren yeni bir organizasyona yöneldik, 1980'lerde hareketimiz yükseldi. Zaten ordunun da buna cevabı askeri yönetime geçme hazırlıklarıydı. O günler, bizim için çok sıkışık günlerdi. Bu işe devam etmek ve devam edilecekse nasıl etmemiz gerektiğine dair derin endişelerle birlikte, ama yine de bir ilkeyi konuşturmak ve bunun gereklerini sürdürmek gerekiyordu. Bu ikilem arasında biz, artık Türkiye'de taş çatlasa birkaç ay ayakta kalabilirdik. Bunun için, nefes alınmak isteniyorsa bir yurt dışı pratiğine ihtiyaç vardı. Bu kendisini dayattı ve Ortadoğu alanına çıktık.

Çelişkilerin en çok yoğunlaştığı Ortadoğu alanındaki pratik de kapsamlı anlatılabilir. Burada politika gerçekten çok acımasız yapılır. Herkesi, her gücü, anlayışı, politik ölçüye vurarak tartarlar ve

ona göre değer verirler. Ve bu, kesinlikle kendi politikalarının gerekleridir. Şimdi biz bunu burada yaşadık. Ama yaşarken, şunu da söyleyeyim: Tüm gücümüzle kendi çizgimizin, politikamızın gereklerini işlemeye ve iğne ucu kadar yer bulursak yararlanmaya çalıştık. Ve kesinlikle, ne başkalarının kendi salt çıkarları için kullanmak, (ki bunu isteyenler çoktu) ve ne de bizim buna hemen evet dememiz biçiminde oldu. Ama çok önemli bir politik arena olduğu için, herkes sonuç almak ister ve iyi çaba harcayan, sabırlı-olgun davranan, politikada gelişmek isteyenler biraz sonuç alabilirdi. Bunu yaptık ve en azından örgütü geliştirme imkanı elde ettik. Şunu da söyleyeyim: Bu, öyle Türkiye'nin aleyhine şeytanca planlar geliştirmek isteyenlerin bir yaklaşımı değildir kesinlikle. Evet, Türkiye'den bu temelde taviz koparmak isteyenler olabilir. Ama biz daha çok çaba harcayıp güç oldukça, kendilerinin de yararlanabileceklerini görerek bir yaşama imkanı vermişlerdir. Ayrıca biz burada şehit verdik. Yani tamamen kendi emeğimizle bir yaşama imkanı elde etmiş oluyoruz. Tabii biz bunu, partiyi geliştirmede kullandık. Bildiğiniz gibi, bugün doğru ve önemli bir sorunu gün ışığına çıkardık. Buna gelmek istiyorum.

Sorun önce kabul edilmek istenmiyordu. Sizler tarafından da, uzun süre bu biçimde sanmıyorum kavransın veya üzerine gidilme gereği duyulsun. Daha çok yeni dönemde, mücadelemizin bugünlere doğru gelişmesiyle, 3-4 yıldır dikkat çekmiştir. En azından bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Doğrudur, ben de o inançtayım ki, sorun son derece politik bir sorun haline geldi. Türkiye kamuoyunda da, sorunun sadece Türkiye'nin bütünlüğünü düşüren, sadece dış güçlerin bir dayatması olduğuna gittikçe daha az insan inanıyor. Ve gerçeğin o olmadığı, en üst düzeydeki yetkililer de dahil olmak üzere, gittikçe daha çok anlaşılıyor. Tamamen özgücüne dayanan insanların bir hareketi olduğu biliniyor. Bugün ordunun, bizzat generaller için yayınladığı kitaplar var. 2000'e Doğru ve benzeri yayınlar bunu işliyor. Onlar, ne kadar acımasız koşullarda hareket ettiğimizi iyi bilirler. Buna rağmen sorun ortaya çıkmıştır. Sorunun kabul edilmeye başlanması, bizim için olumlu, doğru bir adımdır. Biz, şimdiye kadar, hemen zafere ulaşıyoruz diye bir şey söylemedik. Bazıları bu ha-

yalde, bu beklentide olabilir.

Türkiye'de demokratik ortamı zehir eden, hatta Türkiye'nin tutarlı bir bağımsızlık politikasını da anlaşılmasız kılan ve bilakis gittikçe daha fazla anti demokratik ve dış politikada tavizler veren temel nedenlerden birini de bu sorun oluşturuyor. Denilebilir ki Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun da son dönemleri dahil olmak üzere, kesintisiz bir ölçü geliştirdi. Bu konuda çeşitli dış güçlere dayanarak oluşturulan dengeyi, Kürdistan'daki ayaklanmaları, isyanları ezdirmekte kullanmak istemiştir. İngilizlerle ilişkilerinde bu çok barizdir. Birinci Dünya Savaşı sonrası kurtuluş savaşında Fransızlarla ilişkilerinde bu çok barizdir. Yine 1925'de Sovyetlerle girdiği o anlaşma vardır, bu da çok barizdir. NATO ile ilişki de böyledir. Günümüze doğru geldiğimizde duyulan endişe, hep dışardan güç aramak, yani bağımsızlığını bitirmek pahasına da olsa bu sorunu imhayla tasfiye etmek. Bu bir gerçektir. Bunu biraz açacağız, açma gereğini duyuyoruz.

Burada şu anlaşılacaktır: “Kökü dışarıda” nedir, ne değildir? Türkiye'nin bağımsızlığı nedir, ne değildir? Bu soruna mutlaka açıklık getirmemiz gerekiyor. Gerçekler neyse ortaya çıksın ve kamuoyu ona göre karar versin. Yani Türkiye halkına saygılı olmak gerekir. Biz durumumuzu ortaya koyarız, bu iddiaların sahipleri de durumlarını ortaya koyar ve halk karar verir. Biz bundan yanayız. “Halklar nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşasınlar” kararıyla gerçeklerin ortaya çıkması temelinde olursa, biz her şeyi yaparız. Demek istediğim, bizim direniş faaliyetlerimiz sorunu gündemleştiriyor. Sizlerin de bunu içtenlikle kabul ederek yönelmeniz, kendi gazetinizde bunu işlemeniz bize anlamlı gelir. Çok kaba ve sığ bir inkarcı yaklaşımın Türkiye'nin de çıkarına olmadığını vurgulamanız yerindedir. Yine bize yönelik doğruya yakın bazı belirlemeler olmasına rağmen, bize göre epey subjektif yaklaşımların da olduğunu belirtmek gerekiyor.

Bizimle bu görüşme isteminizi doğrular icap ettirdi. Eğer doğrular konuşulmak isteniyorsa, bizim de elden geleni yapmamız gerekir. Kaldı ki, daha önce de dediğim gibi, saygı duyduğumuz Örsan'ın bu konuda girişimleri vardır. Bunun devam ettirilmesi an-

lamında da buna icabet ettik. Milliyet gazetesi Türkiye'nin demokratikleşme mücadelesine bir soluk aldırma istiyor. Bu konuda bir üslup, bir nefes aldırma girişimini görmek istiyoruz ve bu çabaları görüyoruz. Buna icabet etmek de yerindedir. Bu nedenle biz bu görüşmeyi gerçekleştirdik. Bu görüşmeleri ilk defa sizlerle yapıyoruz. Bir taraftan bize çok şovence yaklaşıyor ve çok büyük yanlışlıklara giriliyor. Bu bizim açımızdan da önemli ve gerçeğimizi biraz doğru tanıtmaya ihtiyaç var. PKK gerçekten sadece şiddeti ne kadar sürdürmek istiyor? Hani şöyle bir düşünce var: “Kürt meselesi ayrı, PKK ayrı” diye. Acaba bu ne kadar böyledir? Tabii bu konuda ABD'nin bir görüşü, Sovyetler'in bir görüşü, Ortadoğu'da çeşitli güçlerin görüşleri vardır; bunlar nedir? Buna da açıklık getirme gereği vardır. Türkiye, bana öyle geliyor ki, bu sorunları biraz tartışmak istiyor. Bu tartışma isteğinde, resmi veya gayri resmi odaklar ne kadar ciddidir? Ona da bir bakmak gerekecektir. Yine Kürdistan'la ilgili çeşitli güçler, yerli güçler var ve uzun süredir savaşanlar da vardır. Bana göre, son derece çapsız kişilikler de söz konusudur. Bunlar da çok şeyler yazıyorlar, söylüyorlar. Hatta bana göre, bazıları kendilerini çok ucuz satıyorlar. Bu durumlara da açıklık getirmek gerekiyor. Siz de, bütün bunların etkisi altında bazı soruları sorup benzer sonuçlara ulaşmak istiyorsunuz. Yerindedir. Biz de bunu idrak ettik, diyorum.

Şimdiye kadar gerçekten böyle düşündük, yani pratikte yaklaşma yararlıdır diye düşündük. Kürt-Türk ilişkileri doğru bir düzene, en azından tartışma düzenine kavuşturulmalıdır. Meseleyi sadece “ayrılıkçılık-bölücülük” diyerek hemen bütünüyle reddetmek doğru değildir. “Art niyetliler, Türkiye'yi bölmek istiyorlar, başka hiçbir şeyleri yoktur” biçimindeki yaklaşımlara bir son vermek gerekir. Bu kadar işkenceye bunun için dayanılmaz. Bu kadar kan dökülüyor, bunun için yapılmaz. Yani bunlar kötü niyetlerimizin eseri değildir. Zaten kötü niyetleri olan insanlar fazla ayakta duramazlar. Şimdi bunlara da açıklık getirmek istiyoruz. Yani bizi de biraz anlamak gerekiyor. Durumların tehlikeli olduğunu belirtebilirim. Bir daha belki bu tip görüşmeler gerçekleşmeyebilir. Ama yine de halklarımıza mesajlar iletme gereği var. Buna saygılı olmak gerekir. Bu ko-

nudaki beklentiler, bütün bunlar bizi böyle bir görüşmeye getirdi. Umut ediyorum ki, bu görüşmeler sadece sıradan bir gazetecilik görevinin yerine getirilmesi olarak anlaşılmaz. Gazetenin ciddi bir sosyal, hatta siyasal ve kültürel ihtiyacı yerine getirdiğini iyi biliyoruz. İstiyoruz ki, bu da bir hizmet olsun. Başka türlü anlaşılmamalıdır. Yani biz bu konuda hiçbir önyargı, basit bir yaklaşım içinde olmayacağız. Buna yönelik olarak, sizlerin de ve gazetenizin de bu biçimde davranacağına dair umudumuzu belirtmek isteriz.

Birinci sorunuza cevap vermek istersem...

- İsterseniz, eğer siz daha uygun görüyorsanız, doğrudan doğruya sizin döneminizden girebiliriz. Yani çok gerideki tarihi bırakıp sizin dönemize...

- Buna daha sonra mı girsek ?

- Önce tarihi yapalım diyorsunuz.

- Kısa bir tarihi giriş yaparsak durum daha iyi anlaşılır.

- Tamam olur. Osmanlı döneminden itibaren.

- Çünkü, PKK'nin oluşumunda tarihsel yaklaşımın çok büyük etkisi vardır. Bizzat ben bunun içindeyim. Eğer doğru bir tarihsel anlayışa ulaşmasaydık, böylesine bir pratik sonuca da ulaşamazdık. Bu açıdan, inancım bu olduğu gibi, bütün inceleme-araştırma ve dolayısıyla hareketin sorumluluğunu kabul etme de bu biçimde olmuştur. Tarih demek, bu hareketin sorumluluğuna katlanmak demektir. Dolayısıyla, tarihten kopuk bir PKK değerlendirmesini ben gerçekçi bulmuyorum. Bizzat kendim yaşadım, hem de birinci de-recede. Çok yoğun bir biçimde sorumluluğunu kaldırdığım bir hareketin dayandığı temelleri açıklamak zorundayım.

Başlangıçtan itibaren tarihe dayanarak bu soruna girme niyetim vardı. Süreç içinde tarih bilinci geliştikçe, tarihe daha doğru yaklaşma imkanı elde ettikçe (ki, Türkiye'de bu zordur), Türkiye'de bugün doğru bir tarih anlayışı tartışması da başlatılmıştır. Bu iyidir, doğrudur. Resmi tarih anlayışı dışında objektif bir tarih anlayışına ulaşmak yerinde bir çabadır. Bizimki de bu çabaların bir kısmı olarak değerlendirilmelidir. Biz bunu çoktan gerçekleştirmeye çalışıyorduk. Çünkü resmi tarih anlayışı içinde bize hiçbir yer yoktur.

Kürt-Türk ilişkileri tarihte bir gerçektir. Ve bu, sosyal ve kültürel

düzyeyden tutalım önemli siyasi dönemeçler kadar çok önemli ve kendini duyuran bir ilişki olmuştur. Kürt-Türk ilişkisi sizde çok sınırlıdır. Tarihi bilgilerime göre ben bunu söyleyebilirim. Örneğin, ilk Türk boyları Ortadoğu'ya doğru geldiğinde, Büyük Selçuklu İmparatorluğu biçiminde İran'da kendi kuruluşunu gerçekleştirir. O zaman "Kürdistan" deniliyor, bu terimi aynen Selçuklu Sultanı (tahmin ediyorum Melik Şah'tır veya o dönemdeki bir sultandır) kullanıyor. Kürdistan eyaletini kabul ediyor ve ona statü tanıyor. Ortadoğu'ya girişte Kürtlerle nasıl iyi geçinmesi gerektiğini açıkça söyler, buna dikkat çeker. Kürtlerle ilişkilerden de yararlanarak Abbasi Sultanlığının içine girer ve sonra zapteder. Kürdistan'da çatışmaları da olur. Fakat en azından onların statüsüne (ki, gelişmiş bir beylik statüsüdür) saygılı olma, uzlaşma çok ciddi bir gerçektir. Daha sonra bunu Yavuz deneyecektir, M.Kemal deneyecektir. Bunun anlaşılması büyük önem taşımaktadır. O dönemde Kürt beylikleriyle uzlaşma durumu, İran mirlikleriyle olandan daha ilerde bir uzlaşma durumudur. Bunda çeşitli etkenler rol oynar. Kocaman, gelişmiş düzeyde olan bir Kürt toplumsal sistemini, beyliğini karşısına alarak Anadolu'ya açılım son derece zordur. Herhalde bu olgunun uzlaşma üzerindeki etkisi büyüktür. Ve ilişkilerin, sürekli şiddet değil de, böyle uzlaşma yanı ağır basar. Bu temelde sanırım halkların da belli bir yoğunlaşması vardır. Özellikle o zaman Kürtlerin daha güçlü olan kültür yapısı içinde Türk boylarının erimesi söz konusudur. Bugün bile bunun kalıntıları vardır.

Böyle bir giriş yapılabilir. Kürt-Türk ilişkilerinde tarihte böyle bir ilk temas söz konusudur. Çok kısaca değerlendirecek, gerçekten birbirleriyle hem çatışıyorlar, hem uzlaşıyorlar. Bazı beylikler bizzat Türkler tarafından kuruluyor. O bildiğiniz gibi, Artukoğulları, bilmem çeşitli...

- Ama rahat bir ilişki var.

- Tabii. Aslında o anlamda var. Yani o ilişkiler bugün dahi iyi incelenirse, gerçekten bugünkünden daha politik gelişen ilişkiler oluyor. Birbirlerini anlamaya çalışırken de, uzlaşıırken de, hoşgörü ve çıkarları görme var. Mesela, Anadolu'da sonuç almak istiyorlar. Bunun için Kürtlerle açık ilişkilere ihtiyaç var ve bunu yapıyorlar.

- Nitekim Türk...

- Tabii, onu söyleyeceğiz. Ve bunlar mutlaka iyi bilinmesi gereken gerçeklerdir. En azından Türklüğün gelişimine kan vermiştir. Ama resmi tarihin inkarcı yaklaşımları vermemiştir.

Türk-Kürt ilişkilerindeki açıklık, esas itibariyle Türkiye'nin de daha fazla bağımsızlığa ulaşma sorunudur. Onu koyacağım. Bu ilişki döneminde bilindiği gibi kültürler karışıyor ve aslında ortak bir yaşama var. Kürt beylikleri de var, Türk beylikleri de oluşuyor. Bazıları genişliyor, diğerleri daralıyor. Sonuna kadar düşmanca bir yaklaşımdır da demeyeceğiz. Dedim ya, mesela İran içlerinde belki sertçedir, Anadolu içlerinde biraz daha sertçedir, ama Kürdistan'da biraz daha yumuşakçadır. Yani mevcut politik statüko yumuşaktır.

Daha sonra Türkler, Malazgirt savaşıyla Anadolu'ya giriş yapmak isterler. Tarih, o zaman Alparslan'ın ordusunda, Kürt aşiret beyliklerinden derlenmiş 20 bine yakın Kürt savaşçısının bulunduğu bahseder. Benim sınırlı incelemem vardır. Sanırım ordunun önemli bir yekünüdür bu ve başında da yine Kürt beyleri vardır. Tabii o zaman “ortak İslami inanç” denilir. Ama bunlar, Bizans İmparatorluğu'ndan çıkarları sarsılan kesimlerdir. İslamiyet bunda ideolojik bir etki yapar. Ama özünde böyle çıkarlar da var ve bunun için savaşıyorlar. Şunu demek istiyorum: O günün savaşçılığında Kürtlerin rolünün küçümsenmemesi gerekir. Bizans ordusunun yenilgisinde ve Türklerin Anadolu'ya girişinde bu böyledir. Çok iyi bilirsiniz ki, Türkler özellikle Erzurum'da, bugünkü Azerbaycan'da sıkışmış durumdadırlar. Gelirler, orada yoğunlaşırlar... Anadolu içlerine yönelişte böylesine bir durum olmuştur. Egemen sınıflar açısından bu böyle, onu söyleyeyim. Tarih, bunun böyle olduğunu ortaya koyuyor.

Bildiğiniz gibi, daha sonra Anadolu Selçuklu İmparatorluğu gelişir. İlişkiler o kadar fazla gelişmiş değildir. Bu temelde Kürtlerin, daha çok iç beyliklerini güçlendirme, geliştirme durumları söz konusudur. Buna geçmeden önce şunu da belirteyim: Büyük Selçuklular döneminde Kürtlerin güçlü bir siyasal kuruluşu var: Yaklaşık sınırları Urfa'dan Van'a kadar uzanan Mervani Kürt Devleti. Yüzyıl yaşayabilmiş bir devlettir bu. Ve orada Kürt kültürünün yazılı bel-

geleri ve gerçekten güçlü şairleri ortaya çıkmıştır. Bunun belgeleri çok nettir. Demek istediğim, “o zaman Kürtler çok geriydi” anlayışları doğru değildir. Kürtlerin sosyal, siyasal organizasyonları hiç de Türklerin durumundan az değildi, geri değildi.

Osmanlıların doğuşunu biliyorsunuz, uzun süre batıdaki fetihlerle uğraşırlar. Yavuz'la birlikte doğuya bir yönelme olur, bunu da biliyorsunuz. Orada da rakip bir imparatorluk doğar. Şimdi o dönemde çok ilginç olan durum şudur: İran Safevi Devleti doğduğunda, 16. yüzyılın başlarında Kürt Beylikleri bir dalgalanma halindedirler. Şerefhan bizzat o dönemi yaşamıştır ve işliyor. Hani o 23 Kürt beyinin İran sarayında çeşitli boyun eğdirilmeleri veya uzlaşmaları... Aslında bir siyasal birliktelik de vardır, ama kimin önderliğinde, kimin lehinde, kimin aleyhinde? İşte böyle bir durum yaşanıyor, hem de yoğunca. Bu durum biraz da günümüze benzer, mevcut İran-Türk ilişkilerini anımsatan şeyler vardır. İşte o dönemde Yavuz'un yönetiminde Osmanlı Devleti biraz gelişiyor. Aynı zamanda Şia mezhebi de Anadolu'da çok yaygın bir misyoner faaliyeti içindedir. Taa Antalya'ya kadar, özellikle Türkmenler arasında geniş bir propaganda faaliyeti var. Gerçekten Osmanlı Devleti'nin Sünni mezhepli yükselişinde ciddi bir tehlike var, buna dikkat etmek gerekiyor. Türkmenleşmenin Alevileşme, Şialaşma temelinde gelişmesi, aslında büyük bir sınıf kavgasıdır da. İmparatorluk yükselir ve içinde önemli bir aristokrat kesim oluşurken, Türkmenler aşiret üyeliğinden düşerler. Bu düşme, çok şiddetli bir çatışmadır ve çağırıyor yapan İran'dır. İşte onun da mezhebi, doğuşu bellidir. Kaldı ki İran'daki imparatorluğun kurucuları da Anadolu'dan gidiyor. Bu, büyük bir altüst oluşturdur.

Demek istediğim, Kürt beyliklerinin, İran'ın varlığında böyle bir hareketlenmeyi yaşamaları, himayeyi arama ve kendi birliklerini oturtma gibi bir arayışları söz konusudur. Anadolu'da da Türkmenlerin büyük bir hareketi vardır. Yavuz bunu büyük bir tehlike olarak görür. Biliyorsunuz, Kuyucu Murat Paşa, kırk bin tanesini kuyulara doldurur, ceset harmanı gibi kellelerden harman yapar. Demek istediğim, bu ciddi bir çelişkidir ve imparatorluğun doğuda nefes alması bu çelişkilerin durumuna bağlıdır. Bu ihtiyaçla Kürdistan üzerin-

de çalışılır. Kürdistan'daki beyliklerin çoğu Sünni'dir. O döneme ait halen elimizde tarihi birçok belge var. Bitlis Emirliği'nin himayesinde yetişmiş İdris-i Bitlisi, o zamanki Osmanlı sultanlarına epey bilgi verir, davet eder. Böyle bir birlik arayışı vardır. "İşte çelişkilerimiz böyledir, Kürt beyleri kazanılabilir" der. Yavuz, imzalı beyaz kağıt gönderir, bunun belgesini biliyorsunuz. "Kürt beylikleri" diye Nazmi Sevgen'in bir kitabı vardı, o belgeleri olduğu gibi kitaba almış, incelenebilir. Yavuz, imzalı boş kağıt gönderiyor, "ne yazarsan buna yaz" diyor. Yine çeşitli hediyeler ve altın gönderiyor. Bunları ittifak geliştirebilmek için yapıyor. Bu konuda uzun bir süre çalışıyor ve sanırım önemli bir kesiminin desteğini alıyor. Ve bu ittifakla birlikte, bildiğiniz gibi, o Çaldıran'daki savaşı kazanır. Burada Kürt emirliklerinin rolü çok belirgindir. Savaş, bir anlamda onların gücü üzerinde yürütülür.

Savaş sonrasında bir statüko kurmak istediğinde şunu söyler (yine o belgelerde çok açık olarak vardır): "Hepiniz bir beylerbeyi seçin, onunla muhatap olalım." Yani bizimkilerin bu konumundan daha fazla bir Kürdistan statüsü istiyor. Bir nevi federal bir devlet istiyor. Hatta birbirine çok denk gelen iki siyasal gücün ittifakını istiyor. Güneyde Arap sahasına, doğuda İran'a karşı böyle bir Kürt organizasyonu istiyor. Onlarsa, "biz aramızda geçinemeyiz, Kürtler kendi aralarında bir baş seçemezler" diyorlar. Aynen böyledir.

- Var ama, Kürtlerin o durumu da var.

- Realite bu, yani gerçeklik budur. "Siz bize beylerbeyi tayin edeceksiniz" diyorlar. Bunlar aynen o belgelerde vardır. İlk defa orda bir beylerbeyi tayin edilir. Sanırım beylerbeyi İskender beydir. Çok tuhaf, o köyde halen Recai İskenderoğlu vardır. "PKK ile devlet diyalog içinde olmalı" diyordu. Seçimlerden önce öyle bir şey söylüyordu. Ben o köyü gördüm, o köyde tapulama yaptım... İskender bey, ilk defa bir beylerbeyi olarak tayin ediliyor. Dediğim gibi, Yavuz'un ilk beylerbeyliği böyle ortaya çıkar. Eğer Kürtler birliğini karşılasalar, aslında ortaya iki dost devlet çıkabilecek. O zaman bu kadar seviye yakınlığı söz konusudur.

Tarihi bilirsiniz, imparatorluk başlangıçta bu uzlaşmaya bağlıdır. Yani özellikle çelişkileri devam ettikçe, buna bağlıdır ve bun-

dan epey yarar da görür. O geniş istilalar için, Anadolu'da olsun, onunla bitişik olan Kürdistan'da olsun, böylesine bir uyuma ihtiyaç vardır. İmparatorluğun, doğuda olsun batıda olsun, rahatlama-sında bu uzlaşmanın payı büyüktür. Biraz o zamanki çerçeveleri değerlendirelim. Açık ki bu isabetlidir: Bu uzlaşmayla, doğuda İran saldırısı durdurulmuştur, propagandasının önüne geçilmiştir. Halbuki daha Çaldıran savaşından önce, Mardin bile İran'ın hakimiyeti altındadır, hatta Urfa'ya kadar geliyor. Bu uzlaşma ile bugünkü sınırlara kadar çekiliyor. Diğer yandan güneye giderken; yine tarih yazar, Mardin ovasında Kürt beyliklerinin kimisinin beş bin, kimisinin on bin kuvveti vardır. Güneye doğru gidişte savaşlar onlarla kazanılır. Demek istediğim, bu uzlaşma, imparatorluğun doğuda ve güneyde muazzam kendini ayakta tutma ve güçlü olma sonucunu veriyor ki, haliyle sürecek. Gerekli bir uzlaşma olduğu için sürecektir. Taa 19. yüzyıla kadar sürüyor ve bu yüzyıla gelindiğinde tabii ki çok daralıyor.

Bu daralmanın nedenleri bilinir... İmparatorluk Batı karşısında çok zorlandı mı, birçok toprağı kaybetti mi, daha fazla vergi ve askere ihtiyaç olur. Bu ne demektir? Elde tutulan alanlardan daha çok vergi, daha çok asker almak ve bunların düzenini sağlamaktır. Dolayısıyla bu artık tarihsel uzlaşmanın bozulmasıdır. Bu, II. Mahmut'ta çok gelişim gösterir. II. Mahmut'un Osmanlı İmparatorluğu içindeki yerini biliyorsunuz; bir restorasyon işine girmek ister, onun için merkezi otoriteye çok önem verir, devleti merkezileştirmek ister. Vergi, para, asker, eskiden beylerin iradesiyle gelirdi. Onlar ne kadar verdiyse. II. Mahmut bunları bireylere kadar indirgemek ister. "Ben asker alacağım, ben vergi toplayacağım" diyor. Yani yeni bir askeri kuruluş kuruyor. Bu, bildiğimiz isyanlara yol açar. İsyancılar aslında taa 1800'lerden itibaren yaygın başlar ve 1880'lere kadar devam eder. O zamanki isyanları bilirsiniz, çaplı isyanlardır. Ve her on yılda bir tekrarlanıyor. 1808 ve 1815'de, yine 1836, 46 ve 56'da, böyle devrevidir. En büyük isyanlardan Ubeydullah'ın isyanı vardır ki, Osmanlı-Rus savaşı dönemine denk gelir. Rusların da o konuda ilgisi vardır. Onu böyle bir Bulgar deneyimi gibi, o zaman ardarda sağlamak isterler. Sanıyorum o zaman İngilizlerin, hatta

İran'ın desteğiyle bu isyan bastırılır. Abdülhamit bunun üzerine gelir ve yeni bir politikaya yönelir.

Abdülhamit'in durumu biliniyor, o zaman çeşitli denge hesaplarıyla imparatorluğu kurtarmak ister (ve bu kısmen günümüzde de biraz daha ileri olan bir yaklaşım oluyor). Abdülhamit diyor ki, anıları incelenirse görülür, “Bunları ezerek, kendimize düşman yaparak yararlı bir sonuç elde edemeyiz.” Bu temelde kendine yakın bazı müttefikler seçiyor. İşte Arnavutları, Arapları, diğer müslümanları ve sanıyorum Kürtleri de bu temelde ele alır ve onlara yüksek bir paye biçer. Özellikle Kürt beyliklerine, emirliklerine yeniden can verir. 19. yüzyılda ezilmişler ya, bunları telafi eder; olumlu bir sonuç da elde eder. Fakat şunu da söylemek gerekiyor: Bugünkü köy koruculuğunda Abdülhamit'ten biraz örnek almışlar, diyoruz. Ama o kadar değil. Abdülhamit Kürt beyliklerine bir şeyler verirken, onların gerçekten binlerce kişilik alayları vardır. 36 bin kişilik “Hamidiye Kürt Alayları” var. Tabii Kürtler üzerinde dil baskısı, kültür baskısı söz konusu değildir. Hatta bunlar İstanbul'da gazete bile çıkarırlar, bu sorun değildir. O dönemde bu tip serbestlik de vardır. Ama yine de kendisinin lehine bir uzlaşmadır. İmparatorluğu biraz ayakta tutar, hani o Yavuz'un dönemindekine benzer bir biçimde. Özellikle Ermeni ulusal hareketine karşı sonuç alır. Yine bizzat Kürtlerde gelişebilecek bir ulusal hareketi de böylece tamponlamış, egemenliği altında güdümlenmiş, saptırmış olur. Demek istediğim, bu ilginç bir politikadır. Ve o politikadan cumhuriyet ekibi de epey yararlanmıştı. Bunu da anlatacağız.

Bu politika yaklaşık 1920'lere kadar gelir. Eğer Kürtler de o zaman diğer Balkan milletleri gibi tam bir ayaklanma durumuna geçselerdi, gerçekten Türklerin veya en azından sultanların durumu epey güçleşecekti. Şunu da söyleyeyim; o dönemde yine daha tehlikeler vardı. Yani bir yandan siyonizm-Yahudiler Filistin'e yeniden yerleşmek ister. Balkanlar'da zaten kazan kaynıyor. Araplar başkaldırı sürecinde. İran'ın durumu zaten belli. Yani Kürtleri de kendine tam düşman yapsa, aslında ciddi bir tehlike olur. Burada demek istediğim, Kürtlere gösterilen yaklaşım tarihsel bir ihtiyaçtır ve İmparatorluğun o haliyle ayakta kalmasında önemli rol oynar. Bütün

Türk önderleri veya öncüleri, iddia sahipleri için diyelim, bunun derin bilincinde hareket etme duygusu var. Mesela, kritik dönemlerde önemli sultanlar (dedim ya bir Alparslan, bir Yavuz, bir Abdülhamit gibi) bunun derin bilincinde hareket ederler. Burada Türk milletinin varlığını da aramak gerekiyor, giderek o varlığı bile tehdit edebilecek tehlikeleri görürler. Ve buna göre Kürtlere bir rol, bir statü tanırırlar. Bu tarihin belgelerinde de vardır. En azından tarihi doğru incelemek için bunları belirtiyorum. Benzer bir yaklaşım M. Kemal'de de biraz gelişir. Bu konuda Abdülhamit'e politikada bir çap biçmek gerekir. Şu anlamda: Yani o bütün despotizmine ve bütün tavizlerine rağmen, zor durumda neleri, hangi gerçekleri temel almak ve neler vermek gerektiği anlamında. Tabii ben bunu söylüyorum. Yani Kürt ulusal hareketinin olumlu gelişmesini önlemek açısından tutalım...

- Ama bilinçli bir politika.

- Yani kör bir politika değil. Biraz düşünce, biraz düşünme var.

Şimdi İttihat ve Terakkiciliğe bir-iki noktada değineyim. İttihat ve Terakki'nin durumunda Batı etkileri bilinir, hatta masonluk etkisinden bahsedilir. Sığ bir milliyetçiliği içerdiğini söylemek mümkündür. Çok dar ilkeleri vardır ve ne pahasına olursa olsun imparatorluğun ayakta kalmasını öngörür. Dikkat edelim, bu, şu anda TC'nin de politikasına temelde etkide bulunan bir yaklaşım oluyor: Birlik olsun da nasıl olursa olsun, neyin kaybedilmesi pahasına olursa olsun. Özellikle burada anti-demokratizmi görmek açısından buna değinmek gerekir. O zaman akıllarına şu geliyor: İmparatorluğu kurtarmak için, yani birlik-bütünlüğü korumak için sultanı mı devirmek gerekiyor? O halde devirelim. Şu güce bağımlı olmak mı gerekiyor? Tamamen, sonuna kadar Almanlara bağlanalım. Şimdi burada bir ilkesizlik var. Bir olay yaratmak istiyorlar, ama hiçbir ilke tanımayan bir politika oluşturuyorlar. “İmha mı etmek gerekiyor? Katliam mı gerekiyor? Yapalım” diyorlar. Bu, aslında gelişmemiş bir burjuva milliyetçiliğidir. Ve gerçekten TC'yi de çok yakından etkilemiş bir gelişmedir. M. Kemal'in İttihat ve Terakki'ye yönelik şikayetleri, eleştirileri var. Bu bilinir. İçinde yer almasına rağmen, birçok yönüyle gerçekçi bulmaz, özellikle turanizme, hatta

sultanlıkla ilişkilerine bile karşıdır. Bu anlamda İttihat ve Terakki içinde daha ileri bir uç noktayı yaşadığı da söylenir. Ama cılızdır. Bunda da fazla bir sorun yok.

Hemen M. Kemal'in çıkışına bir-iki kelimeyle değinmek isterim. Bu konuda aslında çok şey söyledik. Burada gerçekten Türk ulusal kurtuluş hareketinin yerini de biz belirliyoruz. Türk ulusal kurtuluş hareketine 1920'lerde ustaca yaklaşmıştır. Başlangıçta öyle çok radikal, çok programlı-planlı bir girişimi yoktur. Hatta bu konuda bir örgüt taslağı bile yoktur. Vahdettin'den müfettişlik iznini alıncaya kadar bir paşadır. Sadece bir görevli olarak doğuya gidiyor. Gidişte cumhuriyet, bağımsızlık ülküsü var, ama örgütü ve programı yoktur. Sadece, "eğer geniş yetkilerle bir görev alırsam" diyor, "bu tasarılarımı hayata geçirebilirim." Bunu, şunun için belirtiyorum: Türkiye'de, sanki M. Kemal baştan itibaren büyük bir cumhuriyetçi parti kurmuş, bu partinin teşkilatını adım adım taktiklerle cumhuriyeti oluşturmuş gibi bir durum vardır. Bu bir yanılgıdır. Yani bu demek değildir ki, M. Kemal'in çapını küçültmek istiyoruz. Hayır, gerçeği ifade ediyoruz.

M. Kemal böyle bir çıkıştır işte. O bağımlılık politikasının Vahdettin'in elini bağladığını, işgali önleyemeyeceğini biliyor. İşgalle birlikte, Türklük dahil, pek bir şeyin ayakta kalamayacağını da biliyor. Bu açık. Ve zamanın çok kritik olduğunu da görüyor. Çünkü o zaman galip devletler tamamen işgal sürecini başlatıyorlar. Ve işgal, adım adım Anadolu'nun içlerine kadar geliyor, değil mi? Bu da çok açık. Çıkışından dört gün sonra İzmir, kısa bir süre sonra da İstanbul işgal ediliyor. İtalyanlar Antalya'da, Fransızlar Antep-Maraş-Urfa'da bulunuyorlar. Karadeniz'e zaten İngiliz subayları inmiş. Sadece doğuda Bolşevikler Çarlığı aşmış, burada ufak bir koridor açılmıştır. Ama orada da yine milliyetçilik var, Gürcistan'da, Ermenistan'da. Bunlar da Türkiye'yi, Ekim Devrimi ile aralarına bir duvar örmekle tehdit ediyorlar. Kazım Karabekir orada bir şeyleri ayakta tutmak istiyor. M. Kemal'in kendisinin hareket sahası çok dar, zor bela Samsun'a, oradan Amasya'ya gidiyor. Kendini doğuya adeta idam tehlikesi altında atıyor. O zaman doğuda, kendi bölgesel haklarını korumak için bazı yerel teşkilatlar vardır. İşte bu koşul-

larda işe başlıyor ve yeni bir şeye girmek istiyor. Fakat çok kötü ve çok tehlikeli bir durumla karşı karşıyadır.

Bu durumda Türk ulusunun kurtuluşu için çareler düşünüyor, değil mi? Herhalde bu çarelerde de en gerçekçisine ulaşmak durumundadır. İşte bugün bile ulaşılamayan bir Türk-Sovyet ilişkisi var. Ne kadar dar kapsamlı olursa olsun, ona ulaşmıştır. Ve bence, en az onun kadar önemli olan diğer bir ilişkisi de, Kürtlerle Türklerin ilişkilerinin mutlaka olumlu yönde halledilmesine ilişkin gösterdiği duyarlılıktır. Dikkat edilirse, “biz Kürt ve Türk milleti” der; yine “iki milleti yutmak isteyen emperyalizme karşı birlikte hareket etmekten başka çare yoktur” der. Bunları çok net söyler. Yine birçok Kürt şeyhinin elini öper. Birlik için ilk adım olan Erzurum Kongresi'nin çoğunluğu yine Kürt aşiret reisi, seyitleri, şeyhleri, beylerinden oluşuyor. Dikkat edelim, bu Türk kurtuluş savaşının başlangıcıdır. Denilebilir ki, Türkiye bu anlayış ve bu uygulamayla güçlendi. Yine böylesi bir başlangıçla Türk milliyetçiliği kendini palazlandırdı ve her şeye hakim oldu. Daha sonra zaten sınır tanımaz bir şovenizmle her şeyi yuttu.

Ama burada önemli bir şey var. Bu gelişme hangi temelde oldu? M. Kemal, o zaman bu ilişkiye niye olmazsa olmaz kabilinde değer biçiyor? Çünkü, o zamandan Kürtleri inkar etse sonuç alamazdı. 1920'lerde yüzde yüz Kürtlerin inkarından, hatta her türlü imhadan dem vuran bir politikayla işe başlasaydı, o alana bile giremezdi. Dikkat edelim, giremeyeceği gibi, Elazığ'da isyan halinde bir Ali Galip olayı vardır. Yanında Binbaşı Noel, hareket örgütlüyorlar, hem de Kürtleri öne çıkararak. Vahdettin'in de desteği var. Şimdi tam bu en kritik anda M. Kemal için günler değil, saatler bile çok önemlidir. Çünkü, Sivas'a gittiğinde bile her an önünü kesip onu yakalamak isterler. Bizzat Ali Galip, kendi atlılarıyla bunu yapmak ister. Yakalanması an meselesidir. İşte öylesine kritik bir anda bazı Kürt ileri gelenlerinin desteğini alır. Şimdi bu destek olmasaydı, tam bir Kürt düşmanlığı olsaydı ve durumu iyi değerlendiren isyancı bir önder çıksaydı ne olurdu? Türkiye'nin kurtuluşu hikaye olurdu. Bu bir gerçektir.

Şimdi 1923'den sonra Kürt düşmanlığının da olduğu ayrı bir me-

seledir. M. Kemal, mutlaka 1919-20'yi yaşamak zorunda kalmıştır ve orayı yaşamıştır. Orayı yaşamadan zaten ne Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'ne ulaşır, ne TBMM'ye ulaşır, ne de bu başarıya, zaferlere ulaşır. Şimdi Türkiye, sanki bunlar hiç yokmuş gibi, gerçek tarihi inkar ediyor. Ben şunu söyleyeceğim: Bu tarihi biz yazmadık ve biz bu gerçeği inkar da etmedik. Fakat, inkar edenlere bunun ağır sonuçlarını gösterebiliriz. Mesele şu: Zor günde yalvarırım, rica ederim, bir şeyler yaparız; işte kolay gün olunca da şöyle asarız, keseriz, yok ederiz! Böyle yapılmıştır. Şimdi biz, işte bu konuda çok bilinçli olacağız. Böyle dostluk, böyle kardeşlik olmaz. Halklar, her zaman aptal yerine konulmayı kabul etmezler.

Dediğim gibi, yılları inkar etmemek gerekir. Türklük tarihinde kritik bir noktadır 1919-20-21 yılları. Bu yıllarda Kürtlerin Türklerle sağlıklı ilişkileri için, başta M. Kemal olmak üzere büyük dikkat vardır. Bu, kesinlikle canalıcı bir yaklaşımdır. Başarılmaması halinde, halkın kendisi çok büyük tehlikeyle karşı karşıyadır. Daha önceki kritik ve önemli tarihi dönemleri de belirttim. Tarih, 11. yüzyılın başında böyle bir dönemden bahseder ve bu dönem böyle bir uzlaşmaya götürdü der, bunu yazar, ispatlar. 15. yüzyılın sonlarında ve 16. yüzyılın başlarında Türklüğün yine böyle kritik bir dönemi vardır. Yine aynen tarihe mal olmuş belgelerde bu dönemin ilişkilerini ortaya çıkarmak ve görmek mümkündür. İmparatorluğun ve Türklüğün kader yılları olan 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlangıcında benzer bir kritik dönem vardır. Burada da Kürtlerle ilişki yine çok önemli bir rol oynar. Beş yüzer yıl arayla üç önemli dönemden bahsediyorum. Hepsinde de, Türklüğün Anadolu'ya yerleşimi, daha sonra Anadolu'da kalımı ve sonunda yok olmaktan kurtuluşu için bu ilişki çok belirleyici bir rol oynamıştır. Sonuç olarak söyleyeceğim budur.

Bir sorunuzda sanıyorum daha sonraki karanlık dönemden bahsediyorsunuz.

- Evet. Sizce, Atatürk ile ondan sonra neden köprüler atılıyor?

- Doğru. Köprüler atıldığı gibi, “düşeceğin kadar da düş, boğul” denilmiştir. Bu konuda hiçbir dönem, hiçbir insani ölçü tanımadan

bu nasıl olur? Zaten şimdi bunun ceremesini çekiyor, ağır sonuçlarını yaşıyoruz. Bu konuda çeşitli etkenler var, onlara da temas etmek gerekir. M. Kemal'in, gerçekten bir burjuva önderi olduğunu, bir burjuva ulusçu olduğunu belirtmek gerekiyor. Kendine göre akıllı bir burjuva ulusçusudur. Kesinlikle Türk ulusunun kurtuluşundan yanadır. Bunda da, gerçekten vaatçi, şu güce bu güce sarılarak değil de, Türk ulusunu yanına alır. Denebilir ki, Atatürk, en gelişmiş olduğu kadar, aynı zamanda en gerçekçi Türk milliyetçisidir. Diğerlerinin o turancılığını fazla ciddiye almamak gerekir. Türklük için, Anadolu Türklüğü için yapılabileceğin azamisini yapabilmiş birisi. Bu konuda son derece derin, hem duygusal ve hem de böyle iliklerine kadar kendini bu işlere veren birisi. Zaten böyle yapmazsa TC'yi doğurtamaz. Bundan çıkan sonuç şu...

- Kendinizi çok benzetiyor musunuz? Başka yönleriyle?

- Şimdi çok tuhaftır, zaman zaman karşılaştırma yapıyorum. Karşılaştırmayı yaparken, en çok çatıştığımız bu adamla bazı benzerlikler çıkıyor. Şu anlamda: Kritik anlarda, zor noktalarda politika nasıl yapılır, gerçeklerin bilincine nasıl ulaşılır anlamında epey benzerlik oluyor. Bir ulusal birlik için, mesela hata yapmamak ve örgüt arkadaşlığı açısından çok duyarlı yaşamak gerekiyor. Atatürk'ün o zamanda mesela telefon-telgraf işlevine yapışması vardır. Birlik için şu generallere yolladığı mektuplar vardır. O konudaki azmi görmek, hem de kendini tam verme olayını görmek gerekiyor. Yine bu konuda radikalizmi görmek gerekiyor. Şimdi bunları duymamak elde değil.

- Ders aldığınız olaylar oldu mu?

- Dedim ya, Atatürk kurtuluşçuluğu bizde böyle kendini zaman zaman düşündürttürüyor. Hani generaller vardır, çok Atatürkçü geçinirler, oysa Atatürk kişiliğini kavramada fazla güçlü değiller.

- Siz, mesela kendinizi?

- Atatürk'ü anlıyorum. Her zaman söylüyorum, yani ben, bir ulusun kurtuluşu için kendimi, öyle fazla iddialı demeyeyim de, büyüklük hastalığında görmüyorum. Kesinlikle söylüyorum, bundan rahatsızlık duyuyorum. Bu işte birisi böyle biraz ehil olsaydı da ben ona hizmet etseydim. Gerçekten rahatsız oluyorum. Bazı-

larının böyle otoriteye ihtiyaçları olabilir. Bundan çok zevk alır da. Ben gerçekten rahatsız oluyorum. Bilemiyorum, Atatürk rahatsız olmuş mu, olmamış mı? Fakat bütün koşullar bu işleri zorluyor. Gerçekten güçlü bir otoritede götürmeyi zorunlu bir ihtiyaç haline getiriyor. Şimdi ortaya şu soru çıkar: Yani bir kişide otorite olayı nasıl ortaya çıkar? Bir birlik olayı nasıl gelişmek zorundadır? Bu konuda işte bir Stalin örneğinden bahsetmek gerekir. Bazıları bizi öyle de karşılaştırırlar. Stalin kişiliği nedir? Nasıl oluşmuştur? Buna da belki biraz değiniriz.

- **Bu durum oluyor mu? Mesela, “bak Atatürk de benim şu yaptığımı yapmış” diye...**

- Kendi ulusal kurtuluşunda hayli benzerlikler var.

- **Kendinizde, “bak ben böyle yapmıştım, o da böyle yapmış” gibi düşünceler zaman zaman oluyor mu?**

- Bazı çağrışımlar geliyor, bazı çağrışımlar oluyor, istemesem de geliyor. Öyle öykündüğüm kesin değil de, anlıyorum yani, Atatürk gerçekliği nedir, bir ulus için ne anlam ifade eder?

- **Bu sizin için ders mi?**

- Tabii. Bir lider, bir siyasi olay olarak nedir? Gerçekçi bir olaydır şüphesiz. Sanıyorum politikada biraz daha yoğunlaşma şu sonuca götürüyor: O, o koşullarda doğmuş; bir de adeta, hani derler ya, sanki burada tekerrür ediyor veya bazı koşullar çok önemli benzerliklere yol açıyorlar. Bu, tarihin birçok olayında görülüyor.

- **Aynı koşullar, aynı tutumları da getiriyor mu?**

- Çıkarabiliyor. Bazı böyle kişilikleri, hatta onların davranışlarını, karakterini bile benzeştiriyor.

- **Tabii, onu bazen hissediyorsunuz galiba.**

- Çağrışımlar geliyor sık sık. Tabii burada epey farklılıklarımız vardır, onu da belirtmek istiyorum. İdeolojik farklılıktan tutalım da ulusal biçim ve özelliklere kadar. Bu anlamda diyorum, biz adeta öylesine bir kurtuluşçuluk olayını bu koşullarda, yani daha değişik bir muhtevada da olsa, çok benzerlik yönlerini de çıkarıyoruz. Aslında bugün Atatürkçü geçinen çok kişi tarafından bu gerçekçi yönleriyle Atatürk kavransa, o zaman daha fazla reform geliştirmek, daha fazla gerçekçi olmak ve bazı sonuçlara ulaşmak mümkündür.

- Şunu öğrenmek istiyorum: Mesela zaman zaman “bu dönemde Atatürk’ü daha iyi anlıyorum” diyebiliyor musunuz?

- Bir politik olay, bir milliyetçilik önderi olarak tabii çok daha iyi anlıyorum. Yani bu konuda benim Atatürk'e eleştirilerim, sadece bir halka karşı yürüttüğü politikadır.

- Ama Türk milliyetçisi olarak?

- Tabii tabii. Saygı duyulması gerekir. Ne demek? Kendi ulusal kurtuluşu için büyük bir değer. Tutarlıdır, duyarlıdır, özellikle tutumlarında bağımsızlıktır ve gerçekten Türk ulusunun bağımsızlığı için çabası var, o önemlidir. Yani çıkar olsun diye, hemen şuna yaslanayım buna yaslanayım durumu yok. Kendi ölçüleri içinde ölür. Türk gerçekliğinde en çok Atatürkçü geçinenlerin ne kadar Atatürkçü olduklarını iyi bir ameliyat masasına yatırmak gerekir.

- Peki, yollar niye ayrıldı?

- Gelişen sığ kapitalizmin burada rolünü görmek gerekir. Yani daha sonraki süreçte gelişen kapitalizm, onun üzerine geliş, o sınıf karakteri var ya... Hani bugün diyoruz, işte Sovyetler’de şöyle bürokratik yapı gelişti, bu yapı sadece çekilen zorlukların ürünü alıyor, işte savaş görmemiş bir nesil, şu, bu... Aslında böyle türediler, çok yetiştii. Bugün öyle kaba tüccarlar, sermayedarlar çıktı ki, bunlar midesinden başka bir şeyi düşünemezler. Bunların milliyetçiliğinin, Atatürk milliyetçiliğiyle fazla alakası olmayacağını da belirtmek gerekiyor. Bu anlamda, gerçekten Türk ulusunun çıkarlarının 1920’lerdeki kadar düşünülmediği bir gerçektir. Şimdi M. Kemal’e bu anlamda da olumsuz diyemeyiz. O koşullarda geliştirilmesi gereken milliyetçiliğin ulusal kurtuluşa neler verebileceği bellidir. Ve bu tümüyle olumsuzdur denilemez. Yani bize kötülük yaptı diye, biz de onu ille kötü göstermek durumunda değiliz. Güçlü bir temeli de yok, Türkiye’de olanakları çok kıttır. O anda doğru bir sistem tercihi ne kadar yapıldı? Ondan önce şu sorunun halledilmesi gerekiyor aslında: Türklüğün ayakta tutulmasında zorunlu ekonomik ve siyasi kurumlaşma gerekiyor. Atatürk aslında tümüyle bunu yapmıştır. “Reformlar” denilen şey nedir? Sosyal alanda bunu kurumlaştırmak, siyasi üst yapıyı, yani devletin çatısını tam kurmak istemiştir. Tüm gücünü buna veriyor. Dikkat edilirse, partiler olmuş-ol-

mamiş bir yana, varlık için bir siyasi çatı gerekiyor. O zaman tüm gücünü ona veriyor. Onun ekonomik yapısı için bir sermaye gerekiyor. Bu konuda da ciddidir; yani “ben de şöyle bir kapitalist olayım” demekten ziyade, bir alt yapı kurmak istiyor. Bu olumludur ve bunda da samimidir. Ve “herkese bu kadar olanak vereyim” diyecek durumu da yoktur, daha sonraki iktidarlarda ortaya çıktığı gibi. Bunlar yanında, diğer kültürel alanda, dış politikada adımlar atıyor.

- Kürtlerle çatışması neden oluyor? Yani o Dersim'lere, bazı yerlere geliyor.

- Yani ölçüyü neden kaçırıyor? Aslında Kürtleri tanımayan birisi değildir. Bence, iki önemli şeyden bahsetmek gerekir. Kürt gerçeğinin sözcüleri çok zayıf ve gerçekten çok feodaldirler. Feodallerin milliyetçilikleri çok cılız. Şimdi o milliyetçiliğin gelişmesi durumunda, büyük ihtimalle, hani o zamanki Musul meselesinden ötürü, mevcut İngiliz varlığının hemen el atma şansı daha yüksek, değil mi? Bu da tarihi bir gerçektir. Şimdi o önderlikte gelişecek bir başkaldırı... O zamanki Kürt isyanları gerçekten yüzeyseldir, derinliği yoktur; fakat ben demiyorum ille böyle olur, ama olasıdır, derhal el atabilirler. Kaldı ki, Sovyetler'in de, Stalin'in de politikasını belirleyen budur. O 1925 antlaşmasının yapılmasındaki temel etken budur. “Kürt hareketi gelişse İngilizler bir dayanak bulur” diyor. Buna dayanarak, M. Kemal'in o zamanki varlığını, cumhuriyetin o zamanki durumunu, o haliyle Sovyetler için daha yararlı görüyor. Ve herhalde bu, o dönemde en azından Ekim Devrimi'nin sonuçlarını örgütlemeye, kurumlaştırmada önemlidir. M. Kemal için de aynen bu önem geçerlidir. O zaman artık Kürtlük kalkar, zaten o zamanki sosyal gelişme açısından başka bir oluşum da beklenemez. Şimdi bu endişe barizdir. O zaman, “İngilizler zaten Türkiye'yi yıkmak istiyorlardı” der, beş yıl sonra ise “Cumhuriyeti bitirip parçalamak istiyorlardı” der. Bu herhalde onda çok güçlü. Bu da üzerine sert gitme düşüncesini doğurur. Ve onun gözünde, aslında Kürtlük tamamen bir İngiliz oyunudur ve kesinlikle cumhuriyeti bitirir. “Ne de olsa Sultan Vahdettin de öyle yapmak istedi” der. Ali Galip dolayısıyla zaten “belgeleri yakaladım” diyor. Bu, onun aşırı görüşüdür. Ve o zaman için koşulları vardır. Çünkü milliyetçilik diyemeyeceği-

miz bu çabalar, daha çok kendi mahalli otoritelerini kurma istemidir. Osmanlı İmparatorluğu içindeki muhtariyet (otonomi) durumundan daha geridirler. Yani, bu anlamda imparatorluk çağrışımı geridir. Eğer bunlar ileri bir burjuva milliyetçiliği olsa, ilişkiler şüphesiz daha dengeli gelişir. Örneğin, o zaman parlamentoda 25'e yakın mebus var ve fazla engelleme yok. Sanırım 1924'te Diyarbakır'da bir Kürt Kongresi yapıldı, fakat çok cılız, çok zayıf. M. Kemal gibi, siyasi ve hatta askeri temelini hazırlayan bir Kürt kuruluşu yoktu. Bu da çok önemli rol oynuyor. M. Kemal bu zayıflığı da tespit eder. Dikkat edilirse, bir yandan o tehlike ve bir yandan o zayıflık var ve kendisinde de şiddetli bir milliyetçilik vardır. Sanırım böylesi gelişmeler bu tip milliyetçiliklerin doğal sonucudur: “Biraz daha üzerine gitsem, ben bu meseleyi hallederim” düşüncesi. Aynı zamanda kendisi için “böyle kapatmayı daha uygun bulurum” sonucuna götürür.

Başlangıçta Kürt gerçekliğini görme, ona değer biçme var. Fakat karşısında tutarlı bir Kürt gücü görmeyince, Kürt hareketinin o zamanki çıkışından da tamamen cumhuriyetin ve Türklüğün mahvını gördüğünden, bu hareketlerin üzerine tamamen ezme temelinde gitmesi gerekiyor.

- Bir yerde belki siz, bu ayaklanmaların temelinde şunun-bunun parmağının olmasını da kabul ediyorsunuz.

- Hayır. Parmakları kabul etmekten ziyade, o zamanki sosyal, sınıfsal koşullarda bu çıkışların sınıfsal yanı aslında önemli bir ağırlık oluşturuyor. Dinsel ideolojik ağırlıklı ve geniş feodal karakterli bazı imkanlar kesinlikle alınacak. Bunu görüyor. Bu onlarda bir isyan isteği geliştiriyor.

- Önce çıkar geliyor yani?

- Çıkar! Kesin öyle.

- Milliyetçilik sonradan geliyor?

- Tabii tabii. Kürtlük sonradan bir eklemedir, öyle tutarlı bir Kürt programı yoktur. Bu çıkar tehlikeye girince, Kürtlük akla geliyor biraz. Fakat çok geç! Eğer Kürtlükte tutarlı olsalardı, bunu 1920'lerde niye geliştirmediler? O zaman karşı taraf oldukça zayıftı. Tutarlı bir programları olsaydı, belki güzel bir federal çatı altında bir

devlet olayına gidebilirlerdi. O zaman çıkarları kimler tarafından tehdit ediliyor? Rumlar, Ermeniler... Ve bu çıkar birliği 1920'deki durumu yaratıyor. Daha sonra cumhuriyetin kendisi bir tehlike olarak ortaya çıkınca, bu sefer cumhuriyete karşı çıkıyorlar. Fakat çok geç, çok anlamsız ve çok hesapsız!

- Yani bir yerde feodal yapı, oralarda kendi egemenliğini, hiç değilse muhtariyet çıkarlarını korumayı öngörüyor. Arkadan milliyetçilik çok daha küçük bir rol oynuyor bir yerde.

- Milliyetçilik sınırlıdır. Şöyle bir oranlama yapabiliriz: M. Kemal'in milliyetçiliği ne kadar radikal, çok boyutlu, çok güçlü bir politik ve askeri merkezileşmeyle iç içe geliyorsa, Kürtlerdeki de o kadar cılız, politikadan ve hele hele askeri güçten yoksundur.

- Bir şey soracağım: Bu sizin ideolojik bir yorumunuz mu, yoksa "ben bunu inceledim, insanlarla konuştum, değerlendirdim" şeklinde mi söylüyorsunuz?

- Yok yok, fazla ideolojik değildir. Günün tarihsel...

- Elinizde veriler mi, kontrol mu var?

- Bu konuda çok okudum. Belgeleri incelemeyen bu görüşlere ulaşmak imkansızdır. Bu konularda çok sıkı eleddim. Mesela, eğer "Kürdistan Eyaleti" sözünü Selçuklu sultanından duymasam, belki bu işe bu kadar sıkı girişemezdim. Yavuz Sultan Selim'in Kürt gerçeği karşısındaki o son derece uzlaşmacı ve son derece büyük kabul eden durumunu görmesem, bu konulara bu kadar değinmezdim. Yine daha sonraki dönem de öyledir. 19. yüzyıl isyanlarının büyüklüğü ortadadır. Dedim ya, en son M. Kemal'in zor dönemlerdeki yaklaşımını görmesem, soruna bu kadar güçlü yaklaşamazdım. Bunda, tarihin doğru incelenmesinin payı çok büyüktür.

- Yani o bakımdan söylediğiniz çok mühim. Yani bir yerde, gerçek Kürt milliyetçiliğinin 1900'lerde...

- Evet, bazıları oradan başlatmak isterler. Değil, doğru değil.

- Nereden başlatıyorsunuz?

- Kesin doğru değildir. 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlangıcındaki Kürt milliyetçiliğini belirteyim. Hamidiye Alayları derlenmiş, aşiret mektepleri kurulmuştur. Bunların, gerçekten özden çok yoksun bazı kültürel çabaları olmuştur. Kürt milliyetçiliğini özellik-

le o yıllara dayandırmak isteyenler vardır. Söyleyeyim, halen bunun sevdasında olan bazı grupçuklar var. Sanki Türk burjuvazisi ve Kürt egemeni Kürt halkı için çok büyük işler yapmış gibi, sanki Türk burjuvazisinin tarihi altın sayfalarla yazılması gereken bir tarihmış gibi, bu gerçekleri zorluyorlar. Kesinlikle inanıyorum ki, bu konuda Kürt egemen düzeni son derece işbirlikçidir, son derece ortaçağ yapılıdır. Ve hatta öyle ki, ortaçağın o görkemli beylik, emirlik düzenlerinden bile çok geridedirler. Ve çok dar çıkarların içinde bulunuyorlar. M. Kemal hareketine yaklaşımda da bu dar bakış kesin vardır. Anlatacağım, daha sonraki cumhuriyetin gelişiminde de demokrasinin gelişmeyişi, Türk halkının da demokrasi istemi...

- Mesela, Dersim olayı olsun, diğer ayaklanmalarda olsun, buralarda milliyetçilik parmağı olduğu ileri sürülüyor.

- Şimdi ben, onları yine objektif olarak değerlendiririm; bir halkın varlığını koruması çabaları, bir milliyetin, bir kültürün direnme noktası derim. Hatta bir aşiretin kendi iç örgütlülüğünü korumasının bile, bir milliyetin ayakta kalmasında etkisi vardır.

- Dolaylı olarak vardır.

- Dolaylı olarak tabii. 19. yüzyıl isyanlarında da bunları saptamak mümkündür. Ama burjuva milliyetçiliği ve bunu politikaya dökme, örgüte dökme, akıllı bir savaşla bunu yürütme Kürt gerçeğinde zayıftır. Hatta dediğiniz gibi bu, sonradan yapılmak istenen bir eklemedir.

- O zaman niye bu kadar feodal bir yapı, bu kadar büyük ayaklanmaları yaratıyor?

- Sanıyorum, daha çok dediğiniz biçimde. Yani o iç otonomi olayı önemlidir. İşte Irak'taki Barzani önderliği çok güçlü bir milliyetçi miydi? Hayır. Barzani, tepeden tırnağa kadar aşiret değerleri ve dinsel motifler altında büyümüş birisidir ve burjuva değerleri tanımamıştır. Fakat büyük bir isyanı yaşayabiliyor. Kim diyebilir orada kapitalizm bu kadar gelişmiş? Hayır. Barzani aşiretlerinde kapitalizm şimdi bile çok zayıftır. Bu neyle izah edilir? Kürtlerde aşiretçilik olayı önemlidir. Aşiret, bir örgüt, bir yaşam biçimidir. Parçalanmak istendiğinde kesin direnir.

- Yani aynı aşiret ailesi...

- Tabii direnir. Bir aşireti örgütlemek için, biz bile bugün çok uğraşyoruz. Söyleyeyim, cumhuriyetten daha fazla biz bunlarla uğraşıyoruz maalesef. Cumhuriyet hükümeti bugün (o dergiyi getirseydik vardı) işte o Jirki aşiretini ayakta tutuyor. Zira elli yıl uğraştı, dağıtmadı. Şimdi yaşatmak zorunda. Bugün biz, tüm gücümüzle bu aşiret birliklerini dağıtmaya çalışıyoruz. Fakat demek istediğim, çok zordur.

- **Yani cumhuriyetin başa çıkamadığı bir durumla...**

- Uzlaştı, uzlaşıyor. İlginçtir yani. Jirki aşiret reisiyle TC veya kolordu nasıl ilişkiler geliştirmiş?

- **Son günlerde gazetelerde birtakım böyle haberler vardı.**

- İlginç gelişmeler var.

- **Şimdi anladığım kadarıyla, Atatürk açısından baktığımız zaman, bir yerde “tamam, beraber bir mücadeleyi yaptık, istiklali kazandık, ama bundan daha fazlasını da ben vermem” mi var?**

- Şoven bir milliyetçiliğe kayma var. Bir kere, Kürt gerçeğini ve en azından o zamanki çıkarlarını, burjuva milliyetçiliği kadar savunma, örgütleme yoktur. Çok zayıftır. M. Kemal ise burada taktikçidir. Önce iyi kullanır. Eğer Kürtler biraz daha örgütlü olsa, kesinlikle bir uzlaşmayı yeğlemek durumunda. Yani bu milliyetçiliğin kendini savunacağını bilse böyle olur. M. Kemal, zaten baştan “biz Kürtlerin ve Türklerin ortak kurtuluşu diyoruz” diye bunu kabul etmiş. Burada Kürtlerin kendi iç örgütlülüğü olsa, kendini müdafa edecek düzeyi olsa, M. Kemal'in bu uzlaşmayı kabul etmesi ve hem de günümüze kadar gelişmesi kaçınılmazdı. Ama özellikle talihsizlik olmuştur. Aslında 1924'e kadar ilişkiler, daha sonraki katliamlara varacak boyutlarda olmuyor. Özellikle İngilizlerin, Güney Kürdistan'daki petrol meselesinden ötürü o zaman ortaya çıkardıkları durum var. Ve Kürtlerin çıkarlarına gerçekten biraz el atıyor Güney'de el atıyor ve bu adım adım geliyor. Şimdi bu, M. Kemal için büyük endişedir. Biliyorsunuz, M. Kemal'in İngiliz korkusu çok çok büyüktür. Şimdiki Türk önderleri için daha çok Sovyet korkusu büyüktür ve o korku yüzünden politika oluşturuyorlar. İşte bu korkunun çok tehlikeli bir ögesi de nedir? “Bu Kürt ayaklanması

İngilizlerle tam birlik yaparsa” der ve bundan korkar. Zaten Vahdetin karşısında ölüm-kalım savaşı vermiş, değil mi? Batıda o ayaklanmalar var, Vahdetin veya bilmem o Anzavur, şu bu.. Daha sıcağı sıcağına onun etkisini yaşıyor. Doğuda da şimdi böyle bir durumu görüyor. Onun için, bir anlamda ikinci bir kurtuluş savaşı veriyor. Yine “İngilizler var” diyor. Bir de Kürtleri biraz tanıyor. “Bunlar birleşirse” diyor, “bu iş biter.” Bu, onu acımasız kılıyor. Sanıyorum biraz böyle.

- Peki bu bölünmede İngilizlerin, Kürtleri iyice bölme çabası, hesabı sizce var mı?

- Şimdi sanırım zaten Güney Kürdistan'ı bölmede bu taktik çok açıktır. Eğer o zamanki Misak-ı Milli sınırları geçerli olsa, İngilizlerin çıkarları büyük darbe yiyor. Biliyorsunuz, İngilizler Güney'i alırlar ve orada da Kürtlere biraz özerklik tanırlar. Zaten Kürt milliyetçiliğinin gelişimi de kaynağını İngilizlerin bu yaklaşımından alır. Bu nedenle epey gelişmeler olur. İngilizler bu yaklaşımı Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanırlar. Burası önemlidir. Yani tehlikenin ucunu gösteriyor ve diyor ki, “Sen Musul-Kerkük'e yaklaşırsan, ben de Kürtleri ayağa kaldırıyorum.” M. Kemal'i bu politikayla durduruyorlar. Misak-ı Milli'nin o parçası bu temelde gidiyor. Bu önemlidir. Önce böyle değildi ve burada bayağı bir Türk-İngiliz uzlaşması vardır. Biliyorsunuz, 1926'daki uzlaşma bu temeldedir. “Sen” diyor İngilizlere, “Türkiye Kürtlerine dokunmayacaksın, ben de sana petrol değeri olan Musul-Kerkük'ü veririm.” Bu çok önemlidir. Günümüze kadar etkili olacak bir durumdur.

- Aslında bir yerde o zaman da Kürtlerin kendi içlerinde bölünmeleri hep devam ediyor. Çünkü, hala şimdi de, Irak Kürdü İran Kürdünün kendi işine karışmasını istemez. İran-İrak Kürdü de Türk Kürdünün kendi işine karışmasını istemez. Öyle değil mi? Hala o tarihten bugüne kadar gelmiyor mu?

- O etkiler var. Yani bütün bunlardan şu sonuca varıyoruz: Genel bir Kürt birlik ruhu gelişmemiştir. Bunun birçok nedeni vardır. En başta da aşiret olgusu gelir. Güney meselesi de öyle çıkmıştır. Mesela, Güney Kürtleri üzerinde yoğunlaştırılan politikayı biraz İngilizlerin etkileriyle izah edeceğiz. Daha sonra İngilizlerin oynadığı

oyunlardan bahsetmek gerekiyor. Adeta kullanma var; işine geldi mi kullan, işine gelmedi mi ezdir. Irak devletinin oluşumunda bunu söylemek mümkündür.

Yani M. Kemal, niye Kürtlerin üzerine böyle sonradan gitti? Dediğim gibi, iki nedeni var: Birincisi, başlangıçta kendisi zayıftı, o nedenle Kürtleri kabul etmek zorundaydı. O dönem önemli kritik andı ve bunu gerektirdi. Sonra savaşı kazandı, biraz güçlendi ve karşısındaki Kürtler iyi niyetlerinin kurbanı oldular. İkincisi, Kürtler çok zayıftır, ciddi bir organizasyonları yoktur. Yani bir ittifaka, bir uzlaşmaya oturuyorlar; ama son derece iyi niyetli, işte “müslümanlığı kurtaracağız”, “iki kardeş millet” biçiminde bir edebiyatla yaklaşıyor ve buna inanıyorlar. Bir uzlaşma örgütleri yok, politikaları hiç yoktur. Yani çok zayıftırlar. M. Kemal ile Kürtler arasında bazı ilişkiler olmuş, ama tehlikeler ortadan kalkınca bu ilişki tasfiye olmuştur. Buradan şu sonuca varabiliriz: Şimdi tartışma daha gerçekçi kılınabilir. Bu konuda ilkesiz bir yaklaşım vardır. Tehlikeler çok olduğunda, önemli bir aşamada sorun kabul ediliyor, ama bunlar aşıldıkça daha sonra kabul edilmiyor. Gerçekçi tutum, bunu doğru bir yapıya kavuşturmaktır. Bence, daha önemli olan sonrası oluyor. Biliyorsunuz, ondan sonra bir inkar ve üzerini betonlama politikası gelişti.

- Şimdi artık diğer döneme doğru yaklaşıyoruz. Yani İnönü dönemine. Zaten ona sağlamlaştırma dönemi dediniz.

- Stabilize etme, betonlaştırma...

- Betonlaştırma. Ondan sonra DP dönemi geliyor. Oradan itibaren yavaş yavaş isterseniz artık güncellenen döneme girelim. Sizin devreye girişiniz öncesi dönemi nasıl gördünüz? Bir anlatınız. Ondan sonra, siz nasıl geldiniz?

- Biliyorsunuz, bu dönemde Kürt meselesindeki bu politikanın, Türkiye'nin siyasal gelişmesi üzerinde de çok etkisi olmuştur. “Takkir-i Sükun Kanunu” vardır. Buna dayanılarak, 1925'lerde Kürt tehlikesi bahane edilerek, TKP'den Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na kadar hepsi, hemen ortadan kaldırılır, değil mi? Başlangıçta cumhuriyet biraz daha ılımlıdır. Fakat isyanla birlikte sertleşir. Bir yandan TKP, diğer yandan öbür partiler tasfiye edilir. “Tam bir

diktatörlüğe gidilir” diye yazar Mete Tuncay. Bu konuda epey çalışmaları yapıyor, dikkate değer çalışmaları var. Diğer bazı Türk yazarları da bu döneme hayli ilginç yaklaşıma çalışıyorlar. Cumhuriyetin tek parti dönemini, “tek parti faşizme ne kadar yaklaştı, anti-demokratizm ne denli gelişti” biçiminde yorumlamaya çalışıyorlar. Yalnız bu kendi içinde tartışılırken, bence işin Kürt boyutu önemli oranda az konuluyor. Ama dikkat edin, Takrir-i Sükun, Kürt isyanları nedeniyle dayatılıyor, değil mi? Burada da biraz yaratıcı düşüncesini bilmek gerekiyor. Eğer bir kanun bir tehlikeye karşı açıkça dayatılmışsa ve o da zincirleme olarak bir yığın sonucu doğurmuşsa (on yıl sonra o tehlike ortadan kalkmış olsa da, o kanunun uygulanması bir yığın oluşuma yol açmıştır), sanki başlangıçtaki olay yokmuş gibi tarihi yorumlamak, son derece hatalı bir yorumlamadır. Ve Türkiye’de de yapılan budur. Şimdi bu tek partiye gitme ve giderek despotizm denilen olay, açıkça bu Kürt tehlikesi karşısında başladı. Dolayısıyla çok partililik gelişemedi, demokrasi gelişemedi. Neden? Kürt sorunu zorla bastırıldığı için, değil mi? Bağlantılar bu kadar nettir. Tabii bu meselenin üzeri betonlaştırıldıkça, diğer sorunların üzeri de betonlaştırılıyor.

Aslında Kürt sorununun 1925’ten itibaren demokratik yolla değil de şiddet temelinde çözümü, cumhuriyetin daha sonraki oluşumu üzerinde çok büyük bir etki yaratmıştır. Ve etkisi de daha çok diktatörlüğe doğru gider. M. Kemal’in başlangıçta partilerden yana olduğu ve daha ılımlı, daha demokratik Batı tipi bir cumhuriyet oluşturmak istediği bilinir. Ama Kürt meselesinin böyle ortaya çıkışı ve onun üzerine gidişi, ardından peş peşe diğer politikaları getiriyor ve ölümüne kadar sürüyor. Daha sonrakiler de bunu devralıyor. Burada İnönü’yü, Atatürk’ün iyi bir uygulayıcısı olarak görmek gerekiyor. Bu biliniyor, tamam. Ama onun bir Atatürk uygulayıcısı olduğuna öyle fazla paha biçmemek gerekir. Demokrat Parti dönemini ise, bence biraz daha değişik görmek mümkündür. Daha DP’nin çıkışından önce bastırılanların durumu açıktır. Yani daha fazla tüccar olan, daha fazla toprak ağası olanlar bastırılmıştır. DP’nin oluşumuna can veren durum biraz budur. Yani devlet kapitalizmi adına çıkarları bastırılan, daha doğrusu açılımına, güçlenmesine fırsat verilmeyen

bu kesimler ile, bir de devlet kapitalizminde büyüyenler vardır. Bunların daha sonraki birliği, Demokrat Parti'nin gerçek oluşumunu verir. Ki, bunlara Kürdistan'daki beyler de dahildir. Kürdistan'dakiler de ezilmiştir, önemlidir. Bunlar, daha sonra yoğun bir biçimde DP'ye aktarılır. İşte Menderes, büyük bir toprak beyi ve giderek kapitalist olarak ortaya çıkar. Tüccarlar da böyle. Şimdi onlar, bürokrat devlet kapitalizmini biraz aşarak...

- DP dönemi, Kürtçülük akımının canlanmasına kaynak mıdır?

- O 49'lar olayı vardır. Sanıyorum 49'lar olayını biraz bu döneme bağlamak mümkündür. DP, İnönü'nün tek şef oluşunu biraz hedef alması nedeniyle, başlangıçta demokrat, liberal geçinir. Bu ortamda Kürdistan'da biraz canlanma oluyor aslında; o egemen beyler biraz nefes alıyor, egemen toprak sahipleri biraz palazlanıyor. Buradaki çok cılız bir milliyetçiliktir. Bu da biraz Güney Kürdistan'dakilerden etkilenmedir.

- Ama bunlar o kadar cılızsa, o zaman devlet güçleri niye bu kadar üstüne varıyor, değil mi? Cılız bir milliyetçilik akımı ise, niye bu kadar üstüne gidiyorlar? Yoksa yanlış mı yorumluyorlar? Yani yanlış mı anlıyorlar?

- Bir politikanın devamı olarak değerlendirmek gerekiyor. Gerçekten o baskı, şiddet temelindeki politika, bence bu konuda bağnazca uygulanıyor. Türkiye'nin bu şovenizmi uygulayışı açıktır, bağnazca üzerine gidiyorlar.

- Sıze, eğer o baskı politikası olmasaydı, milliyetçilik hareketi daha da mı gecikirdi? Yani o politika, bir yerde milliyetçilik hareketini hızlandırmanın bir parçası mı oldu? Mesela...

- Bu dönem için buna hemen cevap vermek bence biraz zor. Yani sert baskı politikası, acaba sorunu olumsuzundan tam halletti mi, yoksa daha tehlikeli bir malzemesini mi oluşturdu? İkincisi de söylenebilir. Kısmen sorunu bastırdı, fakat daha tehlikeli patlama için de malzeme biriktirdi. Yani bu çok açıktır. Doğrudur, işte sizin "devlet niye bu kadar korkuyor" demeniz burada anlamını bulur. Bu anlamda da yersizdir. Yani meseleyi önemli oranda tasfiye etmiş, önemli oranda zaten kolunu-kanadını kırmış; ama bir şey daha

yapmış, onu da çok iyi biliyor. Zaten bu, TC'nin bu konudaki en büyük handikaplarından birisidir. Tasfiye biraz olmuş, sorun olumsuzundan halledilmiş; ama öyle yıkıcı malzeme, öyle tahrik edilebilecek zemin var ki, korkmaması işten bile değildir. Bu bizim harekette de ortaya çıktı, ona birazdan geleceğim. Şimdi burada korkusunun başına gelme tehlikesi çok fazladır. Yani şunun derin bilincindedir: “Ben yıkıcılık yapmışım, paramparça etmişim, eğer o zemin buluşur ve örgütlenirse büyük bir isyandır.” Bütün generallerin o zamanki yaptıklarını inceleyelim. 27 Mayıs'ta bile bu konuda çok ürkektiler. Ama ürkeklikleri şu anlamda yersiz: Aslında o sözcüler bunu başlatacak kıvamda değiller. Ben, bu tip aydınları, kişilikleri çok iyi tanıyorum. Yani nefes almakta bile son derece zorluk çeken yapıdadırlar, ufak bir darbeye tasfiye olabilirler. Nitekim olan da odur. Fakat şu anlamda doğru: Eğer biraz zemin, imkan, şu bu balsa tehlike tamdır.

- Peki, 1960 hareketi?

- 1960 hareketine geliyorum. Kimlerin palazlandığını ve nasıl olduğunu belirttik. Yani tüccarlar, toprak ağaları yükseldi, değil mi? Yine iri bir sermaye kesimi de yükseliyordu. Bu, biraz da eski yapıya bir darbe idi. Yani devletin temel bürokrasisi oluşmuştu, Türkçülüğü yayan bürokrat orta kesimdi. CHP önemli oranda bir orta kesim öncüsüdür, orta kesimin de gücü var, Atatürk dönemindeki gibi bir konumu vardır. Bunlar, İnönü döneminde en güçlü devrelerinden birini yaşarlar. DP ise, kesinlikle orta kesimin aleyhine yükselmektedir. 27 Mayıs'ın, bu anlamda, orta kesime önemli oranda imkan vermek istediği tartışılmazdır. Onun sınırlı demokratizmi kesinlikle orta sınıf karakterlidir. Yani 27 Mayıs anayasası, orta sınıfın gördüğü zararı telafi etmek istiyor. O sınıfın şahsında kendi geleceğini koşullandırmak ve korumak istiyor. Bu ne kadar devrimcidir, demokratik bir anayasayı ne kadar doğurur? Belli ki çok sınırlıdır. Nitekim çok kısa soluklu olacağı da 1965'den itibaren belli oluyor.

- Buradaki Kürt politikası da, bir yerde Atatürk'ün Kürt politikasının, İnönü'nün devam ettirdiği politikanın gene devamını mı oluyor?

- Tabii. Kesin bir yenilik yok.

- Peki, 27 Mayıs anayasası etki yapmadı mı?

- Etki yaptı tabii.

- O ne yaptı?

- Etkisi dolaylıdır. Ve tarihte, direkt etki kadar, en az dolaylı etkiler de gelişmelere yol açar. 27 Mayıs'ın, bir anlamda, diğer 12 Mart ve 12 Eylül rejimleri ile aynı kaba konulması pek isabetli değildir. 27 Mayıs anayasası daha demokratik bir soluk almaya imkan veriyor. Yani Türkiye'nin çok bağınaz, çok dar yapısını biraz açmaya imkan veriyor. O zamanki tartışmalar biraz daha sosyalizme, demokratizme götürebiliyor. Bu konuda tartışmalar var, yalnız bana göre sığ tartışmalardır. 27 Mayıs'ı sadece diktatörlük diye ele almak gerekir. Birazcık, M. Kemal hareketi 1920'lerde nasıl ki...

- Diktatörlük değildir, diyorsunuz.

- Şunu diyeceğim: Her iktidar bir diktatörlüktür, ama nasıl? Demokratik diktatörlüklerden tutalım faşist diktatörlüklere kadar vardır. Yani 1920'lerde nasıl ki biraz ulusal kurtuluşçuluk, anti-emperyalistlik söz konusu ise, 27 Mayıs'ta da demokratizm, sınırlı da olsa söz konusudur. Yani bu kadar işkenceci olan 12 Eylül ile arasında fark var. 12 Eylül işkenceci, baskıcı, her şeyi tamamen büyük sermaye lehine halletmek istiyor. Yani nereden bakılırsa bakılsın, aralarında fark vardır. DP'ye duyulan rahatsızlık, sadece Menderes'in kişiliğine karşı duyulan bir rahatsızlık değildir. Orta kesimin çıkarları bunu öngörüyor ve 27 Mayıs Milli Birlik Komitesi içindeki insanların bayağı sınıfsal bir rahatsızlığıdır. Ve bu da, herhalde daha büyük sermaye sınıfı değil, daha küçük çaplı orta sınıfın bileşimidir.

Devrimci gençlik önderleri katledilince görevin bize düştüğünü gördüm

- Siz ilk olarak ne zaman düşünmeye başladınız?

- Bu yılları mı diyorsunuz?

- Hangi dönemden itibaren böyle bir gelişme var ortada? "Niçin ben bu işin içinde değilim" diye düşünmeye başladınız mı? Ve o sıradaki sahne neydi?

- Şimdi durum tamamen şöyle: Ben, 1966-67-68'de Ankara'da mesleki bir okulda okuyorum. Ve gözlerimin önünde ilk öğrenci kırdamaları, hakimlerin yürüyüşü oldu... cenazesine ben bizzat tanık oldum. Cenazeyi düşünmek büyük bir olay aslında. Bürokrasinin iyi bir gövde gösterisidir. Fakat edilgen.

- **Ne demektir?**

- Pasif.

- **Ben “edilgen” kelimesini ilk defa duyuyorum.**

- Edilgen. Yani etkin ve onun zıddı edilgendir.

- **Etkin'i biliyorum da...**

- Edilgen. Neyse, oldu. Türkçe'yi iyi biliyorum yani...

- **Belli oluyor zaten.**

- Zaten sizin baştakiler, “bunlar bizden daha iyi Türkçe konuşuyorlar, Türkçe'yi bu kadar iyi konuşan bizde yok” diyorlar. Mesele değil, konu dil olayı değildir. Şimdi bizim çıkışın az öncesindeki ortama gelelim. Bence burası biraz daha önemlidir. Türkiye'de 1965'lerden sonraki gelişmeler ilginçtir, değil mi? 27 Mayıs hareketinin kontrolü ordunun elinden çıkmıştır, ama tam olarak diğerinin eline de ulaşmamıştır. Yani AP'nin eline kontrol tam geçmiş değildir. Önemli oluşumları bünyesinde barındıran bir bileşim oluyor, 1965'e doğru hepsi iç içe yaşıyor. Cemal Gürsel'in ölümünden sonra AP yükselmek istiyor. Fakat yükselen diğer bir şey de radikal gençlik hareketidir. Bir yandan TİP, bir yandan devrimci gençlik hareketi Türkiye tarihinde önemli bir aşamayı teşkil ediyor. Bunlar, belki de iradeleri dışında önemli şeylerle, devletle oynuyorlardı diyelim. İdeolojik düzeyde de resmi ideolojiyle. O kadar bilinçli de değiller, onu da söyleyeyim. Fakat bol bol tartışıyorlar. Bu, devleti fazla göz önüne getirmeden yapılan bir tartışmadır. TİP'in TKP'den etkilenmesi ve devlete çok sağdan yaklaşması bir gerçektir. Ama yine de o, “fırsattan yararlanayım” diye, kendine göre bir sosyalizm anlayışının çabasına girer. Devrimci gençlik hareketi ise, gerçekten devrimcidir. Şu anlamda: Devletle bağı yoktur, gençtir ve gerçekten sosyalizme giderken ihtilal için ve ihtilalci bir ideoloji olarak gidiyor. Ortada art niyet falan aramamak gerekir.

- **Hangi grupları daha çok bu konumda nitelendirebilirsiniz?**

- Tamamen Dev-Genç. Biliyorsunuz, başlangıçta tek fikir federasyonu olarak vardır. Şüphesiz bunun içinde bazı kişiler etkili olmuştur. Ama o ruh devrimcidir. Türkiye'de gelişen bir devrimci ruhtur. Biliyorsunuz, bu konuda önemli gençlik önderleri vardır: Mahir Çayan, Deniz Gezmiş önderliği. Belki nicelik itibarıyla ve uzun vadeli savaşım açısından çok büyük bir hareket gerçekleştirmiş değillerdir. Ama, bir sosyalizm adına ayağa kalkışları, bir de kısa ömürleri içinde eylemlilik kaliteleri büyüktür. Canlarını ortaya koyacak kadar eylemcidirler, hem de devlete kafa tutacak kadar! Büyük talihsizlikleri biliyorsunuz. Devlet tümüyle duruma hakim, sınıfı örgütlenme yok, örgüt diye bir oluşum yok. Bir avuç devrimci, Türkiye'nin bağımsızlığına ve bunun kesin sosyalizmle mümkün olacağına inanmış. Sonuna kadar sosyalizme inançları var. Bu inançları ve hayatlarını ortaya koymaları kesindir.

- O dönemde siz hangi okuldasınız?

- O zaman ben, daha önce bahsettiğim okuldayım. Çok pasif bir durumu yaşıyorum. Hatta diyebilirim ki, o zaman benim...

- Kaç yaşında vardınız o zaman?

- 20'de yoktum. Ama hatırlıyorum, diğer yandan da Maltepe Camisinde namaz kılmaya gidiyordum. Yani Ankara'nın verdiği çelişki ortamında biraz muhafazakar mı diyeyim? Üstelik Kürtlük de var...

- Aileniz köyün...

- Tabii, onu sonra anlatırım. O ortamı güzel vermeye çalışırım. Mesela, etrafımızdaki köylerin üçü Türk, üçü Kürt. Böyle...

- Siz o dönemde bu olup bitenleri mi seyrediyorsunuz?

- Onu açıklayacağım. Var, öyle bir seyir var. Ama kesin sıkıntılar da var. Feodal değer yargıları da son derece var. Kapitalizmle de Ankara'da ilişki durumu yaşanıyor, onun da etkileri var. Onlar ayrı bir durum aslında. Şimdi, gençliğin bu yeni çıkışını biraz ilginç buluyorum. Yani, "bunlar da nereden çıkıyor, asıl düzen-kurum apayrı, bunlar neyle uğraşıyorlar, bunların mesleği nedir" biçiminde. Hatta o hakimlerin yürüyüşüne ilk tanık olduğumda çok pasif bakardım. Öyle gururlu yürüyüşleri, öyle kurumlaşmış bir işlemleri görünce biraz öykündüm, ama çok cılız bir öykünme. Yani "güçlü sonuç getirecek bir yürüyüşdür" düşüncesi yok. Artık bilinçsiz de olsa durum

buydu. Anlamsız oluyordu yani, o zamanki durumumla gidip dinliyordum. Mesela, bu dinciler vardı hatırlarım, o Necip Fazıl Kısakürek'in konferanslarına giderdim ve bayağı duygusal yönden etkisini yaşadım.

- **Heyecan oluyor muydu sizde?**

A. Ö: Heyecan vardı. Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde ve benzer yerlerde veriyordu. Hatta çok ilgilenirdim. Dedim ya, Maltepe Camisi'nde bazen namaza gittiğimi hatırlarım.

- **Ne zaman olmuş bunlar?**

- Bunlar 1966-67-68'dir.

- **Ne zaman dönüşmeye başladı? Yani...**

- Onu anlatacağım. Fakat diğer soru atlatıldı.

- **Hayır, yani Dev-Genç'in ortamına yönelik.**

- O süreç belirttiğim gibidir. Öyle köklü bir karar yok. Tam tersine burjuva felsefe notlarıyla ilgileniyorum. Mesela, zor olmasına rağmen, o tip kitapları okurum. Kant, Bercson, bu tip yazarların kitaplarını bayağı da okurdum. Ne kadar etkilendim bilemiyorum. Aslında din ile bu felsefe yer değiştirmek istiyordu biraz. Devrimci gençlik hareketiyle, sosyalizmle ilgilenme yönelimi yok, bunlar fazla umut vermiyor diyebilirim. Yani Türkiye sınırları içinde kalan bir insanın politik düşünce atmosferi ne olacak? Çok ezik, çok silik bir durum var. Şu da var ki, derin bir buhran yaşadığımı belirtmeliyim. İdeolojik, özellikle felsefi bir buhran.

- **Kimlik arama mı?**

- Hayır, ideolojik-felsefi...

- **Tamam.**

- Kimlik arama da var, fakat bu kadar güçlü değil. Kürtlük arayışı var, ama fazla güçlü değil.

- **Bu arada Kürt hareketleri ne alemde?**

- Irak'ta Barzani hareketinin sesi geliyor. Örneğin, sanırım Hürriyet'te bazı röportajlar da çıkıyordu, o zaman onu iyi okudum, hatırlarım.

- **Sizi heyecanlandırıyor muydu? İlgilendiriyor muydu?**

- İlgileniyordum. Ama daha çok ideolojik-felsefik bunalım durumu vardı.

- **Ne zaman bu dönmeye başladı? Yani eyleme doğru. Daha ciddi oturup, konuşup...**

- Tabii, öyle birtakım gençler gelirdi. Böyle Doğu sigarası içen, parkalı gençler vardı. Biri yakın hemşerinizi oluyorsa...

- **Doğu sigarasını içmek bir şeyin işareti miydi?**

- Tabii. Bir nevi proleter sigarası diyorlardı. Bitlis sigarası, o zaman "proleter sigarası" diye işleniyordu.

- **Ama o solun işaretiydi, Kürtlerle ilişkisi yoktu.**

- Tabii yoktu, solun işaretiydi. Hemşerilerdi, geliyorlardı. Onların o havası hoşuma gidiyordu. Hatırlıyorum, o zaman bir defa Siyasal'a gittim. "Duvarları kirletmişler" diyordum, "bu sloganlarla, yazılarıyla." Hatta bir şey daha gördüm. O dönemde bu Ecevit ve yanında da Rahşan Ecevit vardı. Sanıyorum TÖS'ün Kayseri'de bir toplantısı vardı. O toplantı sabote mi edildi?! Onu tamamlayamadılar, tamamlamak için Ankara'ya geldiler. Ankara'da o toplantı Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde yapıldı. O zaman daha Siyasal'la ilişkim yoktu. O toplantı 1969'da olmuştu. Biz de gittik. Devrimci gençlik, o zaman bu Ecevit'i epey bastırıyordu, konuşturuyorlardı onu. Hırpalamışlardı da. Hala hatırlarım, o anfiden çıktığında gençler yine üzerine gidiyorlardı. Rahşan Ecevit, çantasını sağa-sola savurarak Ecevit'e yol açmak istiyordu. Onların böyle bir anısı da var, hatırlarım. Özetlersek: Dev-Genç'in çıkış döneminden 1970'e kadar, daha çok Kürtlük sorunuyla ilgim var, ama böyle bir sözcüsü olma durumu yoktu.

- **O arada öyle pek Kürt hareketi de yok, değil mi?**

- Yok denilebilir. "Doğu Mitingleri" yapılıyordu, bir-ikisine gittim. Fakat işte Doğu Mitingleri seyircisi de olmuşum, ama öyle bir militan gibi katılma yoktu.

- **Peki, o size ne veriyordu? O Doğu Mitingleri içinizde bir şeyleri hareketlendirmiyor muydu? Milliyetçi yanınızı etkiliyor muydu? Yoksa, hani cılız bir görüntü mü yaratıyordu?**

- Etkisi vardı, fakat yine çok cılızdı. Tabii Dev-Genç'inki kadar. Araplar da etkilemek istedi o zaman, halen dikkatimi çeker. Ondan sonra ben memurluk yaptım.

- **Şimdi, ondan sonra hangi yılda okulu bitirdiniz?**

- 1969'da bitirdim.

- **1969'da bitirdiniz...**

- 1969-70'de Diyarbakır'da kadastro memurluğu yaptım. Bu önemli bir yerdir.

- **Niye?**

- Kadastro memurluğunda toprak ölçü-biçim işleriyle uğraşıyordum. Memurluk yaptım. Memurlukta neler gördük, neler görmedik! Yani 1967'de, 1968'de militanlığa karar verme yoktu. Ama dikkat edelim, o zaman Deniz Gezmiş, Mahir Çayan'lar ihtilalci örgüt kurmanın günlerini yaşıyorlar. Biz ise, o zaman bir küçük memurluğu yapabilecek iradedeyiz. Ama etkilenme vardır. Kürtlük yankısı, işte Irak Kürtleri...

- **Artmaya mı başladı?**

- Hayır, sadece o dönemde değildir, daha önce de vardır. Yani ilkokuldan beri bir çelişkiyi yaşarız. Türk ve Kürt köyleri vardır, birbirine yakındır. Kimlik arayışı vardır: Kürt mü olacağız, Türk mü olacağız? Bu, taa ilkokuldan geliyor. Yalnız bunlar öyle memur olma isteğimin önüne geçecek değildir, okul okuma isteği önüne geçecek değildir. Basit istekler aslında. Sık sık hatırladığım bir anım var. Sosyalizmle ilgili bir kitap elime geçmişti, Sosyalizmin Alfabe-si...

- **Şimdi bunlara girmeden önce sizin aile kökeninize inmemiz lazım. Yani burada ele almak yerinde olur. Çünkü, bütün bunlar sonraki yaşantınızı etkiler mutlaka.**

- Elbette, çok sıkı etkisi var. Bunu, burada bir yazımda da epey güçlü koydum. Bu bölümü de size aynen verebilirim. Zaten ortaya koyacağımı koydum. Şimdi Türkiye'nin 1970'ler ortamına biraz daha değinmeye gerek var mı?

- **Tabii. Giriyoruz biraz daha. Şimdi Diyarbakır'daki kadastro memurluğu dönemi ne verdi bir kere?**

- O zaman ilk defa...

- **Çarpıcı mı?**

- Çarpıcı noktası şu: Memurlukta köylülerin yaşantısına daha yakın eğildik ve bir de toprağın dengesiz dağılımı söz konusu. O dengesiz dağılımın yanında rüşvetçilik de vardı. Bizzat biz de alet

olduk biraz. Onu yakinen gördüm. Derin etkiler yarattı.

- Haksızlığa bir tepki mi?

- Haksızlıkla birlikte, gençlikteki o çok olumlu sıcaklık var, yüce duygular var. Öte yandan, rüşvet ve böyle dengesiz çıkar ilişkileri bunları kirletti. Bu kirlilik aslında biraz eziklik yarattı. Yine Diyarbakır'ın özgün bir havası vardı, böyle çok özgün bir yaşam diyebilirim. Fakat para da kazandık biraz. Ben bunu, yüksek okula gitmek için kullandım.

- Rüşvetle mi kazandınız?

- Hayır, memurlukta biriktirdik. Bir de, tabii öyle bir hediye sistemi vardı. Bir yeri tapuladın mı, köylüler parayı topluyor; bir toplama bayağı yekun tutuyor. Rüşvetten ziyade böyle para toplayıp getiriyorlar. Daha doğrusu bizden öncekiler onu sağlamıştı.

- Çark dönmeye başlıyor.

- Böyle çark var. Başlangıçta kabul etmedim, itiraz ettim, etkisinden sabaha kadar uyuyamadım. Sonra “bu bir hediyedir, usüldendir, herkes bunu yapar, daha fazlasını yapar” dediler. Hepsi bana gülüyordu o zaman: Ne kadar saf duyguların sahibi, rüşvet gibi bir şeye karşı ne kadar saf! Kendileri de çok vurdumduymaz davranıyorlardı. Biz de, istemeye istemeye kabul ettik. Fakat sonra onu dönüştürdüm, “bunu yüksekokula dönüştüreceğiz” dedim. Bir nevi ilk fondu, böyle bir düşüncem vardı. “Fon olarak kullanırsam bu haram olmaz” dedim. Bir yıl öyle geçti, para birikti. O zamanın parasıyla 10 bin lira gibi bir para biriktirdiğimi hatırlıyorum. Memurluğun böyle biraz güven verme yanı da vardı. Bir güven vermesi söz konusu. Bir de Kürdistan'dı, Diyarbakır... Orada insanlarla ilgilenmede biraz daha yakın ilişkilere girdik.

- Ama daha milliyetçilik oluşmuş değil.

- Bende bunlar biraz niceliksel birikim gibidir. Yani fırlama, patlama gibi havalar yoktur. Dikkatle izliyorum aslında insanları, ilişkileri. Ama o zaman daha çok liseyi dışardan bitirmeye ve diploma almaya hazırlanıyorum. Kendimi, liseyi dışardan bitirecek ve fakülteye puan alabilecek duruma getirmişim. Böyle bir durum da var. İstanbul'a gittim ondan sonra, 1970'de İstanbul'daydım. İstanbul'da, hem de Bakırköy'de bir yıl memurluk yaptım. Bakırköy, biliyorusu-

nuz, daha değişik bir semttir. Orada da kaldım.

- Kadastroda mı?

- Evet, kadastro memuru. Yalnız orada da tüm gücümü biraz para kazanmak, en azından eski paralarımı kaybetmemek için kullanılıyor ve dershaneye gidiyordum. Bu sefer hukuka kaydolmuş-tum. O zaman, “hukuk” diyordum, “amaca tam hizmet etmez, Siyasal'a gitsek daha iyidir.” Siyasal'da sanki siyaset yapılacakmış gibi bir izlenim de vardı. 1970 böyle geçti. Söyleyeyim, o zaman yeni hareketler, İstanbul'da gençlik hareketi geliyordu. Ben o zaman bazı toplantılara gittim. Mahir Çayan'ların da katıldığı toplantılara gittik ve epey etkilendik. İlk orada, Mahir'in konuşması şu anlamda etkili olmuştur: “Milli mesele” dedi, “Türkiye'de çok ciddidir.” Özellikle, o zaman ulusal sorunda daha geri olan bazı anlayışları eleştiriyordu. “Revizyonizm hakimdir” diyordu, “bu konuda oportünistlik yapılıyor.”

- Kürt konusunda.

- Evet. “Kürt meselesi vardır, kendi kaderini tayin hakkına...” dedi. Zaten konuşmasını da, “bu mesele ileride daha ayrıntılı ele alınacaktır” diyerek bitirdi. Fakat çok bastırarak bazılarına karşı bunu ima ediyordu. Yani solda bir ilerleme noktası olarak milli sorunu iş-lemeyi öngörüyordu. O geneldeki ilerleme veya o zamanki...

- Ama daha radikalleşmesine...

- Çayan'ın, tüm gücüyle ortaya koymaya çalıştığını söyleyebilirim. Yani kesinlikle savunuyor. Soruna radikal, devrimci bir yaklaşımın bütün işaretlerini veriyor.

- Dikkat ediyorum, aynı dönemlerdeki diğer Kürt akımlar-dan hiç söz etmiyorsunuz.

- Ondan bahsedeceğim. DDKO vardı. İstanbul'da ben DDKO'ya da gittim. Yani o dönemde bir yandan Dev-Genç'in bu toplantılarına giderken, aynı zamanda DDKO'ya da gittim, üye oldum. Yani iki-sinden de tam ilgimizi kesmiyoruz.

- Peki nasıldı DDKO? Yani sizde nasıl bir izlenim bıraktı?

- DDKO, yürüttükleri Kürtçülük bana anlamsız geldi.

- Ne gibi?

- Bir defa sınıf niteliği açıktı. Yani o koşullarda orada egemen sı-

nıf karakterli öğelerin hakimiyeti kesindi. Ve bir de ben, o zaman, Kürt meselesini bizzat ismini vererek biraz koymaya çalıştım. O zaman sene 1970'di. Herkes kuşkuyla baktı. İyi hatırlıyorum, ben dedim, peygamberin güya bir bedduası varmış, “bunlar devlet kurarsa şöyle tehlikeli olur” diye; İslamiyetle Kürtlerin kafasına bunlar kötü kazılmış, doğru değildir, dedim. Orada bazı örnekler de verdim. Kendi kaderlerini tayin hakkı böyle doğru ele alınmalı dedim. O zaman hepsi, “doğu sorunu, yol, fabrika, okul sorunudur” diyordu. Özgürlük olayını ele almıyorlardı. Ben söyleyince, hepsi kuşkulu baktı. Yani onlara göre, zamanı değildi, kuşkulu bir şey olabilirdi...

- Aranızdaki fark; siz olaya bağımsızlık, özgürlük olarak banyordunuz, bir sınıf temeli olarak.

- Çizgi olayı, sınıf temeli var, kesin. O zaman feodal toplum üzerine yazı okuyoruz, temel ders kitabı var. Hatta orada seminer verdiğimi hatırlıyorum. Yalnız o zamanki önderlikler kesinlikle rahatsızdı. Hatta birisi ağa çocuğuydu. O zamanki DDKO başkanı rahatsızdı. “Böyle bir kuruluş, böylesine bir ideal için bana hem yetersiz ve hem de son derece laubali geliyor” diyordum. Ve gerçekten Kürtçülük olayını çıkar yönüne çoktan dönüştürmüşlerdi. Herhalde arkasında o zaman çeşitli güçler vardı. Mesela KDP el atmış, TİP el atmıştı. Böylece çeşitli güçlerin bir legal kurumu oluyorlar. Tutarlı değiller, hepsi kendi çıkarları peşinde. Böyle samimi yaklaşan bir devrimci gençlik olayı yok.

- Tamamen onların yaptıkları işte biraz kültür, biraz...

- Kesin. Kültürel özerklik, halihazırda bu biçimde yürütülmek isteniyor. Soruna ilkeli, köklü yaklaşımın dozu çok sınırlı. Dedim ya, adını bile koymak istemiyorlar. Bir de hemen çıkarlara sapmaları mümkün. Devrimci gençlik hareketine karşı da dürüst değiller. Adını halen hatırlıyorum; o zaman ilk banka soygunları mı diyelim, şiddet eylemleri geliştiğinde, bunlarda böyle biraz ilkel bir yaklaşım vardı. Birbirlerine girdiler. “Biz yararlanırsız” türünden bir tutum...

- Onlar da diyorlar ki, “geldi, o kadar bizim ilgimiz olmayan sözler etti ki, sonra yalnız kaldı ve bir daha da gelmedi.”

- Benim için mi söylüyorlar?

- Evet.

- Yalnızlık olabilir. Böyle tek hareket ettiğimi söyleyebilirler. Orada hiçbir taraftarım olmadı, ben hep tektim.

- **Onları kendi yanınıza çekmeyi düşünmediniz de, kendiniz bir başka hareket...**

- O önemli! O zaman kesinlikle kişi çekme niyetim yoktu. O zaman anlayış dayatma ve bu konuda ilkeli yaklaşma durumum güçlüydü diyebilirim. Çünkü, feodal toplumu radikal bir biçimde ortaya koydum. Keza ulusal sorunu da aynı radikallikle ortaya koydum. Onların hepsi bundan rahatsız oldu. Sınıf temelinden rahatsız oldular. Sorunu kendi adıyla koymaktan rahatsız oldular. Dolayısıyla aramız bir türlü barışık olmadı. Yani bizim birbirimizden rahatsızlığımız, ilk orada ve o zaman başladı; iyi hatırlıyorum.

- **Orada hatırimızda kalan çarpıcı bir anınız var mı?**

- Mesela başkanı vardı, Mehmet Hüsnü adında; sanırım Urfalıydı. Avukat olmuştu, sonra aşiret kavgasında öldürüldü, Urfa'da yeğeniyle beraber... Başkandı güya. Ben hep "bu örgütlenme yetersiz, geliştireceğiz" diyordum. İki de bir bana, "ne istiyorsun, öneri getir, şunu getir, bunu getir" diyordu. Bense, "bu yetersiz" diyordum. Yani o zaman aslında bir önderlikle çatışma durumundayız. Kendi anlayışlarıyla folklor oyunları oynarlardı; o Diyarbakır, Bitlis yurdu vardı, izlerdik. Yani o zaman onların fazileti oydu.

- **Ondan sonra üniversite, Siyasal Bilgiler...**

- Öyle. Yani Mahir'lerin sorunu radikal koyuşundan cesaret alma var. DDKO'dakiler Kürttürler, ama bunlarla sınıf anlayışımız çelişkili. Dev-Genç de o zaman meseleye tümüyle ilgi göstermiyor. Zaten daha ayrışmamış. Mahir Çayan'la birkaç adam, artık kendilerine göre yeri-göğü titretecekler. Öyle kaldı; yani o yıl, 1970 öyle geçti. Ben fakülte değiştireceğim, imtihana girmişim, o yıl dershanedeyim zaten. Yalnız sürekli kitap okuyorum, o zamanki dergileri de okuyorum. Bu İşçi-Köylü ve Aydınlik dergileri vardı, onları da okuduğumuzu belirtmeliyiz. O zamanlar meseleyi, şimdi olduğu gibi ortaya koymazlardı. "Kürt halkı" gibi sözler ederlerdi. O zamana göre bir ortaya koyuştur bu da.

- **Sonra üniversite mi geliyor?**

- Şimdi Ankara'ya geleceğiz zaten.

- **Kaç senesi oluyor?**

- 1970-71. Şimdi Ankara'daki günlere başlamadan önce... Çünkü, 12 Mart sonrası apayrı bir dönem yine.

- **12 Mart'ta ne oldu? Size bir şey olmadı mı?**

- Yok. O dönem ilginçtir. 12 Mart, gençlik önderliğini tasfiye ederken, bana sadece ucu dokundu diyebilirim. Bu önemlidir. Yani eğer 6 ay sonra gelse, kesin biz de gideceğiz. Çünkü, bendeki birikim büyümüş. Mutlaka önderlik seviyesinde o yeni kurulan örgütlere katılacağım ve en azından yıllarca zindan pratiği kesin bizi götürcek. 6 ay geç kalsa bu kesin olacak. Aslında birikim yoğunlaşmış, katılmazsak er değiliz, mert değiliz. O noktaya gelmiş. Ama tarihin cilvesi işte. Yani biraz daha bekleseler diyelim, bizi de o alabora içinde halledebilirler.

- **12 Eylül'de?**

- Hayır, 12 Mart'ta. İşte böyle oluyor.

- **Erken geldi sizin için.**

- Evet, erken. Diyorlar ki, faşizm erken doğum yaptı. Yani erken gelmesi, bizi aşırı katılmakta önledi. Katılış sıradandı. Biz 12 Mart'tan sonra katıldık. Biraz da içeride yattık.

- **Mamak'ta?**

- Bundan bahsedeceğim. Fakat basit bir gösteriydi. 12 Mart'a karşı da ilk defa biz Siyasal'da gösteri yaptık. Bu yeni bir dönemdi.

Şimdi buna girmeden önce, 1970'ler dönemini, Dev-Genç ve DDKO pratiğini özetlersek: Dediğim gibi, Dev-Genç hareketi, bir devrimci gençlik hareketidir. Dünya genelindeki 1968 gençlik hareketinden etkilenmiştir. Sosyalizmden etkilenmiştir. 27 Mayıs ona gereken siyasal zemini vermiştir. Ve önderleri vardır, biraz örgütlenmiştir. Bu bir olaydır aslında; içine girenlere heyecan verecek, inanç verecek bir durumdur. Tabii Türkiye tarihinin önemli bir bölümü oluyor ve etkileri bizim üzerimizde de kesin vardır.

Kürtlük yönüne gelirsek; araya Güney Kürdistan'daki mücadelenin sesleri geliyor. "Kürtler isyan halinde, Kürtler şöyle direndi, şurayı şöyle zaptettiler..."; bu tip haberler geliyor. O zaman deklarasyon vardı, onların da o Mart Deklarasyonu vardı. "Kabul ettiler,

etmediler” biçiminde haberler geliyor. Fakat etkisi sınırlı. Yine DDKO kurulmuş. DDKO'ya katıldım, İstanbul'daki kongresinde kalktım bir de uzun konuşma yaptım. Hem de güzel bir elbise giyerek. Ben konuşmaktan da çok çekinmedim. Bu konuşmada meseleyi koymaya çalıştım. Keşke o zamanki konuşma şimdi elimizde olsaydı. Kongre yapılıyor, kimse fazla konuşma olanağı da bulamıyor. Fakat biz konuşmayı yaptık. O zaman ben, sanırım asıl üye de olmuş oluyorum. Demek ki, hem o gizli örgütlerin içinde, hem de DDKO örgütünde benim durumum hızla ileriye doğru kayıyor. Ama tam ilerlemeden 12 Mart geldi. Bir yandan kitle uyanmış, devrimci gençlik, sosyalizm düşüncesi; diğer yandan Kürtlük ve bunu bir de sınıf temelinde ele almak için bir yığın sorun birikmiş! Bütün bunlara cevap için, ben Siyasal'ı tercih ediyorum aslında. Dikkat edilirse, Siyasal bir yerde çözüm oluyor. Ama gerçekte Siyasal böyle dertlere deva değil. Çünkü, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin çoğu bizi suçlu sandalyesine oturtuyor. Ama öyle bir durum yok, bu bir gelenek oldu artık. Şüphesiz oradaki öğretimin, öğretim kadrolarının etkisi de üzerimizde vardır.

Şimdi “Siyasal'daki günlerinizde kendinizi nasıl görüyorsunuz?” diye soruyorsunuz. Bu durumu bizim arkadaşlara da burada anlattım. Öyle derli-toplu ve kabiliyet olarak bir çaba yok da, iyi takipçilik var. Yani bir olayın arkasına düşme var. Bu yıllarda geçen bir anımı daha size anlatayım. Bir özelliğim de şudur: Benden memnun olmayan hiçbir öğretmen yoktur. Kesin böyle. Bu çok önemlidir. İstisnasız, öyle sağ-sol ayrımı da yapmamak gerekir. Kadastro okulundayken o zaman kompozisyon yazıları yazardım. İlkokulda da öyle korurlardı ki, hayret! Bu öğretmenlerin bizi koruması, daha sonraki gelişme açısından çok önemli bir olay oluyor. İlkokul öğretmenlerimden tutalım diğerlerine kadar, hepsi öyle. O Aydın Yalçın vardı, ondan da 10 numarayı aldığımı tahmin ediyorum. Yani öyle zayıf bir öğrenci değildim. Kesin çok iyi ölçüler çerçevesinde yaklaştım.

- Çok mu iyi öğrenciydiniz?

- Kesin.

- Çok iyi öğrenciydiniz, değil mi?

- Çok saygı toplayan bir konumum vardı, üniversitenin bitimine kadar. Örnek olarak söylüyorum, bir edebiyat öğretmenimiz vardı, Harp Okulu'nda da bir süre ders veriyordu bu öğretmen, binbaşydı. Bize kompozisyon yazıları veriyordu, yazıyorduk. Geliyordu, bizi okulda öve öve bitiremiyordu. “Aferin çocuklar” diyordu. İsmen belirtiyordu; “şu öğrencinin yazısındaki derinliği” diyordu, “ben açıklamaya çalışacağım.” Artık ne keramet vardıysa yazılarda! Beni talebelerin gözünde böyle bir ilah durumuna getiriyordu. “Çok değerli, ben cebimde taşıyorum, bunu gazetelere okuyorum” diyordu.

- **Kimdi?**

- Binbaşydı. Daha sonra kanserden vefat etti. Harp Okulu'nda da öğretilendi. Değerli bir hocaydı. Hatta bir imla kılavuzu da vardı.

- **Kılavuz mu?**

- Evet, imla kılavuzu vardı. Değerli bir öğretilendi. Aslında beni çok seviyordu, müthiş! Hatta o zaman sırtımda kan toplanması vardı. Doktor iğne ile tedavi, akapunktur yöntemi uygulayacaktı. Gidip beni bizzat tanıştırdı. Bu, öyle bir olaydı. Yazdığım yazılarda öyle herhangi bir siyasal yön olmayabilirdi ama, çok şeyler vardı, o değer biçiyordu.

- **Şu ana kadar söylediklerinizden şöyle bir fikir çıkarıyorum: Yani siz bu işe, bu eyleme bir Kürt milliyetçisi olarak girmiyorsunuz. Siz buna bir...**

- Değil, değil. Onu anlatacağım, örnekleri var. Onu size daha anlatacağım. Nasıl keskin bir sınıf bilinciyle girdiğimizi ve nelerle karşılaştığımızı anlatacağım.

- **Şimdi SBF'deyiz.**

- Bu yıllar, demek istediğim...

- **Hangi yıllar oluyor? 1971-74 mü oluyor?**

- Hayır, ben 1970'lerin çok kısa bir panoramasını çizmek istiyorum. 1970'ler aslında Türkiye için kontrolden çıkmış yıllardır, değil mi? 1970'lerde ideolojik olarak resmi ideoloji kırılmış; bu önemli! Yani bu durum 27 Mayıs'ta yoktu. Şimdi bu kırılma, bizim ortaya çıkışımız açısından çok ciddi bir ortamdır. Eğer feodal ideoloji veya resmi ideoloji duruma tamamen hakim olsaydı, bizim çıkışımız çok zor olurdu. Bir birikim var, fakat başkaldırma olayı çok zordu.

1970'lerin böylesine önemli bir özelliğinden bahsetmek gerekir. Gençlik hareketi, en azından bu resmi ideolojik yapıyı kırdı. İki yönden kırdı: Hem sınıf itibarı ile kırdı, yani hakim devlet ideolojisi anlamında kırdı, hem de feodal ideoloji açısından kırdı. Biz bunda fırsat bularak nefes aldık. Bu ortamda, aynı zamanda herhangi bir sınıf kontrolü tam sağlanamamıştır. Kesin bir direnme ve karşı-direnme durumu vardır. Yani sınıfların birbirini altememesi ve kararsız bir dönemin ortada olması, yine çıkışımız için önemli bir ortamdır. 12 Mart dönemi henüz gelmemiştir. Biz yavaşça geçiyoruz. 12 Mart geldiğinde hafif bir dal veriyor ve onun ucu bize adeta deşveriyor. Bu da bizim çıkışımızı kırmaya yetmiyor. Bu biçimde dile getirebiliriz. Fakat binbir türlü sorun var. Direnişin önderleri katledilmiştir. Ki, biz bunlardan etkilendik ve bunlardan çok umutluyduk. Artık çok önemli bir özelliktir: O zaman “bu iş başa düştü” gibi bir duygu içine girdim. Görevin bize düştüğünü gördüm. Yani temel gençlik önderleri gittiğine göre, o Kürt ağa çocuklarının bu işte fazla bize yar olmayacakları açıkltı. Uzun süre onlarla birlikte böyle yaşayamazdık. Onlar hep geride kalacaklar, ardımda kalacaklar, bir de bu işe çok bencil çıkarlarla girecekler...

O zaman bu işe ileri düzeyde katılma duygularının gücüyle midir nedir, Siyasal Bilgiler'de biz, ilk bir-iki gösteri yaptık, biraz slogan attık, ama hiçbir yerde halktan ses yok! Sene 1972, baharla birlikte sesimiz duvarları çınlatıyor ve ben ya birinci sıradayım, ya da ikinci sıradayım. Sorumlu olan konumundaydım ve okulda bayağı etkimiz var. Yani eski önderler gitmiş, yerine yenileri çıkıyor. Bu, 1972'de önemlidir. İşte diyorum ya, biz öyle kritik bir anda duruma müdahale etmiş oluyoruz. Tabii hemen yöremizi sardılar gösteri sonrası; hatırlıyorum 7 Nisan'dı. Bizi Mamak cezaevine aldılar. Cezaevinde 7 aya yakın kaldık. Sanırım 7 yıl ceza verirdi. Gerçekte ise 7 yıllık bir ceza durumu yoktu, hafif bir durumdu. Bilemiyorum ama, eğer 7 verilseydi... gerçi yine 1974'te çıkılabilirdi. Ama o zaman ne olur, ne olmazdı? Bir engelleme de olabilirdi. Fakat 7 ay sonra çıktık. O 7 ay içinde, mesela Denizlerin idam edilmesini gördük, işte Altan Öymen, Sadun Aren de oradaydı, TİP ve Doğu Perinçek'lerin grubu da oradaydı, TSİP ve onların önderi de oradaydı, Dev-

Genç'in önderleri de oradaydı. Hemen hemen hepsi orada toplanmışlardı. 7 ay birlikte kaldık. Orası sanıyorum, biraz daha bizi siyasal mücadeleye itmede bir okul...

- Nasıl bir okul oldu? Mücadele açısından mı?

- Çok sayıda insanla tanıştık, tartışmalarını gördük, çelişkilerini gördük. Bir de bu işe daha ciddi sarılma yönünde kesinlikle şu dersi verdi: Bir daha içeri girmemek üzere kendimi donatacaktım. İçeri girmek çok sakıncalıdır, geliştirilecek bir örgüt bunu önleyebilmelidir. Ayrıca ulusal sorunda epey yoğunlaşmam var. Bu meseleye artık eskisi gibi değil de, öncülük düzeyinde yaklaşmak gerekir.

- Örgüt kurma kararını orada mı aldınız?

- En azından bağımsız bir grup. Fakat ilk çıktığımda hemen bunu denemedim, bazı gruplarla işbirliği aradım. Mesela bu THKP-C'ye, "gelin" dedim, "bu örgüt zor durumdadır." Fakat fazla umudum yoktu, onu da belirttim. Zaten sanıyorum 7 Kasım'da çıktık ve alelacele 15 günde hemen bir birinci sınıfı geçtik, dersleri verdik. Yani geçmemiz gerekiyordu. Ondan sonra tüm gücümü okumaya verdim ve kış ile birlikte ayrı bir grup kurma düşüncem olgunlaştı. Zaten bu yönde kararım vardı. Hatırlıyorum, 1973'ün baharında Ankara Çubuk Barajı mıydı... Ben 5-6 kişiyi oraya götürdüm. Bir ağacın altında...

- İlk kimle görüştünüz?

- Kimse yoktu, fazla yoğunlaşanımız yoktu. Hepsi bir ay ya kaldılar ya kalmadılar. Onların çoğu, kökenleri itibarıyla yanımızda kalmazlardı.

- Size ilk adımı attıran dediğiniz, bu muydu? Yani ya sol olacaksınız, ya sağ olacaksınız?

- Milliyetçi olacaksınız! Hatırlıyorum, çünkü sözümona gizli yapıyoruz, ağacın altına gidiyoruz.

- Çubuk Barajı'nda hangi ağacın altına?

- Bilmiyorum, Ankara'dadır. Her ne kadar Tuzluca'yır mahallesinde deniliyorsa da, o yanlış. İlk girişimim, o barajın yanındaki bir ağacın altındadır. Bu kesin, yani başka türlü olmasının imkanı yok. Çünkü bir rüya gibiydi! Fakat gittik yani...

- 6 kişiydiniz?

- Öyle bir gruptuk. Fakat onların da aklında yoktur, hiç kimse bunu hatırlamaz. 1973'ün baharındır, onu kesin söyleyebilirim.

- **Kesin tarihini hatırlıyorsunuz, değil mi?**

- 1973'ün Nisan'ı olabilir. Sadece düşünceyi söyleme durumu vardı.

- **Ama o, herhalde ilk karar toplantısı?**

- Kendi önderliğim altında.

- **İlk karar toplantısı, kendi liderliğinizde. “Arkadaşlar, ben böyle bir şey kuruyorum” şeklinde?**

- Fikir açıklıyorum.

- **Ne dediniz, hatırlıyor musunuz?**

- Onlarda da, tamamen ne çok candan katılma, ne de “hayır” diye reddetme oldu. İşte bir grup oldu.

- **Hedefiniz neydi?**

- Sanırım biz buna bir araştırma grubu diyebiliriz.

- **Böyle bir...**

- Böyle bir fikri araştıralım.

- **Özgürlük?**

- Tabii. Grup olacağız. Grup, bir inceleme-araştırma grubu. Öyle ciddi eylem hedefleri koymamıştık. “Sorunu doğru koymuyorlar. Sorun bir ülke meselesidir. Sorun bir özgürlük meselesidir. Bu iş de ancak bağımsız bir grupla sağlanabilir.” Böyle diyorduk. Bunun önemi şuradadır: Yani “ne kadar güçlü kişiler ve nasıl sağlam yaklaştılar”dan ziyade, daha sonra...

- **Heyecanlandınız mı?**

- O zaman çok çekinmeseydik, öyle bir yol denemezdik.

- **Hayır, heyecanlanma, kötü anlamda heyecanlanma değil. İşte “artık ben de giriyorum, adımımı atıyorum...”**

- Var. O tip heyecanı iliklerimize kadar duyuyoruz. Hatta fikre zarar gelir diye, ilk konuştuğumuz kişilerle, tek bir evde ve hiç kimenin olmadığı, kapıların kapandığı bir ortamda ve sessizce, kulağa fısıldayarak konuşuyoruz. Öyle bir şeyi düşünmek böyle ciddi ele alınmalıydı.

- **Herhalde onun için barajın orayı seçtiniz?**

- Herhalde. Yani Ankara'nın içinde, insanlara yakın bir yer bile

tehlikeli gelebilir. Tabii daha sonra millet bu işleri çok açık yerlerde yaptı. Fakat bizim öyle bir tutumumuz yoktu. Gerçekten çok çekiniyordum. Hayret ediyorum! Yani bu konuda sorunlara olağanüstü ürkük yaklaşıyordum. Halen de belli ölçülerde var. Millete belki de bu kadar acayip cesaretli şeyler gelebilir, ama korkunç!..

- **Evet, sizin “çok ürkeklik” dediğiniz zaman insanlar, “yahu koskoca Apo'da böyle ürkeklik nerede olur” falan diyerekten...**

- Millet büyük bir cesaret kazanıyor, fakat şimdi gel bana sor! Böyle endişe, ihtiyatlılık... Fakat diğer yandan, doğru gittiği için süreklilik de var. Yani fikrin takipçiliği çok sürekli.

- **Yani kendinizin en güçlü yanı olarak onu mu gördünüz? Yani ihtiyatlılık ve fikri takip mi?**

- Heveslerin veya böyle bir moral durumunun ya da böyle coşkunun kurbanı olma yok. Ama inanç var, fikri sonuna kadar götürme var. Mesela baştan, “bir ideolojiye bağlı yaşamak” dedim. Niye bunu buldum? Uzun yıllar samimice yaklaşma var, din yetmedi mi burjuva felsefesi, onun peşinde yürüme var. Bunlar birbirinden kopmayan süreçlerdir. Sosyalizmin ilk alfabetini okuduğumuzda, ona karşı da tam samimiyet vardı. Kesinlikle süreklilik var, öyle rastgele yaklaşmak yok. Çoğunun özelliklerinde ben onu görüyorum. Mesela Türkiye'de demokrasisizliği, en değme demokrat geçinenler, işte Türkiye'nin bu parti başkanları bana çok tutarsız geliyor. Partileri rahatlıkla kapatılabilir, hem de milyonluk örgüttür, değil mi? Böylesi bir de sosyal-demokrat geçinir! Fakat kapsamlı bir mücadele yürütmez. Hayret edersin buna! Bu tipler, Türkiye'de anti-demokratizmin bir nedenidir. Başta Ecevit, Demirel... Bunlar gerçekten devlete hükümetlik etmiş, lider olmuş kişiler. Bunlar parti kültürlerine sahip çıksınlar, “partimiz demokrattır, Türkiye halkına şunları şunları verir, önderliğini mutlaka ileri götürmeliyiz, parti onurumuzdur; Türkiye halkının vazgeçilmez demokratik bir parçasıdır” deseler, bunda samimi ve kararlı olsalar, o zaman askeri rejimin Türkiye'de bu kadar kolaylıkla başa gelebileceğini siz düşünüyor musunuz?

- **Bir değerlendirme yapmanız: Ecevit, Demirel, İnönü..?**

- Sonra yaparız, yapacağız ve yapmalıyız da. Yani Türkiye'de ister solda ister sağda, bu tip politikacılar parti başkanları da olsalar,

ben onlarda örgütlerinin güçlü bir takipçiliğini görmüyorum. Benim bugün PKK'de, bunca olanaksızlığımıza ve zorluklara rağmen, korkunç bir takipçiliğim vardır. Yani düşünüyorum da, başkaları, inançları böyle olan insanlar bu yerde olsalar, gerçekten nefes alamazlar. Eğer yaşanan gerçekleri dile getirsem, bugünküler de dahil, gerçekten hayret edersiniz. Mesela bizim arkadaşların çok güçlü yönleri var, benden çok güçlü, çok yaman yanları var. Partilerin bile cesaret edemeyeceği kadar güçlü yanları var. Yani bizim güçlü yapımız var, bunu kabul etmek gerekir. Cesaretleri, çabaları, kahramanlıkları çok ileri düzeydedir. Ama ustalık nerede? Bu kesintisizlik, sürekli doğru olanı yakalamaya ulaşmak nerede? İşte bunlar zayıf! Sizin M. Kemal'inizin o yıllardaki durumuyla bizim durumumuz karşılaştırılabilir. Sürekli akışkan bir zihniyet, günlük taktik, yönetimi elden bırakmamak, ciddi bir devlet adamı olmaya götürüyor. Diğerlerinde işte bunlar yok. Kendileri adeta görünmez kuvvetler tarafından idare ediliyorlar. Aslında yönetici bile değiller. Tabii M. Kemal böyle değil. Bizim durumumuzda da yönetici olacaksın böyle olacaksın. Öyle ideolojiyle oyna, politikayla oyna, arkadaşlarınla oyna, zoru gördün mü vazgeç! Şimdi bunlar Türkiye insanında çok yaygın olan niteliklerdir. Kesinlikle, bizde bu yok.

PKK'nin oluşumu

- Şimdi bizim hareketin çıkışına geliyoruz.

- **1973 sonrası 74'e geliyoruz tabii.**

- 1973'e böyle girdik.

- **Evet.**

- Ve ilk ciddi eylemimiz budur aslında.

- **Ondan sonra onlardan ayrıldınız ve bir daha buluşmadınız?**

- Hayır, devam ediyor. Ben bunların peşini bırakmadım. Sonuna kadar çalışabileceğimiz, çalıştırabileceğimiz kadar çalıştık. Ve 1974'e kadar 10-15 kişiden fazla ilerlettim grubu. Şunu belirtmek isterim: Grubu, nicelikten öteye bir ilerleme grubu olarak geliştirdim. Yani sayı peşinde değiliz.

- Bu grubun ismi var mıydı?

- Yok, kesinlikle bir ismi falan yok. Yani bir arkadaş grubuydu. Ama bu grubun bir iddiası var. Onu inceleyeceğiz, sonuçlandıracağız, artık nereye kadar giderse beraber olacağız. Gönüllü, öyle bir tüzüğü, programı yok zaten. 1974'e geldiğimizde o seçim olmuş, değil mi?

- Ecevit gelmiş.

- Tabii, o genelde bir zemin yaratıyor. 12 Mart'ın yükünü devretmiş.

- Rahatlama yarattı mı?

- Derin, köklü anlamda değil de, daha fazla ilerlemek istersen ilerleyebilirsin anlamında. Yani büyük bir açılımdı, böyle büyük nefes aldırdı biçiminde değil de, yürümek isteyeneye tam denk geliyor. Benim bazı faaliyetlerim var. Bu seçimde onu...

- Yani rahatlama?

- Rahatlatı aslında. Ondan önce de faaliyet var. 1973'ün baharıydı, değil mi? O zaman seçimler yoktu. Yani belli ki bir kesintisizlik olayı var. Ama seçimler de önünü biraz açmış oluyor. Biz o zaman Ankara'da, artık devrimci gençlik hareketinin yeniden örgütlenişine de soyunmuşuz. Onu da söyleyeyim. Böyle bir grup arkadaşla grup faaliyetlerimizi bir anlamda legaliteye de çıkarıyoruz diyebiliriz. Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği'dir.

- Ankara Yüksek Öğrenim Derneği'nde...

- O zaman bazı anlayışlara karşı bayağı mücadele verdik. Adeta Dev-Genç'in bir mirasıdır, tekrar örgütleyeceğiz; bu görevi gördük. Derneği Ankara'da kurduk. Daha sonra İstanbul'a taşındık ve ondan sonra Türkiye'de bir yığın dernek kuruldu.

- ADYÖD, İYÖD...

- ADYÖD, İYÖD... O zaman da İstanbul'a gittim, orada toplantı yaptım. Konuşmalar yaptık...

- Ve temeli hep bağımsız Kürdistan...

- Hayır Burada en azından bizim grup devam ediyor, ama bu gençlik örgütlenmesi. Bu konuda Türkiyelilerle ilişki var, ortak yürütüyoruz. Böyle demokratik bir gençlik derneğini destekleyen Kürt az. Yalnız biz katılıyoruz ve bu çalışma bize etkinlik sağlıyor. Me-

sela, daha sonra oluşacak DDKD karşısında bu adeta bir alternatif oluyor. Yani böyle devrimci gençlik hareketi içinde sivrilmek, biliyorsunuz bazı olanaklar sağlar. Bunlar nedir? Daha çok kişi tanır-sın, gelir sana danışrlar. Bir de bizim fikirler de kuluçkada, değil mi? İnsanlar ismimi mi biliyor, her gün 20-30 kişi gelip akıl soruyor: Ne yapalım, işte yedi kişi dernek kuracağız İstanbul'da, Elazığ'da, gençlik içinde vs. ADYÖD bize biraz bunu verdi. Burada milli meseleyi koyduk, onunla yüceldik biraz. Gittikçe böyle daha iyi öğeleri topladık. Fakat şunu söyleyeyim: Bu süreçte yine öyle gizli örgüte falan kaydımız yok, sadece iyi adamlarımız çoğalıyor. Belki denilebilir ki, yani bu çok gizli örgütçülük müdür? Bilemem, ama iyi adamlar biraraya geliyoruz, değişik kesimler içinde de itibarımız gelişiyor. Tam o sırada bu DDKD kuruldu. Baştan beri karşıydım, bunu da söyleyeyim. Şimdi onlar da bize çok karşıydılar. Ve bunu siz de biliyorsunuz. Onlar, yani DDKD, “biz Kürt örgütü-yüz” diyerek, düpedüz bizi ADYÖD içinde yalnız bırakmaya çalışı-yordu. “O Türk örgütünde çalışıyor, Türk örgütüyle kader birliği yapmış” diyordu. Fakat biz bunlara karşı çıktık, “yok” dedik.

- Yani o sizi, Türklerle birlikte olmanızdan ötürü mü suçlu-yordu?

- Kesin. Yani milliyetçiliği orada hortlatmak istiyorlardı.

- Onlar da Kürt milliyetçiliğini hortlatmak istiyorlardı.

- Kesin, DDKD öyleydi. Kürt örgütü olarak hepsi Kürttü, içinde Türkler yoktu. Bu durum için ben, “o tür bağımsızlık fikri, tam bağımsız parti oluşumuna götürmez” diyerek karşı çıkıyordum. De-dim ya, o zaman biz bir inceleme grubuyuz. Grup oluşumumuz alt-tan gelişiyor. Mesela bizi, daha sonra Dev-Yol gibi örgütler kendi üyeleri gibi görmek istediler. Biz ise ayrı bir yapılanma içinde yürü-mek istiyoruz. DDKD de ilerlemek ve bizi kapmak istiyor. Yani bir-lik için gelin filan diyor. Neyse, biz onu da aştık. Şimdi o konuda biz bir muamma haline geldik. “Yahu bunlar nedir” diye Dev-Yol'un rahatsızlıkları başladı. Diğer grupların da rahatsızlıkları var. Yalnız bu yıllarda, sanıyorum 1975'tir, birisi içeri düşer ve emniyet-te bir değerlendirme yapılır bizim için. İçeri düşen bir DDKD'liye polis, “O” diyor, “halk ordusunu kuruyor.”

- Şimdi bir de şu var, bu söylediğimize ilaveten. Bu kültür dernekleri, 1975'te Dikmen'de ilk toplantıyı yapmış.

- Evet, Dikmen, hatırlıyorum.

- Dikmen'de ilk toplantı yapılmış. Bu toplantıda, bağımsız Kürt devleti kurmak, grupların teşkili ve silahlı mücadelenin benimsenmesi kararını almışsınız.

- Nerede geçiyor o?

- Diyarbakır mahkemesinde.

- İddianamesinde mi?

- İfadelerden almışlar. Yani böyle bir olay var mı, yok mu?

- Bahsedeyim. O Dikmen toplantısı vardı.

- Yani önemli mi? Önemli değilse...

- Bahsedeyim, 1975'te birkaç anıdan bahsedeyim. Derneğimiz o tarihte, 1975'te kapanacak.

- Bağımsız grubu kapatıyor musunuz?

- Hayır.

- O devamı mı oluyor?

- ADYÖD kapatılacak. Zaten bir hafta içerde kaldık. Dernek de yasaklandı, bitti o dönemde. Ayrıca o dönemde, biliyorsunuz Barzani'nin yenilişi vardır ve o grubu etkiler.

- Nasıl etkiler grubu?

- Şöyle etkiliyor: O zaman KDP'nin temsilcileri var ve Ankara'da da bayağı bunların sorunları vardır. Nasıl ki bugün bazıları tak ediyor ve sizler de ilişki kuruyorsanız, o dönemde de böyleleri vardır. Sanıyorum yenilgiden bir süre sonra bazıları ile ilişkilerimiz oldu. Bizim çıkışımızı onlar da biraz farkediyordu ve bazı değerlendirmeleri vardı. Demek ki sorumlu düzeyde bir öğeydi ve “neyi kabul ediyorsanız gelin” diyordu. Yani o da kendi organizasyonunu dayatmak istiyordu, taviz veriyordu biraz. Fakat sonra baktı ki biz çok iddialıyız. Onun üzerine şu değerlendirmeyi yaptı: “Siz Kürdistan'a sınıf mücadelesini sokmakla en büyük tehlikenin tohumunu atıyorsunuz. Bir demoklesin kılıcısınız” vb...

- Barzani grubunun temsilcisi...

- Evet, KDP'nin temsilcisi. Ve tehdit de vardı biraz böyle. Bu bizimki tabii köklü bir kopuştur. Aynı zamanda, KDP'nin fazla bir sı-

nif temeli bulamayacağını da ben açıkça söyledim. Biz o zamandan sınıf temelinde yaklaşmakta çok kararlıydık. Dikkat edilirse, böyle bağımsız bir grup biçiminde çıkışımız, nasıl ki Türkiye devrimci hareketinde rahatsızlık yaratıyorsa, benzer biçimde önce DDKD'de ve ardından KDP'de de böyle rahatsızlık yaratıyor. Bizim çıkışımızla, herhalde kendi önderliklerinin aşılmasının ilk tehlikelerini görüyorlar. Biz ADYÖD'ü kurduk, ADYÖD kapatıldı ve sonra AYÖD kuruldu. Ama AYÖD, bu sefer bizi içine almamaya çalıştı. Hatta o zaman AYÖD'ün kurucularına (şimdi içerdelere) ben açık tavır koydum: “Sizin kurduğunuz bu AYÖD'de biz yer almıyoruz” dedim. Yani açık tavır koyduk ve iki yandan bağımsız yaklaşım güçlendi. Böylece biraz daha güçlendik.

- Bir Barzani'nin yenilgisi, bir de...

- Açık tabii; o arada bizim pratiğimiz de, hapishane ve grup pratiğimiz de sonuç verdi. İşte o zaman Dikmen toplantısı gibi toplantılar oldu.

- Ama o öyle bağımsız Kürt devleti kurmak, falan filan değil.

- 25'e yakın arkadaş katıldık.

- Yani önemli bir toplantı mı bu?

- Şu anlamda önemlidir: Karar aldık, Ankara'dan çıkacağız, Kürdistan'a gideceğiz. Orada da grupları genişleteceğiz. Yani önemli şuradadır: Üniversiteyi terk edip, grupları oluşturmak üzere Ankara'dan ayrılıyor. Grubun böyle dar bir yürütmesi olacak, diyoruz.

- Tam bir sahaya çıkış.

- Kesinlikle! Ankara'dan çıkışla ilk adım atılıyor. Sanıyorum biraz da önemi şudur: Örgüt, yani grup kanalıyla bir çıkış oluyor bu. Daha önce de tek gidiyoruz köyümüze, ama o bir çıkış sayılmaz. Bu ise örgüt adına, böyle bir cesaret ve kararla oluyor.

- Ama şimdilik ortada örgüt yok, bağımsız grup var.

- Budur.

- Ha! O grup gidiyor?

- Tabii. O grup kendisinin en geniş toplantısını yapıyor o zaman. 25 kişi geldik, böyle büyük bir toplantı. 1975 değil, sanırım 1976'dır.

- **Öyle mi?**

- Bilemiyorum, 1975 mi, 1976 mı?

- **Tarihi kesin aklınızda...**

- Kesin bilemiyorum.

- **1975 sonu?**

- Bir ihtimal olabilir. Önemliydi toplantıdaki bu kadar katılım. Şunu da belirteyim: O zaman DDKD başkanı DDKD'den ayrılmıştı, bizim gruba geliyordu. Biz onu da toplantıya çağırdık.

- **O gece?**

- Şimdi o fazla anlamını bilmiyordu. Fakat kurnazdı. Toplantının o içeriğini görünce, “ben bu işte yokum, eğer Türk devleti duyarsa böyle işlerle uğraşıyorsunuz, sizi üç ayda duman ettirir” dedi.

- **Kim dedi?**

- Böyle birisiydi. Önce DDKD başkanıydı ve o zaman istifa etmişti. Bizdeki ciddiyeti görünce, “bu işte yokum” dedi. Tabii ilginç olan, kendine göre tehlikeli bir girişimi başlattığımızı da biliyor. Biz onu ciddiye almadık tabii. Kendi işimize devam ettik. Yani o toplantı büyük bir toplantıdır, 25 kişiyiz ve dar bir yürütme oluşuyor. Bu yıl da böyle geçti.

- **Sonra Ankara'da Necati'nin evindeki toplantı?**

- O daha evvel değil, 1976'nın sonudur. Şimdi 1976'daki büyük eğilimimize geleceğim. Yalnız şunu da söyleyeyim: 1975'i bitirip 1976'ya girerken, hareketin geniş manifestosu yazılı hale gelmiştir. Ben söyledim, bizim şehit düşen **M. Hayri DURMUŞ** yazdı. Kışındı. O çok kapsamlı bir yaklaşımdı ve halen okunuyor. Güçlü bir yaklaşımdır ve hareketin ideolojisi derli toplu olarak 1975'in sonlarında kaleme alınmıştır.

- **Nerede alındı?**

- Ankara'da.

- **Yani nerede? Sizin kendi evinizde mi?**

- Tabii evimizde, arkadaşın evinde, öğrenciydi. Ve o yazı 68 sayfalık bir yazıdır.

- **Ona nesi diyorsunuz?**

- Bütün görüşlerimizin derli toplu konulmasıdır ve güçlü bir ko-
yuştur. Görüşlerimizi böyle derli toplu yazılı hale getiriyoruz vardır.

Bu, ideolojik olgunlaşma ve siyasi programa yönelme atılımını yarattı. 1976'ya böyle girdik.

- **Eylem?**

- Okullar son derece hareketli ve biz de Ankara'nın kurdu olmuştuk. 5 yıldır, 6 yıldır oradayız. Değişik yönlerden epey tecrübe var. Kürt hareketlerini iyi tanıyoruz. Yenilgi, onların ilkel milliyetçiliğini zayıf bırakmış. Yine bizim Ankara'da gençlik hareketi içinde bir üstünlüğümüz var. Kesin önderlik edebilecek durumdayız ve bunun pratiği de epey var. Birkaç kişiyle çıkmışız ve belli bir grup olmuştuk. Şimdi bunlar küçük gelişmeler, daha büyük olanları da var.

C.A: Halen bir ismi yok mu şu ana kadar?

- Yok yok...

- **Onun için mi Apocular dendi?**

- Aslında “Ulusal Kurtuluş Ordusu.” Ama 1976'da ilk defa bazı arkadaşlarla kavga ederken, bizimkilere “Apocular” dendi. Mesela bizim adımıza hareket eden **Haki KARER** diye bir arkadaş vardı, şehit oldu. Bu arkadaş Siyasal'da HK'lilerle kavga ederken ona “Apocu Haki” diyorlar. Hem “Laz”, hem “Apocu Haki”; böyle diyorlardı.

- **İlk o mu söyledi?**

- Haki, aslında o grup döneminde en fedakar arkadaşlarımızdandır.

- **Yani siz daha harekete isim vermeden, bir yerde Apoculukla sonuçlandı.**

- Öyle gelişti.

- **Eylemi neydi?**

- Eylemimiz bir cenaze töreniydi. Soruçlu bir genç öldürülmüştü Hacettepe'de. Biz onu aldık, taksiye koyduk, babasını çağırdık, Soruç'a kadar biz götürdük. On bine yakın kişi birikti, büyük bir gösteri yapılmıştı.

- **Çocuk sizden miydi?**

- Değildi. Kendisi HK'li olarak kabul ediliyordu, ama Kürttü. Biz de cenazesine...

- **Aslı Kürt müydü?**

- Aslı Kürttü. Zaten bizimle ilişkileri geliyordu. “Siz bunları et-

kilemişsiniz, cenazesine de biz sahipleniriz” dedik.

- **Kime diyorsunuz bunu?**

- Bunu diğer örgütlere karşı, HK'ye karşı, bu tür örgütlere karşı...

- **Kim vurmuştu onu?**

- Faşistler. Cenazesini biz götürdük. Bu Celal Paydaş da vardı takside, ikimiz götürdük. Celal'i sonra bilmiyorum, fazla istek yoktu ama..

- **Hatırlıyorum. Büyük cenaze kaçırma olayı diyorlardı.**

- Biz bunu götürdük. Cenazeyi Karşıyaka mezarlığından aldık. Gerçi o zaman öyle lehlimişlerdi, polis ve emniyet birimleri de vardı. Arkamızdan uzun süre cenazeyi takip ettiler. Cenazeyi bize Ankara'nın dışında verdiler. Yani geldiler, verdiler, biz de götürdük. Böyle oldu. Üç-dört arkadaşlık ama, sonuçta büyük bir eylem yaptık. Yani böyle...

- **İlk eylem mi?**

- On bin kişilik böyle bir gösteri.

- **On bin kişi sizin taraftarınız olması açısından çok fazla.**

Onlar yani olaya...

- Çoktu, cenaze için gidiliyordu.

- **Fakat adınız orada mı duyuldu?**

- Ad değil de, büyük bir gösteri oldu. Adımız zaten daha önce epeyce yayılmıştı Urfa yöresinde. Bir yığın slogan atılıyordu. Grubumuzun elemanları yavaş yavaş etkili oluyorlardı.

- **Ama bu olayın sizin için bir anlamı, önemi var herhalde?**

- Anlamı şu: Baştan sona kadar kendi inisiyatifimizle hareket ettik. O kadar kişi katıldı ve biz de Ankara'dan çıktık. O zaman olaylar oluyordu bu biçimde. Grup biraz vardı, gelişmişti. Grubun içinde sınıf yaklaşımı vermeyen bazıları atılıyordu. Fazla çatışma durumumuz da yoktu. Bıraktıysa bıraktı, biri giderse onu geliyor. Bir de “Pilot olayı var” dediniz. O da 1976'da öyle katılır işte. Daha doğrusu...

- **Üniversitede miydi bu?**

- Önemli saydığım, şu Türkiye MİT'inin bize yönelik faaliyetinin iç yüzü nedir?

- **Ben size o kitabı getirdim, vereceğim. Yani ona bir bakın,**

buradaki bilgilere.

- Tabii. Bu Pilot hava astsubayıydı. Fakat Kürttü, Ağrılıydı. Onu bize öneren, aslında önce sorun çıkardı. Bilmiyorum o şimdi ne yapıyor? Bizimki tuttu, bizi ille bir yana çekmek istedi; “Bizim de bir gazetemiz çıksın, hemen” diye, içimizde öyle bir grupçuluk istemi dayattı diyebiliriz.

- Gazete için mi?

- Hayır, bir gazete ayrı, bir yayın organı ayrıdır. Yani hareketi temsil ediyor. Bizim bir özelliğimiz şudur: Diğerleri gibi, hareketimizi resmi bir kuruluşa bağlamamıştık. Yani göçmen gibi, gecekondulu gibi, bir oradayız bir buradayız. O nedenle tespiti biraz zor. Şimdi bir dergi olsa, izlenmesi, takibi daha kolaylaşacaktı. Bizim avantajımız odur. O yıllarda dernek kuruyorlar, biz “olmaz” diyoruz.

- Yani dernek kurmaya karşı mı?

- Hareketi temsil eden dernek kuruluşunu uygun bulmuyoruz. Herkes dergi çıkarıyor, biz dergiye de karşıyız. Legalite o aşamada tehlikelidir. Biz dolaşıyoruz. Bu noktada önemli olan fikirdir. Dernek yok, illegal örgüt geliştiriyoruz. Biliyorsunuz, 1977'de Namık Kemal Ersun'un bir darbe girişimi vardı, değil mi? Bu nokta çok önemlidir. Sanırım Cüneyt Arcayürek yazmıştı, devlet bizim için sonradan şunu söylüyor: “Bu tehlike niye zamanında farkedilmedi, yılanın başı küçükken niye ezilmedi?” diyor. Gerçekten biz o zaman en mütevazı gruptuk. Yani öyle bir dergiler çıkarıyorlardı ki, mesela Özgürlük Yolu dergisi, Rızgari dergisi, değil mi? Sözümona TC'yi duman ettiren dergilerdi. Biz böyle yapmadık, sadece konuşmaya devam ettik. Nasıl bugün elde silah hareket varsa, o zaman da her birimiz bir ayaklı gazetedik. Ancak bu yöntem giderek dikkat çekmeye başladı, emniyetin dikkatini çekiyordu.

- Şimdi 1 Ocak 1977 toplantısına gelelim.

- 1976-77, süreç aynıdır.

- Hayır, önemli dönüm noktası mı?

- Hayır, dönüm noktası filan değildi. Ülkede gruptan herkes çalışmış, gelip toplantı yapıyor. Bu tür toplantılar gittikçe sık oluyor. 1977'nin özelliği şudur: Sanırım 2. Milliyetçi Cephe'dir, değil mi, o zaman başta olan? Yani şiddet olayı bilinçli oluyor. Bunun yanında

CHP'nin gelişmesi söz konusudur. Tabii o zaman darbeyle önlenme durumu vardır. Namık Kemal Ersun'un çabaları vardır. Bu aslında 12 Eylül'ün bir provası, hem de ağırlıklı olarak Türkeş biçimidir. Yani sanıyorum Evren motifi değil de, daha çok Ersun benzeri bir önderlik altında gelişecekti. Evren dengencilğinde Ecevit'in biraz etkisi olmuştur. Dikkat edelim, 1977'de gelişecek darbeye MHP'yi mahkum değil, tamamen iktidara getirecek bir seyir vardır. Sanıyorum o zaman bunlar bizim üzerimize gelerek çıkış yapacaklardı. O M. Ali Ağca'yı bilirsiniz, onun da bunlarla ilişkisinden bahsediyorlardı. Bunların kontrgerillasının bir parçası oluyor. İşte Abdi İpekçi'nin, Papa'nın vurdurulması, bunlar yabana atılamayacak iddialardır. Ve nitekim İpekçi'nin nasıl katledildiğini o biliyor. Daha sonra onu hapisten çıkardılar, burada cuntanın çok önemli bir rolü söz konusudur. İşte biz, 1977'deki bu olayı boşa çıkardık. 3 Haziran darbe hazırlığı tasfiye edildi, seçim 5 Haziran'a atlatıldı. Kitaplarımızda bunlar genişçe anlatılıyor. İşte bu adam, tam o zaman çok sıkı bir takip içindeydi. Aslında suç üstü yakalatmak istiyordu bizi. Birkaç tabancayla ve bir de mesela ilginç bir eylem yaptırarak.

- Kim?

- Bu provokatör. Mesela, nerede eylemci bir arkadaş varsa gidip ona diyordu ki, "Hava işletmesi var, onun mutemedini ille soyalım." Bizim peşimizden bir an bile kopmuyordu. Bir de "emredin, ben her şeyi yaparım" diyordu. Ben ihtiyatlıydım. İlginçtir, bu tür şeyler yaptırmadım. Yaptırsaydık, aslında o zaman bitecektik. Çok önemli bir husustur. Sürekli "abi yeter ki sen emir ver" diyordu. İşte ihtiyatlılık burada önem kazanıyor. Yani çok teşvik etmesine ve yol göstermesine rağmen, yine de bırakmadım. Eğer o soygun gerçekleştirilseydi, büyük ihtimalle hareket çok önemli darbe yiyecekti. 1976-77 içinde hareketin tukaka edilmesi böyledir. Yani günde en az iki defa bu tip talepler olmasına rağmen, biz kabul etmedik. Bu Haziran başındaki darbe girişimlerine doğru bu tip çabaların daha da artması söz konusudur. Eğer o zamanki seçimler önlense ve darbe girişimi başarılıysaydı, sanırım hareketimize karşı sert bir çıkışla bunu yapacaklar ve bir sert darbeyle bizi yıkmak isteyeceklerdi. Çünkü o zaman bizde de bir hareketlilik vardır, bir toplantı söz ko-

nusudur. İşte toplantının yerini öğrenme ve sanırım biraz da silah benzeri şeyler bulundurma çabaları yoğundur.

- **Orada siz silah falan daha...**

- Hiç kullanmadım zaten, ömrümde ben hiç kullanmadım.

- **Hayır, etrafınızdaki grup da kullanmadı mı?**

- Hayır, kullanmıyor.

- **Siz hala da kullanmıyor musunuz?**

- Yok.

- **Hiç mi?**

- Hiç.

- **Nasıl kullanılacağını biliyor musunuz?**

- Hiç. Herkes bu konuda eğitim gördü, ben görmedim. Kesinlikle tek kurşun bile atmış değilim.

- **Hiç kurşun atmadınız mı?**

- Yok, hedefe tek bir kurşun atmadım. Öyle bir şey yok, ben bundan çok uzağım.

- **Meraklanmadınız mı?**

- Hayır. Giremiyorum, o imkanım yok o zaman.... Demek istediğim o zaman...

- **Evet, o zaman 1977 yılı?**

- 1977 yazında, aynen bugün, Haziran'ın bu zamanı, aynen bu anda hareket tutuklanmak isteniyordu. Devlet farketmişti. Yalnız seçim oldu. Seçimden sonra en azından bir-iki ay hükümet kuruluşuyla geçer, değil mi? II. MC dönemine daha zaman var. Biz o arada gücümüzü çektik. Kısacası, darbe olsaydı biz gitmiştik! İşte o toplantıya giderken **Kemal PİR** yakalanır. Silah beldedir, eve giderken yakalanır. Bizim idam almış bir arkadaşımız vardır, o eve gelir. Ben de sabahleyin o eve gideceğim. Gitmeden önce, kimse var mı, yok mu diye kontrol etmesi için bir kişi gönderdim. “Abi, evin etrafı çemberle sarılmış” dedi. Ben tesadüfen gitmedim aslında, her an o eve gidebilirdim. Bir yerde bir işim vardı, o yüzden akşamdan gitmedim. Plana göre, aslında biz o gün o evde tutuklanacaktık! Bir de 3-4 tane de kirli silah o eve konmuş, silahlarla adam vurulmuş. Şimdi o silahlarla birlikte yakalanacağız, otuz yıl cezası var değil mi? Dediğim gibi, Kemal PİR hareketimizin önderlerin-

dendir, yolda giderken trafik noktasında aramaya denk geliyor, seçim dönemidir ya, gece saat 12'de yakalanıyor. Ben sabahleyin erken gideceğim, yalnız bir mesele var, anlaşmazlık, onunla uğraşıyorum ve bu arada bir kişiyi eve yolluyorum, “git bakalım arkadaşlar gelmiş mi” diye. İşte bu biçimde gitmedik. Hatta bu konuda bilgi de edindik. Ankara, “bu bizden kaynaklanmıyor” diyor, “Bu üst düzeyde bir baskındır.” Yani Özel Harp Dairesi'ni kastediyor.

- **Peki, orayı bastılar mı?**

- O evi bastılar.

- **Yani siz gitmediniz, ama onlar bastılar?**

- Ev basıldı, arkadaş içeri alındı. Üç de silah yakalandı.

- **Yakalanan hangisi oluyordu?**

- Mustafa Karasu arkadaş yakalandı.

- **O olaydan mı idam aldı?**

- Başka olaylar da vardı. Fakat bu olay bizi en azından yirmi yıl götürürdü. Daha önce bizi suçlayacak bir gerekçe yoktu. Demek istediğim, birkaç sözlü propagandamız vardı. Bunun peşinde...

- **Silah işe karışmış. Ayrı yerde yakalanma...**

- Evet.

- **Peki, KUK ile mücadele o dönemde mi oluyor?**

- Hayır. Şimdi 1977'de bu CHP 225'e yakın oy elde etti. O zaman önemli bir olaydı, bir hükümet olma denemesiydi. Yalnız yeni bir MC kuruldu ve sanırım aylar geçti, bu bizim için işleri biraz daha sıkıntılı hale soktu. Ancak bundan bahsetmeden önce, bizim için önemli bir olay daha oldu: Haki KARER şehit düştü. Haki'nin şehit düşmesiyle...

- **Gaziantep'te değil mi?**

- Tabii... **Haki KARER**'in şehit düştüğü tarih 18 Mayıs'tır. 1 Mayıs 1977'de İstanbul'daki mitingde 37 kişi şehit düştü. Şimdi sanırım o katliamda rol alanlar, o katliam...

- **Kim bunlar?**

- Galiba Alaattin Kapan diyorlardı. İstanbul'da bir gözükte ve ardından Antep'e geliyor. Kendisine “Kızıl Yıldız” adını takmış. Fakat KDP içinde yenilgi sonrası işte bir örgüt gelişi...

- **Aleviler.**

- Hayır hayır. “Beş Parçacı” deniyor bunlara, “Sovyet sosyal emperyalizmi” de dahil... Bunlar, bu sahte KDP içinden ortaya çıkan bir grup oluyor. Fakat kesin iyi biliyoruz ki, bu grubun oluşumunda MİT'in parmağı var. Bizim etrafımızda oluşan bir gruptur. Biz Adana'dayız, onlar da Adana'ya geliyor. Biz Antep'teyiz, Antep'e geliyor. Elazığ'dayız, bunlar da Elazığ'da. Ve KDP içinde bir gruptur. Sanırım onlar, MİT'in iyice kontrol altına aldığı bir gruptur. Ve “sosyal emperyalizm” tezini ortaya çıkarıyor.

- Tam isimleri neydi? Grup isimleri?

- “Sterka Sor”, “Beş Parçacılar” veya “Kızıl Yıldız.” Onlar Haki'yi tartışmaya çağırıyor. Şimdi bu adam, biz Ankara'da yüksek öğrenim derneğini kurarken de Siyasal'a geldi, böyle askeri parka giyinmiş, çamur içinde, “biz örgüt kuracağız, ben gerillacıyım” vs. diyordu. Aynı adam gitti, Haki arkadaşı çağırdı; komplo kuruyor ve arkadaşları kahvede vuruyor.

- Vurulduğu tarih?

- 18 Mayıs 1977. Şimdi bu önemlidir. Haki, çok önde gelen bir arkadaşım. 3 Haziran'da da Kemal PİR ve diğer arkadaş yakalanıyor, biz de tesadüfen kurtuluyoruz. O an elimizde herhangi bir silah yoktu. Gerek silah ele almada, gerek gizli örgüt kurmada çok ihtiyatlılık, bu konuda epey uyanıklık var. Silahı almadım, bir de örgütü kurmak da yok. Grubu içeri alsalar, kesinlikle yasalar açısından bir ceza veremezler. Bunu iyi hesaplıyorum. Neden? 12 Mart'tan deneyim var. Fakat tehlike de gün be gün artıyordu. O zamanı hatırlıyorum, biz büyük bir dönemeçteydik: Acaba devam edecek miyim, etmeyecek miyim? Tehlike de kendini açıkça gösteriyor. Hatırlıyorum, o zaman elimizde bir şey yoktu. Sonra adım adım tasfiye etme işi geliyordu. Sanırım böyle bir kararları da vardı. Yani bir gün belki açılır dosyalar. Bizi en azından hapiste ve diğerlerini de bu provokatif örgütler eliyle halledecekler!

- Yani MİT'i en fazla o zaman mı yakınınızda hissettiniz?

- Kesin. Büyük bir endişe içine girdim o zaman. Yani biz dedik, “artık hüküm biçilmiştir, uygulanma safhasındayız.” Bizim adam (Pilot) yine peşimizde, kendini biraz geriye çekti ama, yine devam ediyor. İşte burada kesin yargıya vardık, karar aldık: Ar-

kadaşımız şehit düştükten sonra geriye çark kararı değil, bir parti programını hazırlama kararına gittik. Bir yandan o grubun peşine düştük, diğer yandan da bir parti programı üzerinde çalıştık. Halen PKK'nin programı odur. Programı, 1977'nin Eylül ayında, on günde hazırladık.

- **Nerede hazırladınız?**

- Antep'te hazırladık.

- **Yani bağımsız araştırma grubundan artık bir partiye dönüşme mi oldu?**

- Yine adı yok.

- **Adı yok mu hala?**

- Yine adı yok. Ortada bir program var ve dağıtıyoruz. Fakat parti olduk diye bir tartışma söz konusu değil. Yalnız kesin geriye adım da değil, daha ileri bir adım atacağız. Düşman öyle bir üzerimize geliyordu ki, bizi biraz daha yeraltına, biraz daha partileşmeye itti. O zaman sanırım biz tasfiye edilmek istenilirken, ters bir sonuç doğurdu. Dediğim gibi, program konuldu ve işler biraz daha hızlandırıldı. Yalnız ondan önce de, Haki KARER şehit düşmeden önce de benim iki aylık bir Kürdistan turum vardı.

- **Nereyi dolaştınız?**

- Ağrı, Kars, Elazığ, Diyarbakır ve Antep. Ankara'ya döndüğümde ben, "bizim bu grup yaygınlaştı" diyordum. Fakat devlet de bunu diyordu. Bu gezinin sonunda, "eğer bize bir şey olmazsa, bizim grup epey kökleşir" dedim. Gerçekten her toplantıya kırk-elli kişi katılıyordu. O zaman bizim toplantılarımıza toplam 300'e yakın coşkun bir arkadaş kitlesi katıldı. Bu geziyi, 1977'nin Mart'ından Mayıs'ına kadar iki aylık bir süreç içinde tamamladık. Bu toplantılarımızın başlangıcını Mart ayında Ankara'da yapmıştık. Ankara'daki toplantıyı Mimarlar Odası'nda diğer güçlere de açık yaptık ve toplantıya yüzü aşkın kişi katılmıştı. Ardından bu toplantılarımızı ülkede kendi içimize yönelik olarak gerçekleştirdik. Yine de herkes katılamıyordu, her alandan temsilci niteliğinde gruplar katılabiliyordu. Çünkü toplantıları gizli yapıyorduk ve bazen 60, 80, 90 civarında kişi katılıyordu.

- **1977 artık sizin gruplaşma döneminiz mi oldu?**

- Gruplaşmamız zirvededir. Yani bir grup açılabilceği kadar açılmış ve birçok olaya müdahale eder hale gelmiştir.

- **Peki bütün bunlar size bağlı mıydı? Yani bunlar sizin inisiyatifiniz, kontrolünüz altında mıydı?**

- Tamamen inisiyatifimiz altındaydı.

- **O zaman mı başlamıştı atamalar, gruplar ve bölgelerin sorumluları, yoksa daha sonra mı yapılmıştı?**

- Hayır, sorumlular var, hepsi bize bağlı.

- **Yani o örgütlenme mekanizmasını siz mi kurmuşsunuz?**

- Tamamen gönüllü bağlılık temelindedir. Gönüllü bağlılık vardır. Disiplinle yürüyoruz ve çok candan çalışıyorlar. Diyebilirim ki, ciddi bir problem de yoktu. Öyle bizi uğraştıran hiç problem yoktu. Hareket görülmemiş bir hızla yayılıyordu.

- **Neden? Diğerlerinde olmayıp sizde var olan ve sizi bu kadar çekici yapan nedir?**

- Herhalde şu iki şeyi biz aştık: Biri, Türkiye solunun ulusal sorun karşısındaki çözümsüzlüğünü değerlendirdik. Diğeri ise, bize göre örgütsel düzeyde DDKO, DDKD gibi örgütlerin çok laçka, çok yetersiz, meselelere köklü yaklaşmayan konumlarını çok iyi değerlendirdik. Grup biraz inceleme-araştırma yaptı, iyi konuşan bir grup haline geldi. Öğeleri de dürüsttü, öyle geri öğeler değildi. Çoğu emekçi, yoksul kesimlerden geliyordu, yani sınıf temelleri biraz oturmuştu. Bu da önemlidir. Bizim önderliğimiz, gerçekleri esas alan ve işleri doğru yapan önderliktir. Dönemin gerisinde kalmayacak şeyleri de dayatıyor. Neden? Mevcut durum çok geri de ondan müsaade etmiyorum. Örneğin, dönem itibariyle legal gazetecilik, dernekçilik had safhadadır. Bunlara karşı ürkek değiliz ve öyle köklü bir gizlilik de yapmıyoruz. Program, tüzük meseleyi idare etmiyor.

- **Bu dönemde sizin tüzüğünüz ilan edilmedi mi?**

- Yok, hiç olmadı.

- **Niye?**

- Belli bir ihtiyatlılık, yani resmiyetten önce ihtiyatlı olmak ve olayın kendisini ortaya çıkarmak önemlidir. Bu yöntem çok önemli. Olguyu ortaya çıkarmak, sadece ad vererek bu işi başlatmak değil-

dir. Olgun grup 1977'de önemli bir gelişme sağladı. Benim o gezilerimden sonra kesinleşti.

- En önemli anınız nedir? Mesela, “1977'de yaptığım şu toplantıda, o gün şurada söylediğim tamamen doğru çıktı” diyebileceğiniz şey var mı? O toplantı...

- O toplantı serileri tamamlandığında, çok önemli bir başarı sağlandığına inanıyordum. Ama üç gün geçmeden Antep'te arkadaşın vurulduğu haberi geldi. Gerçekten dünya başımıza yıkıldı. Nedeni şu: Nasıl anısının gerekleri yerine getirilecek? Bir şiddet olayı açıldı, kan döküldü. Bir hareket için kan dökülme işi ciddidir. Biz de en çok değerli elemanı yitiriyoruz. İşin içine ölüm giriyor. Mesela, birçoğu geri çekildi, çoğu da intikam almak istiyordu.

- Haki KARER'in intikamı mı?

- Tabii. Bazıları intikam için kendimizi toptan atacağız diyordu. Onu da hatırlıyorum. Antep'ten cenaze götürülürken, sanırım orada bir provokasyon girişimi vardı. Polis de saldıracaktı. Çünkü, 1 Mayıs'ta da 37 kişi provokasyonla katledilmişti. O zaman da kontrollerin faaliyetleri vardı. Darbeye yakın süreçte harıl harıl insanlar vuruluyordu, değil mi? O zaman demokrat öğretim üyeleri, önemli kişiler çok vuruluyordu. İpekçi'nin vuruluşu da budur. İpekçi'yi vurabilecek kadar işleri tırmandıran bu organizasyon, bizde de işi başlatmıştı. Ve bu aslında (o darbenin içyüzünü biz iyi bilmiyoruz) Türkiye'de sanıyorum birçok şeyi götürmüştür. Yani 12 Eylül'ün bir provasıdır. Burada Ecevit'in bütün marifeti şudur: Darbeye Evren ögesini, dengesini katmış oluyor. Böylece biraz geciktiriliyor. Tek başına Ersin gibileri olsa, darbenin seyri değişik gelişir sanırım. Tabii diğer yandan Türkeş de darbe çelişkisini artıracaktı. Bu yüzden o zaman göze alamazlar. Ondan sonra Evren dahil olur. Her neyse, olay önemlidir.

- Buna dönüm noktası diyebilir misiniz? Yani olay, sizin gidişinizde dönüm noktası yarattı mı?

- Kesin. Ankara'dan ayrılıyordum. Onun üzerine artık ülkeye doğru yol alıyorduk. Ve arkamızda büyük bir takibin olduğunu biliyorduk. Bu olay üzerine ne yaptık? Ben o zaman şu mesajı verdim: Biz okula devam edeceğiz. Herhalde MİT'in, bizim hakkımızda ba-

zı önemli yanlışları var. Artık MİT midir, yoksa Özel Harp Dairesi midir, bilemiyorum. Ki o zaman kendi içlerinde de bir çelişkileri vardı. Bu konuda benim varsayımlarım oluyordu. Fazla etkin değil, o darbeyi tam vuramadılar. Bir önemli arkadaşımız vuruldu, iki tanesi içeri alındı. Benim için de, ya geriye bir adım atma, ya da ileriye bir adım atma kalıyor. O zaman ne yapacaksın? Biz o zaman bir taktiğe başvurduk; yanıltma taktiğine başvurduğumuzu söyleyebilirim. Yani bir süre Ankara'da kalmaya devam edeceğiz. Böyle bir izlenim verdik ve bu izlenim öyle gitmiş...

- **Halbuki kalmadınız.**

- Yok, zaten niyetim yoktu. Herhalde o konuda yanlışlı var.

- **Yani herkes orada kalacağınızı zannetti, ama siz...**

- Kesin karar daha derinden, daha...

- **Ankara'dan ne zaman tam ayrıldınız?**

- Artık 1978'de ayrıldım. 1977 zaten böyle geçiyor. Yine dolaşıyordum, fazla kapalı değildim. Her tarafta dolaşıyordum. Köklü ayrılış 1978'dedir.

- **Ne zaman, hangi tarih?**

- Biliyorsunuz, söyledim.

- **Yani Mayıs'ta mı?**

- Evet Mayıs'ta?

- **Kaç Mayıs'ta?**

- Kesin tarih veremem. Fakat sürekli dışarıdaydım, Ankara'nın dışında kalıyordum. Fakat okulda kaydımız var. O kayıta da şu fayda oldu: Askerlik yapılmadı. Galiba Mahir Çayan'lar da öyle yaptı. Kürdistan'a girişimizde bir köyde Parti Kuruluş Toplantısı'nı yaptık.

- **1 Kasım 1978 değil mi?**

- Hayır, 27 Kasım 1978.

- **27 Kasım mı?**

- Evet.

- **Şimdi o şey midir?**

- Şimdi o toplantıda...

- **Lice ilçesi değil mi?**

- Evet, orada bir köydür, doğru.

- **Fis köyü müdür, nedir adı?**

- Evet, Fis köyü diyorlar.

- **Nedir asıl adı?**

- Fis köyü.

- **Fis köyü mü?**

- Bu bir köydür. Ben ilk defa oraya gittim. Yani o toplantıdan daha büyük toplantıları biz çok yerde yaptık. Fakat bu toplantının özelliği şudur: Biz, tam örgüt olmaya karar verdik. Program taslağımız kabul edildi. Bir tüzük modelini de geliştirdik. Kuruluş Bildirisi'ni de kaleme aldık. Fakat halen örgütün ismi yok.

- **Yani siz bu işi, öyle polis romanı gibi, büyük bir muamma mı yaptınız?**

- O kadar değil. Ama ilk gelişmeler biraz böyle takip eder.

- **Mahsus mu yapıyorsunuz onu?**

- Hayır, doğal bir ihtiyatlılık niteliğindedir. Böyle çok etkili değil, fakat dönemin koşullarına uygun bir ihtiyatlılıktır. Ben hesaplıyordum, arkadaşlar yakalansa fazla ceza almamaları gerekiyordu. Taş çatlasa, gizli örgüt üyesi olmaktan değil de, Kürtçülük propagandasını yapan birisi olarak ceza alırdı. Şimdi o dönemde bunu herkes dergilerde açık yapıyordu. Yani bir savunma imkanı var. Ama eylemler de yapmıştık. Yani gittikçe eylemlerimiz artıyordu.

- **O dönemde kuruluş toplantınıza kaç kişi katıldı? İlk bunu açsanız, daha sonra başka konuya geçeceğim.**

- 25'e yakın.

- **Yani en yakın çalışma arkadaşlarınız, değil mi?**

- Öyle denilebilir. Yani yüzde sekseni çalışma arkadaşlarımızdı.

- **Yani o Fis köyü toplantısının sizin için özel bir önemi yok mu?**

- Herhangi bir toplantıydı. Fakat kararlaştırılan şey şudur: Kuruluş Bildirisi de yayınlanacağına göre, parti olmaya son kararı vermiştik.

- **Yani parti adımı orada atıldı denilebilir mi?**

- Tabii. Artık parti olmaya ve ilana gidiyoruz. Ama adı yoktur kesin. Ondan önce, acaba biz grubu mu birleştiresek, yoksa parti mi olsak diyorduk. Bu ikilem vardı. 1978'in kışına doğru artık Kuruluş

Bildirisi kaleme almıyordu. En çok İşçi Partisi olma eğilimi vardı, koşulları hiç de hazır olmadığı halde.

- **Peki ne zaman tam açıklama toplantısı vardır?**

- Sadece ismin ve Kuruluş Bildirisi'nin ilanını arkadaşlar, daha ihtiyatlı olması açısından bize bıraktılar.

- **Onun için herkes bu tarihi belirliyor, bu ismi anımsıyor değil mi?**

- Evet, tabii. Arkadaşlar, “Kuruluş Bildirisi'yle birlikte örgütü ilan edebilirsiniz” dediler.

- **O dönemde benim hep anımsadığım şu oluyordu: “Doğu Anadolu'da Apocular denilen ayrılıkçılar yolları kesiyorlar, adamlardan para alıyorlar, bankaları basıyorlar. Hep bir eşkiya, haydut olarak.” Yani gazetelerde hep öyle geçirdi.**

- Evet, hatırlıyorum. “Apocular Doğu'yu kasıp kavuruyorlar” diye Hürriyet başlık atmıştı.

- **Peki o dönemde kaynak elde etmek için bu tip şeyler de yapıyor muydunuz?**

- Asla. İlk birkaç küçük eylem olmuştu ama, fazla değil.

- **Şunu aklım almıyor.**

- Mesela benim, sanırım devlete o zamandan kalma 60 bin liraya yakın borcum var. 5-6 arkadaşın da öyle bir durumu vardı. İlk başta dedim ya, başlarken 10 bin liraya yakın para biriktirmiştim. Daha sonra burs aldım. Diğer katılanların da benzer durumları vardı. Bu konuda hep ihtiyatlı davranıyorduk. Bu durumun, hareketimizin gelişmesindeki payı büyüktür.

- **Bölgelerin çalışma sistemi nasıl olacak, kim kime karşı sorumlu olacak, bunu siz mi örgütleyordunuz?**

- Tabii, biz gönderiyoruz.

- **1976'da mı başladı?**

- Tabii, 1976'da göndermeler başladı. 1977'de daha da gelişti. Gönderdiklerimizi, 1977'de daha üst bir toplantıya getirdik. O toplantı ardından benim Kürdistan'ı turlamam var. Devletin de kesin hareketi tasfiye etme çabaları vardı. Aslında insan ister ki bu konuda konuşsun, acaba Türkiye'nin o yetkilileri ne diyor?

- **Bana söylediklerinizle, benim duyduklarım arasında bir çe-**

lişki var. Şimdi kontrgerilla diyorsunuz. Tabii oraya ulaşamadım, onu bilemiyorum. Fakat gerek yöredeki olsun, gerek Ankara'dakiler olsun, hep söyledikleri şu: “Biz bu işi o kadar anlayamadık. Yani biz bu işin ciddiyetini 1982-83'den sonra iyi anlamaya başladık.”

- Yetkililer mi onu söylüyor?

- **Evet. Daha fazla güvenlik örgütleriyle MİT'çiler diyorlar ki, “biz daha önceden bilmiyorduk.”**

- Bu konuda MİT'i incelemek gerekiyor. Gerçekten merak ediyorum. MİT'in izleme yöntemlerini, hareketimiz hakkındaki raporlarının nasıl seyrettiğini öğrenmek istiyorum. Fakat büyük yanlışlar, hatalar içinde olduklarını belirtmek gerekir. Gerçi Cüneyt Arcayürek yazdı, “1978'e kadar bu hareket hakkında çok büyük yanlışlar yaptık” diyordu. Daha sonraki yanlışları da az değildir.

- **Ben o zaman bölgedeki askerlerle konuşuyordum.**

- Ne diyorlar?

- **“Biz tam 1985'den itibaren uyandık. 1985'den sonra ciddiyetini gördük. Bunun öyle ufak-tefek bir olay olmadığı önceden de biliniyordu. Ama bunun bu kadar büyüklüğü...”**

- Acaba?! Sanmıyorum ki, bu konuda daha önce gizli merkez bilgileri olmasın.

- **Doğru. Doğrusunu söyleyeyim, yani devletimin bu kadar durumun farkında olmadığını sanmıyorum.**

- Nereden biliyorsunuz?

- **Hayır, bilmesi gerek. Yani bu bir çıkar meselesidir.**

- Harekete çok kulp takılmak istendi.

- **Rusya'ya çok şey yapılmak istendi.**

- Rusya'ya çok bağlı, öyle mi?

- **Çok bağlanmak istendi.**

- Ama alakası yok.

- **Rusya ile ilk temasınız ne zaman oldu?**

- Ruslarla hiçbir ciddi temasım olmadı.

- **Olmadı mı?**

- Rusların etkisi çok değişiktir.

- **Ona sonra gelelim.**

- Rusların etkisi çok değişik. Neyse, ben diğerleriyle de halen öyle hareket ediyorum. Çok duyarlıyım. Kendim bir ayaklı gazetem, etkileme gücüm iyidir. Devlet baştan beri, “Dünya istihbarat örgütleri Türkiye’yi şöyle karıştırmak ister, bu PKK de olsa olsa böyle bir örgüttür” diyor. Bu, çok köklü bir yanılgıdır. “KGB böyle bir örgüttür” diye kendini avutuyor. Yine Mahir Kaynak’ın Türk solu içindeki faaliyetleri var. Şimdi Türkiye’deki 1970’ler solu iyice tahrip edilmiştir, değil mi? İçine girmiş ve dağıtmıştır. Böylece onun hakkında bir kanaat oluşmuştur. PKK olayı, aslında devletin gündemine gelmemesi gereken bir olaydır. Bir değerlendirme yaparsak, şunu söyleyebilirim: Geçen gün bir gazetede gördüm, bir general söylüyordu. O sizin söylediğinize benzer bir yorumdu. “Biz bu hareketin gerçek bir tehlike olduğunu şu zaman farkettilik” diyor. O da sizinkine benzer bir tarih söylüyordu. Bir defa, uzun süreli büyük bir değerlendirme hatası var. Yalnız onlarda mı? Hayır, birçok başka güçte de vardır. SSCB’nin bile nasıl bir değerlendirmeye sahip olduğunu ben de merak ediyorum. Şimdi diyebilirim ki, çalışma stilimiz, başkalarını birçok hata yapmaya sevk edecek bir çalışma tarzıdır. Bizim içimizde de bazıları, “Biz nasıl PKK’li olduğumuzu ancak birkaç yıl sonra farkettilik” diyorlardı. Şimdi bu olayı daha da felsefik anlamda ele almak mümkündür. Tarihi anlamda bir aksiyon var ortada, bir eylem var.

- Evet, bir de farklı olan bir yaklaşımınız var. O yaklaşım farkı nedir?

- Kesinlikle, hemen hemen herkesten farklı çalışıyoruz.

- Bir kere, anladığım kadarıyla teksiniz, her şey sizin kontrolünüzde.

- Aslında çalışanlar çok ve çok da iş yapıyorlar. Büyük çaba sahipleri çok. Baştan beri öyledir. Benim teklğim de farklı düzeyde oluyor. Aslında bu bir önderlik biçimidir. Bunda sorumluluk duygusu yüksek, sürekli takip ve sürekli çalışma var. Bir de insanlara özlü katılacakları sürekli ve çok doğal bir otorite oluyor. Hem de hoşuna gidecek, en ufak bir sıkıntı duymayacağı gibi, onu çoşturacaksın. Kesin burada demokratik emeği çalıştıracaksın. Ve herkes biraz kendini sende bulacak. Bu kesin sağlan-

miştir. Sanki o konuşuyor gibi, sen onun bütün özlemlerinin sahi-biymişsin gibi bir durum yaratıyor.

- **Psikolojiyi biliyor musunuz?**

- Bu yaklaşımlar çok şey öğretiyor.

- **Yani insan psikolojisi bilinmediği takdirde bunu yapmak güçtür.**

- Bunlar tecrübeyle mümkün oluyor. Mesela, öğretmenlerimin meselesini size açtım. Bu konu kişilik bölümünde iyi izlenebilir. Ben öğretmenleri her zaman mesleklerinin bilinçlisi ve öğretici adamları olarak görürüm. Bir öğretmenden nasıl takdirname alınır? Bu konuda müthiş bir becerim var. Yetenek mi oluyor veya bu bir özelliktir. Tüm öğretmenlerin yüksek saygısını toplamak demek, aslında hayatta çok zaman başarmak demektir. Ve halen de beni tanıyanların hepsinin saygısı yüksektir. İsterse yüzde yüz sağcı olsun. Bu, herhalde bir özelliktir. Çelişkisi olsun, birliği olsun, çok güçlü bir durumdur. Fakat bizim Kürdistan halkını, dediğim gibi, gerçekten de düne kadar dünya kabul etmiyordu. Kürdistan halkını dünyaya taşıma da var, değil mi? Bu bir gerçek. Peki bu nasıl sağlandı? Bu önemli bir olaydır. Şimdi bunların hepsini izah edemem, bunun imkanı mı var? Bu konuda ben yürütüyorum, yürütücüyüm. Çelişki veya uyumu geliştirmede sonuna kadar giderim. Yani dostlukta da, düşmanlıkta da.

- **Böyle bir lider olabileceğiniz aklınıza gelmiş miydi?**

- Söylüyorum ya, halen bile o önderlik rolünü çok zor bir olay olarak görüyorum.

- **Bugüne kadar geldiniz, geri dönüşünüz de yok.**

- Şüphesiz hayır. Yani liderlere has, önderlere has özelliği biliyorsunuz: Buyruk vermektir, sert ve resmi sıfatlarla insanlar üzerinde otorite kurmaktır. Bende en az yaşanan durumdur bu. Aslında o da tam resmi değil.

- **Nasıl yani?**

- Çok farklı bir önderlik. Ben resmiyet olayını hala tutamıyorum. Bir defa “devlet geliştireceğiz” diyoruz, o kadar güçlü siyasal ilişkiler var, ama bu siyasal ilişkilere “saygı duymuyorum” demiyorum, fakat benimseme durumum çok zor. Bu kadar işi yakın-

laştırıyoruz, hem de en olanaksız koşullarda bu kadar yakınlaştırıyoruz, milyonlar üzerinde çok güçlü etkimiz var, fakat o kadar da bundan kaçınma var. Yalnız şu çok önemlidir: İnsanların üzerinde etki yaratmak istiyorsan, sonuna kadar ona saygılı ve sonuna kadar onunla beraber olacaksın. Üzerine de yürümek istiyorsan, onun zayıflıkları üzerine sonuna kadar gideceksin. TC olayında ben bir zayıflık ve haksızlık gördüm. Bu zayıflığı kendime yakıştırmıyorum. Kesin, her arkadaş benden bin kat daha fazla güçlü olabilirdi. Burada tek şey, bu zayıflığın tesbiti ve kabul edilmemesiydi. Bu zayıflığın kabul edilmesi, senin zayıflığını ifade eder. Sen bu hatayı yapmayacaksın. Bence aslında hepsine bunları kabul ettirmiştir, iş bitmiştir, böyledir, şöyledir...

Bizimkine “taktik var” denilmemesi gerekir. Çok kişi, burada ilk sopayı gördüğünde kaçırdı. Ben muazzam uyum yarattım. Öyle sonuç alınamayacaksa, böyle aldım. Bunun için büyük sabır gösterdim. Mesela burada tam dokuz yılım dolacak. Diğerlerini öldürsen böyle tutamazsın. Zor, sorun var işte! Ama ne için? Ben burada bir gerçeği yaşıyorum. Çok açık söylüyorum, şimdi burada kadro ortaya çıkarmak kolay bir şey değildir. Hem de TC'ye karşı. Bu, generallerin bile iyi bildikleri bir şeydir. Bazıları basit olarak bakabilir ama, kadro yaratmak başlı başına bir meseledir. İnanç vermek, çok büyük bir güç ister. Öyle bir şey ki, insanı ölüm üzerine gönderiyorsun. Bu, o kadar basit değildir, çok zor bir olaydır. Çoğunuz en yakın arkadaşınıza bile kısa süreli bir iş yaptıramıyorsunuz, değil mi? Mutlaka bir itiraz, şu bu ortaya çıkarmıyor musunuz? Ama biz, dünyanın en zor işine bu kadar insanı seferber edebiliyoruz. Kısaca, bunlar iyi değerlendirilmelidir demek istiyorum. Bence, bütünüyle bu izahlar da tam olmayabilir. Demek istediğim, yönetim olayımız budur.

- 1978'i öyle kapadınız. KUK çatışmaları 1979'da mı?

- O dönemde artık devletin yönelimleri geliyor. Sanıyorum bu, TKP'nin klasik oyunlarından birisidir. 1978'in sonu ve 1979'un başında aslında Kurtuluş Bildirisi de oluştu, ilan edilmeyi bir eyleme bağlayacağız. Ben 20 Nisan'da Diyarbakır'dan ayrıldım. 1979'da.

- 20 Nisan 1979'da Türkiye'den çıktınız?

- Hayır, Diyarbakır'dan ayrıldım. Mardin'e gittim, birkaç toplantı yaptım. O zaman devletin yönelimi daha da artmıştı. Elazığ'da operasyon yapılmıştı. Şahin Dönmez yakalandı. O meşhur oldu, şimdi devletin adamıdır.

- **Öyle midir?**

- O, en birinci, bir nolu itirafçısıdır.

- **Evet evet, o şey yapmış...**

- Şimdi onun Elazığ'da yakalanması var. Bu adam çözülüyor. Sanıyorum bu bir mevzi operasyonudur. Elazığ emniyetinin kendi başına girdiği bir yakalamadır.

- **Evet. Çok mu insan gitti burada?**

- 20 kişi kadar gitti. Bizim için erken bir uyarı oldu. Hatırladığım kadarıyla, bu adam Elazığ polisine “Bir adımda onu da getirelim” der. Elazığ ise, o bizim yetkimizde değildir diyerek kendi içindeki olayı halleder. Yani o zaman böyle bir çelişki, gecikme durumu da vardır. Ama yine de bizim peşimizdedirler ve yönelim iyice artmıştır. Bu ortamda, bir yandan da KUK'u üzerimize gönderme çabaları artıyor. KUK ile çelişkimizi soruyorsunuz. KUK ile çelişki, aslında 1977'den itibaren gelişen bir durumdur. Önce “Sterka Sor” ile bu olay yapıldı. “Sterka Sor” eyleminden sonra “Tekoşin” diye bir olay ortaya çıkarılmak istendi. Bize göre o da planlıdır. Yani PKK'nin ideolojisine tamamen sahip çıkıyor. Bizim savunduklarımızı her şeyi ile aynı savunuyor. Fakat pratik bir önderliği ve eylemi yok. Bu o zaman çelişiyor.

- **Yani tamamen kişisel mi çatışma?**

- Değil. Yani biraz da şunu mu yapmak istiyorlar? Kararlarına göre, bizim hareketin önde gelenleri tasfiye edilecek.

- **Onlar mı edecek?**

- Sanıyorum siz de incelediniz. Bu durumlar söz konusudur. Ben “1977'den itibaren hareketimizi tasfiye planları hazırlanmıştır” diye belirttim. Diyorum ki bizi tasfiye etme kararlaştırılmıştır. Şimdi birkaç yönlemlerle, hareketin önde gelen kadrolarını vurma, gruplararası çatışmalarla vurma ve geri kalanını hapse atma kararı vardır.

- **Şimdi KUK, TKP'nin...**

- Bu noktaları aydınlığa kavuşturalım. Yalnız o da değildir. Daha

sonraki tespitlerimiz şunu gösteriyor: Dedim ya, bu Sterka Sor, KDP'ye bağlı olarak ortaya çıktı. İdeolojik gelişmemiz parçalanmak isteniyordu. Sanıyorum dünya çapında da öyledir, önce bu sosyal emperyalizm meselesi böyle bir uç noktada ortaya çıkıyor. Sonra da Tekoşin diye bir grup çıktı. Bunun fonksiyonu da şu: Bununla, sözümona Hareket içten ele geçirilecek, kontrol altına alınacak. Bu da bir adımdır. Bununla da çelişkilerimiz, çatışmalarımız oldu.

- **Yani bir yerde gruplararası...**

- Gruplararası değil. Kesin şöyle diyorlar: PKK'nin fiili-resmi önderliğine karşı içten ve dıştan dayatmalar yapılacak...

- **Kendisiyle uğraştırma...**

- O da var. KUK'un durumu şudur: KUK, KDP'nin eski ilkel miliyetçiliği ile yetinmiyor, o ideoloji artık kesin yetmiyor. Yani bizim o büyük ajitasyon-propaganda çalışmamızla bütün gücünü kaybetti. Biz Mardin'e doğru geldiğimizde neredeyse Hakkari'ye kaçacaktı. O zaman, çare olarak biraz yenilenme ihtiyacı duyuyorlar. Ama, esas olarak bizim gelişmemize karşı böyle bir harekete girişiyor. Sonra duyduk şunu demişler: “Bu grup durmazsa, silahla dururacağız.” Bu konuda kararları var, tartışma yapmışlar.

- **O dönemde KUK'un başı kimdi?**

- Sanırım değişik adamları vardı. Halen bazıları yaşıyor ve bize göre gerçekten dürüst olmayanlar içlerinde vardır. Baştan beri tek bir pratik adım atmamalarına rağmen, bizimle düşmanlıkta sonuna kadar kararlı olan bazı öğeler vardır. Demek istediğim KUK, bizim o Kürdistan'daki geri öğelerimizin üzerine gitmede bir şekil değişikliği oluyor. Ve kesin olarak polisle ve diğer gerici yerel güçle iç içe bir oluşuma benziyor.

- **Onu da işbirlikçi görüyor musunuz?**

- İçinde dürüst unsurlar çoktu. Ama onu yönlendirmede yerli işbirlikçiliğin ağır etkisi vardır.

- **Çok ciddi darbe vurdu mu size?**

- Mardin'de 50'ye yakın taraftar ve öğemizi vurdu. O zaman şöyle deniliyordu: “PKK'yi ilk defa KUK zorladı.”

- **Hangi aylarda?**

- 1977'den gelir ve 1979'da daha da artar. Çatışmalar 1980'de ol-

du. O zamanlar bir de ittifak kurdular. Bugünkü “Sol Birlik”e benzer bir ittifaktı. İsmi de UDG idi. Aynı örgütler o zaman da içindeydi ve sanıyorum önemli amaç noktalarından birisi de şuydu: 1981'de seçimler olacak ve bunlar bu biçimde CHP ile ortaklık yaparak seçime katılacaklardı. Aynen şimdi TKP'nin Türkiye'ye dönüp seçimlere katılmak istemesi gibi. Haydar Kutlu da dönerken Paris'te “Biz PKK'ye karşıyız” diye bir açıklama yaptı ve Sol Birlik ilişkisi içindeydi. O zaman da TKP, Kürdistan'da KUK, DDKD ve ÖY'nu, bizim gelişmemize karşı bir barajlama hareketi olarak birleştirmişti. Sanırım buna CHP içinden de omuz verenler vardı. “PKK tasfiye edilirse, seçimler sağlıklı yapılacak” deniyordu. Kesin böyle bir politikaları vardı. Ve bu politika ile üzerimize şiddetle gelindi. Sanırım şöyle bir olaydır: Bunlara, “siz Kürdistan'da PKK'yi tasfiye edin” deniliyor. Tıpkı bugünkü icazetliler gibi.

- Bir yerde sizi yok edip, yerinizi ve gücünüzü almak istiyorlar.

- Gayet tabii, bizim politika üzerine oyun oynamak istiyorlar. Daha anlatacağım, kimler nasıl çekmek istiyor? Ve gaflet içinde olmalarını da anlatacağım. Bunlar büyük bir çabayla mücadeleyi kazanmamıştır. Devrimcilik yapma adı altında bazı açık gözler ortaya çıkıyor. Kürdistan'daki ilkel milliyetçiliğin etkileri bunların üzerinde hakimdir. Sanırım sonuçta bunların kimisini CHP kullanıyor, kimisini de AP kullanıyor. Mesela, 1978-79'da Ecevit iktidarı, PKK'yi önemli ve ciddi bir tehlike olarak görüyordu. Daha sonra Demirel iktidarında bu devam ettirildi. Yani o zamanki bu gelişmeler birbirine yakından bağlıdır. Bu durum gazetelere de yansımıştır.

- 1978-79'da çok eyleminiz oldu mu?

A.Ö.: Gelişme var.

- Silahlı eylemden bahsediyorum.

- Silahı da var. Kitle gösterileri de çöktür. Hareket kesin politik yükseliş halindedir. Biz 1977'ye kadarki döneme, ideolojik grup dönemi ve grupsal açıdan yükseliş deriz. 1977'nin sonu grupsal gelişmenin zirvesidir. Devletin karşılığı ise, tepki, katletmek ve tutuklamaktır. Hareket, 1978-79'da tam örgütlenemez, ama politik bir atılım yapar. Devletin bu seferki tepkisi Maraş katliamı biçiminde

başlar ve 12 Eylül dönemiyle devam eder. Türkiye'deki güçler bizi ne kadar tespit ettiler, bilemiyoruz. 12 Eylül rejiminde Kürtçülüğün etkisi çok derindir. Hatta Evren'in Sarıkamış'ta konuşması vardır. “Cesedimi geçeler, vatani böldürtmem” biçiminde histeriye tutulmuştur. Bir kere generaller o zaman...

- **Hemen hemen hepsini de siz mi yapıyordunuz?**

- Tamamen. Hareketin önderliği o dönemde artık kesinleşmiştir.

Özgürlüğü yakalama umudu

- **İsterseniz 1978-79 dönemini askeri ve siyasi yönden bir kez daha özetleyelim. Ondan sonra dışarı çıkış ve buraya geliş konularına geleceğim.**

- 1978-79 yılları, Türkiye'de klasik cumhuriyet dengesinin ekonomiden siyasete kadar önemli oranda bozulduğu, her düzeyde derin bir bunalımın yaşandığı, ister iktidar ve ister muhalefet düzeyinde olsun yürütülen mücadelelerin sonuç vermediği bir dönemdir. Partiler çözümlenici politika üretmez durumdadırlar. Bu tıkanıklık parlamentoda daha da gelişmiş olarak karşımıza çıkar. Aynı şey sol ve sağ örgütler için de geçerlidir. Sağın, hamle yapıp iktidara gelme gücü yok. Sol ise daha zayıf durumda, iktidarı alabilecek örgütlülükte ve yetenekte değil. Hatta kendisini bile yaşatacak durumda değil. Bütün bunlar 1979'a doğru bir çözümsüzlüğün kesin var olduğunu gösteriyor. 12 Eylül yönetiminin kolayca başa gelmesinin nedeni budur. Kendi kendini tıkatmış bir toplumsal düzen söz konusudur. Mevcut olanların güçleri yetmiyor artık. Söyledikleri her şey lafazanlıktan öte sonuç vermiyor. Ekonomi de böyledir, politik kurumların içine düştüğü durum budur. Böylesi bir gelişmede ordunun rolü nedir? Ordu şöyle bir konum içindedir: Sivillerin veya mevcut siyasal güçlerin yetmezliğini görüyor, hatta kendi yönetim meşruiyetinin temellerini hazırlamak için o dönemde üstüne düşeni tam yapma gereğini de duymuyor. Yani bir anlamda şöyle bir durum: Ne olduklarını anlasınlar, yetmezliklerinin ve çözümsüzlüklerinin altında boğulsunlar, toplumun bir kurtarıcı güce olan gereksinimi çok daha iyi açığa çıksın. Bu durumda toplum, askerinin ne kadar ge-

rekli ve vazgeçilmez bir güç olduğunu bilince çıkarsın ve buna şiddetle ihtiyaç duysun. Ordunun bu anlamda bir beklentisi vardır. Sivil iktidarın yönetiminde, sonuna kadar başarmak amacıyla çalışma istahından uzaktır. Bu anlamda eleştiriler var ve bunların biraz gerçek payı vardır.

- **Mesela?**

- Demirel'in...

- **Haa, Demirel'in söylediği...**

- Bu anlamda gerçek payı vardır. “Ordu” diyor, “sivil yönetim altında, bizim yönetimimiz altında tam başarı almak için gerekeni yapmadı.”

- **Siz onu hissettiniz mi? Siz de o dönemde eylem yapan insandınız.**

- Yani belki tam bir komlodur, böyle gelişti. Bu gibileri tümüyle boşa çıkarmak için, ordu son derece planlı çalıştı demek durumundayız. Zaten ordunun sivillere itimadı kalmamıştı, kişiliklerinden tutalım metodlarına kadar. Gerçekten onların gereksizliğine inanan bir tutum içinde.

- **Eylemlere karşı yaklaşımları da farklı mıydı?**

- O konuda o kadar değil, sanmıyorum. Söylenenler o kadar gerçek değildir.

- **Yani Demirel'in dediği o kadar gerçek değil.**

- Nitekim 12 Eylül'den sonra da, hatta şimdi de bizim eylem anlayışımızda öyle fazla değişmiş bir durum yok.

- **Yani ordu eylemlere karşı aynı duyarlılığı gösteriyor?**

- Öyledir. Şöyle bir şey söylenebilir: Bizim hareketimiz açısından belirtirsek, bir defa hareketin gelişme durumu o zaman çok sınırlıdır. Yani ordunun bugünkü gelişmeleri daha o zamandan görmesine imkan yok. Çünkü, gerçek bu biçimde ortaya çıkmış değildir. Yani şöyle bir varsayım var: Sanki biz tüm gücümüzle, her şeyimizle o zaman ortadaydık. Bu gerçekçi değildir, çok büyük bir sapırmadır.

- **Peki aynı dönemde bir de Kürt gruplarını gözden geçiriyor muyuz? Kimler vardı ortada, ne yapıyorlardı, siz ne yapıyordunuz?**

- 1979'lara doğru bizim hareket, geleneksel ideolojik-politik çerçeveyi zaten kırmış, parçalamıştır. Ordunun en büyük tepkisinin başında bu vardır. Mevcut olana bir anlamda 1. cumhuriyet dersek, ordunun, bütün alt ve üst yapılarıyla onun lağvına kadar yönelmesi, bunu göze alacak kadar radikal veya kendini yitiren bir tavır içine girmesi kesinlikle Kürdistan'da gelişen hareketin yükselişine duydukları büyük tepkiden ötürüdür. Nitekim o zamanki ordu toplantılarında bu durum tartışılmış. Yani hareketin gelişmesi önlenemedi. Önlenememesi, orduyu sınırsız bir iktidara gelme durumuyla yüz yüze bıraktı.

- Peki hangi gruplar var?

- O zaman yine ordu, kesinlikle bizim hareketin durumuna bakarak bu kararları geliştiriyor. Şimdi burada ilginç olan durumu dün biraz açmaya çalışmıştım. 1981'de genel seçim olacaktı. Kendi planlamasına göre CHP, bu seçimde önemli oranda çoğunluğu alabilecek bir hesap içinde. Bu hesap, aslında bizim 1978'deki gelişmemizle birlikte bozuluyor. Şimdi biliyorsunuz, Ecevit 1978-79'da başbakandı. Bu yıllar da bizim için çok önemlidir. Sanırım Ecevit de, daha sonra bu nedenle biraz zorlanır. Bu yıllar PKK için bir dönüm noktasıdır. Çünkü 1978, PKK'nin resmen kendini ilana hazırladığı, geri adım atmadığı ve kitleselmeye başladığı bir yıldır. Bu nedenle, "PKK'ye göz yumduğu" biçiminde CHP'ye karşı o zaman çok eleştiriler yapıldı, özellikle Demirel tarafından yapıldı. Bunlar hiç de gerçekçi olmayan eleştirilerdi. Yani Hilvan ve Siverek'te yaşanan gelişmeler tamamen bağımsız bir gelişme idi. Gelişen Kürt hareketine karşı, şimdi de bir benzerinin olduğuna inandığım taktik bir çabanın o zaman da geliştirilmesi söz konusuydu. CHP içinde sol grup veya TKP etkisi denen kesim ile, adına UDG denen güçler belirli tezlerle böyle geniş bir cepheye gitmek istiyordu. CHP içinde sanırım bu politikaya güç verenler vardı. Kürt gruplardan bunun içine girenlerse açıktır. Bugün işte Avrupa'da kendilerine TKSP, Sosyalist Parti, bilmem KOMKAR vb. isimler de takıyorlar. O DDKD veya Peşeng. Yine KUK. İşte bu grupların üçü birleşti zaten o zaman...

- Neydi adı?

- UDG, Ulusal Demokratik Güçbirliği idi. Böyle bir platform oluşturdular. 1979'da Ankara'da bir, Diyarbakır'da iki toplantı yaptıklarını duydum. Bunlara bazı milletvekillerinin de katıldığını haber aldık. Bize karşı karar aldıklarını iyi biliyorduk. Şunu söylüyorlar: "PKK'nin yükselişinin önüne mutlaka geçilmelidir. Eğer PKK'nin gidişatı böyle devam ederse ordunun müdahalesi artar. Seçimler olmaz ve çoğumuzun durumu tehlikeye girer." Kendilerine göre bir demokratikleşme programı da koymuşlar önlerine. Şimdi bunun uygulanmasına, duydukları ürküntüyle...

- Silahlı çatışma oldu mu?

- Kesin o da var. Kesin tasfiye kararı var. 1979 sonunda ve özellikle 1980'de şiddetlendirildi. CHP içinden buna yeşil ışık yakılması bir gerçek olduğu gibi, Demirel'in de o zaman özellikle böyle bir politikaya bel bağladığı açıktı. KUK'u kesinlikle karşılarına almadılar. Bu basına da yansdı. Onların da böyle celallenmesi...

- Ama en vurucu KUK oldu, değil mi?

- KUK'a daha fazla önem verdiler. Bunun bir nedeni de, Güney Kürdistan'daki durumla ilgilidir. PKK'nin Mardin'e gitmesi, Hakkari'ye geçmesi, onlar açısından son derece kabul edilmez bir durum oldu. Şimdi belki size acayip gelebilir ama, mesela IKP'den bir üst düzey yetkilisi diyor ki, "KUK'un saldırılarının arkasında o zaman direkt ben vardım". Hatta "Zaman zaman Türkiye'ye geçerek biz yönlendirdik" diyor. Bu kişinin istemi de biliniyor ve halen hayattadır. Zaten IKP'nin önemli bir yetkilisidir de. "Biz sizi Mardin ve ötesine bırakmayacaktık, kesin kararlıydık" diyor. Şimdi o zamanlar alınmış böyle kararlar var. Türk hükümetinin buna biraz yeşil ışık yakma durumu var. Sözümüne PKK'nin gelişmesini engelleyecekler, çünkü kendilerine göre...

- Tehlikeli.

- Çok tehlikeli.

- Peki o sırada sizin askeri yönden amacınız neydi? Küçük küçük gruplaşmalar mı? Stratejiniz neydi? Ve ne yaptınız?

- 1979'la birlikte bir askeri örgütlenmeye geçmemiz gerektiğini söyledim.

- Kesin toplantı tarihi var mı?

- Mayıs ayında filan diyebilirim.

- **Kesin bir gün yok mu? Yani askeri gücün kurulma kararının alındığı toplantı tarihi.**

- Yok. Kesin tarih vermemekle birlikte, Mayıs ayı içinde bu konuda yoğun görüşmelerimiz vardı.

- **Karar ne zaman?**

- Mayıs ayında yoğun görüşmeler var ve burada birliğin nasıl oluşması gerektiğini tartışıyoruz.

- **Askeri kuvvetin mi?**

- Şüphesiz. Yani bir silahlı birimin geliştirilmesi gereği vardı. Bu gerilla niteliğinde gelişmelidir, diyoruz. Şu hedeflere karşı olmalıdır, diyoruz. Özgülüne kadar bir şeyler geliştirmek istiyoruz. Ama öyle fazla şey değil, bizim örgütlenmemizin bir karakteridir bu. Başlangıçta çok mükemmel tüzüklerle, programlarla işe başlanan bir eğilim değildi. Bu dönemde böyle bir askeri eğilim vardı. Bunun öğeleri daha çok Siverek'e atanarak bu askeri mücadele geliştirilmek isteniyordu.

- **Bu dönemde hiç unutamayacağımız anınız var mı? 1978 veya 1979'da. Yani "hiç unutamayacağım, benim için çok önemli an şuydu" diye.**

- Mesela, ben Mardin'den Urfa'ya geçerken, biz bir taksiye bindik. Önümüzde askerler barikat kurmuştu. Benimle gelen üç arkadaş da silahlı. Yöntemimiz şu: Silahın üzerine eğilelim, eğer bizi durdurmazsa öyle taksiyi kurtarırız. Şimdi bu, aslında son derece riskli bir şey. Görüyoruz, asker yolda barikat kurmuş...

- **Siz de geliyorsunuz.**

- Tabii, biz de vurup geçiyoruz. Yani böyle dua edelim ki adam bizi durdurmuyor. Öyle geçtik yani.

- **Durdurmadı?**

- Tabii, durdurmadı. Eğer...

- **O sırada herhalde bir asker sağına bakıyordu...**

- Bilemem yani. Öyle bir durumdu. Her neyse geçtik ondan sonra.

- **Taksi şoförü korkmadı mı?**

- Taksi bizim yönetimimiz altında, şoför bizim arkadaştı. Yani

böyle derhal...

- **Yakalanmaya en yakın o an mı oldu?**

- Bir an da odur. Tabii bununla bitmedi. Tekrar bu sefer Viranşehir'e gidiyoruz. Şehrin ortası bize kestirme geliyor. Bu mesele, kaldığım son iki ay içinde oluyor.

- **Size Viranşehir'e gitme nasıl geliyor?**

- Tabii şehrin ortasında her an yolda bir araba kazası olabilirdi. Öyle yine geçtik. Baharı böyle Ceylanpınar-Siverek arasında geçirdim. Hani diyorsunuz da, o günler hep aklımda.

- **O anlarda mı en yakın yakalanma durumuna geldiniz? Hani yakalanmaya çalışıldığımız bir an vardır. O anlar mıydı?**

- Hayır, daha değişik şeyler olabilir, ona geleyim. Bu konuda bazı anıları anlatabilirim. O bahar bir eve gittik, hatırlıyorum. Ve ev sahibi o iki kardeşin sonra öldürüldüğünü duydum. Şimdi bahar kırlangıçları yeni geliyordu. Galiba bir kırlangıç tutmaya çalıştım. Garip, o zaman daha çok bu askeri eylemler aklıma geliyordu.

- **Nasıl?**

- Örneğin bir Siverek eylemliliğine orada daha da yöneldim. Sorumlu arkadaşa, “hazırız” diyordum. Köy evlerine gitmişiz, köy evlerinde...

- **Karşılımlar sizi, insanlar sizi tanımazlar.**

- Kesin tanımıyorlar, ilk defa gidiyorum. Bir-iki toplantı yapıyoruz. Bir bahar havası. Ama yine bana göre kurşun gibi hava.

- **Kırlangıç yakalamaya çalışıyorsunuz?**

- Bayağı uğraştım. “Yakalayacağım” diyorum.

- **Kaç saat sürdü?**

- Evin içinde dakikalarca sürdü. Yarım saat uğraştık.

- **O muydu, o olay mı?**

- Hayır. O sırada onunla, bizim bu askeri örgütlenmeyi geliştirme denk düşüyordu. Bir yandan bahar ve bir de biz eyleme yöneleceğiz. Böyle yoğun endişelerle, yani bir...

- **Mayıs ayı falan mı?**

- Kesin öyle. Otlar kalkmış, bahar çok koku saçıyor etrafa.

- **Yani o kırlangıç bir yerde siz miydiniz? Kendinizi orada mı görüyordunuz yoksa?**

- Hayır, bir şeyler yakalamaya çalışıyordum. Bunu dinleyn, anlatayım. Çok tuhaf bir rüya gördüm. İlk defa, gerçekten çok ilginç! Yani size bu rüyalardan birkaç tanesini anlatayım. Tabii kırlangıçla epey uğraştık. Sonra kırlangıcı tuttuk da. Ve bıraktık. Şimdi diyeceksiniz, amaçlarla ne ilişkisi var? Bir şeye sembolik olarak ulaşmak mıdır, tutmak mıdır? Artık tuttuk ve bıraktık. Biliyorsunuz, kırlangıcı tutmak bayağı meseledir, zor bir uğraştır. Orada uğraştık ve tuttuk. Fakat sonra bıraktık. Şimdi bugünkü öneminden bahsettiğimde, en son rüyadır. Çok tuhaf, gerçekten uzun süredir hiç rüya görmüyordum.

Bir akşam bakıyorum, bir kuş var yattığımız yerde. Sesi geliyor. Kuş uçamıyor. “Niye uçamıyor” dedim, gittim... gittim... gittim. Kuşu olduğu gibi yakaladım. Kuş sağlam. Biliyorsunuz, bir dönemde sonuç alma durumları imkan dahiline girince böyle rüyalar çok oluyor.

Bir de şunu anlatayım: Benim, o 1980 sonrası yıllarda sıkça yaşadığım bir durumdan bahsedeyim. Kayalıkların altına giriyorum. Şimdi genelde kayalıklarda yürümek mümkündür. Ama gerçekten altında boğuluyorum. Bir delik görünüyor. Yeni bir delik diyorsun, geçebileceğin bir delik. Öyle, fakat biraz yürüyorsun nefes kesiliyor. Boğuluyor gibi oluyorsun, aniden uyanıyorsun ve kabustan öyle kurtuluyorsun. Şimdi o yıllarda niye öyle rüyalar?...

- Hep öyle rüyalar mı gördünüz?

- Kesin, birkaç yıl tamamen böyle rüyalar. Delik var diyorsun, biraz geçeyim. Fakat imkansız. Ve kabusla fırlıyorsun. Diyorsun, çok şükür! Yine bir gün takipler geliyor. O yıllarda yine korkunç takipler... Köye yakın, hatta bizim köye geliyorlar. Kesin diyorum, kurtuluş fırsatı kalmadı...

- Rüyanızda?

- Evet. Kesin diyorum, kalmadı. Bunun büyük gerginliği içinde uyanma oluyor. Haa diyorsun, rüyaymış. Büyük bir rahatlama! Ondan sonra ulaşıyorsun. Şimdi o yıllarda bu tip şeyler yaygın. Öyle değil şimdiki rüyalar. Dedim ya, kuşun durumu. Kuş kaçmıyor ve rahatlıkla tutabiliyorsun. Bu bir çözüm. Yani mecazi anlamda söylüyorum. Çok çeşitli görevlere yaklaşımda bir çözüm oluyor.

- **Yani 1979'ta ...**

- Bir o, canlı anı olarak.

- **Onlar var.**

- O var. Diyelim bir şeyler yakalama. Kaldı ki, çok zor bir döneme giriyoruz.

- **O zaman geliyoruz 1979'a ...**

- “Bir umudun ifadesidir” demek istiyorum. Yani bir özgürlüğü yakalama umudu. Fakat çok şey bir umut. Yani o dönemin umudu ne olabilir?

- **Buraya geçtiniz?**

- Evet. Yakalanma noktaları falan dediniz. Urfa'daydım, o küçük koridorlarda hep hareket ettim. 40 güne yakın öyle geziyordum. Biz öyle fazla barındırarak yer de yoktu. Hatta bazı aile evlerinde kalıyorduk. Artık kendi ailelerinden mi çekiniyorlardı, yoksa korkutmak için mi, bize “dün iki polis geldi, şurada bir araba yaktılar, gittiler” diyorlardı. Şimdi bu bir taktik midir, bizim o eve bir daha gitmememiz için, bilemiyorum. Böylesine nefes nefese bir hareketlilik yaşadık.

- **O dönemlerde köylü sizi kabul etmiyordu yani.**

- Köye gitmedik.

- **Şehirde miydiniz?**

- Son günlerim Urfa'da geçiyor.

- **“Yakalanmanın yanından geçtim” demiştiniz.**

- Şimdi çıktığımızda yan yana yürüyoruz. Her an önümüzü iki polis kesebilir. Haber gelmiş zaten. Elazığ emniyeti araştırma halinde, benim muhtemelen Urfa'da olabileceğime dair bilgi almıyor, “İzin veriyorsanız gidelim onu da arayalım” diyor. Ama Elazığ emniyeti, “Ankara'dan yine takip gelmedi, bizim yetkimiz Elazığ'la ilgilidir, biz burayı halletmeliyiz” diyor. Bu tip haberler de geliyordu.

- **Peki siz dolaşırken, hiç kendinizi kamufle etme ihtiyacını hissetmiyor muydunuz? Ne bileyim, şapka giymek vb.**

- Yok.

- **Böyle olduğu gibi duruyordunuz?**

- Fazla dışarı çıkmıyordum. Geceleri karanlıkta gezerdim.

- **Korumanız var mıydı yanınızda?**

- Sınırlıydı o zamanlar.

- **Peki şey?..**

- Azdı, hem de gençlerdi. Fazla koruma durumumuz yoktu. O zaman örgüt zayıftı. Bizim örgüt, asıl o yıllara geldiğinde çok güç kaybetti. Yalnız devletinki değil, mesela bize yönelik epey saldırılar vardı diğer güçler tarafından. Bu konuda devletten önce solun bize epey yüklenmesi söz konusudur. Daha önce biraz yarım kalmıştı, burada tamamlayalım. Bu UDG denen birlik de işte o zaman harekete geçti. Vurucu güç görevini de Kürdistan ulusal kurtuluşa karşı veriyorlar, onu da antiparantez belirtelim. Gerçekten bu, sistemli ve planlı bir saldırdır. Daha sonra 1980'de de devam ettirildi. Bu önemli sorundu sanırım. Çünkü Demirel, "Ecevit bizi durduramıyor" diye bizzat köşke şikayet eder. Ecevit de az değil. O zaman bayağı üzerimizde bir bilimsel çalışma yürütüyordu, o zamanki içişleri bakanı. Yani onların bize yardımı söz konusu değil. Hatta o zaman bizim Hilvan'a sanırım bu Cevheri gelir. Yani Cevheri'yi Demirel mi yollar? Bir nevi iyi niyet elçisi gibi gelir. Şimdi bu tip çabalar valilik düzeyinde de vardır.

- **Ama yine de "örgütün en zayıf dönemidir" diyorsunuz. Yani didiklenme dönemi, 1978-79...**

- Üzerimizde böyle çalışan çok güç var. Zaten bizlerin o zamanki durumunu söylersek, son derece zor bir anda olduğumuzu belirtmeliyiz. Aslında 1979'un baharıyla birlikte hareketin güçlenmesi var. Hareket temelde bazı önemli başarıları yaşamış, ama halen yetersiz. Şu söylenebilir: Acaba ordu gelmese ve sivil iktidar devam etseydi durum ne olurdu? Bu iş kesin devam ederdi. Geriye bir tek şey kalıyor: Biz dışarı çıkmasaydık, bu işler önlenemez miydi? Yani bizim en önemli adımımız, aslında dışarı çıkmayı başarmamızdır. O zaman da askeri yola girmiştik ve aslında doğru bir yönelimdi bu. Ama gerillayı o koşullarda gerçekleştirebilir miydik? Şüphesiz çok zordu ve bu işin önlenmesi olasılığı çok daha fazlaydı. Bir defa ordu olanca gücüyle geliyordu. Nitekim daha sonra zaten bütün gücünü harekete geçirdi. Evet, bizi tümüyle tasfiye edemedi, bizim gruplar 1981-82'de de yaşamaya devam ettiler, fakat çok cılızdı. Benim etkim ne kadar uzun ömürlü olabilirdi? Dolayısıyla çok sı-

nırlıydı sanıyorum.

- Buraya geçişin önemi daha iyi anlaşılıyor!

- Tabii, geçişin anlamı büyük. Ben geçişimi, zaman zaman hicret olarak değerlendiririm. Bizim peygamberin Mekke'de çok sıkışmış durumu vardır. Biliyorsunuz, hemen hemen öldürülmek durumundaydı. Yatağına kadar girerler, değil mi? Bir gün gecikse imha olacak. Biliyorsunuz, hicret olayı gerçekleştirildi. Bu temelde İslamiyeti o kurtardı. Birkaç gün gecikse öldürülecek! Ben, bizim çıkışı buna benzetiyorum. Yine Çayan'ların durumu var. Çayan'lar, eğer o eylem yerine hareketin uzun vadeli çıkarlarını düşünseler ve dışarı açılmayı bir becerselerdi, kesin örgütlenmelerini yürütebileceklerdi.

- Yani bir yerde sizin yaptığınız en önemli...

- Bundan ders çıkardım. Mahir'lerin bu durumu beni epey etkilemişti. “Mahir gibi önderler” diyordum o zaman, “yaşamalıydı”. Bizde duygusal bir durum yaratmıştı, o ayrı. Evet yiğitçe bir direnmedir, yoldaşını kurtarmak istiyor, sonderece değerli bir yaklaşımdır. Ama hareketlerin her zaman önde gelen liderlere ihtiyacı vardır.

- En önemli kusuru bu oluyor. Yani size dış şey çıkıyor...

- Kesin nefes nefese, tamamen daraldığımı görüyorsunuz. Ve böylece büyük bir açılım elde ediyorum.

Her şeyi kendi çalışmamızla yarattık

- Dışarı ne zaman çıktınız?

- 1979'un 4 Temmuz'unda yurt dışına çıktım. Yani yaklaşık iki ay öncesine kadar yurt dışına çıkma düşüncem yoktu.

- Nasıl karar aldınız?

- Karar almada etkili olan olaylar var. Şunu farkediyorduk: Devletin üzerimize geliş tarzı çok açıktı. Maraş olayları var ve sıkıyönetim ilan edilmişti. Biz o zamanki değerlendirmemizde, askeri yönetimin gelişebileceğine ve cuntanın gelebileceğine dikkat çekmiştik. Zaten bunun için parti ilanını yaptık.

- Peki, Suriye'ye gece geçtiniz, ondan sonra ne oldu?

- Bir şey söyleyeyim: Suriye'ye geçiş, gerçekten çok zor bir geçişti.

- **Yapayalnız mıydınız?**

- Kesinlikle. Yani desem bir tek ahbap var...

- **Hiçbir kişi tanı mıydunuz?**

- Hayır.

- **Nereye gittiniz?**

- Bir yere misafir gittik. Her gün zaten kaçakçılar Güney'e ziyarete gidiyorlardı. Nitekim bizim geçeceğimiz nokta da orasıydı. Bu taraftaki köye bir Suriyeli kaçakçı gelmişti. Zaten her gün haberim oluyordu. Akşam bir yerden geçiliyordu. Biz de geçtik. Fakat geçtiğimiz yere karakollar çok yakındı. O tarihte benim böyle bir geçiş yapacağımı Türkiye'de ne istihbarat, ne de başka kimse tahmin eder. Bizim içimizde bile tahmin edecek olanlar sınırlıdır.

- **Onun için, geçiş kararını çok sıkı mı tuttunuz? Kaç kişiye söylediniz?**

- Biraz ani, biraz da birkaç arkadaş dışında fazla toplantı meselesi yapmadan...

- **Ondan sonra ne yaptınız?**

- Devlet tarafından 6 ay sonra mı ne farkedildi! Ben o zaman Suriye'de değil, Lübnan'daydım.

- **Suriye'de kaldınız mı?**

- Evet.

- **Ne kadar kaldınız?**

- Suriye'de benim, ben olduğum bilinmiyordu. Taa bir-iki yıl sonraya kadar bilinmedi.

- **Siz Suriye'den hemen Lübnan'a geçtiniz.**

- Tabii.

- **Peki ilk kiminle yakınlık kurdunuz?**

- Şimdi buraya kadar geçişim, tamamen böyle bir vatandaş gibi oldu. Öyle fazla bir politik ilişkiyle buraya gelme biçiminde değildi. İşte birisidir, kaçıyor veya bazı dostluklar peşinde koşuyor. İsmim Ali idi.

- **“Ali” diye kendinizi tanıtıyorsunuz?**

- Evet.

- **Filistinlilerin yanlarına mı gittiniz?**

- Tabii, Filistinlilerin yanlarına geldim. Onlar da zaten o zaman

bir ilişki arayışı içindedir.

- Temel kanıt mıydı bu?

- Hayır. Sanıyorum bu güçler, o tarihte Türkiyeli örgütlerle ilişki arayışı içindeydiler. Hatta bu konuda birkaç Kürtle de böyle bir irtibatları vardı, bir nevi ilişki geliştirmişlerdi. Bunlar o zaman böyle bir ihtiyaç içindeydiler. Biz geldik ve o ortamda ilişkiyi bulduk.

- İlk nerede gördünüz? Lübnan'da...

- Bir defa gördüm. Fakat hemen şunu da belirtiyim: Gerçekten o ilişkidən, kendileri açısından Türkiye'yi uygun hale getirmede yararlanmak istiyorlardı. Türkiye'nin politikasından fazla razı değillerdi.

- Yani Türkiye'de eylem yapmak istiyorlar mıydı?

- Geleneksel olan bir eylem anlayışına mı? Artık İsrail'e karşı düzenleriz, ne olursa olsun biçiminde mi? Fakat şunu söylemek istiyorum: Tam bir taktik ilişki anlayışıyla yaklaştılar. "Şöyle yardım yapacağız, böyle yapacağız" dediler, ama pratikte hiç olmadı.

- Peki siz, buradaki ünitenizi ne zaman oluşturduunuz?

- Sonra.

- Yani sonra dediğiniz ne kadar?

- 4-5 ay sonra.

- Geçtiğinizden 4-5 ay sonra?

- Evet. İşte bazı kişiler ancak gelebilir.

- Gelmeye başladılar.

A.Ö.: Avrupa'dan da geldiler. Evet, bazılarını aldık.

- Yani siz, 1979'un sonbaharında burada ilk ünitenizi kurmaya başladınız?

- Tabii.

- O sırada Türkiye bölümü dağılmış mıydı?

- Hayır, devam ediyordu. Fakat beklenmedik çok basit yakalanmalar oldu. Tesadüfen. Bu arkadaşlardan üçü, daha sonra ölüm orucunda şehit düştüler: M. Hayri DURMUŞ, Mazlum DOĞAN, Kemal PİR. Sanıyorum çok basit yakalandılar.

- Peki burada mı kurdunuz?

- Lübnan'da dostlar vardı, onların evinde misafir kaldım. Altı ay kaldım sanırım. Bir yılımız böyle geçti. Şimdi o koşullarda

Lübnan'da böyle şeyler çoktu. İsteyen istediği kadar gelebiliyordu. Örgütler çok fazlaydı. Ama söyleyeyim, o zaman söylendiği gibi Türkiye aleyhinde şöyle-böyle şey yok. Yani ses çıkartmak istiyorlar. Öyle görüştük. Tabii “destek, silah, şu bu” dediler.

- O ne zaman başladı? Yani destek, silah ilişkisi ne zaman başladı?

- Yok tamamen kendi çalışmamızla ve gücümüzle geliştirdiğimiz bir olaydı bu. Size belki yadırgatıcı gelebilir ama...

- Tabii. Kurulmuş bir örgütün desteği olmadan, insanların gidip gelebilmesi, silahın gidip gelebilmesi nasıl olur?

- Büyük oranda kendi çabalarımızla oluyordu. Örgütler bizden, kendilerinin eki olmamızı istiyorlardı, baştan beri bu vardı.

- Siz de ilk başta “evet” dediniz.

- Hayır.

- Yani onlara destek verdiniz...

- Kesin bugüne kadar şu devam ediyor: Biz bir ekölüz. Bu çok önemli. Bu nedenle ilişkiler hep dolaylı kaldı. Bu konuda bütün açıklığıyla belirtmem gerekir ki, onların ilişki anlayışından ne devlet olur, ne örgüt.

- Peki ne zaman adamlarıyla, yeriyle, şusuyla, busuyla çalışır bir örgüt halinde olmaya başladınız? 1980'de mi?

- Gittikçe böyle yavaş yavaş bir gelişmenin sonucudur. Bir ev kiralttım, ondan sonra oraya bir birim yerleştirdim. Yani eğitim imkanı yarattık, bir grup geldi.

- Yani o sıralarda siz sürekli Lübnan'da, Bekaa'daydınız?

- Tabii Lübnan'daydım. Daha çok oraya gittim. İki yıl sonra buraya, Bekaa'ya geldim.

- Bekaa'da kaç yıl kaldınız?

- Bekaa'da ilişkimiz sürekli devam etti. Savaştan sonra bir-iki yıl ayrıldım.

- Hangi yıllardı?

- 1983-84.

- 1983-84'e kadar buradaydınız?

- Hayır, ayrıldık. Yoktuk ve gücümüz burada çok zayıfladı. O zaman biz burada kalmadık.

- **Irak'a mı geçtiniz?**

- Tabii.

- **Ne zaman Irak'a geçtiniz? Bekaa'dan sonra mı?**

- 1984'e kadar hemen hemen gücümüzün yüzde doksanını oraya aktadık.

- **Barzani'nin bölgesine mi?**

- Yalnız Barzani değil, gücümüzün önemli bir bölümünü Türkiye'ye aktardık. O zaman, 1983-84'te bizim gücümüz tamamen Türkiye'dedir. O yararlıdır. Hep "PKK dışarıdadır" filan deniliyordu. Öyle değil. Biz Türkiye ile ilişkimizi hiç kesmedik aslında.

- **Peki o zaman Türkiye'de kim örgütü yönlendiriyordu?**

Çünkü, siz buradasınız.

- Fazla merkezileşme durumu yoktu.

- **Kominikasyon güçlü mü?**

- Var, fakat o kadar tam bir iç merkezi durum yoktu. Ama inisiyatif kullanılıyordu. Grupların, kendi inisiyatifleri altında bir hareketleri vardı. O da zayıf olmuştur.

- **Maddi olanakları nereden buluyorsunuz? Çünkü orada bir para gerekli.**

- Halkın desteği var.

- **O yöredeki insanların mı?**

- Çoğu buranın yerlileri. Hareket öyle dışarıdan gelme filan değil. Çoğu, en azından yarısı yerlidir. Onlar karşılıyor. Kesin bugüne kadar böyle...

- **O zaman sizin Türkiye'de bütün işleri yapan bir başka sorumlulu var.**

- Bu olmuştur. Fakat bazı bölgelere çok zor ulaşıyor. Bölgeler arasında fazla irtibat yok. Ama yine de ilişkiler var. Tam bir iç örgüt, merkeze dayalı bir örgütlenme değil de, dağınık grupların hareketi biçimindedir. Zaten böyle bir merkezileşme oldu mu kolay olur.

- **Yani siz taktiği belirliyorsunuz, onlar uyguluyor.**

- Tabii, taktik önderlik yapıyor.

- **O zaman onlar buraya gelip sizden taktik alıp mı gidiyorlar? Yani ne şekilde işliyor?**

- Mektuplarla da bu oluyor. Kitaplar çıkarılmaya başlandı. Yine epey talimat çıkarıldı.

- **Peki nerede çalıştınız? Özellikle kimi askeri taktik yönünde yetiştirdiniz? Kendinize özgü taktik mi uyguladınız?**

- Kimden diyorsunuz?

- **Kim vardı? Hani “Che Guevera'nın taktiğini uyguladım” diyen?**

- Hayır, bu yok. Yalnız biz, savaş gerçeğini çok inceledik, aylarca ve yıllarca. Hatta bu konuda kitaplarımız var. Bu konuda herhangi bir ekole bağlanma durumumuz yok.

- **Peki ama, sizin askeri eğitiminiz nerede? Yani bu bir eğitim meselesidir.**

- Kesinlikle kendi kendimize yapıyoruz. “Bir Sovyet generali eğitim veriyor” derler. Yok öyle bir şey, tamamen yalan. Sovyetler'in Kürdistan için bir gerilla inançları bile yok. Büyük bir yanılğı bu. Herhalde birçoğu buna inanmıştır.

- **Ama o dönemde size herhalde teknik yardımlar yapıldı.**

- Bazı Filistinli hocaların öyle yardımı oldu. Ama bu yardım herkese yapıyordu. Yani kendi birliklerini eğitirken, Bangladeş'ten tut bilmem şeye kadar herkes öğreniyordu. Biz de bu tür eğitimlere katıldık. Onların kendi gerekli eğitim düzenleri vardı.

- **ASALA ile ilişkiniz oldu mu?**

- Birkaç görüşme oldu.

- **Yani birlikte hareket etmediniz mi?**

- Özellikle o tip eylemlerini görünce bıraktık sonra, vazgeçtik.

- **Hangi tip eylemler?**

- O sivilere yönelik eylemlerin zararlı olduğunu gördük.

- **Hangi dönemde beraber oldunuz?**

- Öyle uzun bir beraberlik yok. Bir-iki toplantı oldu. ASALA, bizim ilişki geliştirebileceğimiz bir örgütlenme değildir aslında.

- **Nasıl, güçsüz bir örgüt mü sizce?**

- Tabii güçlü bir şey değil. Fakat onun dağıtılmasında, parçalanmasında bir provokasyondan bahsedilebilir.

- **Provokasyon mu?**

- Olabilir. Yani bir müdahale var. Bu müdahaleyi kim, nasıl yaptı

bilemiyorum. Ondan sonra çok güçsüz düştü.

- **Hangi yılda oldu bu?**

- 1983-84 denilebilir.

- **Kim vurdu darbeyi? Kendi içinde mi?**

- Tabii, kendi kendilerine vurdular. Merkezlerinde üç-dört adam şey oldu.

- **Yani Agopyan'ın filan ayrılma durumları mı?**

- Herhalde o döneme denk düşüyordu.

- **Tabii sizin bir ilginiz olmadı?**

- O zaman ilişkimiz bitmişti.

- **Peki, ilk kongreniz ne zaman oldu?**

- 1981'de konferans vardı.

- **Nerede oldu?**

- Burada.

- **Bekaa'da?**

- Evet. Temmuz 1981'de.

- **O zaman mı insanlar Türkiye'den geldi?**

- Gelmişti, çoğu yöreden insanlar gelmişti. Libya'dan, Avrupa'dan, her taraftan geliyorlardı.

- **Yani o zaman 1980-81 dönemi, sizin burada toplanma dönemi oldu.**

- Toplanmıştık tabii.

- **Yani burada arkadaşlarımız mı çalıştı?**

- Toplanma var, konferans var. Konferans belgeleri yayınlanmıştı burada.

- **Yani 1980-81 dönemine, toparlanma ve organizasyon dönemi denilebilir mi?**

- Toparlanma da ciddi bir adımdır 1980-81'de ordunun bastırması vardı. Bizim bu güçlere ulaşmak ve en azından hareketin ideolojisi-ni temsil edecek bir grubu oluşturmak için çabalarımız büyüktü. Epey faaliyet var, fakat yine de dönem sıkışıktır. Burada da çok sıkışık, öyle bize fazla yardımcı olma durumu yok. Şunu söyleyeyim: Tamamen yarar temelinde bir yaklaşım söz konusudur. Biz çalışıyoruz ve yaşama olanaklarımızı yaratıyoruz. Özgüçle yaşama denilir ya, işte öyle bir yaşamadır bu.

- **Yani Filistinlilerle ilişkileriniz, “sen şunu bana yap, ben de sana bunu yapayım” biçiminde olmadı mı?**

- Hayır. Öyle bir anlaşma temelinde olmadı.

- **Peki Filistinlilerle birlikte çarpıştınız mı?**

- O konuda fazla değil, sadece Güney Lübnan işgal edildiğinde biz kendimizi savunduk, tabii on yoldaşımızı şehit verdik. Yani kaçmadık, direndik.

- **Şimdi 1981-82 dönemini siz toparlanma, tekrar örgütlenme dönemi olarak?..**

- Evet.

- **1983'te ne oldu? Yani 1983'ten itibaren hareket...**

- Tekrar ülkeye yönelmektir. Bir ilerleme dönemidir.

- **Yani tekrar ülkeye...**

- Dönemdir. Gruplarımız oradaki ilişkilere yeni bir düzen verdiler. Bildiğiniz gibi, daha sonra başlama dönemidir.

- **Yani 1983'e kadar siz burada yerleşiyorsunuz, örgütlenmenizi kuruyorsunuz.**

- Toparlanma.

- **Gruplar burada eğitime geliyor.**

- Evet geliyor, öyle bir şeyler oluyor.

- **Ve ondan sonra, onları Türkiye'ye geri göndermeye başlıyorsunuz, hareket için.**

- Evet. Ülkede olanları buluyoruz. Yani yalnız burada değil de, ülkedekiler buradan gidenlerle birleşiyorlar ve yeni dönemi başlatıyorlar.

- **Bu karar ne zaman alındı? Yeri, dönemi?**

- Var. Bizim ilk geldiğimiz dönem, daha sonra konferans, kongre...

- **Hangi tarihte oldu?**

- 1981 ve 1982'de.

- **Nerede oldu?**

- Buralarda oldu.

- **Orada mı alındı karar?**

- Eğilim budur zaten. Parti politikası göz önüne getirildiğinde, ülkede mücadeleyi geliştirmek ilkesel bir yaklaşımdır, bir çizgi olayıdır.

- Peki ama, ne zamandan itibaren? Çünkü, burada sizin yaptığımız, doğrudan doğruya gelenleri siyasi ve askeri yönden eğitmektir, değil mi?

- Yalnız o değil.

- Ve örgütlenmeyi kurmaktır.

- Burada böyle bir döneme ihtiyacımız vardı. Ülkede sağlayamadığımız gelişmeyi, burada her yönüyle yaşamamız gerekiyordu. İnceleme, araştırma, eğitim, örgütleme, ilişkiler sağlama, vb... O rolü gördü yani.

- Hemen her türlü eğitimi o zaman burada yapmış oluyorsunuz. Yani kim nereden sorumlu olacak, ne şekilde hareket edecek, nasıl yaklaşacak, takviye mi olacak vb? Çünkü, kısa bir temas ederek Türkiye'deki bir insanla bunu oluşturamazsınız.

- Burada insanı yeniden şekillendirmekten tutalım görevlendirmeye kadar çok çaba harcandı. Yani uzun süreli olmasının da nedeni buydu. Ama şimdi tabii belli bir aşamaya geldi. O yılların anlamı odur.

- Yani bu 1981-83 böyle geçti bir yerde?

- Önemli bir inceleme-araştırma, çizgide derinleşme ve artık ülkede yeniden güçlü bir hamleye girebilme durumu yaratıldı.

- Bu kampa ne zaman geldiniz? Anlaşarak mı girdiniz? Çünkü burası merkeziniz.

- Şimdi başka böyle kamplar da vardır. Örneğin Kuzey Lübnan'da. Çoğunu yarı yarıya kendimiz yapıyoruz. Bir özellik de şu: Onlar bir yasal durum yaratmışlarsa, biz orayı fiilen bölüştürüyoruz. Bizim burada kendi öz çabalarımız olmazsa, kendimizi yaşatmamızın imkanı var mı? Filistinliler bile burada kendilerini zorla yaşatıyorlar. Destek, malzeme, yiyecek, giyecek, bunların hepsini biz toparlıyoruz.

- Burası Havatmeh'indi. Onlar çıktıktan sonra size mi bıraktılar?

- Bir süreden beri burada seyyar kamplarda kalıyoruz. Burada olanaklar, çeşitli örgütlerle yan yana kalma imkanları var. Bütün örgütler bize açık.

- Yani bir yerde Lübnan'ın bu karışık hali size yaradı?

- Gayet tabii. Karışık demeyelim de, yani burada yaşama açık bir gerçekliğin ürünüdür.

- Suriye ile ilişkileriniz ne zaman başladı?

- Suriye ile ilişkiden ziyade, bizim Iraklılar ile, yani KDP ve Yekiti (YNK) ile ilişkilerimiz oldu. Suriye ile ilişkilerimiz böyle dolaylı bir ilişkidir.

- İlk olarak Şam'a ne zaman geldiniz?

- Size tuhaf gelebilir ama, hiçbir zaman resmen Suriye yetkilileri ile oturmadık. Şam'ın Kürt hareketine ilişkin bu konuda bir listesi vardır. Kendisinin ilişki kanalıdır. Yani şunu açıkça söyleyeyim: 1981'de buraya bazı örgütlerden gelenler oldu. Onlar biraz ilişki kurmak istediler, ama fazla beceremediler.

- Suriye ile?..

- Evet, olmadı. Suriye bu konuda zayıf, ihtiyatlı da. Kendine özgü bir politikası var. Bizim Filistinlilerle ilişkilerimiz, rahatlıkla Şam'a on defa gidip gelmede imkan hazırladı. Onların zaten bir statüsü var. Her hafta bir otobüs Beyrut'tan kalker Şam'a giderdi. Şimdi bizim de Filistin kimliğimiz vardır...

- En önemli destek, bir yerde bu oluyor yani. Dolaşabilmek için...

- Tabii, kesinlikle önemli. Bizim bu kimliklerimiz vardı. Bu kimliklerle biz huduta kadar da giderdik. Filistinlilerin kendileri de oraya gidiyor, bir sürü Kürt getiriyorlar buraya. Bu statüyü elde etmişler. Yani bir Arap ülkesinde kendi kimlikleriyle özgür dolaşmaları yasaldır. Şimdi biz de bu hakkı geçmişte kullandık. Zaten başka yoldan biz gelemezdik. Yani doğrudur, önemli bir destektir.

- Tabii, yoksa yoldan çevirirler.

- Temel eksikliğimiz buydu. Baştan itibaren bu kimlik olanağını yakaladık ve uzun süre Suriye bunu bilmiyordu. Böyle birkaç sene devam etti. Şöyle bir durum: Filistinli örgütlerle Suriye arasında görüşme olduğunda, işte "Kürtler de burada var" deniliyordu.

- Göz yumarız...

- Hayır. "Burada ihtiyacımız var onlara, savaştır, zaten yüzlerce, binlerce Kürt var" biçiminde. Şimdi biz de o temelde geliyoruz. "Çalışıyorlar, disiplinlidirler, herhangi bir zararları yok, Arap dava-

sına da yararlıdırlar” deniliyor.

- Yani Irak'a karşı çarpıştıkları için onların yanında yer alıyorlar.

- Hayır. Bunu Filistinliler için söylüyorum. Filistinlilerin kimlikleri Suriye'de geçerlidir. Şimdi çoğunu Suriye bilmez. Bu kimliklerle her türlü ülkeden insanlar dolaşiyor. Yani Suriye'nin, bu işten başta fazla haberi yoktu.

- Ne zamandan beri oldu?

- Çok sonradandır sanırım. Iraklıların da bu konuda biraz kimlik olanakları vardır. Biz ondan da yararlandık, ama o kadar fazla değil.

- Irak Kürtlerinin mi?

- Onların cepheleleri vardır. Bu cephenin biraz kimlik çıkarma durumu vardı. Beş-on tane bu kimliklerden çıkarttık ve rahat dolaşma imkanını yarattık. Bizim bu gidip gelmelerimizin özü budur. Yoksa Suriye...

- Yani Suriye, bir yerde size dokunmamayı kendisinin lehinde gördü. Çünkü istese dokunurdu.

- Yani şu rolü oynuyordu: Gerçekten örgütlerle anlaşması vardı. Herhalde onlara daha çok değer veriyordu, bize değil de. O örgütlerle olan anlaşmasına saygı gösteriyor.

- Genel anlamda mı?

- Genel anlaşması var. Kendilerine kimlik verme yetkisi tanınmış ve Suriye bu yetkiye saygılıdır. Yani bu kimliklere saygılıdır.

- Peki Suriye, size bir sefer herhangi bir şekilde uyarıda bulundu mu? Hani “şunu yapmayın” diye.

- Oldu tabii. Şu uyarıları oldu: Suriye'de bazı yasalarla karşılaşma durumları oldu ve çok sert tavırları oldu.

- Yani sizi sıkıştırdı mı?

- Vardı.

- Yani şunu söylüyor mu? Mesela, “benim toprağımın üstünden geçmeyeceksin” falan gibi bir şey söylüyor muydu?

- Çok. O konuda halen kesin bu tür talimatları vardır: “Bu alanlara yaklaşmayacaksınız” diyor.

- Hududu nasıl geçeceksiniz?

- Aslında fazla geçmiyoruz. Bu konu öyle bilindiği gibi

Suriye'nin...

- **Yani Suriye hududunu kullanmıyorsunuz.**

- Çok az.

- **Nereyi kullanıyorsunuz?**

- Öyle “kamplar vardır” falan deniliyor. Yoktur. Bu son derece gerçek dışıdır. Bu konuda Suriye, Türkiye'ye karşı çok büyük bir iyi niyetle hareket etmek istemiştir. Ben onu çok iyi biliyorum.

- **Duyarlı mıdır Türkiye'ye karşı?**

- Kesin duyarlılığı var. Ve sanıyorum, bu konuda Suriye samimi-
dir. Türkiye buna inanmıyor. Şu da doğrudur: “Hududun durumunu
Türk tarafından kontrol edemiyorsunuz da, biz bu kadar İsrail ile
uğraşıyoruz, Lübnan sorunu var, bir tabur askerimiz yok, biz nasıl
kontrol edeceğiz” tavrının gerçek payı var.

- **Peki ama, buraya gelirken ne gördük? Yani köşe başında
adamı var. Siz Suriye'ye gidip geliyorsunuz. Suriye'de zaman
zaman oturuyorsunuz. Yani istese sizi anında durdurur, yok
edebilir.**

- Kesinlikle o örgütlerle özel bir kararı var. Dedim ya, politika-
sı...

- **Hesabı nedir size?**

- Şimdi Türkiye'yi rahatsız etmeme anlamında dayatması kesin.
Bu nerede olur? Belli ki hudutta. Mesela, ben oralara tek bir sefer
gitmiş değilim. Gitsem çok daha fazla sonuç alabiliriz. Yine resmi
olarak tek bir arkadaşımız gidip gelemiyor. Gidebilse çok daha faz-
la başarılı olur.

- **Gidip gelinebiliyor mu?**

- Sınırlıdır. Eskiden daha iyiydi, fakat geçen yılki anlaşmadan sonra
epey daraldı. Fakat şu çok açık: Her gün yüzlerce Türkiye pasaportlu-
su buraya geliyor. Vize alabiliyor ve en azından üç ay kalabiliyor.

- **Yani bir yerde Özal'ın gelişinden sonra bir sıkışmanız oldu
mu? Yoksa aynı devam mı etti?**

- Hayır, sıkışmamız vardı. Eğer Özal'ın dedikleri tamamıyla ka-
bul olunsaydı, burada bulunmamız mümkün değildi. Buna karşı bi-
zim de tedbirlerimiz vardı. Fakat burada sanırım şu anlayışla hare-
ket ediliyor: Yani bizim burada olmamız Ortadoğu dengesi için her-

halde uygundur.

- **Gidiyorsunuz?**

- Tabii yani...

- **Suriye size telefonla konuşma imkanını veriyor mu?**

- Bu yok. Bir sefer...

- **Mesela Bekaa'da olsanız, yani bir şehirde?**

- Orada yok. Yani Suriye'nin bize bunu özel olarak vermesi söz konusu değil. Ama herkese veriyor.

- **Yani onlara verip de, size vermemezlik edemez mi diyorsunuz?**

- Bize özgü ve aleyhte karar çıkarma küçüklüğüne niye gitsin? Her türlü örgüt var. Hatta Kürt örgütleri de var, onlar daha rahat kalıyorlar. Hepsi de evlenmişler. Yani bize değil, diğerlerine daha çok tolerans gösteriliyor. Ama politik durum yaratan biziz de, ondan bizimki görünüyor.

- **Bir yerde onların genel politikalarına, onun kesişme noktasına uyuyor ki karar veriyorlar. Şimdi yani size göz yumuyorlar, bu kadar zamandır göz yumuyorlar.**

- Bu fazla bir olanak değil. Örneğin bize Yunanistan'dan tut İsviçre'ye kadar telefonlaşma, pasaportla gidiş gelişler, bir sürü böyle faaliyet imkanı var. Suriye'ninki de bundan fazla değildir. Diyeceksiniz, kritiktir, Ortadoğu'dur, Kürdistan'a yakındır. O açıdan Suriye'de olmak bizim için önemli, İran'da olmak çok önemli, Irak'ta da olmak çok önemlidir. Biz, her küçük olanaktan epey yararlandık. Dedim ya, zoraki bir ilişkiyi muazzam bir gelişmeye dönürebildik.

- **Bir ilişkiniz oldu mu? Yani Suriye olsun, diğerleri olsun, üst düzey bir görüşmeniz oldu mu?**

- Bahsettiğim çerçevede olmuştur. Suriye ikili yürütmek istiyor. Kürtler söz konusu oldu mu Irak kanalı üzerinde deniyorlar bunu.

- **Yani nasıl? Irak Kürtleri üzerinde mi?**

- Resmi anlamda Kürtlerle politikaları Irak üzerindedir.

- **Irak Kürtleriyle mi?**

- Evet. Resmi ilişki yine Irak'ın kendi yandaşları olan örgütler vasıtasıyla.

- Yani şimdi Talabani'den, bilmem Barzani'den mi geçer?

- Hayır, onlardan bize böyle geçmez de, varsa onlarla ilişki içinde olursunuz veya olmazsınız, o durum vardır. Bir de bizim gibi Filistinliler vasıtasıyla olabilir. Ama kalma statümüz şunu geçmez: Yani bilirler ki PKK'lidirler. Fakat bir misafirlik statüsünü geçmez.

- Suriye'nin içinde ilişkiniz var mı?

- Tabii. Yani Almanya'daki Kürt aileleriyle olduğu gibi. Ve tüm Kürt aileleri düzeyindedir.

- Suriye Kürtleri sizin için bir temel oluyor mu?

- Ne demek! Bu, statüyü çok sağlar. Partiyi önemli oranda tutarlar.

- İran ile ilişkileriniz nasıl? İran topraklarını daha mı çok kullanıyorsunuz?

- Çok sınırlı bir biçimde. Özellikle Halepçe katliamından sonra, bu konularda Türkiye'nin politik-diplomatik ilişkileri aşırıydı. Yani gerçekten bizim durumumuza bakarak yapılan politika değildir. Halen Kozakçioğlu da, “dış güçlerin maşasıdır”, bilmem “Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına, GAP projesine düşman olabilir” vs. diyor. Bunlar tamamen düz bir propagandadır.

- Peki Irak ile ilişkileriniz nasıl?

- Irak ile ilişkimiz yok.

- Siz o savaşa girmiyor musunuz?

- Hayır.

- Peki, hazır buna girmişken devam edelim.

- Türkiye'nin Irak ile geliştirdiği o huduttaki tampon bölgeye karşıyız.

- Türkiye galiba iki hareket, üç hareket yaptı. Bu sıra siz orada mıydınız?

- Yok.

- Yani hareketlarda büyük zayıt verdiniz mi?

- Gerçekten yok.

- Yani Barzani mi zayıt verdi?

- Biz üç seferde de zayıt vermedik. Hatta millet bunu gördü o zaman. Herhalde birkaç hayvan telef olmuştu. Bu saldırılarda “İki-yüz kişilik güç gitti” denilmişti de...

- **Bu hareketi seyrettiniz mi?**

- Görmedim.

TC komployla sonuç almak istedi

- **Şimdi yeni bir soru. Hiç ihanete uğradınız mı bu dönemde?**

- Çok büyük durumlar oldu. İhanetler, büyük yoldaşların şehit düşmesi, beklenmedik çok yerde arkadaşların şehit olmaları vardı. Yaygındır.

- **Semir olayı var.**

- Evet, ona değinecek miyiz, bilmiyorum.

- **Bunu H. bey söyledi de. Onu merak etmiştim.**

- Yalnız o değil.

- **En büyük ihanet hangisidir sizce?**

- Şimdi bunu biraz ayrı bir başlık altında ele almak gerekir. Bizde ihanetler, döneklik durumu neydi diye sorulursa...

- **Evet.**

- Bir defa Diyarbakır zindanında olup bitene bakmak gerekiyor. 1981'den itibaren şu sonuç alınmak istendi: Mazlum DOĞAN, savcı tarafından alınır, ölçülür, biçilir. Teslim olması için sert bir politika dayatılır. Tabii o politikaya karşı inancını koruyarak cevap verir. Gerçekte önemli bir devlet politikası vardı. Yani sadece "Siz bu işten vazgeçin" değil de, "Siz tükürdünüz ve bunu yalayacaksınız" politikası dayatıldı. Yani böyle bir parti, böyle bir ideoloji tümden yok edilecek! Yani toptan neticeye gitmek. Bu, bir ıslah etme oyunu artık. Bütünüyle cezaevlerine dayatılan böyle bir politika var. Çok vahşi bir politikadır bu. Nasıl dışta "bir ulusal sorun yoktur" diyor-sa, içerde de "bu PKK'yi yutacaksınız" diyor.

Şimdi bu vahşi yaklaşıma karşı bir direnme var. Bu direnmede Mazlum'un son seçeneği aslında o oluyor. 21 Mart'ta yaşamına son vererek bunu ortaya koyuyor. Buna "canını feda etmek" diyelim. O da bunu yapıyor. Bu direniş politikası daha sonra devam etti. Kemal PİR ve M. Hayri DURMUŞ başta olmak üzere giderek yaygınlaştı.

Ama bundan önce de, işte bu Şahin Dönmez, Yıldırım Merkit gibi isimler de var. Onlar da devletin politikası tarafından elde edil-

miş. “Kesin” diyorlar, “biz Türkoğlu Türküz. Kemalistiz. PKK yapay bir şeydir.” Çok çarpıcı mektupları vardır bunların. Yayımlanıyor kendi imzalarıyla. “Halis muhlis biz kemalistiz” diyorlar. “PKK bölmek, parçalamak için bizi kullanmak istedi. Şöyle dış güçlerin oyunudur. Yani bildiğimiz bir sömürü vardı, bunlar bir grup olarak geliştiyorlardı, bu grup bizi kullandı” diyorlar. Bunlar önemlidir. Buna karşı, şehit düşen arkadaşlarımız, savunma yapmak, partiyi ve davayı savunmak istiyorlar. O zaman Esat Oktay Yıldırım diye bir yüzbaşı vardı, özel yetkilerle donanmış çok vahşi bir adam. O politikayı dayattı ve bu sonuçları doğurdu. Cinayet gayet tabii bunlar. Örneğin Ferhat KURTAY ve diğer üç arkadaş, kendini yakma olayını gerçekleştiriyorlar. İnsanın kendini yakabilecek hale gelmesi! İşte işkenceyi bu noktaya getirmişler. Çok çok vahşi bir durum. Buna karşı işte kendini yakma olayları, daha sonra ölüm oruçları ve çok sayıda insan!..

Burada ihanetçilerin durumu şuydu: Bunlar, bu baskılar altında kesin parti yapısının toptan kendini inkar edeceğini sanıyorlar. Bunların Avrupa'da da bir temasları var. İşte bu, Semir-Seher grubudur. Bu Seher denen Yıldırım'ın bacısıdır, hapishanede telefonla görüşüyorlar, ayrıca babaları aracılığıyla bu ilişkiyi yürütüyorlar. “Hareket bitti, öyle bir şey kalmadı, siz oradan biz buradan” diye ayarlama yapıyorlar. Telefonla bunları konuşuyorlar. Daha sonra bunlar ortaya çıktı.

- **En çok tahribat yapan hangisiydi sizin için?**

- Şimdi bu ciddi bir provokasyondur.

- **Yani en önemlisi Semir olayı mıydı?**

- Bu, 1982 ve 83'te gelişir. Ve hapishane ile bağlantı halinde gelişir. 1982'de ben burada farkediyorum: Bir rahatsızlık var, böyle bir takım durumlar var. Bunlar niye çalışmıyorlar diye ben düşünüyorum. Ben “ülkeye yönelme” diyorum, bunlar gidip bambaşka şeylerle uğraşıyorlar, Avrupa hayalini geliştiriyorlar. Ben burada mezar kadar bir yer açmak için her şeyimi ortaya koymuşum, onlar mevcut değerleri savurmakla uğraşıyorlar. Ama yine de diyorum ki, “hizmet edelim de ilgilenirler, gençtirler, amansız bir dönemi yaşıyorlar.” Yani hep iyi niyetli yaklaştım. Ama 1982-83'te ülkeye yö-

nelmemiz başlayınca, bir baktık ki isyan bayrağı çektiler. “-Hakkari'ye gitmeyin, hepiniz yok olursunuz, demokratik bir PKK inşa edeceğiz” diyorlar. İçeride de aynı şey yapılmış! Yalnız orada bir inceltmeyle başlıyorlar. Önce diyorlar, işte “PKK'yi savunmoyalım.” Daha sonra “Kürtlüğü savunmoyalım” diyorlar. Böyle bir şeyi geliştirmişler ve adım adım uygulamaya çalışmışlar. Dışarda bunların durumu da böyle oldu. Çok zorlandık tabii. Zorlanma şu: En kritik anda arkadan hançerlenmek! Buna rağmen, bunlara “etmeyin, böyle yapmayın” dedik, ama söz dinletemedik. Hatta bizi daha çok nasıl tahrik etmeye çalıştıklarını da iyi gördük...

- En önemlisi bu muydu sizce?

- O dönem için budur tabii. Semir olayı gelişti ve bizi zorladı tabii. Avrupa'ya dayanıyor, oradaki değerleri yerle bir ediyorlar. Bir de sözümona “demokratik bir PKK” lafını atmışlar ortaya. Onunla alakaları yok aslında. Yani biraz imkan filan var, onu da iki günde yemiş bitirmişler zaten. Şimdi değerlere bu kadar saygısızca yaklaşmak bizi zor duruma soktu.

- Semir'i siz mi öldürttünüz?

- Semir ve Semir gibiler nerede görülürse vurulur. Bazı örnekler var. Mesela, yoldaşların bütün değerlerini satıyorlar, para ve benzeri şeyleri alıyorlar. İşte bu bahsettiğim örgütler sözümona aracı olup kaçırıyorlar. Bir kadın bulup veya para alıp kaçırıyorlar. Şimdi biz, böylelerine elbette acımayacağız. Hatta burada gerekirse karar da olacak, yani örgütümüzün temel hükümlerinden biri de bu olacak. Bu kadar kendine saygısını yitirmiş ve bu kadar basit düşkünlük uğruna yoldaşlarını arkadan hançerlemiş olanlara, halkımızın önderliği kesinlikle acımayacaktır. Yani bunları sıradan her insan cezalandırır. Çünkü bu yöntem çok kötü geliştirilmek istendi. Özellikle o dediğim güçler, bunlara para ve pasaport temin ettiler. Yirmiye yakını bu biçimde İsveç'e aldılar. Bize çok zarar verildi. Bunların hesabını şüphesiz sorduk ve sormaya da devam edeceğiz. Bu konuda kesin kararlıyız.

- Hiç idam cezası verdiniz mi?

- Şimdi şöyle: Ben mahkeme kurdum ve kendim idam ettim anlamında yok.

- **Hayır yok. Yani...**

- Öyle şeyler oldu. Bu konuda cezalandırmalar oldu. Yalnız bu tip adamlar değildi. TC'nin gönderdiği epey adam...

- **Gönderdiği?**

- Yani bu MİT, biraz böyle dayanıklı bir yığın insanı eğitip göndermiş. Onlar kötü oldu. Biz, onların hepsini tespit edebildik.

- **İçinizde size en yakın ihanet...**

- Haa, kritik olanı anlatabilirim. Böylelerini de gördük. Yani ön-de gelen arkadaşları tasfiye etmek için örgütlenmiş bu tip bazı adamlar, bu koruyucular içinde ortaya çıktı. Bizim içimizde olanları böyle tespit ettik. En kritik dediğimiz, herhalde 1987'deydi, adam gelmiş, yani böyle şey biri...

- **Yani yakınınızda.**

- Yakınınızda. Hatta elinde silah, koruyucu!

- **Yani sizin koruyucunuzdu?**

- Tabii, öyle. Koruyucu. Böyle birisi, bir baktık kayıp. Arıyoruz nereye gitti? Çok da iyi tavırlı olarak tanınan biri dediler. Araştırdık, bir kayanın altında bulduk. Silahı dayamış kafasına, parçalamış. Yani intihar etmiş. Sonra araştırdık, bu adam kimdir diye. Öyle anlaşılıyor ki, böyle bir sızma koruyucu noktasına geçiyor.

- **Niye intihar etmiş?**

- Sanırım Agit arkadaşın olayında da rolü var. Onun çevresinde çoğunun işbirlikçi olma durumu var. Araştırmalarımız onu gösteriyor ki, kendisi dürüst değil. Israrla benim yanıma kadar sokulmanın hesabı içinde ve bunu önemli oranda sağlıyor. Fakat böylesine bir komployu gerçekleştiremiyor. Bir defa böyle bir şeyi gerçekleştirmesi, kendisi ve sülalesi için hiçbir umut ışığı vermiyor. Bunda yarar görmüyor. Fakat hem şimdiye kadar kesin yapmış, hem de yapmayı amaçlıyor. Böylece bir çıkmazda kalıyor. Büyük ihtimalle bu temelde kendini vurdu, çünkü başka hiçbir gerekçesi yoktu.

- **Hiç yakınınıza kadar gelip size tabanca çeken oldu mu?**

- Yok. Fakat bu biçimde başka olaylar da gördük. Mesela, "Ben gözetledim sizi, aslında devlete bilgi verecektim" diyen ajanlar da çıktı. Ama, "Silah elimizdeydi, lakin cesaret edemedik" diyor. Devletin böyle marifetleri çoktu yani.

- **Yani sizin bu kadar yakınınıza gelip, sonra bunu da söyleyebiliyor!**

- Çözülüyor, sonra söyleyebiliyor.

- **Bir şeyinden mi şüpheleniyorsunuz?**

- Tabii. Bana itiraf etti.

- **Böyle kaç kişi çıktı?**

- Epey var.

- **Yani on, onbeş?...**

- Var. Bazılarına da cezalarını verdik, yani ordudan gelenlere.

Ayrıca bir-ikisini serbest bıraktık. Daha sonra birisi kaçtı herhalde, birisi de yanımızda kaldı. Bu askerdi. Onu Avrupa'ya gönderdik, orada epey anlattı.

- **Kendi korumanız, bir yerde sizin için çok önemli mi?**

- Belli, sürekli var. Yani nöbetçi, şu bu var.

- **Korumanızı kendiniz mi organize ediyorsunuz? Yoksa sizin dışınızda mı organize ediliyor?**

- Kendi olanaklarımız dahilinde birlikte gelişen bir olay. Yalnız bunu ilgili bölümde yine anlatmak gerekir. Yani bu koruyuculuk içinde bir sızma geliştirme yöntemine biraz bel bağlanmış. Biz de çok rahatsız olduk. Böyle kötü bir cezalandırma durumu gelişti. Arkadan hançerleme durumunda bile, tespit ettiğimizi hemen cezalandırmak çok kötü oluyor.

- **Kurşuna dizdirdiğiniz oldu mu?**

- Oluyor tabii, savaşta olur. Böyleleri çok çıkıyor.

- **Hani içinizde şüphe edilen insanlar var mı?**

- Var, bir türü de odur. Yani başka türü de var, zaman zaman örgütün çizgisi ile oynayanlar var. Bunlar dürüst olmayı kullanırlar. Fakat biz onlara da, "parti içinde değişik etkileri yaymaktasınız" dedik. Kesinlikle tasfiye biçiminde sonuç veriyor. O konuda tartışmalarımız, mücadelelerimiz var. Ama bu konuda basın, birkaç defa hakkımda vurulma haberini yaydı. Bunlar doğru değil.

- **Hiç silahlı çatışmaya girdiniz mi?**

- Yok, girmedim.

- **Veya yaralanma, birinin size ateş açması gibi bir durumunuz olmadı mı?**

- Yok.

- **Arafat, “Sürekli yer değiştiriyorum” derdi. Sizin böyle bir durumunuz var mı?**

- Yer değişikliği çok olur. Bir de dışarı çıkmama durumu var.

- **Nasıl dışarı?**

- Dışarı çıkmama, günlerce böyle bir odada kalma. Çıkıldı mı da zaten tanıdık simalar dışında fazla kimse yok. Hep öyle.

- **Yani tanımadığınız, emin olmadığınız insanlar etrafınıza zaten gelmez.**

- Yok. Hiç bekletilmez de. Bizimki Arafat kadar olmaz. Nasıl ve nerede çıkılacağı, en azından bir gücün denetimi olmadan hiç iyi olmuyor. Bir de bizim durumumuz nazik, yani böyle üzerimize gelmek isteyenler hayli çıktı. Yani devletin bu yönlü girişimleri kesinlikle var. Bir değil, onu da geçer. Çünkü, bizzat bizim tespit ettiklerimiz çoktur. Tim geliyor üzerimize.

- **Hiç oldu mu?**

- Tabii. Çok da yararı oldu.

- **Yani buraya tim geldi?**

- Elbette. Elemanları elimize geçti.

- **Kaç defa oluyor?**

- Çok yakaladık. Yani bu çok sahte bir politika. Ona bel bağlamışlardı. Bilemiyorum, o da biliyor mu? Emniyet dairesi onundur deniliyor. Eğer bu onun dairesiyse ve o bunun sorumlusuysa, asıl onu hızla başarısızlığa almak gerekir. İşte böyle bir emniyet dairesi oluşturmuş. Şimdi bir-iki şey de denenmiş diyorlar, ben pek bilemiyorum. Güya ASALA ve PKK ile ilgiliydi. Belki ASALA'ya bir şeyler ettiler, bize yönelik de belki ülke içinde yapabildiler. Fakat buraya gelenlerin hepsi feci bir sonuçla karşılaştı. Bir yerde burada tedbir güçlü.

- **Bugünkü duruma gelirse, şimdiye kadar kaç kişi kaybettiğiniz, kaç yaralı verdiniz?**

- Bilanço olarak mı?

- **Evet.**

- Bir bilanço çıkarmak yararlı olabilir. Parti merkezi de dahil, taraftarlara kadar kayıplarımız...

- **Üçyüz civarı filan denmişti.**

- Hayır, beşyüzü aşar.

- **Aşar! Yaralı ne kadar?**

- Yaralı zor kurtarılıyor. Birkaç yaralı diyelim. Şunu da söyleyeyim: Teslim olmamak için bizde yaralının en son ya bombayla ya da kurşunla kendini öldürmesi önemlidir. Bizde yaralı hayatta fazla kalmıyor.

- **Siz kaç kişiyi? Onu bilmiyor musunuz?**

- Ben mi?

- **Hayır, kişi olarak demiyorum.**

- Örgütümüz mü?

- **Evet, PKK olarak.**

- Çeşitli rakamlar veriliyor. Diyorum ya mesela...

- **Sizin bir rakamınız vardır herhalde.**

- Yok, kesin bir rakam yok. Ama mesela, bu son üç-dört yılda herhalde iki bin kişi vardır. İki binden az değildir. Yani devletin kayıpları kesin bini aşar.

- **Bu toplama korucular da dahil mi?**

- Hayır. Siviller ayrı, askerler ayrı. Bunun içine asker, polis, tim girer.

- **Hepsi mi iki bin diyorsunuz?**

- İki bin, yani tahmin ediyorum. Daha önceki de vardı. Bizim savaş bilançomuz, bizden ve karşı taraftan toplam herhalde beş bin olabilir.

- **Toplu beşbin.**

- Tarafların kayıpları beşbin. Şimdi eylem sayıları da çok, eylemleri de sayıya vurmak olanaksız. Çünkü, gerçekten bir savaş durumu yaşanıyor. Diğer güçler bir eylem ortaya koyarken, ona bir olay olarak bakarlar. “Şurayı bastık, şu eylemi yaptık” diye. Bizde ise günlük olarak yaşam bir eylemdir. Çünkü her gün köylere girme var. Şimdi kırk noktadan hareket hali vardır, sık sık çatışmalar vardır. Yalnız Botan bölgesinde bile tam bir savaş durumu yaşanıyor. Hakiki bir savaş, gerçekten onu gördünüz, dev gibi adamlar dağa vuruyorlar. Herhalde bu, savaştan daha kötüdür. O mevzilenme, bekleme, inme-çıkma işini bir savaş türü olarak değerlendirmek ge-

rekiyor. Eylemler bin, beşbin, onbin desem, belki fazla söylememiş olurum. Yani bilanço çok yüksek.

Bizde silah, doğru devrimci politikayı sürdürmenin doğal bir aracıdır

- Peki şimdi gücünüz ne kadardır?

- Güç için kesin bir rakam belirlenemez. Potansiyel kitleyle olan dostluğumuz hakkında gözlemleriniz vardı. Biraz gerçeğe yakın gözlemlerdir herhalde. O doğrultuda hareketin gelişmesi ileri boyutludur. Yalnız sizin bu köylülüğü tam tespit etmeniz zordur. Köylünün içten desteğinin daha fazla olması gerekir. Kentleri de siz fazla hesaba katmamışsınız. Kentlerdeki durum da geliyor. Gençlik kesimi öyledir. Üniversite gençliğinin durumu sanırım giderek gelişecektir. Yine bu işsiz gençlerin tehlikeli olabilme durumundan siz de bahsediyorsunuz. Ki öyledir, onlar tamamen partiye akarlar.

- Ama daha sonra kopma durumu olabilir.

- Yalnız kesinlikle çok ciddi bir arayış başlatılmıştır. Meseleyi biz halkın gündemine çok ciddi olarak koyduk. Siz inanıyor musunuz ki bu insanlar öyle olacak? Her aileden bir şehit verildi. Her köyde, her kentte, her köyün ve kentin yanbaşımda eylemler konuldu. Şimdi bir de küçümsenmeyecek taraftarlar ortaya çıktı. Bütün bunların da hangi koşullarda yaratıldığını belirtmek gerekir. Başlangıçta durumun ne kadar zayıf olduğunu bilmek gerekiyor.

- Peki, başlangıçtan bu yana çok mesafe aldınız mı?

- Size göre değil mi? Bu kadar dış ilişkiye ulaşmak, hem de uluslararası sistemi karşımıza alarak...Bunun için de bugün “kor-ku büyüktür” diyorsunuz. Dünyada korkuların aşılması böyle. Şimdi çoğunluk tarafsızdır aslında, zaten önemli olan da bu ya. İçten içe desteğin durumunda kesin bir kayma var. Bunlar çok önemli konulardır.

- Ama mesela, köylünün hiç değilse bir bölümü size korkusundan destek vermiyor mu?

- Hayır hayır, yok. Korku etkeni şu...

- Yani ordu orada. Ama gidince yarın akşam onlar geliyor.

- Hayır, orada bir yanılgı var. Kesinlikle. Ordunun korkusu biraz olmazsa, çok büyük bir desteğin olacağını iyi biliyorum. Çünkü geçmiş tecrübe de var, çok büyük bir katılım da olabilir. Bizden korkarak bize yaklaşmaktan ziyade, ordudan korkarak bize yaklaşmamaktan bahsedilebilir. Halk bizden korkmaz, kesin korkmaz. Bilemem, bazı bölgelerde belki böyle çarpıttıkları bir iş olabilir. Fakat kesin eğilim bu değildir. Çok istisnai bir durumdur bu.

- O timleriniz korkutuyor mu? Yani timleriniz bazı köylere giriyor, “şunu, şunu vermezseniz canınıza okuruz” diyor.

- Öyle birtakım haksızlıklar olabilir, fakat bunlar belirleyici değildir. Özellikle grupları eğittiğimizde bu durum tamamen tasfiye ediliyor. Bizde zor temelinde halka yaklaşmak suçtur. Bu durum geliyor, yaklaşımlar epey düzeltiliyor. Zaten ikna yönteminden sapılmasını kesin bir yargı konusu olarak ele aldık. Bize çok zarar verdi o zorlama politikası, hatta koruculuğun gelişmesine bile neden oldu.

- Yani sizin oradaki arkadaşlarınızı mı kastediyorsunuz?

- Tabii. Bazıları o tip yöntemlere başvurmuş, onların üzerine çok sert gittik. Hatta o bazı eylemlere de itibar etmedik.

- Şimdi en önemli konuya geleceğim. Her yerde ve herkesin üzerinde durduğu nokta, ne olursa olsun ve nereden bakarsak bakalım, bir yerde siz eylemlerinizde kadın, çocuk...

- Öldürüyorsunuz!

- Yani bir nevi cinayetle karşı karşıya kalıyorsunuz.

- Böyle bir şey oldu. Öyle birtakım eylemler oldu. Başlangıçta izlenimimiz, “bizimkiler böyle bir şey yapmaz” şeklindeydi. Değerlendirmemizde de durum buydu. Fakat içimizden bazıları bu biçimde eylemlere girişmişler, biraz da köylü intikamcılığına benzer bir yaklaşımla. Ama eleştiriyle onun da önüne geçtik. Özellikle bu, geçen sene Mardin’de oluyor.

- Pıncık olayından başladınız.

- Daha önce de böyle birtakım durumlar oldu. Aslında biz onları eleştirdik. Böyle bir eylem durumunun gelişebileceğine biz burada ihtimal dahi vermedik. Tabii böyle bir eylemlilik ortaya çıktı, bir emrivaki gibi.

- **Buna karşı çıktınız mı?**

- Rahatsızlığımızı belirttik ve en son bu duruma karşı tedbir alındı.

- **Ne yaptınız tedbirlerinizle?**

- Bu eylem anlayışının sorumluluğunu almayacağız. Yani bundan sonra böyle bir olaydan yapan sorumlu.

- **Yani bundan sonra böyle bir olaydan, yapan mı sorumlu olacak?**

- Olacak. Hem sorumlu olacak, hem de görevden alınacak. Ancak bu tedbirlerimizi uygulamada henüz tam başarıya ulaştıramadık.

- **Neden? Hakim değil misiniz?**

- Hakimiyetten değil, bu bir iletişim meselesidir. Bir müdahalenin kendine göre koşulları var. İşte ona ulaşmanın da bir süresi vardır.

- **Şimdiye kadar bu nedenle sorumlu tutulup cezalandırılan kimse olmadı mı? Veyahutta görevinden alınan kimse olmadı mı?**

- Bu tür şeyler olur.

- **Oldu mu yani?**

- Bu konuda müdahaleler oldu. Eğer olmasaydı ve bu kendini bir eylem anlayışı olarak hissettirseydi, çok zararlı olurdu. “Bu eylem bütün partinin eylem anlayışıdır, hep böyle yaparım, kan gövdeyi götürür” biçimindeki saplantıları biz kabul etmedik. Bu bizim eylem biçimimiz olamaz. Ancak bu politikayı yine de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu politikaya genel intikamcı anlayışla yönelindi. Yani bunlar bizi en kritik yerden vurdular. Çünkü adam korucudur ve bir grubu imha ettiriyor. En canciğer arkadaşını, yol gösterecek ve ihbarlar yaparak yok ettiriyor. Bu korkunç bir kin yaratıyor. Yani şunu demek istiyorum: Bunun altında kesinlikle bu koruculuk illeti vardır. Ondan önce bu tip olaylar yoktu. Koruculuk sistemi, bu konuda çok kirli bir sistem. Savaşın seyrini tamamen saptırdı. Yani birbirinden intikam almak! Ve şimdi adam, “eviyle birlikte yok etmesem rahat olamam” diyor. Yani sırf basit bir maaş uğruna, bilmem ne uğruna bu kadar değerli yoldaşını katletti. Askerler, “koruculuk olmasa biz hiçbir şey yapamazdık” diyorlar. Tamamen öne

sürüldü ve böyle yapıldı. Şimdi bu, halkla ilişkide epey intikamcı durumu getiriyor. Dikkat ederseniz, halk da “bunlar affedilmemeli” diyor, “yok edin” diyor. Şimdi TC, bu koruculuk politikasını bu biçimde pervasızca uygulamakla, acaba sonuçlarını mı düşünmüyor? Sonuçlarını tam hesaba mı katmadı? “Yalnız yol göster, onlar daha iyi tanılar ve gerekeni yaparlar” demekle olmaz. Bu tür olayların temel nedeni işte budur. Bu korucular önemli oranda emekçi, yoksul insanlar. Yani bir işbirliği var, ama yine de ailelerine fazla dokunmamak gerekir. Böyle kadın-çocuk... doğru değil.

- Yani bu bitmiştir mi diyorsunuz?

- Gelişmemesi gerekiyor. Mesela, bu son Mardin'deki olaylara bu biçimde yaklaştık.

- Cezalandırdınız mı?

- Yazılara da geçti. Hayır. Bunu yapanlar, kendilerini zaten önemli oranda tasfiye ediyorlar. Çünkü, böyle bir eylem anlayışı kişiyi fazla geliştirmez.

- Bu tip eylemler size fazla zarar verdi mi? Halkın gözündeki...

- Halkta soru işaretleri yarattı. Evet, “hain” dediler, “affedilmemeleri gerekir.” Ama bunun bu kadar da ilerletilmesi iyi miydi? Bu rahatsızlık vardı.

- Şimdi dünya ilişkilerinizde de herhalde terslik...

- Terslik yarattı. PKK'nin sahip olduğu o büyük direnişçiliğe leke getirdi.

- Sizi de rahatsız etti.

- Elbette rahatsız etti. Bu işleri ben böyle ele almam. Sonra bunu eleştirdik. Son dönemde üzerine çok sert gittik. Görevden almalar oldu. Öyle adamlar var ki, birçok olumsuzluğun kaynağıdır. Bu tip insanlar böyle bir yol tutturmak istiyorlar, tutturamayınca da daha değişik sorunlar yaratmaya başlıyorlar. Kürdistan'da köylü intikamcılığı zaten var. Ayrıca birbirlerini vurmaya da çok yaygın. Bunu yapanlar böyle bir zeminde tahrik edilenlerdir. Yine çıkıyor tek tük. Diyor ki, “gidip şu korucuyu mutlaka vuracaksın.” Öteki de gidiyor, onu öldürürken diğerleri de vuruluyor. Görev verilmiş, “mutlaka yapacaksın” diye. Korucu gidip evine sığınıyor, o da bombayı

içeri atıyor. “Bir görevdir, mutlaka yerine getirmeliyim” diye hesaplıyor. Yani çok kötü bir savaş biçimi. Şimdi adamların evini adeta karakol yapan, devletin bu konuda büyük bir sorumsuzluğu var. Çok büyük bir sorumsuzluk. Asker ayrı, o karşılıklı çatışır. Ama korucu aile içinde. Halbuki onları bile, El Salvador'da ve benzerlerinde toplu dolaştırırlar. Bunlarsa ailelerinin içinde. Zaten çok geri insanlar, ne yaptıklarını bilmiyorlar. Devlet bunları hem savaşın içine itmiş ve cinayet işlettiriyor, hem de “evinde, çocuklarının içinde kal” diyor. Bu, çok pervasız, çok caniyane bir yaklaşımdır.

- Ancak bu söyledikleriniz bir yerde şu izlenimleri veriyor bana: Günlük operasyonlarda güvenli dolaşamıyor, yani orada kontrolçüsü yok. Genel...

- Genel anlayışı verdik.

- Bir yerde sizi rahatsız etmiyor mu? Şu kadar bin kişinin ölmesiyle sonuçlanan operasyonların emrini veriyorsunuz. Sizi rahatsız etmiyor mu?

- Yok. Şimdi ben, bu operasyonda bin kişinin üzerinde emri vermiyorum.

- Hayır, yani “şunları şunları yap” demek bir yerde bir hareket...

- Yazılarımızı okumamışsınız. Okusanız daha iyi anlarsınız. Bana göre o birliklerin asıl ağır görevi eğitim ve örgütleme görevidir. Bu konuda rahatsızlığım var. Çok vurmalarından rahatsızlık duymaktan ziyade, aslında çok önemli örgütsel görevleri gerçekleştirebilirler. Gerçekten halk çok uygun. Bunu yapmamaları beni çok rahatsız ediyor. Bizim en çok uğraştığımız konu budur. Yani bu silahlı gruplarımız, eylem ve propaganda özgürlüğünü yaratmak içindir. Bunu böyle anlamanız gerekir. Böyle bir yaklaşımım vardır. Bir silahlı birim propaganda ve örgütleme görevini başarmak içindir. Öyle sadece dar bir eylemciliği kabul etmiyorum. Hayır bunu aşmak için çok büyük önlem alacağız.

- Yani silahlı eylemle çok uzun bir mesafe gidilemeyeceğini mi söylüyorsunuz?

- Tek başına fazla olmaz tabii. Ne sonuç alınır? TC'nin silahları çok daha fazladır. Mücadelenin politik örgütlenme yanı çok büyük

öneme sahiptir. Ve dikkat edin, böyle bir önderlik olmazsa bu kadar kitle ilişkisi yaratılamaz. Türkiye'de de öyle silahlı gruplar çıktı, ama çok kısa bir sürede tasfiye oluyorlardı, değil mi? Yani dikkat edelim, bir siyasal çizgi olayında ısrarlı olmak gerek. Bizde de bunu iki günde bitirmek isteyenler çoktu. Bir silahlı mücadele grubunun ömrü taş çatlasa altı ay olur. Ama işler hep doğru siyasi örgüt anlayışına uygun giderse, bu iş sürekli gelişim kaydeder. Şimdi sizin, bizim buradaki çabalarımızın özünün sadece bir silahlı eylem olduğunu, bizim bir silahlı eylemciler grubu olduğumuzu belirtmeniz çok dar bir yaklaşımdır. Bilakis siyasi eğilim ağırdır, buna çok büyük bir değer biçmek var. Hatta biz silahlı mücadeleye şu fonksiyonu vermek istiyoruz: Silahlı mücadele, siyasal gelişmeyi korumaya ve kollamaya yönelik olmalıdır. Gerilla daha kaliteli olmalı bize göre, kurallarına daha uygun bir savaş düzenine geçmeli. Bunlar da üzerinde durduğumuz, ama tam başarısına ulaşmadığımız durumlardır.

- Silahlı eylemi niçin kullanıyorsunuz?

- Gerilla eylemi silahlı eylemdir. Biliyorsunuz, devrimci siyaseti ve hatta ideolojik gelişmeyi korumamız bile buna bağlı. Örneğin, geçenlerde en değerli adamlarımız vuruldu, hem de kaç yerde. Şimdi burada biraz daha propaganda etsek iyidir. Ama çok zaman alır. Türkiye'nin gerçeğinde ise ya saptırılır, ya da vazgeçilir. Silah doğru devrimci politikayı sürdürmenin, bizde daha ilk dönemlerden beri doğal bir araçtır.

- Silahlı eylemlerinizin bundan sonraki aşaması ne? Birçok açıklamalar, sözler oldu, “bundan sonra kentleri vuracağız, türistik yerleri vuracağız, devlet binalarını vuracağız...”

- Savaşın eskisinden daha geri bir konuma düşmesi beklenmemeli. O özel savaş yönetiminin bir iddiası var, geçenlerde dağıtılmış bildiri olarak. Ancak biz gerçekçiyiz. Bizde gerçekten şimdiye kadar her yıl, önceki yıldan daha ileri bir aşamayı teşkil etti. 1984 pratiği, 1985 tarafından aşıldı. 1985 de 1986'da aşıldı. Hem eylemlerin niceliği ve hem de niteliği açısından 1986 yılı kesin 1987 tarafından aşıldı. 1988'de de 1987 aşıldı. Çünkü çok daha büyük çatışmalar oldu, otuz saat süren çatışmalar oldu. Hem de yüzlerce askere rağmen. Bir de en azından gün boyu süren çatışmalar oldu.

- **Üçgene sıkışmış gibi bir durumunuz var. Üçgene sıkıştınız.**

- Hayır, üçgen değil. Botan bölgesi bizim için sadece bölgedir. Üçgen dediğiniz yer orası. Ancak çalışmalar var diğer bütün bölgelerde de, silahlı-silahsız temsilcilerine kavuşmuş durumdadır.

- **Hayır. Çünkü bir taraftan şöyle bir manzara var: Hem bölgede sıkışma, hem de mesela gece bir çobanın öldürülmesi. Yani böyle meralara çok saldırıyor...**

- Yok. O bir görüştür.

- **Doğrulaması olmayan?**

- Diyeceksiniz ki, orada bir daralma, tıkanma olmayacaktı; meralara sıkışma, çok sarp yerlerde ancak barınabilme... O yönde bir seyir olmakla birlikte, grupların hareketi eskisinden daha az değil. Botan'daki durumu biraz izlemek gerekiyor. Hareket kabiliyetleri kesinlikle eskisinden daha fazla. 1985'teki hareket biçimimiz bizim acemiliğimizden oldu. O zaman devletin tedbirleri de az değildi, daha fazlaydı. Bütün ordu aynı yoğunlukta çalışıyordu. Şimdi ben biliyorum ki gruplar var ve gruplar da durmuyorlar. Öyle yüksek dağlarda da değil, çoğu köylerden çıkmıyor bile. Biz bundan rahatsızsınız, yanlış bir tutum oluyor. Yani grupların köylerin çok yakınında olması, birçok köyle ilişkide olması, köylerde hareketin etkinliğinin artışı bambaşka bir olay.

- **Yani şehir hedefiniz mi?**

- Gerçi o tespitler yapılıyor. Şehirlere yönelik PKK ne yaptı? Bu konuda gözlemlerinizi var mı?

- **Şehirde ben göremiyorum. Yani şimdi silahlı eylemle silahsız birbirinden ayıralım. Sempatizanla elemanı ayıralım.**

- Bu silahlı gücün olduğu bir ortamda şehirler hep öyle kalabilir mi?

- **Biraz güç görüyorum. Şehirlerdeki durumu bir operasyonla...**

- Hayır ama bizim silahlı gücümüz dağa yerleşmiş durumda. Sadece onların müdahalesiyle şehirde bize katılım çok arttı.

- **Yani siz girebildiniz mi diyorsunuz?**

- Girilmiştir. Çoğu şehre her gün giriliyor da, acaba daha önemli şeyler gelişemez mi? Bu konuda kitle potansiyeli, psikolojisi nasıl? Şunu diyorum: Devletin şehirlerdeki emniyet tedbirleri, önleyici

gücü ne kadardır? Sanırım fazla değildir. Ve kitlemiz de o kadar basit değildir. Boyun eğmesi ne kadar kolaysa, bu işe katılması da o kadar kolaydır. İki de çok kolay. Devlet gelir, o hakimdir; sen bir bastırırsın, sen hakim olursun. Bunlar, bazı gelişmelerin nasıl olacağını ortaya çıkarıyor.

- Ama bir yerde ne oluyor? Mesela gruplarınız bir yere müdahale ediyor veya vuruyor, sonra devlet gelince siz çekiliyorsunuz. Yani bu nereye gidecek? Anlatabiliyor muyum?

- Bazı potansiyellere ulaşmamız gerekiyor.

- Ne gibi?

- Gerek köylerde ve gerekse kentlerde potansiyele ulaşmamız gerekir. Biz gerçekten örgütlenmenin çok geri bir aşamasındayız.

- Yani daha iyi örgütlenemediniz mi?

- Yalnız o değil. Gelişen ilgi örgütsüzdür.

- Yani bu şekilde gittikçe örgütleneceğinizi mi söylüyorsunuz?

- Gelişir.

- Yani oradaki mevcudiyetiniz çok kimsenin size katılmasına mı yardım ediyor?

- Örgütlenmeye hizmet edebilir. Ama sadece o değil. Örgütlenmeyi geliştiren birçok tohum serpiliyor. Ona biraz bakmak gerekiyor. Kitlede çok büyük tartışma ve ilgi konusu var, değil mi? Onu sonuca götürmek gerekiyor. Bu, tohum serpmeye benziyor. Şimdi burada bir yeşillik yok, fakat tohum serpilmiş. Biraz yağmur, şu bu olsa gelişecek. Böyle serpinti halinde birçok şey var. Kesin gelişmeye dönüşecek serpintiler çok.

- Yani Türk güvenlik kuvvetlerini yenebileceğinizi, yenebilmeyi düşünüyor musunuz?

- Bu güçler çerçevesinde Türk ordusunu sadece askeri yolla yenme konusunda öyle aşırı iddialarda bulunmak yerinde değildir. Yalnız bizim de şu anda Türk ordusunu yeneceğiz diye bir iddiamız da yok. İki ordu karşı karşıya geldi, ya onlar kazanır, ya da biz kazanırız iddiası içinde değiliz. Baştan beri biz, mücadele eden halk gerçeğine ulaşalım dedik. Şimdi bu amaçlarımıza ulaşıyoruz. Kürdistan'da ulusal sorunla ilgilenildiği, tartışıldığı kadar bir şey

dünyanın bir başka yerinde yoktur aslında. Bir de gelişmeyi hep “- Türk ordusunu yenecek misiniz, yenemeyecek misiniz?” biçiminde kıyaslamamak gerekir. Ulusal sorunun Türkiye ortamına sokulması bir orduyu yenmekten de önemli.

- Yani şunu mu diyorsunuz: Türk ordusunu zaten yenemeyiz, amacımız da o değil.

- Hayır hayır. Başlangıçta “Türk ordusunu püskürtelim, atalım” demek, sadece bizim gruplarımızın eylemini vurgular. Ayrıca bu konuda her gün artan çok sayıda siyasal gelişme var. Bu geneli etkilediği gibi, silahlı mücadeleyi de etkiliyor. Silahlı mücadelenin iş yapma olasılığı yüksektir ve bu daha da gelişir. Kente ve köye girişler yaygınlaşır ve daha da gelişir. Eğer Türkiye, “İşte ordu var, güçlüdür, bu orduyu kimse yenemez. PKK de istediği kadar ordu kursun, o da yenemez” beklentisi içindeyse, bu köklü bir yanılgıdır. Ne o kendini rahatlatmalı, ne de biz ille bu biçimde sonuca gideceğiz ısrarında olmalıyız. Hayır, böyle beklentiler yanlıştır. Bizim silahlı mücadeleden beklentimiz de o değildir. Bir defa o kadar çok asker vurma diye bir düşüncemiz de yoktur. İstesek çok vurabiliriz. Başlangıçta böyle bir emir vermiş olsaydık binlerce asker giderdi. Hatta arkadaşların, asker vurmama biçiminde bir kuralları da vardı. Uzun süre rahatlıkla takip ediyorlardı. Eğer asker vurmak önemliyse biz yüzlercesini vurabiliriz, diyorlardı. Başlangıçta öyleydi. Yüzlerce vurabilirdik. Aslında asker peşinde değildik, peşinde olduğumuz şeyler daha değişti. Örgütlenme yapmak peşindeydik. Varsa önümüzdeki gericileri ve bir de ordu birimlerini yönettikleri için subayları hedef alıyorduk. Askeri, mümkünse kazanmak daha iyiydi.

- Yani sizin konuşmanızdan şunu çıkarıyorum: Biz silahla vurarak, silahlı gücümüzü göstererek taraftarı artıracamız diyorsunuz.

- Silahlı propaganda etkisi dahildir. Kürdistan'da silah tutkusunu biliyorsunuz. Ayrıca bir gereksinmedir. O, böyle güç ve etkinlik sağlar. Gerilla otorite kurmalıdır. Yani çok özgül bir işlevi vardır. Bunu genelleştirsek, elbette silahlı bir grubun da çok etkileri vardır. Propaganda yapar, itibar toplar, güç toplar...

- Yani bir yerde amacımız, silahlı birliklerle insanlardan ta-

raftar toplamak mıdır?

- Önemli bir gerekçedir. Bugün devlet bunu farkettiler, o da köylülere “ben de size silah vereyim” diyor.

- **Onu soracağım. Bir taraftan da sizin büyük baskınıza rağmen, korucu sayısı da gittikçe artıyor. Yani bu sizin için bir başarısızlık değil mi?**

- Değil. Koruculuk çok tehlikeli bir gelişmeyi 1985'te gösteriyordu. Şimdi devlet tüm gücünü seferber etti, ancak sayı oniki bin kişi diyorlar, değil mi? 12 bin değil, bir sene içinde bunun yüzbine tırmandırılması isteniyordu. Eğer devlet bula bula ancak bu kadar kişiyi bulabiliyorsa, gerçekten muazzam bir etkisizlik içinde, muazzam bir tecrit, muazzam bir desteksiz ortam içinde demektir. 12 bin kişi nedir? 12 bin kişiyi nüfusa oranlarsak, bu çok küzidir. Üstelik çoğu korucu şöyle diyor: “Mecbur olduk da aldık, alıyoruz.” Gerçekten yüzde yetmişbeşi öyle aldı. “Zorlandık” diyorlar. Gazetelerde çok çıktı. Mesela, Lice'de bütün korucular bir yere toplanmışlar ağlıyorlar, “Zor altında almışız, kesin katkımız yoktur, aman ha yapmayın, etmeyin” diyorlar. Bunlar karşısında gönüllü olanlar gerçekten çok sınırlı kalır.

- **Size yardım eden çok korucu var mı?**

- O kadar abartıldığı gibi değil. Fakat bu silah iyi kullanılabilir.

PKK bir halk hareketi olmasa yaşaması imkansızdır

- **Tam olarak bilmiyorum ama, şöyle bir gözlem var: Genelde köylüde, toplumda bir bekleme var, seyretme var, gücünün ortaya çıkması ve bu temelde karar verme yaklaşımı var. Hep ona göre dönüp dolaşıyor.**

- Evet, o önemli.

- **Yani sizi de desteklemiyorlar tam olarak.**

- Evet, böyle tedirgin bir bakış var ve o önemli. Bu durumun bile yaratılması çok önemli. Aslında ilgi yüksek, değil mi?

- **Tabii olaylar da öyle bir hale gelmiş ki, “nereye gidiyor” diye herkes meraklı bir bakış içinde tabii.**

- O durum var ve çok doğal. Üniversite kesimi nasıl? Üniversite-
de büyük bir merak var, “nereye gidiyor, ne oluyor, kimdir, ne yapı-
yorlar” diye. Sizler de farketmiş olmalısınız, devletin yetkilileri de.
Örneğin son gelen haberlere göre, halkın durumunda gelişmeler le-
himize dönmüş durumda. Arkadaşların ne kadar abartmalı bir bi-
çimde yazdıklarını bilemiyorum ama, “çok iyi” diyorlar. Hep bu
türden deyimler kullanıyorlar. Öyle inanıyorum ki, eğer parti doğru
oturtulursa, o beklentiyi önemli oranda büyütme ihtimalimiz yükse-
lecektir.

**- Kaç yılda ne kadar mesafe almayı beklerdiniz? Çünkü sü-
rekli böyle yürümez, yani bir on sene bu şekilde sürmez.**

- Devlet için de, değil mi? Aynı sorular onlar için de geçerlidir.
Onlar ne kadar bu işi sürdüreceklerini biliyorlar mı? Yani bu biçim-
de, elbette başka türlü sürdürebilirler. Biz daha çok hedefi tuttura-
rak, biraz daha orduyu sorunla karşı karşıya getirdik. Mesela kırk
bin kişi bir Maval dağına çıkarılıyor. Her seferde kaç kişi intihar
ediyormuş, kaç kişi dökülüyormuş! Bunlar görülüyor. Umarım Ge-
nelkurmay bunları bir gün açıklar. Bir yaprak hıştırtısı olduğu za-
man her tarafı tarıyorlar. Ertesi gün kalkıp bakıyorlar ki bir eşek öl-
müş, bir inek ölmüş. Yani böyle birbirlerini bile vurdular. Siz onu
da biliyorsunuz. Bunlar doğru açıklansa, kesin yüzleri aşar. Karan-
lıkta “pıt” diye bir ses çıkıyor, sabaha kadar kurşunlar eksik olmu-
yor. Şimdi kaç tim birbiriyle çatışmış, kaç asker yanlışlıkla kaç as-
keri vurmuş! Bunlar gazetelerde bile görülüyor ve herhalde bu çok
daha yaygındır. Şimdi vuruyorlar dağlara, birlikler birbirinden ko-
puyor. Birisi “çat” diye bir şeyi çaktı mı saatlerce çatışma devam
ediyor. Eğer biz bu konuda biraz daha akıllı olsak, birlikleri yanılta-
rak karşı karşıya getirme çok gelişebilir. Gerçi önleyebilirler de,
ama bu durumları var. Savaşta bizim yol almamız için çok güçlü bir
avantaj sağlıyor.

- En büyük avantajınız bu mu?

- Çok avantaj sağlıyor. Yarın göreceksiniz, daha değişik avantaj-
lar çıkacak. Tabii şimdi de değişik avantajlar var. İran-Irak savaşı
var ve başka birçok avantaj var. Hepsini ne kadar bilmek isterdiniz,
bilemiyorum.

- Halktan destek almazsanız bunu sürdürebilir misiniz?

- İmkansız. PKK bir halk hareketi olmasa yaşaması imkansızdır. Bu çok önemlidir. Yani eğer halk da bizi yalnız bıraksaydı, kesin ölmüştük. Ne demek yaşamak? Karnımızı bile doyuramazdık, bırak siyaset yapmayı. Siz buna da hayret etmemeliydiniz. Burada halkın büyük desteğini farketmek gerekir. Çok candan, çok güçlü bir destektir. Bir de militan yapının direnme durumu gözönüne getirilirse, bunlar bize kırk tane devletin yapacağı destekten daha az önemli değildir. Halkın desteği çok önemli bir olaydır. Bu güç bizim içimizde daha iyi görülebilir. Kürdistan halkının dışa karşı illegal bir durumu vardır. Sizinle konuştuğunda kesin içindekileri vermez. Bu konuda yanılmıyorum, çok iyi biliyorum. Yani kesinlikle bu konuda politika yapar.

- Ne bileyim. Mesela kurtarılmış bölgemiz var mı? Düşünüyor musunuz? Aşiretlerle ilişkileriniz ne durumdadır?

- Şimdi aktüel gelişmelerin yönü bu. Evet, 1988'in önemli bir dönemeç olduğunu ben de kabul ediyorum.

- Bir kere bu yıl ne bakımdan önemli bir dönemeçtir?

- Eğer biz taktiğimizi yürütme imkanı bulamazsak, tabii kitlenin o beklentisi ters tepebilir. O durum daralmaya götürür. Bir kere hareketin temeli bu biçimdedir. Bu konuda da sizler, gelişmelerin gerçek boyutlarını fazla bilmiyorsunuz. Yani hareket, eskiye göre geri düşmemenin tedbirlerini aldı. Bu senenin tedbirleri, 1987'ye oranla kesin geri düşmeyecek biçimde düzenlenmiştir.

- Neye göre bunu karşılaştırıyorsunuz? Yani eylem sayısına göre mi? Kıstas ne?

- Tedbirler var. Bir defa hareketin birikimi bunu mümkün kılıyor. Yani oluşmuş destekler var. Mesela hiçbir bölgede savaççı güç tasfiye olmadı. Kayıplar verildi, ama tasfiye olmadı. Kitlenin desteğinde hiçbir zaman azalma olmadı. Kentler devreye giriyor. Yurt dışındaki emekçilerin desteğinde gerileme yok. Kadrolarda bir yetkinleşme, çelikleşme var. Siyasal ilişkilerde giderek PKK'yi daha bir ciddiye alma durumu var. Çok açık ki bütün bunlar, durumun bizim için geriye gitmeyi değil, çok güçlü ileriye açılımları beraberinde getirecektir. Devletin değerlendirmelerinde de bu durum böyle gör-

rülüyor. Yani tümü ile artık taktiklerin çatışmasına bağlı. Yalnız devlet bütün taktiklerini ortaya koymuş, yapacağını yapıyor. Bence mesele, bizim yapıp yapmayacağımıza bağlıdır. Aslında devlet, yaşanan bir taraf olarak elinden geleni yapmıştır. Daha fazlası bana son derece lüks ve aynı zamanda anlamsız da geliyor. Diyor ya, bu çizginin uygulama gücü biraz kendisine bağlı. Yani çizginin uygulama gücünü biz kendimiz ilerletirsek savaşı geliştirebiliriz. O da bize bağlıdır. İnanır mısınız, devletin engellemesini ben yüzde beş bile görmüyorum. Kesinlikle böyle ve yüzde doksanbeş bizim durumumuza bağlı. Yani iç eğitimden tutalım taktik önderliğe hakim olmaya kadar bize bağlıdır. Dolayısıyla bir geriye düşme olmamakla birlikte, ileriye açılımı da sadece devletin tedbirlerine bağlamamak gerekir. Bunun yerine diyebilirsiniz ki, partiniz bu kapsamlı gelişmeleri yetkince örgüteyebilecek mi? Yurt dışında ve içinde bu görevlere hakim olabilecek kadrolarınız çıkabilecek mi? Bu yeteneği gösterebilecek misiniz? Bu da çok belirleyicidir. Ve tüm gücümüzle bunu sağlamaya çalışıyoruz.

- Yani siz şunu belirtmek istiyorsunuz: Burada önemli olan silahlı mücadelenin gelişmesidir, sayının artması filan değil.

- Sayının artması filan belirleyici değildir. Çok sayıda silahı, çok sayıda adamı biraraya getirmek belirleyici değildir. Savaşımın yönetimi çok önemlidir. Ve bu, sadece silahlı savaşım da değildir. Savaşımın yönetimine tam ulaştığımızda, bilin ki gelişmeler çok daha yoğun ve çok daha büyük boyutlu olur. Biz savaşın gelişimini daha çok buna bağlıyoruz. Savaşın yönetimini sağlama aldık mı, devletin tüm engellemelerine ve bizim sayımızın azlığına rağmen, bu işleri çok rahat geliştirebileceğiz. Çünkü nereye elini atarsan harmanların bir yığın insanı.

- Tabii biz sizi şöyle değerlendiriyoruz: Yaptığınız eylemlerin etkinliği, sayısı, kullanılan silah ne kadar? Kamuoyu onunla değerlendiriyor. Eylem olmadığı zaman, “PKK geriledi” diyor. Toplum da bir yerde onunla değerlendiriyor.

- Tabii. Elbette.

- Yani kimse sizin parti üyenizin veyahut da yaptığınız örgütlemenin düzeyini o kadar bilmediğinden dolayı...

- Öyle. Bir de savaş bizde atılımlı olarak gelişecek. Yani bir an böyle hazırlıklar, bir ara atılımlı düzeyde gelişmeler olacak. Şu ana kadar böyleydi. Bundan sonra belki biraz daha istikrarlı olabilir. Şu bir gerçek: Eğer adam örgütler ve silah temin edersen bu iş yürür, gelişir. Ama ne kadar? Şu anda gerçekten tam kestirmek zordur. Ama bu hareketin sesini her tarafa duyurabilecek ve etkisini yaya-bilecek bir temsilciliği var. Yurt dışında da, yurt içinde de, hatta Türkiye'de de var. Bizim için şu anda hareketin 1990'lara kadar imhası yoktur. Her alanda belli gelişmeler düzeyinde varlığını sürdürmesi kaçınılmazdır. Biz de programımızı biraz böyle geliştirmişiz. Bütün çabalarımız bu hükümet döneminin politikalarını karşılamaya yöneliktir. Eğer hükümet bu konudaki politikalarını değiştirirse, bazı yeni politik durumlar ortaya çıkarsa, elbette bizim de şöyle ya da böyle bu işleri yeniden ele alma ihtiyacımız doğar. Ama örneğin bir Özal hükümeti dönemini karşılayacak tedbirliliğimiz bugün var. Bizden yüz kişiyi de vurabilirler, ama böyle darbelerle bu yıl kesinlikle bu işin önünü alamazlar. Hatta daha da alevlenme geliyor. Son Mardin'deki olay da bize onu gösteriyor. Daha bir alevlenme, bir isyan havasına bürünme durumu var. Yani o vurup da "işte geriletтік" demeleri doğru değil. Kısaca işler bu rotayı aşmış. Dediğim gibi, kesinlikle bu örgütlenmeye bağlıdır. Biz bu etkileri örgütleyebilirsek, o zaman gelişmelerin belirleyici yanı ortaya çıkar. Kozakçıoğlu'nun o özel savaşı geliştirmesi bence lükstür. Hem de çok korkunç lükstür. Niye buna bu kadar itibar ediyor, o yöntemlere çok mu güveniyor? Onlar bizim savaşımıza denk gelen karşı tedbirler değildir. Ama kendi mantığı içinde bunu yapabilirler. Etkinlik ve kurtarılmış bölge meselelerine böyle cevap verilebilir. Etkinliğimiz bazı yerlerde gelişerek devam edecektir.

- Yani kurtarılmış bölge değil de, etkin olduğunuz bölge var.

- Şimdi dağda olmamız halk üzerinde muazzam bir itibar yaratıyor. Her yerde "buraya geldiler, buraya da girdiler" deniliyor. Bu, bizim için çok önemlidir. Bu bir örgütlenme arayışı yaratıyor. Kürdistan halkı için bu durum çok önemlidir. Meseleye biraz böyle bakmak gerekiyor. Şimdi biz, şu anda bölge kurtaramayız. Devletin bu kadar ordu gücü karşısında...

- **Büyük hedef mi göstermiş olursunuz?**

- Tabii. İşte bu Bagok'taki olay biraz böyle meydana geldi. Sanki tüm denetim kendindeymiş gibi bir havayla aylarca o dağlık alanda açık kalıyorlar.

- **Nusaybin'deki yani.**

- Evet. Bu bir hataydı.

- **O örgütün hatası mı?**

- Kesinlikle değil. Oradaki yöneticinin hatasıdır. Partinin, dağlarda açık durma gibi bir taktiği yoktur.

- **Ne kadar? Uzun süre mi kalmışlar? Yani kendilerini hedef mi yapmışlar?**

- Tabii, çok açık. Öyle çok açık ki, kendini savunacak bir yeri de yoktur. Yani taktikten kesin bir sapmadır.

- **Cezalandırıldı mı?**

- Bunun sorumluları, kendileri şehit düştüler.

- **Yani siz buradan genel fikri, genel taktiği veriyorsunuz, orada uygulanıyor. Aşiretlerle ilişkileriniz nasıldır? Çünkü bazılarıyla çarpışyorsunuz, bazıları ile de iyi ilişkileriniz var. Yani aşiretleri kazanmak istiyorsunuz.**

- Evet. PKK'nin temelinde aşiretçiliğe karşı olan bir özelliği var ve kesinlikle aşiret örgütlenmesine itibar etmiyoruz.

- **Ama işbirliği yaptıklarınız da var.**

- Kürtlerin hepsi aşiret içindedir. Mesela herhangi biriyle ilişkiye geçeceksin ve bunun aşiretle bağı olmayacak, yani aşirete bulaşmayacaksın; bu mümkün değildir. Çünkü herkesin bir aşireti vardır, herkes bir mensubiyet durumu içinde, bir tarafa kaçınılmaz bir biçimde bağlıdır.

- **Ama o zaman da “devlet aşiret yapılarını koruyor” diye suçluyorsunuz.**

- Hayır, aşiretçilik şudur: Aşiretin başında yalnız bir adam esas alınır. “Aşiret senindir, her şeyi senin yolunda yaparız” denir, değil mi? Bu önemlidir. Yine aşiret yapısını dağıtmak ayrı bir şeydir, mesela Tahir ağa gibi birisini alıp kolordu komutanıyla birlikte Ankara'ya, Kuşadası'na, bilmem Anamur'a götürmek ve onure etmek ayrı bir şeydir. Yani devlet güçlendiriyor, ama biz dağıtıyoruz.

Küçük aileler var ve bize katılımları toptan olmuş. Bu bir aşiretçi yaklaşım değildir. Türklerin tarihindeki gibi değil. Bizim, Kürtleri bir aşiret olarak kabul etmek ve onları bu temelde örgütlemek gibi bir durumumuz yok. Böyle denirse çarpıtma olur. Bizimki pek öyle aşırı bir şey değildir.

- **“Ama aşiretleri kullanırız” diyorsunuz bir yerde.**

- Kullanmak da değil. Ama bütün bu adamlar aşiret içinden geliyor. Yani bizde toplumsal bir özelliktir. Aşireti olmayan bir adam yok ki! Geldi mi haliyle sen de aşirete bulaşmış oluyorsun. Mesela anlatıyorlar, Hakkari’de bir aşiretten bir adam almak için savaş yürüteceksin. “Ya hepimiz, ya hiçbirimiz” diyorlar. Bu çok önemlidir. Adamı senin yanına geldi mi, aşiret de taraftar oluyor. Devlet de bunu bildiği için aşiret adamlarını affediyor, isterse ipte olsun. Çünkü, bununla aşireti kazanacağını biliyor. Peki Tahir ağayı niye onurlandırıyor? Belli ki bunun için. Yani Jirki aşiretini kazanmak istiyor. Adamın öyle bir özelliği oluşmuş.

- **Sizin işinizi güçleştiriyor mu?**

- Güçleştirmez olur mu? TC'nin aşiretçiliği ayakta tutmasının temel nedeni bu. Aşiret çok kolay bir yönetim tarzıdır. Elebaşlarını kontrol ettin mi, bu iş olup biter.

- **Peki siz orada da bir devle savaşıyorsunuz. Siz bir de aşiretleri karşınıza alıyorsunuz. O zaman burada sizle beraber çarpışan çocuk da, savaşçı da, militan da o aşiretten değil mi?**

- Bu konuda çok büyük zorluklar var. Yani insanların arkasındaki aşireti, ailesi çok büyük tutuculuk yapıyor, “gitme” diyor. Bu tür engellemeler geri bir özellikten kaynaklanıyor. İnsanlar mücadeleyi tercih ettikleri halde kolayca katılamıyorlar, yani “benim canım-kanım” diyorlar ve sonuna kadar etkisinde kalıyorlar. Hem böyle bir zorluk var ve hem de devlet olumsuz bir biçimde etkide bulunuyor. Bunlar da, savaşımızın ne kadar zor geliştiğini ortaya çıkarır.

- **Bir nokta daha var. Mesela eğitim diyorsunuz. “Benim için silahtan daha önemlisi, ideolojisini anlayıp benimseyecek insandır” diyorsunuz. Fakat sizin elinize, ne olursa olsun bir yerde cahil bir hammadde geliyor.**

- Çok!

- **Yani siz, bu cahil hammaddeye, daha a'yı, b'yi bilmeyen insana bir de komünist ideoloji veriyorsunuz, öğretmeye kalkıyorsunuz. Bir de bu sorun karşınıza çıkmıyor mu?**

- Çok etkileniyor. Onu dün anlattık. Yani şu anda en zoru insan eğitimidir. Onu biraz geliştirmektir.

- **Başarabiliyor musunuz? Ne oranda başarabiliyorsunuz?**

- Örneği bu sabah Şam'dan gelenin durumudur. Güçlü ve direngen şeyler çıkıyor.

- **En büyük güçlüklerinizden biri mi?**

- İç eğitim çok önemlidir. Savaşımızın çok önemli dezavantajları olarak bunları görüp belirtiyorsunuz. Devletin aşiretçiliği kullanması, bizim aşiretlerden adam almamızı engeller. Hakeza iç bünyeye aldığımızda da bu sorunlar vardır. Bu çok açık. Fakat diğer yandan da biliyorsunuz, bizde gelişmiş burjuva partileri yok. Bizim dışımızda ciddi başka parti de yok.

- **Peki bu konuda doğulu parlamenterler ne yapıyorlar?**

- Devlet onları etkisiz duruma getirmiş. Belediyeler, muhtarlar öyledir. Şimdi burada şunu da göreceksiniz: Bizim için zorluklar ne kadar fazlaysa, aynı şekilde mahalli otoriteler ve devlet için de o kadar fazladır. Hatta bizim için avantajlar daha fazladır. Şimdi dikkat edelim, bir İngiltere'de işçi partisi çok net partilidir, muhafazakar nettir, yine bir Fransa'da sosyalistin partililiği de öyledir. Bizde ise böyle durumlar yoktur. Çünkü parti yoktur ve olmamıştır. Devlete bağlılık ise, zaten var mı, yok mu, belli değildir. Ne bağlılığı! İlişkilerinde muazzam bir yıpranma ve çözümlenme olayı var. Yani bizim gibi kendini toparlamış bir grup felaket sonuç alır. Bu da bizim avantajlı yönümüz. Yani olumsuzluklar sadece bizim aleyhimize değildir, devletin aleyhine daha çok şey vardır. Böyle bir aşiret örgütlenmesini sürekli canlı tutması ne demektir? Gevşeklik demektir. Şimdi bilinçli partiler kursa, fotoğraflı önderleri, köy örgütlenmeleri olsa, insanlar inanarak partilerine bağlı hale gelir, değil mi? Peki bu bizim işimizi daha çok güçleştirmeye mi? Belli ki güçleştirir. Fakat şimdi biz adamı iki lafla rahatlıkla hizaya getirebiliyoruz. Veya biraz zoru gördü mü “ben de sizinle” diyor.

- **Bunu neye bağlıyorsunuz?**

- Bu yapıya biraz iyi davranabilsek tümüyle harmanlarız.

- **Mesela, nasıl iyi davranabilerseniz?**

- Silahın etkisini çok iyi kullansak, aşiretlere tatlı dille gidilip onlar dinlenilse, gençleri hemen öyle almak yerine daha kabul edilebilir yollar bulunsa, silahın zoru da iyi kullanılsa, yani “gelmezsen böyle olursun” yöntemi de yerinde kullanılsa, çok sonuç almır.

- **Peki bu iş nereye varacak sizce? Yani hep böyle çatışma mı sürüp gidecek?**

- Şimdi, ilk başladığımızda karşımıza çıkan olay şu: “Yaklaşırsan yakarız.” Bu açık. Ondan sonra ortaya şu durum çıktı: Gerçekten yakılacaksam, o zaman ya vazgeçmeliyim, ya da yakılmamak için bir şeyler yapmalıyım. Yakılmamak için, beni yakmak isteyenleri ben de yakmalıyım. Basit reflekstir biliyorsunuz, bu tip şeyler gelişir.

Şimdi çıkışımızın nedeni, bu silahlı tutum değil de, başlangıçtaki köklü yaklaşımdır aslında. Çok köklü ve tarihsel temeli olan bir yaklaşım. Şu durum ilginç: Siz diyorsunuz ki, generaller görev başındayken hepsi kaskatı, fakat emekli olunca hepsi “yahu adamların hakkını yememek gerekir” diyorlar. Aslında politikayı yürütürken hepsi bağınaz, fakat politika dışına çıkınca biraz insanlaşmaya başlıyor, sıradan vatandaş oluyor. Şimdi bakın, bu yaklaşımın neresinde gerçeklik var, bunun anlamı nedir diye sorulmuyor. Yine aynı kişi, değil mi? Diyelim askerlikten emekli oldu, ama yine aynı kişi. Bir kişi kendinde bu kadar hakkı görebiliyor, yani bu kadar çelişkiyi yaşayabiliyor. Ve hepsi de bunu yaşıyor.

Şimdi, belli ki problemlerinizi ağır. Bence, bizden daha fazla sizlerin bu meseleyle uğraşmanız gerekir. Eğer uğraşmazsanız, o zaman biz ne yaparız? Benim yapmam gereken işin önemi burada. Herkesin sorunu iliklerine kadar hissetmesi için meseleler çıkaracağız. Şimdi biraz masraf yaptı demeyeceğim, zira biraz değil. Her ne kadar yüz milyar diyorlarsa da, bana göre trilyona ulaştı. PKK'ye karşı değil de, onu dolaylı etkilemeye karşı da harcandı. Şimdi biraz daha çapı genişletsek, bu daha da artar. Yani birbirine kötülükte sınır tanımama tutumu bir metot olarak gelişirse, bu durum Lübnan gibi olur. Vur ha vur! Şimdi bu daha da

tehlikeli olur. Kürdistan'da bu işler gelişti mi çok daha tehlikeli olur. Çünkü ülke çok geniş, insanlar bu konuda çok kindar. Şimdi biz bunların kin birikimini silahlı bir mücadeleye dönüştürsek ne olur? Bazıları bunu imkansız görebilir, ama bize göre imkansız değildir. Biz, çok basit olanaklardan bu duruma varabildiğimize göre, kesin bunu da yaratabiliriz. Ve sadece benim izlediğim bir olay değil bu. Şimdi millet bu işe alıştı. Daha fazla yapabilirler, geliştirebilirler. Fakat çok zevklendiğim bir çözüm yolu da değil bu. Bariz, her gün bu kadar adam öldürülüyor. Kesinlikle bundan rahatlık duymak mümkün değil. Şu konu önemli: Yani biz, bu silahlı savaşımızda (ki her zaman söylüyoruz ve bunu çeşitli aşamalarla ortaya koymuşuz) “sonuna kadar her şey bu araçla kazanılacaktır” gibi bir düşünce içinde değiliz. Bu işi sürekli şuna bağlıyoruz: Türkiye'deki gelişmeler, halktaki gelişmeler bakarsın iyi olur, savaşım denge durumundadır ve bu işler bu temelde çözüme doğru gider. Ama çok aşırı bir dengesizlik olursa bu iş devam eder. Yani kaskatı politikayı devlet devam ettirirse, biz de savaş devam ettiririz. Ve bir kavga halinde bu durum sürer gider.

PKK çizgisi halen tam uygulanmamıştır

- Şimdi yeni bir soru. Dönüp baktığımızda hatalar nedir?

- Hatalar var, çözüm yolları da var. Biz çizgiyi halen tam uygulamadık, uygulamadık. PKK'nin çizgisi, uygulamasını tümüyle başarmış bir çizgi değildir. Dedim ya, aslında devlet de birçok şeyi bekler olmasına rağmen, onların oluşmamasının nedeni çizginin uygulanma durumudur. Ben çizgiyi oluşturuyorum, çizgiye temel güç kaynaklarını oluşturuyorum ve yönetim esaslarını önemli oranda belirliyorum. Bunları veriyoruz militanın eline, o kendi yapısına uyarlıyor, ya bir ağa gibi davranıyor, ya da bir jandarma gibi davranıyor. Savaş şimdi burada çok şiddetli, eğitimimizin ana amacı budur. Şu anda iç eğitimi de ben çok yoğunlaştırdım. Hatta daha fazlası gerekli diyorum. Bazıları biraz böyle fırsat bulunca bu işi çok ileri boyutlara vardiroyolar, mesela partinin güçlenme imkanla-

rını bayağı böyle kendi kişiliklerinde bir ağa gibi yaşamak istiyorlar. Bir de görüyorum, adam eskiden köle idi, şimdi birdenbire binlerce insan önünde hazırol vaziyette duruyor, tabii adam bunu görünce deli oluyor. Gerçekten kültürsüzse, feodal bir değer-yargı sistemi geliyor. Aydınla, çok ucuz bir bürokrat olup çıkıyor. Şimdi bunlar çok yaygındır. Son zamanlarda tüm gücümüzü de bu konulara veriyoruz. Çizgiyi kesinlikle uygulayabilecek adam, şu anda benim için çok önemlidir. Bunlar sağlandığında benim için mesele hallolmuştur. Bilmem devletin aldığı özel savaş tedbirleriymiş, karışımızdaki fosil aşiret yapılarıymış, bilmem dışardan darboğazlar içine konulmuşuz, bunları son derece tali engeller olarak değerlendiririz. Asıl engel...

- O konuda ne kadar ileri gittiniz? Yani varsa da engeller ne kadar aşıldı?

- Belli bir ilerleme var. Zaten dışımızdakilere engel denilmez. Bizim iç engelimizi ortadan kaldırmaya gelince, bu konuda muazzam bir aydınlatma yaptık. Özellikle son bir yıl içinde bu konular tamamen aydınlatılmıştır. Çabalarım hemen hemen sonuçlanmak üzere.

- Vaktiniz çok yok, yani yıllar harcanacak bir durum yok. Çünkü beklenti var.

- Doğru. Ama işte bu bir karma olayı, yani birkaç ay yetmiyor. Fakat şu anda birçok etki birleşiyor ve o konuda verimli bir duruma yol açıyor. Mevcut bazı boşlukları giderebilecek şeyler kesinlikle ortaya çıktı. En azından savaşı kesintisiz sürdürecektir durum sağlama alınıyor. İçte engelleme yaratabilecek öğelerin tasfiyesi tamamen başarılmıştır.

- Çok ince bir ipte yürüdüğünüzü hissediyor musunuz?

- Tabii. Onu bırak, ipte miyim, kılıcın ucunda mıyım? Onu görüyorum. O daha ilginç bir noktadır. Fakat yürüyüş başarıyor.

- Yorulmayı hissediyor musunuz?

- Benim ruhsal, düşünme ve yaşama durumum değişiktir.

- Ona biraz sonra gelelim.

- O noktayı sağlamış durumdayım, diyorum.

- İsterseniz genel değerlendirmeyi şimdi yapıp bitirelim mi?

Yoksa bunu sonraya mı bırakalım?

- Geçmiş ve güncel duruma ilişkin değerlendirmeyi böylece yaptık. Bunları toparlamayı sonradan kapsamlı geliştirmek gerekecektir.

- **Tabii. Yani böyle bir toparlama daha iyi olacak. Şimdi bir değerlendirme daha yapmak istiyorum. Yani Şimdi Şöyle baktığımızda durum nasıldır? Onun için ben, yalnız bölgedeki durumu, bölgedeki güçleri gözden geçirdim, süper güçlerdeki dengeyi gözden geçirdim...**

- Evet.

- **Türkiye'deki duruma, sorunlara baktık. Onun için ben diyordum hani, o kılıcın üzerinde yürümek veya ipin üzerinde yürümek...**

- Çok politik bir Şeydir.

- **Zaman zaman düşündüğünüz oluyor mu, “yahu başaramıyoruz” diye?**

- Yok, o duygu içine girmedim.

- **Hiç girmediniz mi?**

- Hayır.

- **Hiç mi?**

- Başaramama yollarına girmedik. Yani ciddi bir yıldınlık yaşamadık. Durum daha değişiktir. Bu engeller böyle kendini dayattıkça, bilakis bir celallenme gelişir. O saydığınız engeller, mesela “dıştan” diyorsunuz, “sizi yalnızlığa mahkum eden Şeyler var.” Bunlara tepkim, kesinlikle kendimde bir büyüklüğü, bir yiğitliği sergilemek oluyor. Sanıyorum ayakta kalmayı becerdik. Biraz bunu Şeye borçluyuz, yoksa tek yönlü kalır. Bu zayıflık noktaları, biraz üzerine yürümeye yol açıyor. Özellikle TC'nin bu konudaki politikaları, daha değişik yol ve yöntemlere ulaşmamızı yaratıyor. Şimdi son tahlilde gerçekten Şuraya indirgenebilir: Gerek i ve gerekse dış engeller, rahatsızlıklar ne kadar anlamsız biçimlere bürünürse, kişideki büyüme de, büyük mücadele de oradan doğar, ortaya çıkar. Gelişen işte bunlardır. Şu son yıllardaki muazzam dayatmalar, içten ve dıştan gelen engellemeler, bende de çok güçlü bir direnme yapısı ve imkânını ortaya çıkardı. Ben bunun devam edeceğini biliyorum. Fakat karşılık verebildim ve de verebiliyorum.

- **Karamsarlığa hiç dşmediniz mi?**

- Yok. Karşılık verme olayını yaratabildik. Öyle bırakma olmadı. Hani şöyle bir şey vardır: Sanki hiç ölmeyecekmişim gibi geniş düşünme, yarın ölecekmişim gibi bugünü kurtarma. Hiç ölmemekle yarın ölmek duygusu tamamen iç içe. Her gün, yarın her şey bitecekmiş gibi çalışıyorum. Bütün tedbirliliğimde bu vardır. Yarın son olabilir, fakat hiç ölmek durumu da var. Zor bir olay yani...

Ermeni olgusu inkar edilemez

- Ermeni olayına nasıl bakıyorsunuz?

- Çoğunluğu dünyanın çeşitli ülkelerinde dağınık yaşıyor. Ki o ülkelerin de sorunları vardır. ABD'de Ermeniler vardır, Sovyetler Birliği'nde Ermenistan vardır. Bunların aralarında sorunlar vardır. Bir Ermeni olgusu inkar edilemez. Biliyorsunuz, Türkiye'de 1860-'lardan itibaren bir Ermeni hareketi de gelişti. Aralıksız 1920'lere kadar geldi ve büyük bir tasfiyeyle sonuçlandı. Büyük göçertme oldu. Onlar da, bu yıllarda tamamen Batı'ya umutlarını bağlayarak bir çözüme gitmek istediler. Ama çözüme gidemediler. Neden gidemediler? Eğer Balkanlar'da olsalardı giderlerdi. Fakat doğudadırlar. Böyle bir yerde yaşıyorlar...

- Bir yerde ASALA'nın girişimlerini iyi karşılıyor musunuz?

- Oraya gelmeyeyim. Bir şey diyorum: Ermenilerin bu yıllarda kendi hataları, yani son derece hayalci yaklaşımları da vardır. Ama bir harekettir, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ulusal bir harekettir. Katliamla bitirilen bir şey oldu. 20. asrın başında gerçekleşen bir olgudur bu.

- Aslında Kürtler yaptı o katliamı.

- Ama yönlendirici güç kimdi? Kimin adına yaptılar? Yönlendirici güç imparatorluktu, İttihat ve Terakki yönetimiydi. Kürtler burada kullanıldı. Dedim ya, Hamidiye Alayları iki türlü işlev gördüler. Abdülhamit tarafından önemli oranda Ermeni katliamında kullanıldılar. Bir de Kürt ulusal hareketinin doğmayışında veya bastırılışında kullanıldılar. Buradaki amaç, bir taşla birkaç kuş vurmaktı. Dediğim gibi, ondan sonra sorun zorla tasfiye edildi. Nasıl ki uzun süre Kürtlerin ayaklanmaları bastırılarak ve üzeri betonlaştırılarak

tasfiye edildiyse (tabii kendi toprakları üzerinde ve kendi köylerinde bu yapıldı), Ermeniler de yurt dışına sürüldüler. Yani sorun bu temelde “çözüm”lendi ve onlar da değişik ülkelere yerleştiler. Burada bir haksızlığın olduğu açıktır. O zaman uygulanan politikaların gaddarlığı ve halkları kırdırma temelinde geliştiği açıktır. 1970'lerden sonra geliştirilen o eylemlere ne diyorsunuz diye sorulursa, şunu söyleriz: Biz, o tip yöntemlerle sonuca gidilmesini çözüm olarak görmüyoruz.

- Hangi yöntemlerle?

- O bildiğimiz bireysel şiddet eylemleriyle. Ve zaten bize de, PKK'ye de yaptırmak istiyorlardı. Ama biz öyle yapmadık. Eğer PKK bireysel şiddeti esas almak isteseydi, o tip eylemleri çok yapabilirdi. Ama dikkat edilirse, şimdiye kadar böyle bireysel şiddet eylemlerimiz yoktur. Dışarıda bizi “teröristtir” diye damgalamak isteyenlerin gerekçesi şudur: “İşte kendilerinden ayrılanları vuruyorlar, bilmem ajan provokatördür diye vuruyorlar.” Biz de her zaman şunu söyledik: Ortada bir nefsi savunma durumu vardır. Bizi tasfiye etmek isteyenlere, nerede olursa olsun (bu doğuda da olur, batıda da olur) bunu yaparız. Fakat örneğin TC'nin mensuplarına karşı, böyle sistemli ve giderek gelişen bir şiddet anlayışı bizde pek revaç bulmamıştır. Dikkat edilirse, gücümüz çok çok büyük olduğu halde, bu bizde bir eğilim olarak gelişmiyor. Yani şunu demek istiyorum: Biz, öyle yurt dışında mücadeleyi son derece sakıncalı yollara kanalize edebilecek girişimleri rahatlıkla karşılamıyoruz. Bizim yaklaşımımız böyle oldu. Kendi sorunlarımızı ortaya çıkarmak için bu yollar fazla tutarlı gelmiyor. Yani kendi gerçeğimizi savunma, o konuda bazı çağrışımlar yaptırmak hakkı da olabilir. Bu konuda doğru yollarla mücadele etmek uygundur, dostluk geliştirmek uygundur. Yine yurt dışında insan kardeşçe ilişkiler içinde olabilir. Ama diğer yöntemle sadece şovenizm güçlenir.

- Yani ASALA'nın girişimlerini olumsuz karşılıyorsunuz?

- Mücadeleye zarar verir. Bu biçimde Ermeni halkının da önemli oranda onayını alması zordur. Ve gerçekten sonuç vermeyen şeylerdir. Bu temelde ilişkilerimiz...

- Hiçbir ilişkiniz olmadı mı?

- Bazı ilişkilerimiz herkesle oldu, onu belirttim zaten. İlişkilerimiz sayısız güçlerle oldu. İlişkiler olur, ama bunların ne kadar gelişkin olduğu ve ne kadar sonuç aldığı önemlidir. Bu ilişki de sonuç vermeyen ve gelişmeyen bir ilişkidir. Nedeni de bu anlattığımız çerçevede.

- **Bitti mi ASALA sözü?**

- Bilemiyorum.

- **Peki aynı yerlerinizde gözü var Ermenilerin, ona ne diyorsunuz?**

- Ona da fazla şey bulmak istemiyorum. Örneğin, burası Türkiye'nin midir, Kürdistan'ın mıdır, Ermenistan'ın mıdır? Böyle kavramlar üzerinde durmak bana fazla gerçekçi gelmiyor. Biz, devrim olayıyla uğraşıyoruz. Devrim olayını, öyle karış karış toprak meselesi olarak görmek, bana pek gerçekçi gelmiyor. Bugün de derler mesela Kürdistan'ın sınırları nereden geçiyor? Şimdi şu durumda acilliyet kazanan bir husus mu bu? Ermeniler varsa gitsinler, doğru yolda mücadele etsinler. Bizim saflarımızda Ermenisi de, Arabı da var, çeşitli uluslardan ve hem de çok ileri düzeyde insan var. Bir sürü Türk arkadaşlarımız da var. Yine PKK'nin doğuşu önemli oranda Ankara'da, yani Türkiye'nin gelişen sosyal yapısında ortaya çıkan bir gelişmedir. Bu bile, onun sosyal karakterinin öyle dar ve sadece bir toprak parçasını kurtarma olmadığını gösterir. Toprağı kurtarmaktan ziyade, biz özgür toprak parçası istiyoruz. Özgür toprak parçası demek, onun üzerinde özgürce yaşamak ve dili, kültürü, ekonomiyi geliştirmek demektir. Başka halklarla eşitlik temelinde olursa, bu en iyisidir. Yani varsa Ermeni halkı ve kendilerine çeşitli gerekçeler bularak mücadele etme gücünü de gösteriyorlarsa, biz onlara mücadele imkanını tanırız. Türkiye'de, İstanbul'da da varlar. Bunların kendi sorunlarını ortaya koyma gücünü göstermeleri gerekir.

- **Hiç koalisyona gitmediniz mi? Yani Ermeni, Kürt ve Kıbrıslı Rum koalisyonu hiçbir zaman olmadı mı?**

- Yok. Öyle bir şey olmadı. Hepsinin yan yana gelmesi olmadı.

- **Yok, siyasi yönden diyorum.**

- Hayır.

- Siyasi platformlarda da gelmediniz mi?

- Ben öyle bir şeye tanık olmadım. Kendi önderliğim altında böyle bir şeye tanık olmadım.

- Yunanistan destek verdi mi size?

- Hayır. Sanıyorum Yunanistan, sizin gazete bürosuna ne kadar verdiyse, bize onun kadar da vermemiştir. Bundan kesin emin olabilirsiniz.

- Ama orada nasıl, toplantılar yaptığımızda?..

- Ama sizin çalışma özgürlüğünüz çok daha fazla. Yunan yardımı, Kıbrıs-Rum kesimi yardımı çok abartmalı.

Ailemiz zorbela idare eden bir emekçi ailesiydi

- Dindar bir insan mısınız? Allah'a inanır mısınız?

- Şimdi, Allah, dindarlık, materyalizm, bunlar kavramlardır. Açıklanmaya ihtiyacı var bu kavramların. Türkiye ne kadar islam? Türkiye'nin islamlığını anlattım biraz.

- Mesela namaz kılıyor musunuz?

- Yok.

- Gençliğinizde namaz kılan bir insansınız ama?

- Az çok ilkokul sıralarında, o dönemde var. Yani her Kürdistan köylüsünde dini duygular, ilk düşünsel-inanç süreci olarak geliştirilir. Her toplumda "biraz iyi çocuk olma" denen böyle bir süreç var. Benim de böyle bir dönemim var. Dini bilinç, o zaman bir inançtır, çevrede kendine hakim olmaya, insan olmaya bir örnek teşkil ettiği içindir.

- Bugün tanrıya inanıyor musunuz siz?

- Şimdi buna gerçekçi cevap veriyorum. Tanrıdan da öteye, meselelerin temel kavramlarına ilişkin açıklık varsa, bu uygulama anlaşılabilir olur. Şimdi ben, bilimsel felsefeye ulaşmış biriyim. Bilgilerin sonuçlarını derleme anlamında bir bilinç felsefesi vardır. Ona bağlıyım. Yani ona inanırım.

- Nasıl bir aileden geldiniz? Çocukluğunuzun bir kesitini kısaca anlatır mısınız? Yani hangi çevreden geldiğinizi vb.

- Ailenin en önemli özelliği, son derece otoritesinin kırılmış ol-

ması, büyük ve anlamsız çelişkilerin var olmasıydı. Siz şimdi bazen röportaj yapıyorsunuz, ne anlatıyorlar? Gazeteye manşet...

- **Haa, onu soracaktım.**

- Birisi daha bahsetti de. Gerçekten bana sormalısınız. Kendimi bildim bileli aile içinde kavga, şiddetli huzursuzluk var. Bu önemli. Ailede katı baba otoritesi fazla gelişme imkanını bulamadı. Annemin kavgacılığı, otorite tanımama durumu fazlaydı ve babamı geriletliyordu. Silik bir duruma getirmişti. Yani o da dirayet gösteremiyordu. Sanıyorum ki, bu çelişkilerden etkilenme ve yararlanma şeyim biraz oradan geliyor. İkisi birbirini dengelemeye çalışıyordu ve hatta kısmen bir denge unsuru olarak bize yaklaşma durumları vardı. Yani üçüncü bir kuvvet olarak...

- **Sizi yanlarına mı almak istiyorlardı?**

- Yani hak verdirme. Buna yönelik benim bir yaklaşımım vardı. Zaman zaman babamın dirayetsizliğinden, anamın da ortama denk gelmeyen ve aile reisini bile yerle bir eden, bağırıp çağıran, onu hiçe sayan tutumundan hoşlanmıyordum. Ve sanıyorum orada çok böyle çözülmüş bir aileyi...

- **Kaç kardeşsiniz? Nerede doğmuşlar?**

- Yedi kardeşiz. Urfa-Halfeti, Ömerli köyü.

- **Bugün annenizin demeçlerini nasıl karşılıyorsunuz?**

- Onlar tutarsızdır. Sanmıyorum öyle demeçler versin. O şeyleri öyle kim yapıyorsa artık. Zaten aile tam o zamandan beri...

- **Ne zaman terkettiniz? Yani ne zamandan beri görmüyorsunuz?**

- Zaten ilkokulu okuduğum köy, Türkçe konuşulan ve eski Ermenilerin kaldığı yerd. Fakat Ermeniler göçertilmiş, kalmamış, sonradan islamlaşmış ve Türkleşmişler. Beş yıl o köyde okudum. Her gün bir saat git, bir saat gel. Tam beş yıl böyle. Dedim ya, orada 3-4 Türk, 3-4 de Kürt köyü var. Erkenden bir kimlik sorunu çıktı.

- **Ne zaman çıktı?**

- İlkokuldan itibaren. Türk köyü diyorum, Türkçe konuşuyorlar. Bizde de Kürtçe konuşuluyor. Aileye o zamandan beri, "biz neyiz, Kürt nedir, Türk nedir?" diye soruyoruz. Türk dili var, okulda Türkçe okuyor ve öğreniyoruz. Fakat Kürtler kimdir? Bu soruyu uzun

zamandan beri düşünüyorum. Yine o yıllarda bile öğretmenler, kesin sen kazanırsın, diyorlardı. Halen belki hayattadır, benim bir hocam vardı, Çorumluydu. Hala ismi ezberimde.

- **Mehmet Meydantaş.**

- Evet. Şimdi emeklidir. Sonradan duyduğuma göre, “iyi yapmadı” biçiminde bir şeyler söylemiş. Ama.

- **Kardeşleriniz hiç sizin gibi hareket ettiler mi? Yoksa...**

- Bir kardeşim hareketin saflarındadır. İsmi Osman. Diğerleri... biri tam bir köylüdür, bir zavallıdır...

- **Babanız ne iş yapıyordu?**

- Çiftçiydi.

- **Yani nasıl bir aileydiniz? Orta halli, fakir...**

- Şunu söyleyeyim: Mesela ben ortaokul sıralarındayken birkaç yıl Adana'da ırgatlık yaptık, pamuk topladık. Ama tarlalarımız da vardı. Kendi tarlalarında çalışan, zorbela idare eden bir emekçi aile.

- **Babanız ne zaman vefat etti?**

- 1976'da.

- **Ortaokulu nerede okudunuz?**

- Nizip'te.

- **Liseyi?**

- Ankara'da.

- **Ne zamandan beri ailenizi görmediniz?**

- Köklü ayrılışım, Nizip'e gidişimle oluyor. Yani 13 yaşından sonra.

- **Tam doğum tarihiniz nedir?**

- Bir düzeltme vardır. 1947'den 1949'a yaptırılmış. Nüfusta önce 1947 yazılıdır, sonra 1949. Sanıyorum, okul için yapılmış bu.

- **Kesin günü nedir?**

- Liseye kaydolmak için tashih gerekiyordu. Yaş küçülttük. Kesin doğum tarihim 1948 olabilir.

- **Öyle, yani bilmiyorsunuz kesin tarihi?**

- 1947-48-49...

- **Hiç unutmadığımız çocukluk anınız var mı?**

- Mesela kavgacılık. Köy yerinde kavgada var. Kavgada ana tarafımız bizi kesin şeye itiyordu. Yani “kim size tokat vurmuşsa, sen de

mutlaka intikamını alacaksın. Almazsan ekmek yok.”

- ...

- Kesin, hep hesap alınıyordu. Kesin hep öyle. Bize zor gelmesi ne rağmen, öyle yapmazsan iddia etmeyeceksin.

- **Kavgacı mıydınız?**

- Değildim. Fakat o baskı da vardı. “Sen fazla ailenin namusunu düşünmüyorsun, dayak yiyorsun, karşılık vermiyorsun” diyorlardı. Sürekli böyle bir şey yaratıyorlardı: “Böyle evlat olmaz.” Kesin beni köy yerinde kavgaya hazırlama olayı vardı. “Namusunu kurtaracaksın, düşmanlarımız var, büyürsen kesin onları çevireceksin” deniyordu. Bende bu, baştan beri büyük bir endişe yarattı. Şimdi beni, mutlaka intikam almaya hazırlıyorlardı. Ben, “nasıl yapacağım” diyordum. Çekingen olarak bir kavgaya giriyordum, tehlikeli, kafa-göz kırılıyordu. Hala hatırlıyorum, bazen nasıl taş yediğimi. “Daha büyük kavgalara ben nasıl gireceğim?” Daha çocukken...

- **Hiç silah atmadınız mı? Taşmadınız mı?**

- Yok.

- **Hiç taşmadınız mı?**

- Yok.

- **Nedir, sizce silah kötü bir şey mi?**

- Silaha bu kadar değer vermedim. Bu silahla işlerin halledileceğine baştan beri fazla inanmadım.

- **Hala inanamıyor musunuz?**

- Dedim ya, kendim elimi fazla bulaştırmamışım. Bir teknik olarak...

- **Kullanıyorsunuz.**

- Bir tekniktir, bazı işler için başvurulabilir. Onu temel çözümlenici görmek ayrıdır. Derler ya, Kürtler silaha sevdalidir, böyle taparlar, şöyle taparlar, hatta her şeyleri silahtır. Yani bu tip kavramlar vardır. Tabii bunlar benim düşünceme uymuyor. Benim çocukken eğilimim, daha çok yüce inançtaydı. Mesela, islamlık nasıl doğdu? Hz. Ali nasıl cenk etti? O zaman Kuran'ın ayetlerini epeyce ezberledim. 33. sureye kadar ezberlediğimi hatırlıyorum.

- **Hala hatırlıyor musunuz?**

- Hiçbir tanesini hatırlamıyorum, unuttum. Giderek böyle bu din

konusunda geliştik. Yücelme olayına girdik. Hatırlıyorum bir anımı: Köy imamı derdi, “Sen bu hızla devam edersen bu işe, uçarsın.” Hala hatırımdadır.

- **Uçmuş sayılırsınız, ama başka taraftan.**

- Başka bir biçimde. İlginç! Dedim ya, öğretmenlerin benim üzerimdeki etkisi çoktu. İsabetli mi, anlamlı mı? O söz hala aklımda. Bir işe yapışırken tam yapışsın.

- **Şimdi size bakıyorum da, ortaya çıkan görüntü, fanatik bir Kürtçü olmadığınızdır. Çocukluğunuzda olsun, okulda olsun.**

- Yok, alakası yok.

- **Yani...**

- Ben, fanatik olmak şurada kalsın, Kürtlerin Kürt olduğu kadar Kürt kabul edilmesinin gereğine inanıyordum. Bir de hakikat olarak değer veriyorum. Kesinlikle Kürtlüğe bir üstünlük, kendine sevda lanma yoktur. Yani Kürtler Kürt olduğu kadar bir gerçektir. Şunu da söyleyebilirim: Yani bir gerçeğe saygılı olunduğu kadar buna da saygılı olunmalıdır. Bir defa gerçeğe saygı olmalıdır. Kürtler de bir gerçek olduğuna göre, ona da saygılı olunmalıdır. Sınırı budur. Bunda hakikate bağlı olma durumu çok. Bizim o zamanki en büyük arayışlarımızdan biri de, hakikat aşkı diye geliştirilen kavramlardı. Hakikat aşkı! İşte dönemin en güzide olguları neyse, o hakikattir. O zaman toplum içinde en yüce olay dindi. Sonra okuma olayı çıktı. Yükselmenin merdivenleriydi, biz de gittik okula. Bir öğretmen vardı, basit bir öğretmen, tanıyordu bizi. Bizi evine, hatta kendi kahvaltısına davet ediyordu. Biraz yumurta, yoğurt götürüyorduk. Halen hatırlıyorum, ona sitille birkaç defa yoğurt götürdüm. Tabii öğretmen memnun oluyordu. Halen de tanır ve bu anısıyla bilir. Yani adım yayıldığı için değil de, bu anı nedeniyle unutmaz.

- **Orta ve lise döneminde veya herhangi bir dönemde bugünkü konunuza gelebileceğinizi hiç düşündünüz mü?**

- Çok garip birtakım şeylerin ortaya çıktığını hatırlıyorum. Kendi oyun arkadaşlarıma öyle roller dağıtıyordum. Mesela bu rolde, komutanları ve benzeri şeyleriyle bir Türk askerlik sistemi var ya, onun senaryosunu biraz geliştiriyordum. Sen hava kuvvetlerindesin, sen bilmem kara kuvvetlerindesin, işte böyle şeyler...

- **Genelkurmay başkanı mı oldunuz?**

- Bilmiyorum, öyle bir ayırım yaptık.

- **Hangi yaşlarda?**

- Çok genç. İlkokul dönemlerinde.

- **Yani bir liderlik yeriniz mi vardı?**

- Böyle bir rol dağıtma yoluna gitmişiz. Fakat ilkokul çağları, sayıyorum o kadar ileri bir şey değil. Yalnız sonradan bu gelişti, ortaokuldan sonra bu askerlik aşkı gelişti. Askeri liseye gitmek şiddetli bir tutku haline geldi.

- **Niye gidemediniz?**

- Temel tercihim ona doğru yöneldi. İşte bu yaş meselesi çıktı. Hatta tashih olduğu için kabul edilmedi. Biraz daha küçük olsaydım, gitme ihtimalim vardı. Ve çok öfke duydum, niye yaşım tutmuyor diye. Şimdi onda bazı şeyleri görüyordum. Asker bana çekici geldi. Şiddetli bir istekti bu. İşte onun yerine, daha sonra Türkiye'nin büyük kent isteği oldu. Büyük kent çekiciydi, meslek okulunun anlamını bilemiyordum o zaman. Oraya gidişte Ankara olma payı herhalde rol oynadı.

- **Yani her şeyi Ankara değiştirdi.**

- Yani o okulu tercih etmemde Ankara'nın payı var. Okulun Ankara'da olmasının payı var. Önemli tabii. Yani Ankara gerçeğiyle tanışmamız çok önemliydi. Bir anım var yine. Öğretmenlerden bir tanesiyle ilk defa otobüste karşılaşmamız oldu. O da Ankara'ya gidiyor, hem de ilk defa...

- **İsterseniz konuyu biraz çeşitlendirelim. Siz evli misiniz?**

- Bu soruyu böyle sormak değil de, bu mevcut durumu nasıl değerlendiriyorsunuz diye sorulabilir. Çünkü basında yazılıyor, bilmem kavga ediliyor vs. diye. Benim bu deneyimimde, evli misin değil misinden ziyade bir olay yaşandı. Bu olayın içinde kesin siyasal ve sınıfsal olguların etkileri var.

- **Hayır, sizin ağzınızı arama gibi filan değil. Yaşamınızın açıklık kazanması için sordum.**

- Yani ben, bir bayanla ilişki durumunda, kesinlikle onun tüm bir dünyası vardır diye düşünürüm. Onun bu dünyasıyla veya beklentileriyle kendi dünyam arasında bir yığın şey ortaya çıkar. Yani böyle

ilişkiler içinde güçlü erkek olmak ereği çıkar. Hani derler ya, her güçlü erkeğin arkasında nasıl böyle kadın vardır. Ben hep tersini düşünürüm. Bu bana bir zayıflığı hatırlatır. Böyle erkeği erkek olarak kabul etmem.

- Yani öyle bir kadın ihtiyacınız yok.

- Şimdi bir kadına dayanan bir erkek olayını ben kendime yakıştırmam. Burada kadının da erkeğin de düşkünlüğünü görüyorum. Bunda da muazzam bir eşitsizlik, seviyesizlik görüyorum. Kadın niye arkadan bir erkeği yönetsin de kendisi önde olmasın? Niye hep arkada ona hizmetçilik yapıyor? Bunu fazla itibarlı göremem. Bir erkek niye bunu kabul ediyor, böyle düşünce bir ilişkiye dayanarak kendisini yükseltmek istiyor? Onun için ilişkilerde saygınlığa ve eşitliğe ulaşmak istiyoruz. Büyük bir problem tabii. Bu konuda ya tam ulaşırsınız, ya ulaşamayız. Fakat böyle bir durum var. Yine de örgüte epey kadın çekiyoruz. Epey ilgi konusu oluyor, var epeyce. Kürdistan'da hiç kimsenin başaramadığı kadar kadın da çekiyoruz.

Biliyorsunuz, bu temelde tarihte sultanlık, hanedanlık kurulmuştur. Peygamberin onbir tane eşi, bir o kadar da cariyesi vardır. Şimdi önemlidir bu. Bir iktidara gelme olayı, kadın konusunda sınırsız bir güce yol açıyor. Hatta sanıyorum o Mervani Kürt Devleti'nde bir emir vardır, 365 tane karısı var. Şimdi bunlar, bir iktidar olayının üstten veya güçten kaynaklanan baskıcı bir oluşumdur. Bunlar çözüm değildir. Güç sahibi olmuştur, ardından bunu böyle kesinleştirmiştir. Batı bu konuda daha değişik bir yerededir. O da daha değişik bir biçimde...

- Evet ama ne olursa olsun yine de...

- Ama bak, kadın hakları sorunu, bilmem şu bu deniliyor, değil mi? Halen canlı bir sorun bu. Sorunun mevcudiyeti işte böyledir. Benim yaşamımda ciddi bir problem oldu.

- Çocuğunuz var mı?

- Yok. Ben bu tip şeyler içine girmedim. Yani bu nedenle öyle durumlar içine girmeyi de gerekli görmedim.

- Hayır, yani bir çocuk sahibi olmak o kadar kötü bir şey değil.

- Değildir. "Kötüdür" demiyorum. Mesela siz çocuk diyorsunuz

da, benim aklıma Şu geldi: Arkadaşlara hep, bizim toplulukta en büyük adam ve en büyük evlatlar olabilir, diyorum. Bir Şey daha diyorum. Ben sizin çocuk yetiŐtirmenizi hor görmüyorum, kesin böyle bir Şeyim yok, fakat kendisi bir çocuk durumunda olan bir halkı bytmek gerçekten daha ciddi, daha gerçekçi ve daha büyük bir Şey olur.

- Yani siz, çocuk gibi gördünüz bu halkı...

- Bana insanlar haddinden fazla çocuk gibi geliyor. Çocukların çocuk doğurması da biraz bana basit geliyor. Yani dedim ya, sahici düzeyde çocuk bytmek biraz büyük mesele. Fakat bizdeki basit geliyor.

- Genliğinizde de hep böyle miydiniz?

- Kesinlikle o zaman da hep böyleydim. Mesela o zaman anama söylediğim bir söz vardı. Daha on yaŐımda ya vardım ya yoktum. İkiye bir Şöyle diyordu: “Biz seni büyüttük, seni Şöyle besledik” vs. Yani o temelde kontrol kurmak istiyordu, analık haklarından dem vurarak. Hala hatırlıyorum, o zaman anama Şunu dedim: “Bak tavuğu görüyor musun, civcivi önce geliyor, tavuk lavaboyu karıŐtırıyor, ona su iiriyor, tane yediriyor.” Şunun için söylüyorum: Yani bu konuda da o zamandan tepkim vardı. Bana “zerinde hakkım, hukukum, egemenliğim var” olayını dayatmak istiyordu. Bundan hoşlanmıyordum. “Filankesin yiğit oğlu, filankesin hayırlı oğlu” lafları da hoşuma gitmiyordu. Çünkü o zaman herkes bu tip Şeyler söylüyordu ve bunlar bana hep basit geldi. Bu tür Őeylerden sıkılıyorum ve kaçmak istiyorum. Ama aynı zamanda da diyorum ki, burada iyi bir evlat olmaya da çalışıyoruz.

- Hayır, benim üstünde durduğum nokta, hani insan dediğiniz zaman kadın bir unsurdur, yani bunu birlikte yapamazsa...

- Biliyorum. Bu tür Şeyleri biliyorum ben. Siz, Türk Harp Okulunun da da özellikle o sürecin nasıl yaŐandıđına kitabınızda yer vermiŐsiniz. “Emret Komutanım”da, değil mi?

- Evet.

- Kadın onların yaŐamında bayağı önemli bir olay oluyor. Siz orada zme daha tam olarak gidebilirdiniz. Onların kadın anlayışları, kadın arayışları zerine...

- Peki bunun dışında, mesela çiçek sevginiz var mı? Kuş sevginiz var mı? Hobiniz var mı? Mesela boş zamanınızda çiçek yetiştirir misiniz? Nedir bu şeyleriniz?

- Hobi değil de, o kuş...

- **Tutkunluğunuz mu var?**

- Tabii, mesela bazı kuşları...

- **Kuş tutar mıydınız?**

- Küçükken en iyi kuş tutan bendim.

- **Saklayıp yetiştirmek için?**

- Hayır hayır, dağda tuzaklar kurardık.

- **Haa, vuruyordunuz.**

- Etini yerdik. Ben o zaman epey tuzak kurdum ve çok güzel cebimi dolduruyordum.

- **Ben daha çok o sevgiden...**

- Sevgiden daha çok, o güvercinler vardı, epey güvercin beslemek istiyorduk. Hatta bu konuda çok da kindardık. Güvercin hayırlı olmadığı zaman onlarla bile epey kavga eder bir durumum vardı. Güvercinle kavga edilir mi? Mesela ben ettim.

- **Yani zaten sizin kendi kendinizle olan kavganız, daha sonra güvercinlerle devam ediyor.**

- Güvercinle kavgam vardı. Sanırım bizim güvercin gidip başka bir evin güverciniyle eşleşti mi ne yaptı, iyi hatırlayamıyorum. Gittim onu tuttum, yoldum, kanatlarını çırılçıplak yaptım. Güvercinin hatasını bile affetmedim.

- **Çok pozitif bir insansınız. Size ait olan şeyin sizde kalmasını daha iyi görüyorsunuz, paylaşmak istemiyorsunuz.**

- Hayır, bana göre güvercin orada iyi hareket etmedi.

- **Her iyi hareket etmeyeni yoluvar musunuz?**

- Hayır. Ama öyle yaptım, öyle bir kolayı vardı. Bir de köpeğimiz vardı. O zaman evde hepimiz değer verir, iyi beslerdik. Bir baktım ki, başkasının bağımlılığı içindedir. Hayret ettim. Bu köpek gidip beni aldattı diye. Yani bir şeyler alır, yer içer, ondan sonra fırt!.. Bu ise benim en illet olduğum şey. Halen hatırımda, baktım komşumun evine gitti, öyle bir gizlendim, “yahu buna bu kadar baktık, o kadar değer verdik, fakat kendisi bu ilgimizi o kadar kötü-

ye kullandı” diye düşünüyordum. Tabii kapıdan çıkarken iyi bir vurdum. Bu konuda söylemek istediğim şey budur.

- **Vurulur mu?**

- Taş vururdum, sadakatsizlik yapınca. Halen hatırımda, bunu belirtebilirim.

- **Sadakatsizliğe gelemiyorsunuz?**

- Hayır, gelemiyorum. Çok zorlanıyorum.

- **Bu konuda hoşgörünüz yok.**

- Yok. Sadakatsiz biri oldu mu, bitmiş demektir.

Devlet affetse de biz affetmeyiz

- **Şimdi bir başka konuya geçelim. Siz buradan hiç çıktınız mı? Yani 1979'dan bu yana bölgeden ayrıldınız mı?**

- Yer değişikliği yapıldı.

- **Yani ülke değişikliği yapar mısınız? Hani Suriye, Lübnan, İran, Irak'tan bahsettiniz. Ben bunu bölge olarak ele alıyorum. Bunun dışında ne bileyim Libya'ya gittiniz mi? Bir Avrupa'ya çıktınız mı?**

- Tabii tabii.

- **Avrupa'ya çıktınız mı?**

- Az, fazla değil. Onu da istedim, ama işte dediğim gibi olmadı. Şunu da belirtebilirim: Doğu'ya da Batı'ya da gidebilirdim. Bu durumda fazla engel yoktu. Ama dediğim gibi olmuyor, dolaylı yol da bana ters geliyor. Hatta böyle imkan da tanıyabilirler: Git, fazla ses etmiyoruz.

- **Hiç Avrupa'ya çıkmadınız mı?**

- Eskiden bir denemem oldu.

- **Almanya'ya mı gittiniz?**

- O yerlere, bazen iki tarafa, diğerlerine de. İşte böyle bir dirsek teması yaptık. Fakat...

- **Bir şeyler yaparlar diye hiç korktunuz mu?**

- Gerçekten çekindim, hayret! Hatta durumum kritikti, böyle bir yakalanma durumu bile çıkabilirdi.

- **Ne pasaportuyla gittiniz?**

- Türkiye pasaportu.
- **Türkiye pasaportu?**
- Bir skandal olur diye bayağı çekiniyordum.
- **Kendi adınızla mı gittiniz?**
- Yok.
- **Sahte pasaportla mı gittiniz?**
- Sahte değil de, birisinin yerine ben kullanıyordum.
- **Şey oldu mu? Hani bir polis gümrüğünden veyahut şeyden geçerken...**
- Yok, olmadı.
- **Kısa mı kaldınız?**
- Evet, çok kısa kaldım. Bir...
- **Bir kongreye gittiniz diyebiliyorum. Yani kongre değil de, bir toplantı.**
- Fazla olmadı. Dediğim gibi, böyle geniş olmadı. Yalnız istesem gitme imkanlarım var. Hem Doğu ülkelerine, hem de Batı ülkelerine gitme durumu için bir engel yok.
- **Hayır, Batı'da insan rahatsız olabilir değil mi? Batı ülkelere çıkışta rahatsız olabilir.**
- Batı ister. Örneğin bir Fransa, bu konuda uygun bile görülebilirdi.
- **En uygun sizce Fransa mı, yoksa İsveç falan mı?**
- Yok, İsveç bu işlerin üzerine gidemedi, epey ucuz politika yapmak istedi. Gidilebilir, bir Fransa, Avusturya, Almanya...
- **Yani bir sakıncası yoksa. Merak ettiğim için soruyorum.**
- Yok.
- **Hakikaten Almanya mıydı?**
- Evet. Almanya polisi bir şey diyor mu?
- **Hiç bilmiyorum. Yani bunu bilmiyorum, herhangi bir şekilde birisi böyle oldu mu? Merakımdan bir şeyler soruyorum.**
- Öyle. Artık nasıl olmuşsa durum böyledir.
- **Hayır, çünkü o zormuş.**
- Riskli.
- **Yani şöyle düşünüyorum da, çıktığınız zaman epey bir risk alma durumu olmuyor mu?**

- Öyle. Fakat atlattık.
- **Yakalanabilir miydiniz?**
- Donanımsızdım, olabilirdi.
- **Tek başınıza mı gittiniz?**
- Hemen hemen.
- **Hangi yıldız?**
- Tarih şöyle dursun. Gittim ama, çekindim yalnız. Fakat çekindiğimiz başımıza gelmedi.
- **Kaç gün kaldınız?**
- Az kaldım.
- **Yani bir hafta filan mı?**
- Sınırlı, yani az bir zaman kaldım. Tabii şunu biliyorsunuz: Yani Berlin üzerinden doğu-batı geçişleri öyle çok rahat yapılıyor, değil mi?
- **Haklısın.**
- Yani sık sık oradan oraya geç! Bu şeyler o kadar zor değildir.
- **Türkiye'ye hiç gittiniz mi?**
- Sence gitmiş olabilir miyim?
- **Yani imkanınız var.**
- Fakat Türkiye'de benim rolümü oynayabilecek çok müdahale imkanı var. İstedğim gibi bizzat tedbirimi alıyorum. Benim aktivitemi temsil edebilecek müdahaleler çoktur.
- **Ama hiç gitmediniz?**
- Yok.
- **Şey için bunu söylüyorsunuz. Yani bildiğinizi söylemek istemiyorsunuz.**
- Yok yok, ben öyle ucuz şey yapmak istemem.
- **Yani gitmedim diyorsunuz?**
- Evet.
- **Çünkü, zaman zaman Türkiye'ye geldiğinize dair söylentiler çıktı.**
- Evet, öyle diyorlardı. Bazı böyle şeyler düşünülebilir, helikopterle veya başka şeylerle gitmiş olabilirdik. Bazı güçler böyle tahmin ediyordu. Bu adam kayboldu, acaba nerede? Öyle tahminler, beklentiler vardı. Fakat söyledikleri gerçek değildi.

- **Gitmek ister misiniz?**

- Nasıl?

- **Yani Türkiye'ye?**

- Çok gizli yollardan gidilebilirdi de, herhalde Haydar Kutlu gibi olmazdı. Sizce nasıl bir gidiş olmalıydı? Hava indirme hareketi mi? Gerçekten onun üstüne, “bu anlamda yüzyılımızın en büyük davası” dediler. Yüzyılımızın davası değil de, o indirme hareketi, herhalde yüzyılımızın en ilginç hareketi olabilir. Bir komünist parti sekreterinin böyle bir emrivakiyle iniş yapması örneği var mıdır?

- **Yani Türkiye'ye o şekilde bazı şeyleri kabul ettiremeyeceklerini bilmeleri gerekirdi.**

- Peki niye bu seviyesizlik yapıldı? Ben bunları size soracağım. Karşındaki iktidar nasıldır? Yani bunu bilmek gerekir. Aslında çok büyük korku yarattı, onun bu işine çok öfkem vardı.

- **Neden bu işe kızdınız?**

- Birçok şeyle, değerle oynama var. Çok hayasız, onursuz, seviyesiz bir durum var. Bir de, bırak komünizmi, sosyalizmi, bir aydın onuruyla bile bağdaşmayacak birçok olumsuzluğu var. Çok saygısız. Biz, giriş olarak onu değerlendirdik.

- **Siz TKP'ye çok tepki gösteriyorsunuz, niye? TKP zamanında size destek vermedi mi?**

- Yok. Baştan itibaren çok şiddetli bir çekişme vardı.

- **Niye?**

- Bizim sosyalist blok değerlendirmemiz ve direniş tarzımız onunla çok farklıdır.

- **Niye? Anlayışınızdan mı ileri geliyor?**

- Biz açıkça söyledik: Altmış yıllık TKP prensibini çok sorumlu tutarız.

- **Onu nereden sorumlu görüyorsunuz?**

- Hemen hemen tümüyle TC'nin şekillenmesinden sorumlu tutarız. Demokrasinin...

- **İşbirlikçi olarak mı görüyorsunuz?**

- Yalnız o değil. Yalnız TC'nin işbirlikçiliği biçiminde değil. Yine yalnız dış güçlerin sorumlusu bir grup değil. O, çok sorumsuz bir gruptur.

- **Hani bir taraftan da siz komünist ideolojiyi benimsemiş bir insansınız?**

- Bunun TKP'yle ne alakası var?

- **Ben, işte bunu şey yapmaya çalışıyorum. Yani onlar da bir TKP, yani orda...**

- Bir defa TKP, 1970'lerin direnişçilerine bir saldırıdır. O yıllardaki gelişmeye karşı son derece saldırgandır ve küfür de eder. Bizim de o gençlerin direnişine büyük saygımız var. Bizim için her birisi birer kahraman anlamına gelen bu değerleri, kalkıp da “goşist, provokatör” gibi kelimelerle nitelendirmeleri, onları baştan anlamamıza yol açmıştır.

- **Acaba neden böyle söylüyorlar? Kendi hegemonyalarında tutmak için mi?**

- Bu çok barizdir.

- **Kendileri ön planda...**

- Aslında onların yaptığı, bir eylemi geliştirmek ve ona yiğitçe önderlik etmek değil, var olan bir direniş odağına önce sızmak, sonra da ele geçirmektir. Daha sonra da basit amaçları uğruna harcamaktır. Bu konuda daha çok şeyler söylenebilir, daha sert mücadeleler söz konusu olabilir. TKP'ye dayalı hesaplar kaç defa bizi iflas ettirdi. TKP teslim olmaya giderken, “Biz PKK'ye karşıyız” diye resmen demeç veriyor. Şimdi karşı olsun. Bununla sözümona TC'ye, bilmem şuraya buraya şirin gözükecek. Ona göre, bizim üzerimizde her türlü oyunu oynamak iyi bir politikacılıktır. Evet oynasın! Bu konuda çok vahim şeyler var. Bu sahaya uzak olmalarına rağmen, yine de bir sürü olumsuzlukları vardır. Haklı olarak ben ileride bu konuları daha da açacağım. Şimdi biraz açtık. Yani örgütü bölüp parçalamaya kadar her şeyi yapıyor, hem de en ufak bir saygı duymadan. Şimdi bir adam bununla ne kazanır? Benim harcadığım emek, bugün Kürdistan halkının, milyonların dostluğuyla sonuçlanır, değil mi? Yani insanlar seviyorlar ve her şeylerini veriyorlar. O ise, buna hiç metelik kadar bile değer biçmeden, her türlü saldırı ve dağıtma yetkisini kendinde görüyor. Peki biz bunun karşısında ne yapacağız? “Solun tek temsilcisi benim, ben gidip pazarlığa oturacağım; işte ben bunun tekeline sahip olduğum için hak-

lıyım, ben icazet almışım” diyor. Şimdi bunlar nereden çıkıyor? Yani sana bu icazeti kim vermiş? Niçin vermiş?

- **Şimdi siz şu söylediklerinizle, bir yerde Moskova ile olan ilişkilerinizi de aynı kefeye koyma durumuna düşüyorsunuz.**

- Zaten temelde bu yüzdendir, biliyorum. Ama o ilişkilerde biz çok ilkeli davrandık ve bunda kararlıyız.

- **Moskova sizi desteklemedi mi? Moskova'ya karşı çok sert demeçleriniz oldu.**

- Evet, rahatsız etti onları.

- **Niçin?**

- Kolay kolay kabul edemeyeceğimiz bazı olaylar var.

- **Mesela?**

- Hareketi etkisiz duruma getirme çabaları vardı.

- **Moskova'nın mı?**

- Yani direkt olmasa da, en azından orada sert bir tavır koyamadığı için, en azından olumsuzlukları önlemede üzerine düşeni yapmadığı için sorumlu görüyoruz.

- **Moskova size destek vermiyor mu?**

- Hayır.

- **Hiç mi?**

- Desteği, bölge üzerindeki etkinliğidir. Örneğin burayı da kendi tekniğiyle savunur. Ama bu savunma nasıldır? Karşılıklı anlaşmalar temelindedir. Buradaki desteği bir tek budur.

- **Siz neyi kastediyorsunuz?**

- Yani objektif konumundan bahsediyorum. Nasıl ki Türk ulusal kurtuluş savaşı onların o zamanki konumundan objektif olarak faydalandı, Sovyet etkisi o zaman Türk ulusal kurtuluş savaşına bir şeyler verdi. Bu, en azından o günkü koşullarda bir dengeydi ve Türkiye onu değerlendirdi. Buradaki de benzerdir, ancak tabii o kadar güçlü değildir.

- **Yani Sovyetler Birliği size bir tek maddi ve manevi destek vermedi mi?**

- Yok, almadık. O konuda herhalde CIA'nın çok yanlış hesabı var. “PKK bu savaşı nasıl yürütüyor” diyor, değil mi?

- **Evet. PKK'nin bu savaşı nasıl yürüttüğünü düşünen insan**

hep ona yorumluyor. Bir yerde belirli bir destek alması gerekiyor ki mücadeleyi götürebilsin. Fakat siz diyorsunuz ki, mesela hiçbir Sovyet yetkilisiyle bir temasımız olmadı.

- Filistinlilerin arasındayken bazı adamları, ziyaretçileri geliyordu, o kadar. Kesinlikle böyle Sovyetler'in PKK ile, "biz geldik size destek olmaya, size böyle yardımcı olmaya" biçiminde bir ilişkisi olmadı.

- Temasınız dahi olmadı mı?

- Çok silik bir temas, yani böyle dolaylı yollardan bir temas. Tercih etmedim, gitmedim.

- Mesela kongrede, ben de oradaydım. Kırkıncı yıldönüm kongresinde sizden bir temsilci yoktu.

- Öyle. Yoktu tabii. Yani gitmedik.

- Peki, neyiniz onlardan ayrılıyor?

- Herhalde temsilcimiz vardı. O zaman 16 Kasım'da gitmişlerdi, değil mi? Tenezzül bile etmedik.

- Peki, bu Sovyetler Birliği'nden nereden ayrılıyorsunuz?

- Büyük oranda bu TKP meselesinden kaynaklanıyor. Tabii TKP de kendi başına ortaya çıkmış bir olay değildir. Biz, TKP'nin böyle Türkiye'ye gidip teslim olmasını öyle yenilir bir hareket olarak görmüyoruz. Onun içinde her türlü kendi başına buyruk uzlaşma, teslim olma, sınırsız düşkünlük vardır. Biz, o tutuma karşı ileride hesap soracağız. Devlet affetse de, anlaşsa da, biz affetmeyiz.

- Yani siz diyorsunuz ki, bir yerde ben Kürdüm, sonra komünistim. Sonra sizin o politikanız da?..

- Şimdi önce Kürt sonra komünistlikten de öteye, bizimki daha mütevazı ölçülerdir. Bizim komünist veya Kürt olup olmadığımız değil, en azından genel hatlarda doğru bir emeğimiz, temelde doğru bir çalışmamız var. Biz doğru bir mücadele yürüttük. Haklı ve tüm gücümüzle kendimizi verdiğimiz bir çabamız var. Önce bu çabaya saygı göstermek gerekir.

- Sovyetler bu saygıyı göstermiyor mu?

- Yok. Biz onu görmedik veya farketmedik.

- Kırgınlığınız daha çok bundan mıydı?

- Daha fazlası da var. Dediğim gibi, TKP'de eğer duyarlılık olsay-

dı, bu kadar seviyesiz üzerimize gelmezdi. Bu kadar insanın emeğini bir çırpıda boşa çıkartacak manevralara girişmezdi. Bir de utanmadan halen şunu söylüyor: “Bilmem Apo nerede, nasıl yaşıyor, militanlar da dağda bilmem nasıl yaşıyorlar.” Şimdi böyle “sahipsiz militanlar” edebiyatı var. Bunlar çok çirkin karalamalardır. Yani bu bizim militanlarımız gerçekten çok doğal insanlardır. Savaşçılarımızın kendileri de bilir ki, benimle onların arasında bir fark yoktur. Militanlar, benim kendilerinden kırk kat daha fazla zorlandığımı iyi bilirler. Ve bütün arkadaşlarımız da, halk da bunu bilir. TKP ise, bu kadar ucuz değerlendirmeleri bir de başkasına yaptırıyor; KUK'a, Pêşeng'e yaptırıyor. Her birisinden bir uşak örgütü oluşturmuş. Şimdi kendisi direkt saldırmıyor. Yani bu meseleyi fazla açmak istemiyorum, ama icazet vermiş olanlara, “saldırın” diyor. Yani ben çok iyi biliyorum ki, onların ağababalığını TKP yapıyor. Bir Pêşeng'in başındadır aynısı. O Pêşeng bu çirkin işin içine şöyle giriyor (tespit etmişiz) taa buradan Avrupa'ya kadar afyon ticaretiyle uğraşiyor.

- **Siz hiç afyon şeyi...**

- Asla. Bir tek gram bile yok. Bizim için bu, insanlığın yüzkarasıdır. Bu konuda bize karşı çok şiddetli bir taarruz var. Halbuki onlar bunu son derece meşru bir kazanç kaynağı olarak görüyorlar. Hem de Kürt hareketi için!

- **Yani bunu, Moskova'nın desteklediği bu gruplar yapıyor diyorsunuz.**

- TKP.

- **TKP'nin desteklediği.**

- Pêşeng, KUK... Geçen gün KUK sekreteri yakalanmıştı, gazetelerde yayınlandı. Mustafa diye biri, İtalya'da 80 kilo uyuşturucuyla yakalanmış. Hakeza bütün merkez bu işin içinde, yakalanmışlar. Sözümüne onlar da kendini...

- **Ki burası afyon trafiğinin merkezi.**

- Burada Pêşeng var. Biz gördük, hudutta İran'a, Van'a adamlarını yerleştirmişler. Tamamıyla bir esrar şebekesi kurulmuş ve bu Kürtçülük adına yapılıyor. Varsa bir örgüt, sanırım içinde önemli oranda Türk polisleri de var, onları da epey doyuruyorlar. Gerçekten böyle bir ticaret mekanizmasını taa Lübnan'a kadar kurmuşlar. Biz bunları

gözlerimizle gördük. KUK, Pêşeng vb. hepsi yapıyor. Şimdi gel de saygı göster! Kürt hareketi adına yapılan bu işlere ben nasıl saygı gösteririm? Çünkü gözlerimle gördüm. Diğer yandansa, bizim bu kadar genç insanlar, gerçekten korkunç bir fedakarlıkla, aç karnına ve ölümüne direnirken, sen bir de onlara saldır! Hem de böyle tatlı bir kâr payı olan ve sözümona kral gibi bir yaşam geliştirirken! Şimdi bunun hesabı belli ki çok ağır olur. Yani ben tutarsam onları, ölmezsem, “siz bu işi nasıl yaptınız?” diyeceğim.

- **Peki ama bir şey yok.**

- Hiç önemli değil.

- **Suriye, İran, Irak yok. Peki bu değirmenin suyu nereden geliyor?**

- Nereden geliyor'u var mı? Biz geçen sene Almanya'da yalnız bir kampanya düzenledik; biliyorsunuz herhalde arkadaşlar ilan ettiler, iki milyon DM'ye yakın para topladılar. Bir kısmını da Almanlar yakalamıştı değil mi? Yani şimdiye kadar “bu bir hırsızlıktır” diye duydunuz mu? Veya işte bir PKK'li şöyle gayrimeşru yakalandı diye? Hakkımızda öyle bir dava yoktur. Burada bir kampanya düzenlenir, bir gece olur, bir bakarsın milyonlarca liralık bağış yapılmış. Buradaki, Libya'daki Kürtler gerçekten çok...

- **Peki, o zaman silahınızı siz kendiniz satın alıyorsunuz.**

- Tabii.

- **Peki bu silah kolay bulunuyor mu?**

- Nasıl yani?

- **Yani parayı yatırdığımızda her yerde var mıdır?**

- Türkiye'de de vardır.

- **Türkiye'de var!**

- Tabii var. Niye bilmiyor musunuz?

- **Hayır. Yani devlet desteği olmadan bu kadar kolay ve bol silah bulunabiliyor mu?**

- Ne demek? 1979'lardaki tüccarları hatırlıyorum, epey silah satın alıyordum.

- **Ne menşei oluyor bunlar? Genellikle Batı mı, Doğu mu?**

- Ne olursa olsun, hiç farketmez.

- **Hiç fark etmez mi?**

- Bugün ticaret de çok. Bu Irak hududunda silah ticareti güçlüdür. Bu hudut ticaretinde bilakis TC'nin parmağı var. Şimdi o kanaldan epey güzel bir ticaret yapıyorlar. Sanki bunu karakollar bilmiyorlar mı? Bunu siz bilmiyor musunuz?

- **İstedığınız zaman bir bazuka, bir havan topu satın alabiliyor musunuz?**

- Yok, bilmiyorum. Fakat onlar da bulunabilir. Hele o İran-Irak sahasında her an çok daha bulunabilir.

Kardeşlik ve dayanışmaya evet, boyun eğdirme kabul edilmez

- **Barzani ve Talabani ile ilişkileriniz önce çok soğuktu. Şimdi bir birleşme mi oldu?**

- Barzani'yle o hava var.

- **Hayır hayır, pardon. Talabani'yle bir anlaşma yaptınız. Fakat onlara daha pek bir sıcak bakış yok galiba.**

- Bu biraz karışık geldi.

- **Diğer örgütlerle ilişkileri bitirelim. Çünkü başka konulara girersek buna tekrar geri dönemeyiz.**

- Daha önce de dostane ilişkiler vardı. 1980'lerde de dostane bir yaklaşım oldu, fakat fazla sürdürülmedi. Onun geliştirmek istediği bir şeyler vardı ve bu nedenle zaten ilişki kurma imkanı da kalktı. Tekrar yurt dışına çıkma imkanına ulaşınca ve kendi anlayışıyla hareketi tekrar direnme durumuna getirince ilişkiler yumuşadı.

- **Onlarda ne görüyordunuz?**

- Anlatırım onları. Irak Kürtleri'nin mücadelesine çok eleştirimiz olmasına rağmen, yine de ilişkileri geliştirmek isteriz. İlişkiler de olur, yani ilişkiler şu veya bu düzeyde olur. Öyle bize üs, silah versinler diye bir derdimiz de yoktur.

- **Yani şöyle ben bakıyorum da bu ilişkilere, acaba siz onlarla birlikte mücadele edecek misiniz? Yani ilişki türü ne olacak? Yoksa herkes kendi işleriyle mi meşgul olacak?**

- Öyle olması gerekiyor.

- **Herkes kendi işleriyle meşgul olacak?**

- Yani dostane bir ilişki olur. Öyle birleşik bir olgu bu aşamada zor olur. Fakat birbirlerine zarar vermeme, birbirlerine saygı temelinde, yine birbirlerini destekleme temelinde...

- **Bir arada barış içinde yaşamak.**

- Özgür çalışmak. İşte bu anlayışlara uyulur.

- **Bir ara Barzani ile epey yakınlaşmanız vardı. Ondan sonra birdenbire bir kopuş oldu.**

- Türkiye devreye girdi. Kürdistan Press miydi neydi, onlar açık görüştü. Kiminle görüştü?

- **Talabani için mi?**

- Yalnız Talabani için değil. Siz demişsiniz ki, bazı Kürt çevreleri hükümetle görüşme ve yakınlaşma istegindeler.

- **Evet.**

- O da diyor, “açıkla sahiplerini, kimdir bunlar?”

- **Bunu görmedim. Şimdi ilk defa duyuyorum.**

- O hangi sayıydı, okumadınız mı?

- **Hayır. Bana söylediler bunu, daha çok Türkiye'deki...**

- Manşet de atmışlar. Yani o iddia ediyor ki, böyle görüşmeler yok. Halbuki var. Görüşmelerin olduğunu değişik değişik anlatırlar. Emin kaynaklardan biliyorum.

- **Yani sizin Barzani'den uzaklaşmanız, Türkiye ile teması nedeniyle mi oldu?**

- Tabii. Biraz bizim üzerimize hesap yapıldı.

- **Yani sizin arkanızdan mı Barzani ilişki kurmaya kalktı?**

- Bizimle ilişkinin bozulması bu temelde başladı. Sanki siz onu bilmiyor musunuz? Bizim yerel aşiretlerle bir uzlaşmaları vardı. Gelenekseldir o da. Biz bu anlaşmaya karşıyız. Karşı çıkışımız, harekete alternatif olarak geliştirilmesi nedeniyle.

- **Kurtulayım sizden yani...**

- Hareket geliyor ve çıkarları epey bozuluyor. Onu görüyorlar. Bir de sanırım orada kendi kontrollerine daha çok önem veriyorlar.

- **Yani sizi kontrollerine mi almak istediler?**

- O tamamen vardı. Böyle “önüne geçelim, halledelim, üstünden el atalım” biçiminde.

- **Onların öncüleri çok şeydir...**

- Botan Kürtleri önce Irak cephesine hizmet ettiler. Onların şöyle bir taktikleri var: “Biz İran, Türkiye ve Suriye ile ilişkiler kuracağız; siz sadece bunu onaylayacaksınız, tabii Türkiye'ye karşı da mücadele etmeyeceksiniz.” Biz bunları kabul etmedik.

- Mesut ile hiç karşılaştınız mı? Yani siyasi olarak tartıştınız mı hiç?

- Yok. O zaman, yani 1985'de bu kadar fazla şeyler yoktu.

- Hangi yıllarda yakınlaşma vardı? Ne zaman koptu?

- 1982'lerde başladı, 1985'de koptu.

- Koptu. Talabani ile o kadar yakınlaşma olmadı mı?

- Oldu. Onunla da 1980'lerde oldu.

- O da mı 1985'lerde koptu?

- Yok. Dedim ya, Irak ile görüşmelere girince doğal olarak koptu. O tecrit durumunu yaşadı.

- Yani siz daha çok Barzani'yle işbirliği mi yaptınız?

- Pratik işler daha çok o sahada yapılıyordu.

- O zaman giriş-çıkışlarınız da onların bölgesinde oluyordu.

- Tabii, onların bölgesinde oluyordu.

- Barzani sizi durdurmaya kalktı mı?

- Çok sert tavırlar da vardı.

- Aranızda çatışma oldu mu?

- Sınırlı. Fakat bir yakalatma oldu.

- Onlar mı yakalattı?

- Birkaç sefer. Sanırım birkaç yaralıyı da Türkiye'ye teslim etmiş olabilirler. Bunu ya kendisi istedi ya da bu konuda Türkiye'nin hoşuna gitme çabaları vardı. Türkiye'ye karşı dürüst davrandıklarını radyolarında propaganda ettiler. Epey iltifat yağdı. Türkiye ile hepsi iyi geçinmek istiyordu. Basına da epey yansıdı bu.

- Anladığım kadarıyla Talabani ve Barzani, “Biz birlikte önce burayı, yani Irak-İran'daki Kürtlerin sorunlarını halledelim, ondan sonra Türkiye'yi halledelim” diyorlar. Siz diyorsunuz, “Biz önce Türkiye'yi halledelim, ondan sonra burayı halledelim.”

- Temelde bizim görüşümüz şu: Coğrafya, nüfus ve sosyal gelişme açısından Türkiye Kürtleri'nin mücadelesi onlara bağlı kılma-

maz. Dayanışma içine girmek istiyorlarsa buyursunlar. Her türlü kardeşlik ve dayanışmaya evet, ama böyle durdurma, boyun eğdirme kabul edilmez.

Sosyalizmi yaratıcı uyguluyoruz

- **Bana politikanızı elcümle anlatabilir misiniz? Yani siz, tamamen bağımsız, bağlantısız bir hareket olarak kalmak mı istiyorsunuz?**

- Çok iyi bir durum tabii.

- **İdeolojiniz komünist ideolojiye oturtulmuş, bağımsız bir akım mı olmak istiyorsunuz?**

- Bir defa Sovyetler'de gerçekleşen reel sosyalizme eleştirilerimiz vardı. Zaten sosyal demokratlara da açık tavrımız vardı. Sosyalizmi yaratıcı uygulamaya çalışıyoruz.

- **Siz, yeni bir sosyalizm mi yaratmaya çalışıyorsunuz?**

- Yani şunu söyleyebiliriz: Biliyorsunuz, bu sosyalizmin bir teorisi vardır, değil mi? O teoriyi al ve ülkeneye uygula! Baştan beri durumumuz budur.

- **Yani gerçek, su katılmamış sosyalizmi uygulasin herkes diyorsunuz.**

- O konuda özenimiz var.

- **Yani Lenin'in olduğu gibi ilkelerini...**

- Lenin nasıl sosyalizmin ilkelerini Rusya koşullarına uyguladıysa, bizim de bunu kendi koşullarımıza adapte etme hakkımız var. Ve kimse bu konuda empoze yapmamalıdır. Yani şu bize doğru gelmiyor: Şimdi bazı güçler, partiler, devletler burada bir ekip hazırlayacaklar, ondan sonra yürü, çalış! Bu, bize, son derece düşkünçe, onur kırıcı bir yaklaşım olarak gelir.

- **Sovyetler Birliği'ni, kendi görüşünüze göre nerede, hangi politikalarda eleştiriyorsunuz?**

- Bu hafta bu konuda kapsamlı bir yazılı değerlendirme çıkacak. Çok yönlü eleştirilerimiz var.

- **Mesela en ana bir-iki maddesini açıklayabilir misiniz?**

- Kapsamlı eleştirilerimiz var. Politikalardan tutalım ülkede oluş-

turulan Sovyet insanının şekillenmesine kadar eleştirilerimiz var.

- Kendinizi bu yelpazede nereye koyuyorsunuz?

- Yani “yeni bir sosyalizm yaratıyoruz” diye bir iddiamız yok. Biz sosyalizmi her zaman şöyle tarif ediyoruz: Sosyalizm, toplumun değişiminin en bilimsel ifadesidir, diyoruz. Yani fizik bilimi, mesela maddeye şöyle uygulanır, şu sonuç alınır. Bu bir bilimdir. Bize göre sosyalizm de toplumsal bir bilimdir. Ve toplumun devrimle değiştirilmesinde en bilimsel ifade oluyor. Bu, emekçi sınıfların çıkarlarını esas alan bir çözümlerdir. Bu temelde ezilen ulusların kurtuluşuna yönelmiş bir öğretilerdir, ideolojilerdir. Biz sosyalizmi “Çin'e bağlı sosyalizm, Sovyetler'e bağlı sosyalizm, Arnavutluk'a bağlı sosyalizm” biçiminde ele almıyoruz. Bu örneklerle saygılıyız. Yani Arnavutlar bir şeyler yapmışlar, Sovyetler bir şeyler yapmışlar, Çinliler bir şeyler yapmışlar. Bunlar iyidir, yalnız sosyalizmin hepsi bunlar değildir. Gerçekleşen sosyalizmden birer parçadır bunlar.

- Siz Kürt sosyalizmini mi?..

- Hayır. Kavram olarak Kürt sosyalizmi veya Çin sosyalizminden ziyade, sosyalist öğretinin ülkelere uygulanma düzeyleri söz konusudur. Çünkü, Sovyetler'in de çok olumlu kavramları var. Çinliler bu temelde ülkelerini bağımsız yapmışlar ve modernleştiriyorlar. Arnavutlar son derece muhafazakar bir sosyalizm türünü ortaya çıkarmışlar. Bunları eleştirdik, ama eleştirilerimizde saygılı da olduk. Şimdi bu başkadır, bir devlete öykünerek onun emirerliğine oynamak başkadır. Burada benim fazla “Kürt ilkesi” diye bir ilkem yoktur. Burada belirleyici olan, gerçekten sosyalizmin ilkelerinin doğru uygulanmasındaki hassasiyettir.

- Yani artık Sovyetler'i belirleyici görmüyorsunuz.

- Sovyetler'in, dolayısıyla Ekim Devrimi'nin sonuçlarını o 70. yıldönümü yazımızda biz koyduk. Bu uzun bir konu. Onu devrimci görüp görmemekten ziyade, Sovyetler'in bugünkü durumuna ilişkin köklü değerlendirmeler yapıyorum. Ekim Devrimi'nin başına neler geldi? Onun mirası tam korunuyor mu? Bunları tartışmak gerekiyor. Biliyorsunuz, bu tartışma Sovyetler'in içinde de vardır. Hem de çok şiddetli herhalde.

- Sovyetler'in durumu ortada. O zaman siz yalnız bir insan

mısınız?

- Bütün bunlar yalnız olduğumuzu ortaya çıkarmıyor.

- **Yani kendinizi yalnız mı hissediyorsunuz?**

- Şöyle bir zenginlik var...

- **Etrafınızdaki insanlardan söz etmiyorum. Yani abdestsiz, namazsız...**

- Hayır hayır, çok iyi kavriyorum. Dinler nasıl ortaya çıkıyor? Felsefe ekolleri nasıl ortaya çıkıyor? Sosyalizm nasıl ortaya çıkıyor? Ve bunlarla insanlar neler yapıyorlar? Şunu diyelim, bu tip ideolojilerin bağınaz taraftarları var, değil mi? İşte şöyle katı dindarlar var, değil mi? İşte Batı felsefesinin gereklerine göre şöyle bir liberalizmi yaşayanlar vardır, bilmem muhafazakarlığı yaşayanlar vardır, değil mi? O felsefenin ahlaklarını da çok yoğun yaşarlar, değil mi? Benzer biçimde Sovyetler'in de kendilerine has bir yaşamları var, değil mi? Şimdi bu da doğaldır yani. Kalkıp da sosyalizmden çoktan koştular demek doğru değil, ama insanlığın bu temel öğretisini onlara indirgemek de iyi değildir. Onlar da bu pratiği yaşıyorlar. Bazı ülkelere yön veriyorlar. Kimisi çok sığ yaşıyor, kimisi daha soluklu yaşıyor. Şimdi çok sığ yaşandı, Sovyetler'deki durum budur.

- **Avrupa'ya nasıl bakıyorsunuz?**

- Sovyetler'in durumuna girdik, biraz daha açalım. Sovyetler'deki bugünkü Gorbaçov çıkışı, gerçekten temelleri olan bir çıkıştır. Yani sadece bir cila değildir. Bana göre de böyle bir çıkış gelişmeliydi. 1980'lere doğru geldiğinde büyük bir tıkanmanın olduğunu kabul etmek gerekiyor. Ben fazla incelemedim, görmedim. Ama o zaman kimisi, "Sovyetler şöyle emperyalisttir, kapitalizme geri dönüş şu kadar yapıldı" diyordu. Bunlara da fazla itibar etmedik. Sosyalist bir kişilik, sosyalist bir insan, bir örgütlenmenin bunlardan farklı gelişmesi gerekir. Bunu da kendi deneyimizden ortaya çıkardık. İşte bu kadar çok gelişmişler, ileri bir aşamayı yaşıyorlar, ama buna rağmen sosyalizmin esin ruhu, eşitlikçiliği, özgürlükçülüğü nerede? Bunlara haddinden fazla Sovyetçi mi diyelim? Yani kendi devlet çıkarlarının müthiş savunucusudurlar. Yani bir ABD'den daha fazla devlet çıkarlarını öne alıyorlar.

- Yani Gorbaçov'un yaklaşımını siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Oraya geleceğim. Yani o dönemlerde Sovyetler çok mesafeyi aşmış, ama kimlerle mesafeyi aşmış? Bir defa çeşitli halk ve uluslarla aralarındaki donuk ilişkiler büyüyor. Yine kendi içinde de öyle değil mi? Tembellik, hatta ayyaşlık gelişmiş, donuk bir toplum ortaya çıkmış değil mi? Çıkmıştır ve gerçekten bu vardır. Gittikçe, sırf Sovyetler'in dış politikasında bir pürüz olmasın diye, birçok doğru devrimci değeri rahatlıkla görmezlikten gelebiliyor, hatta onlara karşı tavır almaya kadar yönelebiliyor. Bütün bunların adına da, son derece akıllı, ölçülmüş, biçilmiş politika deniyor. Tabii bunlar inancı epey sarsar. Şimdi Gorbaçov çıktı, işte “tembellik, donukluk var, demokrasi ve açıklık yoktur, bütün bunları alaşağı etmek gerekir” diyor. Oradan tarihe uzanıyor, “tarihimizde büyük haksızlıklar vardır, bunları da ortaya çıkaracağız” diyor.

- Kabul ediyor musunuz bütün bu söylediklerini, tarihsel temel de dahil?

- Tabii, Sovyet tarihi kesinlikle açılmalıdır. Bana kalırsa, sadece Brejnev ve Stalin dönemleri de değil, baştan beri olduğu gibi açılmalıdır. Hatta açılmadan da öteye, adım adım gelişen Sovyet deneyimi kusurlarıyla ve sevaplarıyla ortaya konulmalıdır. Buna kesin bir ihtiyaç vardır ve Gorbaçov da böyle bir ihtiyaç nedeniyle bunu söylüyor. Toplumdaki o tembellik, ayyaşlık, ilgisizlik, ahlaksızlık, hatta rüşvetçilik vs. bütün bunlar çok tehlikeli hastalıklardır ve Sovyet toplumunda bunlar gelişmiştir. Hatta daha fazlası da söylenebilir. Şimdi bunlar ortadayken, Sovyet deneyimindeki hastalıkları görmemek mümkün değildir. Okumuşsunuzdur yayınlarımızdan, bence temelde şu hata yapılmıştır: Troçki'nin “tek ülkede sosyalizm geliştirilemez” tezinin eleştirisi çok tepkisel ve abartmalıdır. Tek ülkede sosyalizm hiç kurulamaz, geliştirilemez tezini biz de doğru bulmadık. Ama Sovyetler'de bu teze karşı tek ülkede sosyalizmi kuracağız diye yapılanlar çok ileriye, en son Amerika'ya karşı son derece ilkesiz bir yaklaşımın içine itmeye kadar götürüldü. Bunu inkar edemezler ve bu zorunludur diyemezler. Şimdi diyorlar ki, işte “nükleer tehlikeden ötürü insanlığı toptan düşündüğümüz için yapı-

yoruz”. Fakat iş o kadar basit değil. Temelde bir hata var, sosyalizmden bir sapma vardır. Başlangıçta Lenin'de bu, aslında taktik amaçlı bir şeydi.

- Sizde Sovyetler Birliği'nin en esaslı dönemi hangi dönemdi? Yani ilkeleri bakımından?

- Öyle şey söylemiyorum, benim yaklaşımım şu: Lenin bir devrimi geliştirmek istiyordu gerçekten. Son derece eşitlikçi, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkından tatalım emekçilerin emeklerinin sonuçlarını eşitçe bölüşmelerine kadar tutarlıydı. Bu konuda öyle fazla Rus çıkarına batmış bir durum yoktu. Bu konuda enternasyonalistti.

- Stalin'i nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Lenin'i biraz iyi anlamak gerekir. Lenin'i tam anlamadan, ne Stalin'i ve ne de bugünkü durumu tam kavramak mümkün olur. Yani bunların Lenin adına başvurmaları veya leninizmden söz etmeleri, eğer salt lafazanlık değilse, o zaman ciddi birtakım yönelimler içine girmeleri gerekir. Hem de çok ciddi yönelimler. Lenin'in taktik ilişki düzeyinde ele aldığı birçok şeyi bunlar son derece basma kalıpcı uyguladı, bu ilişkiler uzatıldı ve bu da çok tehlikeli sonuçlara götürdü... Örneğin Lenin ölümüne kadar, Troçki'yi son derece etkili görevler içinde tutmayı becermiştir. Bu bir üsluptur. Stalin bunu tam başaramadı. Lenin'in diğer birçok gruba karşı daha esnek bir politikası vardı. Ve bunu bilerek uyguluyordu. Demokrasi bu anlamda vardı.

- Stalin döneminde?

- Lenin'in yine uluslara bakış açısı, sınıflara bakış açısı epey genişti. Tam değil bu konuda Stalin. O ne yaptı? Bazıları “Stalin leninizme ters düşmüştür” derler. Stalin aslında Lenin'in mirasını tam keskin bir politik diktatörlük mü diyelim, yoksa politik merkezleşme mi diyelim, bu biçimde korumak istedi. Ama Lenin'de taktik ilişki düzeyinde olan birçok şey, böyle “tek merkezlik” adı altında sürdürüldü. Bu da ne olur? İşte ya böyle olur, ya da çok tehlikeli bir sapma halinde devam eder. Lenin, canlılığı ve esnekliği ile, somut durumlara göre hemen her meseleye el atmasını bilir. Ve her meselede son derece ilkelidir, böyle hareket eder. Hani çok diyoruz ya,

bu anlamda Stalin'deki kabalık şundandı: Böyle kişilik olarak bu kadar gaddarlıktan öteye, her somut duruma uygun, iddialı, sonuna kadar demokrasiyi gözetleyebilecek esneklikte, kıvraklıkta bir zeka değildir. Yani Stalin şüphesiz biraz daraltmıştır; hareketli bir devrimci değil de, canlılığından çok şey yitirmiştir.

- Yani asıl sapma burasında mıdır?

- Ama Stalin'in olumluluğu; leninizmin mirasını kullanıp rahatlatmıştır. O doğrultuyu örgütlemiştir. Devlette kurumlaştırmış, devlet binasını kurmuş, ekonomide bunu yapmıştır. Çok aşırılıklar, bilmem kabalıklar da denilse, o doğrultuyu tesis etmiştir. Şimdi bu Lenin'in istediği gibi miydi? Lenin sağ olsaydı, acaba bunu olduğu gibi kabul eder miydi? Şüphesiz ki çok çatıştırdı. Yani belki de böyle olmazdı. Bu anlamda Stalin'in özellikleri ortaya çıkıyor.

Toparlarsak, şimdi Stalin gerçekte tarihte nasıl bir rolün sahibidir? Bunu belirlemek, değerlendirmek gerekir. “Gaddardı”, bilmem “şöyle kan dökücüydü” demek durumu izah etmez. Stalin, o dönemde Ekim Devrimi'nden sonuç yarattı. Yine emperyalizmin derinliklerinden dünyada bir gedik açılmıştır. Ulusların uyanış çağı başlamıştır. Bütün gücüyle bu dönemin bir uygulamasını başarmıştır. Bu bir dönemeçtir, bir aşamadır. Bunun kapitalizm üzerinde köklü bir etkisi olur. Sosyalizm tarihinde köklü bir yeri vardır. Ama “bu tamamen sosyalizmdir, dört dörtlük sosyalizmdir, ebediyete kadar böyle onun şeyi gitmelidir” tarzındaki yaklaşım, çok yanılı bir yaklaşımdır. Fakat önemli bir aşamayı kesin koşullandırmıştır. Şimdi bunu söylemek aşırı bir Stalinci olmak anlamına gelmez. Çünkü bu aşamayı inkar ederek doğru bir sonuca varılamaz.

Şimdi Türk kurtuluş savaşının gerçekleşmesinde bile, bunun Stalin pratiğiyle, Stalin'in Rusya'da gerçekleştirdiği sosyalizmle ilişkisini iyi bilmek gerekiyor. Hemen şunu da söyleyeyim; bana göre burada da çok büyük hatalar vardır. Türk kurtuluş savaşından tutalım III. Enternasyonal'e ve Çin devrimine karşı yanılıgılı yaklaşımlarına kadar epey dogmatik yaklaşımları vardır. Özellikle “tek ülkede sosyalizmi gerçekleştireceğim” adı altında, giderek dünyadaki devrimci gelişmeleri dar açıdan ele alma vardır. Bunun en başta gelen örneği Çin devrimidir; ona karşı ilgisizlikten tutalım bir yığın

benzer tutum söz konusudur. Evet, kendi açısından belki haklı, tüm gücüyle Hitler geliyor ve buna karşı “mutlaka burayı korumalıyız” diyor. Şimdi bizim için de sık sık böyle şeyler söyleniyor; “katı, ortodoks marksist, stalinist”, bilmem ne. Her neyse, bizim değerlendirmemiz böyledir. Biz halen Sovyet sosyalizminin kurulmasında Stalin'in payı çok büyük, diyoruz. Devletin oluşmasından tutalım Sovyet insanının gelişimine kadar. Burada bir aşama kavranmış, bir etkide bulunulmuştur. Bize göre, Kruşçev ve Brejnev'den Gorbaçov'a kadar hepsi, Stalin'in koşullandırdığı bu yapıyı olgunlaştırdılar. Olgunlaştırma derken, çok iyi yapıyorlar anlamında söylemiyorum. Yani gelişebileceği kadar geliştirdiler, hatta bu politikayı son sınırına kadar vardırıdılar. Peki bu anlamda devrim bitti mi? Hayır, bundan bu sonuç çıkmaz. Yani Sovyet sosyalizmini geliştirebilecekleri yere kadar getirdiler. Bir nevi yol tükenme demeyeceğim de, aslında bir aşama tamamlandı.

Şimdi burada yeni bir müdahale gerekiyor. Sanıyorum Gorbaçov'un da iddiası budur. O konuyu biraz görmüş herhalde. Ama bana göre çok yüzeysel. Çünkü, gerçekten ikinci bir atılım yaptıracak bir devrimciliğin, hiç değilse pratikte daha köklü bir altüst oluşu gerçekleştirmesi gerekiyor. Örneğin Sovyet tarihinin irdelenmesi, sadece bazı çevreleri tatmin etmek için değil de, çok daha köklü yapılmalıdır. Stalin'i, Buharin'i, Troçki'yi bu biçimde tartışmaya sokmak, eğer son derece güncel bazı tatminleri sağlamaya yönelikse, bu çok çapsız olur. Bilmem işte sırf o elindeki zirveleri kurtarmak, onlara biraz ilerleme kaydettirmek içinse, bu çok olumsuz bir yaklaşımdır. İşte içerdeki mahalli muhalefete biraz söz hakkı tanıma, bilmem seyahat hürriyeti, gösteri ve basın özgürlüğü vb. bunlar ABD'nin bazı eleştirileri veya onunla zirveleri kurtarma içinse, o zaman bu, hiç de bizim umduğumuz gibi köklü ele alış değildir. Ama öyle değil de köklüdür deniliyorsa, o zaman ne kadar köklüdür?

- Bu bilinmez.

- Herhalde öyle. Ama inanıyorum ki, böyle bir şeye ihtiyacı var Sovyetler'in. Yani devrimci bir atılıma. Bir defa bunun için gerçekten birçok şeyi göze almaları gerekiyor. Ulusal sorundan tutalım de-

mokraziye kadar, devletin yeniden yapılanmasından tutalım ekonomiye kadar. En önemlisi Sovyet insanını yeniden nasıl şekillendirecekler? Sanatkarın görevi, kültürün görevi ne olacak? Diyeceksiniz, bu soruların üzerinde duruyorlar, siz daha ortaçağı aşmamışsınız, bu eleştiriler çok anlamsız olmuyor mu, kendi gözünüzdeki şeyi görmüyorsunuz ama Sovyetler'de bu kadar kusuru buluyorsunuz! Fakat bu sosyalizm anlayışında ısrar edersen, o zaman işte bunları söyletiyor. Yani ben bunları söylemekten pek zevk de almam. Yine “Sovyetler’i eleştirdik, aramız bozulur” diye bir endişemiz de yok. Ne ucuz öğütçülük, ne de ucuz direticilik durumunda değiliz. Bizde sosyalist öğretinin yarattığı etki...

- Hayır, çünkü bir yandan Sovyetler sizin yaptığınız tipteki hareketlerden artık çekinmeye başladı. Yani elinizdeki...

- Elini-ayağını niye çekiyor? Niye böyle yapıyor? Burada bizden elini çeken, sosyalizmden de elini çeker. İddiamız bu. Yani bizde öyle “Sovyetler gelsin, bize böyle abilik yapsın, himayecilik yapsın” havası yoktur. Biz, sosyalizmde bunun olmaması gerektiğine inanıyoruz. Yani tamam, Sovyet insanı gelişmiş, saygım var buna da. Şimdi biz kim, onlar kim! Bu anlamda doğru, gelişme seviyeleri çok farklı. Fakat benim sosyalizm anlayışıma göre de, bu kadar farklı olmaması gerekiyor.

- Ama bir yerde Sovyetler’in geri çekilimini hissediyorsunuz, değil mi?

- Büzülme, daralma var.

- Rahatsız ediyor mu sizi hareket açısından? Yani sosyalizm açısından olanı bir tarafa bırakırsak.

- Tabii ki, bizim sosyalist sistem içinde bir hareket yükseltme isteğimizle bu durumu karşılaştırdığımızda hayal kırıklığı yaratmaması mümkün değildir. Fakat sosyalizm anlayışını savunmada, hem de cesaretle savunmada o kadar fazla ciddi güç duruma düşmüş değiliz. Biraz zorlandık tabii, neden böyle oluyor diye. Bu büzülmenin, daralmanın yaşanmaması gerekiyordu. Şimdi kendileri araştırıyorlar sanıyorum. Herhalde epey de kafa yoruyorlar. Çok ciddi, haksız şeyler var çünkü.

- Bir yerde, dengelerin çok daha fazla gözetlendiği bir ülke

durumunda Sovyetler.

- Bana çok şey geliyor.

- **Türkiye ile arasını bozmamak için...**

- Korkunç. Yani bunun ne Marks ile ne de Lenin ile hiçbir ilişkisi yoktur. Evet, kötü olan durumu kurtarmak için Lenin biraz taviz verir, bilmem bazı dengeleri korur. Ama bugün durum farklıdır. Şimdi Sovyetler dev gibi bir güç haline gelmemiş mi? Gelmiş, değil mi? Türkiye'nin bilmem hangi hükümetinin birazcık rahatsız olmaması için o kadar ince eleyip sıkı dokumak!.. Yani leninizmin ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi var, değil mi? Siz bir adamdan bahsettiniz...

- **Yok, o değil, başka biri.**

- Kürtlerin yok olmasından yana değil. Bir defa, Lenin'in, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesinden ne anlaşılır? Yani size, “bizim tutumumuz ilkeseldir, devletimizin temelinde yatan bir ilkedir” derse, ne olur ki?

- **Bu diyor, “bizim ilkemiz başkalarının iç işleyişine karışmaktır.”**

- İlke bu mudur? Peki ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, peki enternasyonalizm nedir? Bir de inanmıyorum ben buna. Siz “ülkenin iç işlerine karışmama hakkı” diyorsunuz ama, peki TKP'nin marifetleri nedir?

- **O zaman, işine gelmediğine karışmıyor demek istiyorsunuz?**

- Gayet tabii. TKP'yi bir alet olarak kullanmak istiyor, onunla bazı sonuçlar almak istiyor. Alamadı mı “iç işlerine karışmayız” diyor. Yani bu konuda “Türkiye ile çok dürüst ilişkiler götürüyor veya Türkiye için müthiş kötüdür” demiyorum. Türkler varlığını önemli oranda Sovyet ilişkilerine borçludur, fakat “iç işlerine karışmıyorum” görüşü doğru değildir. Sovyetler'in çıkarlarına denk düşmeyen bir örgüt geliştirilmek istendiğinde hemen bir bastırma var. Bilemiyorum bu ne biçim bir yöntemdir.

- **Yani bir yerde siz, Sovyetler Birliği'nin ilkelerini çiğneme pahasına dengeleri daha...**

- Tabii, kesin politik çıkarı öne alma...

- **Yani Türkiye'yi tercih ediyor, sizi tercih etmiyor.**

- Yalnız bizi değil. Yani bu konuda hiç kimseyi. Ama iyi ki öyle oldu.

- **Niye?**

- Çok önemlidir tabii. Niyesi var mı? Böyle olmasaydı, akıntıya kürek sallasaydık, o zaman biz mahvolurduk. Benim en isabetli konularımından birisi de bu oldu. Kendimi kaptırsaydım o havaya...

- **Yani hangi havaya?**

- Eylem diye bir şey kalmazdı ortada.

- **Yani Rusya'nın piyonu olsaydım mı demek istiyorsunuz?**

- Sadece Rus veya Sovyet'in demeyelim. Bu bir anlayıştır.

- **Başka bir ülkenin?**

- Her ne ise. Bu bir anlayıştır, genel bir anlayıştır.

- **Hareketsiz hale getiriyor.**

- Hareketler, devletler o düzeye geliyor. Şimdi "ben düzelirsem sıra sana gelir" diyor. İşte biz, bu "sıra gelir"den önce kendi konumuzda bağımsız kaldık. Bu durum çok önemlidir. Şimdi Sovyetler de bunu takdir edecektir.

- **Bağımsız mı kaldınız, yalnız mı kaldınız?**

- Şimdi yalnızlık durumu şu: Sosyalizm anlayışında biz üstte kaldık. Bu kesin. Sosyalizm ve dolayısıyla ulusal kurtuluş pratiğini geliştirmede üstte kaldığımız bir gerçektir.

- **Bugün için üstte kaldınız, ama aynı zamanda da yalnızsınız.**

- Hani şöyle diyeceksiniz: Bazıları hep böyle güçlü politik merkezlere ve hatta yaşam tarzlarına dayanarak nefes alabiliyor. Benim böyle bir durumum yok. Bu anlamda yalnız olabilirim.

- **Abi istemiyorsunuz?**

- Yok. Abicilik, dayıcılık tutumundan rahatsızım.

- **Buna rağmen de kazanabileceğinizden eminsiniz?**

- Bu o kadar önemli değil. Ben kazanırım. Çünkü biliyorsunuz, eğer kazanma diye bir meseleden bahsedilecekse, bizim iddiamız çok umut vericidir. Burada önemli bir ilkenin galebe çalması gerekir. Biz bunu Sovyetler'e de biraz kabul ettirirsek, kendimizi mutlu görürüz. Büyüklük buradadır. Yani bizi mahveder, asarlar mı, onu canları bilir, ne yaparsa yapsınlar. Ama biz bir ilkeyi dayatacağız.

Durum böyle. Yani bizim için söylenen “Sovyetler’in yaratması” biçimindeki sözler kesinlikle doğru değil.

Batı'nın ilgisi Kürdistan'daki gelişmelere bağlı

- Avrupa'ya nasıl bakıyorsunuz, nasıl değerlendiriyorsunuz? Avrupa Parlamentosu'nda, Avrupa Konseyi'nde bir şeyler çıkıyor, kararlar çıkıyor...

- Doğru, Batı üzerinde pek durmadık. Yalnız Amerikalılar da var. Onları da Batı'nın reel kapitalistleri olarak mı değerlendirelim? Yani Sovyetler nasıl sosyalizmin reel sosyalistleriyse, tahmin ediyorum onlar da çok reel kapitalisttirler. Gerçekten Batı nasıl? Herhalde onlar da bir aşamada, yani dünya tarihinde bir aşamadalar. Şimdi bu aşamayı kesin inkar etmemek gerek; ama buna, öyle insanlığın son çizgisi, insanlık adına yapılması gereken her şeyin yapılmış olması diye de yaklaşmamak gerek. Hani bu konuda bir şeyler söyleseniz bizim İslamiyet. Biliyorsunuz, her uygarlık biraz da böyle söyler. Batı uygarlığının da böyle iddiaları vardır. Şimdi Batı insanını öldürsen, kendisini aşan bir sistemi zor kabul eder. Bu konuda çok bağnazdır aslında. Bunu şu anlamda söylüyorum: Yani Batı insanı müsamahakar değildir, “çok tehlikeli yönleri vardır”dan ziyade, bir İslam mümini kadar Batı insanı da kendi uygarlığının son söz olduğuna emindir. Bu değer yargılarından zor şüphe eder.

Bizim açımızdan çıkarılması gereken diğer bir sonuç da şu: Biz, gerçekten bu uygarlığın içinde tamamen eriyecek miyiz? Hani kemalist hareket çağdaşlaşmaktan bahseder ve çağdaşlaşma da Batılılaşma diye geçer. Aslında bu konular daha kapsamlı ele alınabilir. Türkler İslam uygarlığına girerken, o uygarlığın salt askeri yayılcı özelliğini geliştirir, kültürel ve ekonomik alandaki gelişmeye hiç önem vermezler. Örneğin, Anadolu'nun ne duruma getirildiği biliniyor. Yani askeri fetihçi karakteri yüzünden, Anadolu'daki Türk halkı, Türkmen halkı iliklerine kadar boşaltıldı ve Anadolu bir harabeye dönüştürüldü. Şunu demek istiyorum: Uygarlıklar karşısında Türk kimliği, özelliği böyledir ve bu durum Türk halkına, onun Anadolu'daki yoğunlaşmasına, kültürde ve ekonomide fazla bir şey

vermemiştir. Bilakis çok şey yitirilmiştir.

- Peki size?

- Bu kapitalizme öykünmektir. 1800'lerden itibaren Batı uygarlığına karşı kesin böyle bir öykünme geliyor. Şimdi de AT kapısından girmek isteniyor, değil mi? Bu konuyu kitapta yazdınız sanıyorum, çok iyi biliyorsunuz. Şimdi bu kapı açılacak mı? Türkler bu kapıdan tam anlamıyla girdikten sonra ortaya ne çıkacak? Nasıl bir Türk kimliği, Türk tipi oluşacak? Becerebilecekler mi bu işi? Her şeyden önce buna inanıyorlar mı? Ve ne kadar hazırlıklılar? Yoksa işi bir taktik olarak mı ele alıyorlar? Eğer böyleyse, o zaman bu çok komik bir yaklaşım değil midir? Adeta bir siyasi hedef olarak “-AT'ye gireceğiz” diyorlar; böyle demelerine rağmen, gerçekten bu işe inanıyorlar mı? Avrupa kimliğine bu kadar hazırlar mı? Bana göre, aslında çok hazırlıksız ve çok inançsızlar. Ama bunun şampiyonluğunu da yapıyorlar.

Bu çok önemli bir konudur. Bu yolda Türklüğün veya resmi sürükleyici önderliğin diyelim, Batılılaşma kavgasında durumu kritiktir. O basit çıkarlarının bir tanesini de burada konuşturmak istiyorlar. Kimbilir kafalarında ne var? Herhalde “ne kadar mal satarız, karşılığında ne kadar kâr yaparız” diye düşünüyorlar ve bunu fazla aşmış bir yaklaşımda değiller. Hükümet başkanının durumu da dediğim gibidir; bir yandan Türk-i islam sentezi, diğer yandan Batı uygarlığına öykünme; bu durum çok büyük bir çelişki ve samimiyetsizliktir. Bir de Türkler gerçekten kararlı mıdır? Bana kalırsa, Türkler halen bu sistemden yararlanmaya çalışıyorlar. Nasıl ki İslam uygarlığından yararlanmakla birkaç yüzyıl idare ettilerse, kapitalizimden de öyle yararlanmaya çalışıyorlar. Ama dikkat edelim, kapitalizm öyle kendisinden fazla yarandıracak bir sistem değildir. Kapitalizm uyanıktır, hesaplıdır, değil mi? Çok hesaplıdır. Şimdi Türkler kapitalizmi kullanabilir mi? Sizler en çok tartışmayı burada geliştirmelisiniz. Bizim içinse sistem kimlik sorununu ortaya koymalı.

Şimdi askeri bir entegrasyona girdiler. Bilmem “NATO'nun bu kadar silahlı büyük gücüyüz” diyorlar. Peki bunun kıymeti harbiyesi nedir? NATO'nun bu kadar yakın müttefiki olması, NATO ideallerini bu

kadar koruması gerçekten Türk halkına ne veriyor? Ben Şu anlamda söyleyemiyorum: Hemen buna “barbar, vahşi” diyelim. Böyle bir anlayışım yok. Fakat, gerçekten bu anlamlı bir tutum olmuş mudur? Hatta NATO'nun idealleri paylaŐılıyor mu? Almanya savunma bakanlığının bizim bu meselelere ilişkin bir demeci de var, değil mi? “-NATO'nun ideallerine göre” diyor, “Türkler milli ıkarda, Kürt meselesinde biraz daha dikkatli olmalı.” Yani bir benzetim bu. Şimdi siz, “Batı için görüŐünüz nedir?” diyorsunuz. Türkiye'nin Batı'ya yaklaŐı-mı hayli problemlili bir yaklaşımdır. Öyle tanıma, kavrama ve anlaşmaya tam istekli olduğuna da ben o kadar emin değilim.

- Tamam ama, bir taraftan da siz, Batı'nın bir Kürt politikası olduğuna inanıyor musunuz? Var mı böyle bir politika? Amerika'nın, Avrupa'nın var mı?

- Şimdi biz demin dedik ki, Sovyetler'in de acaba Kürt politikası nedir? Buna cevap vermeye çalıştık. Sovyetler büzülüyor, daralıyor, “aman bu konuda zarar görmeyeyim” diye, böyle çok çıkarıcı bir devlet politikasına yöneliyor dedik, değil mi? Gerçekten Sovyetler'in Kürt politikası nedir? Ben, Şimdiye kadar adına layık bir devrimci politika görmedim, ama görmek isterim. Belki onların bu konuda önemli, ilginç yaklaşımları vardır, ama ben bilmiyorum, “cahilliğime” bađıŐlasınlar! Bunu açıkça böyle belirtmeliyim. Eğer burda aşırı bir değerlendirme hatası varsa, bunu benim bilinsizliğime bađıŐlasınlar! Bunu açıkça böyle belirtmeliyim. Eğer burada aşırı bir değerlendirme hatası varsa, bunu benim “bilinsizliğime” bađıŐlasınlar. Benim gördüğüm, TKP'nin bazı pratik ilişkileri oldu KUK'la, PŐeng'le; ben bunları gördüm. Bunlar da sürekli ve ısrarla ahlaksız işlerle uğraşıyorlar ve benim sosyalist anlayıŐımda da kesin bunlara yer yoktur.

- Diğerleri?

- Şimdi Batı için söyleyeyim: Biliyorsunuz Batı, tanzimattan günümüze kadar Türkiye'de bir sel yaratmış: Türklerde Batı'ya bir y-knme istemi var. Bu güçlüdür ve Türk insanını önemli oranda etkilemiŐtir. Hele son zamanlarda bu daha da yođunlaŐıyor. Ama karşılığında da çok bunalımlar, problemler getiriyor. Şimdi Batı'nın Türk Şeyini kullanması epey gelişmiş. Özellikle Almanlar bu işi daha da

geliştirmek istiyorlar. Türk emeğine göz dikme ve onu çok kötü koşullarda kullanma konusunda herhalde daha ilginç planları var. Zaten istedikleri o konuma da getirdiler. Özal dönemi, bu konuda az bir bağımlılık yaratmadı. Ama Batı'nın bu noktada Kürt sorununa yaklaşımını iyi kavramak gerekiyor...

- **Nedir o?**

- Türkiye'yi biraz çekti ve Türkiye'yi çekerken de Kürt probleminin çekindiğini tespit etti.

- **Yani siz, bir yerde şunu mu demek istiyorsunuz: Batı Avrupa ve Amerika, Türkiye'yi kullanmak için mi Kürt politikası varmış gibi hareket ediyor?**

- Kürt sorununa yaklaşımında, bir defa Türkiye'yi sınırsız desteklemenin kendini zor duruma düşürebileceğini hissediyor, diğer yandan Türkiye'yi ehliyleştirmenin bir aracı olarak görmeyi yeğliyor. Türkiye'nin kendisine yaklaşımının ilkesizliğini çok açık olarak görüyor. Ona göre, bu, kendi uygarlık sistemi içinde asla olmaması gereken bir durumdur. Çünkü, çok törpülenmiş ve böyle çok gözükara bir politikadır. Ama Türkiye'nin bundan duyduğu korkuyla kendisine ne kadar sarıldığını da çok iyi anlıyor. Kullanıyor mu o zaman? Büyük ihtimalle bu meseleyi kullanacak. Bu meseleye el atmıştır, hem de Sovyetler'den daha fazla el atmıştır.

- **Sizce Sovyetler ona daha fazla mı yaklaşıyor?**

- İnisiyatifi daha güçlü. Kesin inisiyatifi var. Sovyetler'in inisiyatifi daha çok Irak Kürtleri üzerinde idi. Onların bu politikası "Irak merkezdir" anlayışından kaynaklanıyor. Yani Irak Kürtlerini de etkileyerek, onları Ortadoğu'daki çıkarlarında kullanmak istiyordu. Batı da sanıyorum biraz ona yöneldi; Sovyetler'in elinden bunu almak istiyor. Bize göre, bazı güçler bu konuda daha temkinli davranıyorlar.

- **Yani bölgede bağımsız bir Kürt devleti kurulmaya kadar gider mi bu politika?**

- Şimdi şöyle ifade etmek gerekecek: Batı'nın rahatsızlıklarıyla bağlantılıdır bu. Şimdi bunların hepsinin emperyalist emelleri bir yana, belirtmek gerekir ki, aslında Batı'nın köklü demokrasi gelenekleri var. Ama bunların payı çok mu ağırdır diyeceksiniz? Yok,

bunlar sadece hesaba katılıyor. Asıl olayın altında yatan etken şudur: Yani bir yandan Türkiye'yi ehlileştirmek, kendisine bağlamak istemi vardır.

- **Yeşil ışık yakmaya kadar gider mi?**

- Çıkar sınırı bunu bu biçimde belirlemeyecek.

- **Sizce çıkar sınırı nerede?**

- Bana göre, fazla ilgiyi geliştirmeyecektir.

- **Yani sınırlı bir destekle mi götürecektir?**

- İlgisi sınırlı kalacaktır. Ve biraz bu, Kürdistan'daki gelişmelere bağlıdır. Bizim gibi radikal bir gelişme, onu epey ilgisiz bir duruma sokacaktır. Çünkü bizim sistemimize göre, Batı'nın kendisini çok yönden düzeltmesi gerekiyor. Mesela, Irak Kürt güçleri gibi balıklamasına biz ilişkilere dalmayacağız. Biliyorsunuz, Avrupa'da da bunlar çok şey ettiler, uzun süre bizi öyle gözetlemeye çalıştılar. "Yaygın tutarsak bunu iyi olur, çünkü her gün böyle faaliyetleri var." Ancak bizim sorumluluğumuz altında gelişen hareketin, böyle kontrol altına alınması zordur. Onun için tavır aldılar; İsveç, Almanya, bilmem diğerleri tavır aldılar.

- **Ama bir taraftan da Avrupa Konseyi'nde, Avrupa Parlamentosu'nda kararlar çıkartıyorlar. Bu size bir şey vermiyor mu?**

- Biraz şey ifade ediyor. Yani öyle özgün, öyle fazla inanmadıkları bir durumun savunmasıdır. Türkiye'ye karşı, işte "biraz hizaya gel, ölçülerimizi dikkate al, bizi öyle fazla hesaba katmamazlık etme" biçiminde ifade edilebilecek bir anlayışla bu meseleyi canlı tutacaklar yani.

- **Yani siz ümidinizi oraya da bağlamış değilsiniz.**

- Öyle.

- **Peki o yok, Amerika yok, Rusya yok...**

- Yalnız bu konuda Amerika politik olarak daha gerçekçidir. Onu da söyleyeyim. Avrupa biraz daha fazla demokrat tip geçirir, Amerika'ya hak tanımaz.

- **Yani bir gün hesap çıkarsa yapar mı?**

- Yapabilir. Yani bakar, Türklük-Kürtlük şeyinde denge...

- **O mu denge, yoksa genel bölge dengesi mi?**

- Bölge dengesine de bakar. Bakar ki Kürtlük faktörü önem kazanıyor, o zaman kesinlikle ilişkilerini en az Türkler kadar Kürtlerle de geliştirmek gibi...

- Yani bir yerde siz şuna geliyorsunuz: Eğer biz hareketimizde çok ileriye gidersek, o zaman onları arkamızda sürükleriz mi demek istiyorsunuz? Kararlarını etkileriz mi demek istiyorsunuz?

- Amerika gerçekçi.

- Rusya'dan gerçekçi mi?

- Kendi politikasında daha atılgan, daha dinamik. Bu tip durumlara girebilir...

Ortadoğu'da bir halklar federasyonu neden olmasın?

- Bütün dünya dengelerine bakıp ileriye doğru bir projeksiyon yaparsanız, bağımsız bir Kürt devleti görüyor musunuz?

- Bağımsız bir Kürt devleti olayından ziyade, daha önemli durumlar yaratmak gerekiyor. Örneğin birçokları, “bir devlet olsun da, nasıl olursa olsun” derler. Bu durum, devleti, bir aşiret birliğinden daha kötü, daha değersiz görmek değil midir? Şimdi Ortadoğu'da yaratılması gereken çok daha önemli şeyler vardır. Nasıl bir demokrasi, nasıl yeni bir insan ilişkisi, nasıl yeni siyasi ilişkiler yaratılmalıdır? Bu aşamada bunlar, bir devlet kurma olayından daha fazla bizi tatmin ediyor. Yani insanlar arasında sağlıklı ilişkiler geliştirmek de, en azından bir devlet ilişkisi kadar önemlidir; onun kadar bir hizmet, büyük çaba, karakter, tutum isteyen bir sorundur. Şimdi bununla uğraşıyoruz. Bazıları bir devlet olayını çok fazla görüyor. Ama Ortadoğu gerçeği içinde federatif bir yapı ortaya çıkarsa buna şaşmamak gerekiyor. Belki de hızla gündeme gelebilir bu. Ortadoğu'nun çelişkiler düğümü son derece kararsız bir durumdadır. Sanıyorum dikkat etmişsinizdir, bu iki büyük çelişkinin sonuçları önem taşıyor.

- Yani şimdi sizin idealiniz, sizin amacınız bağımsız bir Kürt devleti kurmak mıdır?

- Bağımsızlık istemimiz, sadece tek bir devlet olgusunu içermez. Bağımsız bir devlet, onu içermekle birlikte, aynı zamanda son derece federatif bir çözüme de, yani böyle ilişkilere de götürebilir.

- Siz girebilir misiniz?

- Karşı taraftaki halklarda benzer eğilimler gelişirse, şüphesiz bu tür çözümler gerçekleşebilir. Örneğin, bir Türk halkında daha demokratik, daha bağımsız ve kendi iktidarının olduğu bir durum gelişirse, bu federatif şekillenmelere yol açar. Bu çok açık bir durum, bunu tespit etmek o kadar zor değil. Avrupa'da bile bunlar olabilir.

- Tamam ama, bugün bir mücadele sırasında dahi bir İran veya Irak Kürdüyle bir Türk Kürdünün birleşmediği, anlaşamadığı bir ortamda böyle geniş bir federasyonu düşünmek...

- Hayır hayır, daha kolayı var. Örneğin, Irak'taki Kürtler Irak'la bunu daha kolay yapabilirler. İran'dakiler de İran'la bunu daha kolay yapabilirler.

- Herkes kendi...

- O daha kolay gerçekleşebilir. Ama bu, elbette Kürtler arasında daha yaygın ilişkilere yol açar. Şimdi daha da fazla olabilir. Diyelim bir halk veya demokrasi akımı gelişir ve bu, örneğin bir Avrupa birliğini göz önüne getirir, bir Sovyet federasyonunu, bir Yugoslavya'yı, bir İsviçre'yi göz önüne getirir. Arap Birliği, Afrika Birliği filan vardır. Niye Ortadoğu'da böyle bir şey gelişmesin, değil mi? O kadar birbirine yakın ve iç içe geçmiş olan halkların ulusal ve toplumsal gelişmelerine en uygun araç, böyle federatif bir siyasal sistem olabilir. Kaldı ki, bu mevcut sınırların oluşumunda pek de halkların çıkarları, hatta ulusal bağımsızlık çıkarları bile fazla göz önüne getirilmemiştir. Bu konuda tarihe bakmak gerekir. Türkler sürekli "İşte Kürtler burada federatif bir devlet kurarlarsa benim sonum gelir" diyorlar, değil mi? Son biçimde ortaya ne çıkıyor? İşte sürekli bir anti-Kürt politikası var, değil mi? Bunun için, diğer devletlere sürekli "birleşelim, birlikte halledelim bu işi" diyor. Sürekli peşinde koştuğu bir politikadır bu. Şimdi bu politikada ufacak bir delik ortaya çıkıyor, "vah vah, gelin birleşelim yiyelim bunu" diyorlar. Belli ki bunun ahlak adına savunulacak fazla bir yönü yoktur. Niye yani, ufacak bir federatif yapı, hatta bir otonomi kazanılır-

sa, bunu kendin için tehlikeli görüyorsun?

Siz bilirsiniz, Türkiye ile o ilişkilerde benim desteğimi aramaya kadar dahi gidiyorlar. Şimdi Türkiye ne istiyor peki? Belki de onlar petrol üzerinde Türkiye'ye daha fazla hak tanımışlar, belki de o sözü vermişler. Onlar böyle şeye yatkındırlar, fakat Türkiye hala niye bağnazlık ediyor? Yani burada son derece bağnaz, körce bir yaklaşım var. Ben şunu düşünüyorum: Türkiye diyor ki, "benim suçlarım büyük aslında, ben çok sert bir politika uyguladım. Kürtlerin ağız açılmış, benim işlediğim suçlarımı, günahlarımı görürlerse, bunlar vahşidir, beni mahvederler." Bu yaklaşımın kendisinde fazla politik çözümleyicilik yoktur. Bir gün bunlar açıkça görülür. Kaldı ki benim üzerinde en çok durduğum nokta şu: Güneyli Kürtler olmadan da, hatta onlara rağmen de, biz yanıbaşımızdaki milyonların gözünü bizzat açtık, direnişi geliştirdik. Siz belki iyi bilirsiniz, bunlarla denemek istediler, görüşmeler yaptılar, ama başaramadılar. Özal'ın bir konuşmasında şöyle bir sözü vardı: "Yahu bunlar bize söz verdiler, önleyeceklerdi; demek ki bir şey yapamadılar, güçleri yetmedi, yoksa adamlar isyan halindedir" diyordu. Şimdi biz şunu kanıtladık: Onların orada istediği otonomi çıkar içindir. Yoksa yanıbaşındaki milyonlarca insanın yaşadığı hareketliliğe böyle yaklaşmazlar.

Türk halkı bu kör politikalara seyirci kalmamalıdır

- Siz Türkiye'den ne istiyorsunuz?

- Şimdi Türkiye ne bırakıyor ki, bizim isteklerin sınırına yaklaşılsın. Yani Türkiye bu konuda nasıl? Bilirsiniz, Türkiye'den bir şey istemek çok cesaretli olmayı gerektiriyor. Bir şeyler isteyelim mi? İstemek odur işte, o yapılan şeylerdir. Onun içinde coşku var, duygu var, özgürlük var, her şey var. Bu bir semboldür aynı zamanda. Şimdi tek tük kişiler bunu anlamıyor mu sence? Diyelim elit kesimi bunları ne kadar anlıyor? Eğer hala anlamamışsa, anlatmak için bir şeyler yapmak gerekir. Bir defa insanları ne hale getirmişler? Hiçbir şey vermeden bu kadar insanı parlamentoya alırlar, şu kadar insanı memurluğa alırlar, şu kadarını askere alırlar. Bunlara her şeyi daya-

tırlar, korkuturlar. Bilirsiniz, hepsini korkuluk haline getirmişler. “Şey” dergisi bizler için der ki, “Sen Kürt müsün, değil misin?” Yani biz ne yapmışız? Kürt olmak bu kadar eğlenilir bir şey değildir. “Bir Türk dünyaya bedeldir, ne mutlu Türküm diyene” gibi tutumlara biz ulaşamayız, ama Kürt olduk diye de lanetlenecek bir durumda değiliz. Niye lanetlenelim? Bu doğal yapımızdır; niye lanetli, günah ki! Korkulacak bir olay haline getirmek istiyorsunuz. Aslında öyle de olmuş. Şimdi biraz doğa kanunlarına, gelişimine bakılırsa, bunun ne suçu var? Tabii denildiği gibi, bir de zorla ve her türlü baskıyla da önleyememişsiniz. İnsan burada biraz düşünür.

Şimdi bu insanlar gördüğünüz konumlardadır. Dolaşmışsınız, hepsi enkaz halinde, dört bin yıl öncesini yaşıyorlar. Ne olacak bu insanlara? Ne yapacaksınız? Gerçekten bu insanların arasında nasıl bir yaşam geliştireceksiniz. Sorumluluğumuz var. Bırakalım devrimciliği, şunu bunu, bir aydın olarak sorumluluğumuz var. Bu insanları öldürecek misiniz, yaşatacak mısınız? Sanıyorum “yaşıyorlar” demek için bin şahit ister. Şimdi jandarma gelir, “ulan kıro” der, vurur... Haydi disipline oldu, korktu diyelim, eşkıyalığı da terketti. Ama yapı öyle ki, her gün kırk tanesi değişik yerden çıkar; insanları haydutluğa, eşkıyalığa, korkuluğa, gerçekten düşkünlüğün alasına düşürmek için ne lazımsa onu veriyor. Şimdi bu büyük bir bela. Aslında sizin içinizde bazı akıllılar gelişebilirdi. Bu adamlar diyebilirdi ki, “gerçekten bizim yüzyıllardan beri yapamadığımız bir çözüme gitmek istiyorlar, bunlara biraz kulak vermek gerekir.” Hani, bir insan olarak bunu isteyen var mı? Oradaki insanları, ilişkileri getirin masanın başına! Sorumluluk var, biliyorsunuz. Batı Avrupa’da, Belçika’da çok kalıyorsunuz, orada Flamanlar vardır, Valonlar vardır, basit bir eşitsizlik oldu mu iktidarlar düşüyor. Belki tam değil, yani...

- Bizde adı yok. Diğer yandan sizin bu söylediklerinizle ortadaki yaklaşım veyahut bilinen şey çelişir. Yani sizler, daha çok Türkiye’den toprak parçası alıp kendi devletini orada kurmaya çalışsınız.

- Yok, o değil. Benim önderlik ettiğim eylemi bu kadar sığ ele almak, tam o köylü kafalarının işidir. Birdenbire parçaladık ve bunun

üzerine hemen bir devlet kurduk; bir defa yaklaşım bu kadar sığ, bu kadar hayalci olamaz. Yani bizim yüzde doksandokuz dokunduğumuz başka şeyler ortada var. Şimdi sanıyorlar ki, “bir devletimiz olsun da, nasıl olursa olsun” diyoruz. Kendileri biraz öyle oldu ya, bizi de öyle sanıyorlar. Türkiye’de öyle bir gelenek var, biraz M. Kemal’in devlet deneyiminde bu var. “Türk devleti olsun da, nasıl olursa olsun” imajı güçlüdür. O dönemde Türk nüfusu bir tehlike içinde, devlet onu koruyacak tek organ olarak görülüyor, bunun için devletçilik müthıştır, “devletin olsun da, nasıl olursa olsun” denir. Ben bunu bilmiyorum değilim. Devleti korumak milliyeti değiştirir, kültürünü değiştirir. Yani devlet önemli bir olaydır. Fakat yine de devlet her şey demek değildir. Bir de, “bir devlet olsun da, nasıl olursa olsun” benim idealim değildir. Devletin biçimi önemlidir, muhtevası çok daha önemlidir. Şimdi bunlar önemli, siz bu sorunları gündemleştirmelisiniz. Bu sorunlar düşünceye yol açar, düşünme de bazı çözümlere göstergedir.

Bunlar çok önemli sorunlardır. 15 milyonu aşkın insan var ortada. Ben bu insanların durumundan gerçekten utanıyorum. Çünkü bunlar doğru dürüst bir sömürge rejimi altına bile alınmış değiller. O Kozakçıoğlu'nun uygulamalarını belki gördünüz. Ne kadar sizi memnun etti, bilemiyorum yani. Bakın polis kafası gerçekten ne sonuçlar almak istiyor? Şimdi birtakım tedbirler alıyorlar. İşte silahları çekmişler, değil mi? Şöyle diyorlar: “İnsana vuruyoruz, değdi mi yapışıyor, içinde patlıyor.” Tamam, bunları söyle ve alabileceğin kadar! Ve bütün gücünü buna ver! Peki ne olacak bu? Yani burjuva anlamda bir savaş yürütülse bile bu kadar çağdışılığa düşülmez.

- Anlıyorum aslında...

- Yani zayıfsınız bu konuda, ne yapmak istiyorsunuz? Bakın, biz zor durumdayız. Herkes bizim her an bittiğimizi, bitmek üzere olduğumuzu sanır. Tersine ben bu konuda sizlerin durumunuzun çok zayıf olduğunu görüyorum ve üzgünüm. Durumunuz öyle.

- Ne zaman siz?..

- O öyle. Siz, kesinlikle şunun tersini iddia edemezsiniz: Kendisine saygısını yitirmemiş bir Türk yöneticisi, hiçbir zaman bu du-

rumla iftihar edemez. Ve öyle PKK'nin “teröristliğine, ayrımcılığına” bel bağlayarak da keyfini rahat çatamaz. Biz sadece gerçek sorunları gözlerinin önüne koyduk. Daha ilerde yüreklerine de batıracağız. Peki ne olabilir? O kişiliklerin biraz kendisi duyarlı olamaz mıydı? Biraz bu sorunlara ilgi duyamaz mıydı? Yani 15 milyon insanı nerede ve nasıl kesecekler, asacaklar? Hepsini nereye koyacaklar? Bu çağda bu zor. Ama atmışlar bu insanları ortalığa. Diyarbakır dolu, yığınla. Gerçekten doldursan bir patates çuvalı gibi. Hiçbir yetenekleri var mıdır bunların? İletişim güçleri, yaratış güçleri dondurulmuştur. Ne için? Başını kaldırmasın, istemlerde bulunmasın, dilinden ve kimliğinden bile bahsetmeyecek kadar korkak hale gelsin diye. Peki biz bu insanlarla ne yapacağız? Askere gelir, sadece emirleri olur. Evet, bu insan Türkiye'yi kalkındıran veya bu insan zaten bu toprakların çilesine katlanan...

- Bu insanların kimliğine kavuşması, bu insanların tüm olumlu bir duruma gelmesi, sizin için kazanmak anlamına mı gelir? Yani kazanmak nedir sizin için?

- Elbette, insanlar yaşadığı topraklar üzerinde en coşkulu bir biçimde maddi ve manevi alanda yaşamlarını gerçekten kazanırlarsa, bizim için devrim de budur, devlet de budur, insanlık da budur.

- Yani o zaman “ben mücadeleyi kazandım” mı demektir?

- Elbette odur. Yani burada yalnız bir Kürt...

- Toprak değil yani?

- Şimdi dediğim gibi, toprak sorunu şu anlamda ifade edilir: Bu insanlara kendi kaderlerini özgürce tayin sahası gerekli. Ondandır önce de, bunun için büyük insan faktörünün bilincinin ve yüreğinin ayaklandırılması gerekir. Ve bunlar için de “ille de Türklerden ayrılacağız” gibi bir düşünceyle yola çıkılmıyor. Dikkat edilirse, bizim baştan beri sorunu ortaya koyuşumuzda, kesin bir ayrıcalık olayı ile bu işe girilmişmiştir. Hayır. Yazılarımız değerlendirilirse, içerik olarak yüzde doksanı aşkın sosyal ilişkilerde, ekonomik ilişkilerde, siyasal ilişkilerde bir canlılık, bir ivme kazanmak, bu temelde feodalizmi aşmak, Türk ulusu ile ilişkilerde bir eşitliğe ulaşmak var, değil mi? Bunlar daha çok hakim değil midir? Yani siz bu sonuca varabilirdiniz. Gerçekten Türk yazarları niye bu sonuca yaklaşmıyorlar? Dünyayı inceliyorlar, küçük

halkların pratiklerini inceliyorlar; peki bu kadar tarihsel ve yakinen seni ilgilendiren bir olay var, bunu da incele! Bunu da incelemek gerekir. Hiçbir şey yapamıyorsanız, parti kuramıyorsanız, mücadele edemiyorsanız, en azından inceleme cesaretini göstereceksiniz. Şimdi ben, sırf bunun için eylemi yüz kat daha geliştirmeyi düşünüyorum. Yani asker sopasıyla bu işin halledilemeyeceğini belirtmeliyim. Çünkü bu, çok ciddi bir ahlaki meseledir. Bu çok önemli.

Çoğu şöyle sanır: “PKK'nin düşünceyle, fikirle ilişkisi yok, yalnız silahlı biçimde terör yapar.” Televizyon ve basında verilen görüntü de bu. Hayır, bunun gerçekle alakası yok. Bizim günlük olarak burada oluşturmak istediğimiz ilişkiler bile, çok farklı durumların olduğunu ortaya koyar. Sorunu ortaya çıkarma gücünü gösterdiğimiz için, aslında büyük memnuniyet duyulması gerekirdi. Bir defa derin bir korkudan kurtulursun. Nedir bu, “yahu bunlar bir gün başkaldırırsa” korkusu. Şimdi oynayanlar daha çok olacak. Var zaten kötü oynayanlar. Zor dönemde kötü oynamak, daha da kötüdür. Olumlu yaklaşımlar önemli ve iyidir. Nedir bunlar? Başkalarının fazla müdahale etmediği, kendi özgür bilinciyle insanın soruna sahip çıktığı ve işe fazla sopaları, silahları koşturmadığı bir çözüme cesaret etmektir. Söyleyeyim, “bunu devlet büyükleri yapmalı” demiyorum. Hayır, onlardan fazla bir şey beklemeyeceğiz. Biz, bu işleri halkla, halklarla yapıyoruz. Ama diyeceksiniz halktır, onun demokrasi kültürü ne halde? Kendi kaderini seçmede, Türk halkı da, belki bizden daha çok şartlandırılmış bir durumu yaşıyor.

- Bir yerde özetlemek gerekirse, şöyle bir görüntü çıkıyor ortaya. Yanılıyor muyum bilmem. Yani diyorsunuz ki, “benim hedefim, kazanmaktan anladığım şey, Türkiye'den bir bölüm top-rağı alıp, orada devlet kurup, onun da başına geçmek falan değil. Ben, yaptığım bu mücadelede, Kürt halkının temel haklarının verilmesi, onlara insan gibi muamele edilmesi, belirli düzeyde herkesin hakkı olan hakkını...” O mu?

- Dikkat ederseniz, bağımsızlık olayını çok kapsamlı ele aldık.

- Evet.

- Bir sosyalizmin bağımsızlık anlayışı, bir Batı sistemi içindeki bağımsızlık yaklaşımı var. Bütün bunlara yerinde değer biçtik. Bun-

ları toptan inkar da etmedik. Yine Ortadoğu'daki ilişkilerde, bağımsızlık konusundaki hassasiyeti koyduk. Siz buna “çok büyük yalnızlık” dediniz, değil mi? Ben öyle dar ele almam. Bazı değerlerin kendimizde epey incelemesini esas aldık. Bu, zenginlik ve güçlenmeyi yaratıyor. Bir tepkidir. Türkiye ile ilişkilerde olup olmadığı-miz konusunu da bütün açıklığıyla belirtiyorum. Yani sonunda ortaya ne çıkar? Görünüşe bakılırsa, ortada yalnız böyle bir toprak parçası ve orada da böyle bir otorite; bu, belki biraz hayal olabilir ve biz gerçeği bu biçimde kazanamayız. Türkler de, mevcut yöntemleriyle böyle bir korkudan kendilerini kurtaramazlar. Şimdi tarafların durumları çok ciddi. Kürtlerin kendi konuları ele alınıp incelendiğinde, belli ki konuları çok ciddi. Sahipsizliklerinden öteye, çok kötü bir durumda bırakılmışlar. Onlar da artık buna razı edilmişler veya onay vermişler, meşru görmüşler demeyeceğim, ama o konuma getirilmişlerdir. Türkler de bu sorun karşısında o kadar çağdışı bir konumda kendilerini tutuyorlar ki, “meseleyi halledelim” adı altında aslında her türlü tehlikeli yaklaşımı taşıyorlar. Bu konuda ne yapmıyorlar ki! Diyorum ya, ne Berlin Duvarı öyledir, ne de Çin Seddi öyledir. Hiç kimsenin bundan haberi bile yok. Gerçekten öyle değil mi? Çin Seddi ilk çağda yapılmıştır, Berlin Duvarı, sosyalizm ile kapitalizm arasında yapılmıştır. PKK varlığına karşı peki bunlar kaç kilometre uzatmışlar? Çok, altmış kilometreyi geçiyor. Tellerden bahsediyorsunuz, çok ilginç şeyler. Bir sur araya çekiliyor, öyle ki buradan şuraya kadar geniş ve 30 km'lik bir set. Şimdi bu da Türkiye'ninki oluyor. Söyleyeyim, o telleri geçme yöntemi de bundu. Fakat yalnız o mu? Hendekler var, başka teller var, ondan sonra da Alman köpekleri hep hazır. Ve bir kulede de pusuya yatmış askerler var. Majina hattı mıdır nedir, bir de öyle hat oluşturmuşlar. Yani ayda-yılda iki-üç kişi ya geçer, ya geçmez. Şimdi bunun iktisadi politikayla ne alakası var. Bu büyük hayal, kimbilir kaç milyara mal olmuştur. Geçen sene, yalnız buna 60 milyar ayırmış. “Üçdört adam” için bu kadar masraf, ne korkunç! Halen 800 kilometreyi böyle kapatacaklar. Bu sefer Irak sınırına sıra gelecek. Oranın hepsi de dağ, orayı nasıl yapacaklar? Bu yöntemleri aşmak kolay, fakat Türkiye'nin bu yatırımlarını kavramak çok zor. Yalnız

bunlar da değil, hapishaneler döşeniyor... Yükselt de yükselt! Milyarlarca yatırım yapılıyor. Yine yalnız bunlar da değil. Dedim ya, zırhlı araçlar da var, 1700 tane daha alacaklarmış. Bunların hepsi, PKK hareketini tasfiye etmek için. Şunu söyleyeyim: Biz öyle bir temel açtık ki, kırk tane PKK inşa edecek bir ortam söz konusudur. Onların bu politikaları bitmez, bizim de eylemlerimiz bitmez.

Şimdi bunlar çıkış yolu değil, gerçekten değil. Türk halkı, aydınlar, her türlü demokratlar, eğer bu işi biraz daha değişik yollarla düşünmek istiyorlarsa, o zaman bu kör politikalara bu kadar seyirci kalmamalıdır. Biliyorsunuz, en son bir de paralı askerlik çıkarmışlar. Bununla da güya yeni bir ordu oluşturacaklar. Yani Türk ordusunda paralı askerlik başladı artık. Bu küçük bir birlikle başlar ve sonra devam eder. Biliyorsunuz, özel kolordunun tazminatı artırıldı, maaşı artırıldı ve bir de bu ordu kuruldu. Bu durum orduda da kesin rahatsızlık yaratacak, halkta da yaratacak, zaten yaratıyor da. Koruculuğu yarattı ve tüm milleti böldü. Bence bütün bu politikalar daha çok teşhir edilmelidir. Bu konuda çarpıcı olmak gerek, bunlara dokunmak gerekir. Hiç olmazsa millet bazı gerçekleri görmeli. Yatırımların büyük bir kısmı bunlara yapılıyor, bu paraların hepsi böyle gidiyor.

- Evet ama, bir yerde çıkış yolu nedir? Sizin silahlı eyleminizi sürdürmenizin anlamı nedir? Daha ne kadar gider?

- Bu yalnız başına bize bağlı değildir. Benim için, “şöyle vuruldu, böyle yaptı” türünden şeyler söyleniyor. Ama görüyorsunuz ki, sağlamım ve çok gencim. Sanıyorum siz de bunu başta söylediniz. Bu gençlik, bu maraton sonsuza kadar da sürse bunda kesinlikle varım anlamındadır. Kendi sorumluluğum altında devam edecektir bu. Bunu kesinlikle başarabilecek gücüm var. Ne kayıplar, ne döneçlik, ne de çok körce bir zorbalık bunu durdurabilir. Çok sınırlı olanaklardan nelerin yaratıldığı bunun açık kanıtıdır. Tek bir sopamızın olmadığı bir durumdan bugün nereye geldik? Bu, birçok şeyi açıklar. Ama yine de söyleyeyim; bu maratonda bu yönteme tapıyorum, bunu sonuna kadar kullanacağım demiyorum. Sorunların çözülüş durumuna göre, özellikle politikanın gücüne inanarak, politikanın yüceltici, birçok sorunun çözümünde esas alınması gereken bir metod olduğunu bilerek hareket etmeliyiz. Yoksa özellikle Türkiye'de çok-

ça yapıldığı gibi, “politikacı mıdır, at bir köşeye, beş para etmez” denirse, o zaman hiçbir yere varılamaz. Ben kesinlikle bu görüşte değilim. Sağlam politikacılar ortaya çıkmalı, politikanın bir yücelik sanatı olduğu kabul edilmeli, sorunlara gerçekten politik yaklaşılmalıdır. Eğer böyle yaklaşılsa, biz de kesinlikle buna karşılık veririz. Ve bu, iyi bir sonuçlanmış, çözümlenmiş olabilir.

- Karşı taraftan ne bekliyorsunuz? Ne yapmasını bekliyorsunuz mesela?

- Karşı taraf büyük bir haksızlık konumundadır. Tarihten günümüze kadar bir mirası devraldı ve onu günümüzde de, pek inanmasa da sürdürmek istiyor. Tarih bir hüküm biçmiş: Yut, içinde erit! Ancak bu taş, bu sefer pek yutulacağı benzemiyor. Bu lokma, mideyi bu sefer parçalayabilir. Onun için, baskı, imha ve eritme politikasından vazgeçmelidir. Bunun yerine, daha uygar bir tartışmaya ve yine daha çözümleyici bir politik mücadeleye imkan tanınmalıdır. Ama uyduruk, biçimci, ikide bir ordu sopasını kaldırsın ve herkesi politik sahneden kaçırsın türünden politikacılık olmamalıdır. Zaten biz de bu oyuna gelmeyeceğiz. Gerçekten politikadan çözüm bekleyen ve buna inanan önderler, partiler ortaya çıkarsa ve onlar bu temelde en azından çözümleri tartışmak isterlerse, biz de buna büyük bir memnuniyetle karşılık veririz. Şiddet olayını hemen durdurabiliriz. Kaba baskı ve işkence durdurulsun, o zaman bizim en ufak bir zor yönetimimiz görülmeyecektir. Bunun için de gerekli adımı atması gerekenler biz değiliz. Biz çok zorunlu bir savunmadayız. Saldıran diğer taraftır, dolayısıyla çözüm de onlardan gelmek durumundadır.

Bağımsızlık ve özgürlük mücadelemizi halkımızın gücüyle geliştirdik

- Son soru: PKK kimden destek alıyor? Yoksa tek başına mıdır?

- PKK, gerçekten Kürdistan gerçeğinin ve halkının yalnızlığının yansımasını yaşıyor. Söylenildiği gibi dışarıdan destek alma değil, ister kapitalist sistemden ve isterse sosyalist sistemden olsun bir tecriti yaşıyor. Kürdistan gerçekliği bu. Kim Kürdistan gerçeğine ulaşmak istiyorsa, politik çıkarları anında zarar görüyor.

Kürdistan halkı açısından yalnızlık budur. Bir yerde bir kişi öldürülse, o hemen haber konusu olur. Fakat Kürdistan'da kimyasal silahlarla bir katliam olur, o hiç duyulmaz bile. Bu büyük bir eşitsizliktir, ikili ölçüdür.

Dış desteğin durumunu daha önce açıkça belirttik. Sırf çıkarları sarsılmasın diye duruma karışmıyorlar. Oysa bu silahların böyle kullanılmasını, en azından güçlerini kullanarak engelleyebilirlerdi. Bundan bile çekiniyorlar. Bu, Kürdistan'ın ne kadar yalnız olduğunu göstermektedir. Bizim nasıl yaşadığımızı ise bizzat gördünüz. Biz, büyük çabamızla ve de gerçekten tüm dürüstlüğümüzle kendimizi burada yaşıyoruz. Tamamen halkımızın, yurt dışı emekçilerinin çok açık olan bağışlarıyla, maddi ve manevi yardımlarıyla yaşadık. Tamamen böyledir. Düşman tümüyle tecriti ve bitirmeyi dayatır, dostlar ise kendi çıkarlarından fazla taviz vermezler. Biz de, bu çıkarların bizim öz çıkarlarımıza denk olmadığını gördük. Dolayısıyla bağımsızlık ve özgürlük mücadelemizi temelde halkımızın gücüne dayalı olarak özgürce geliştirdik. Ve bu konuda sağlam bir demokrasi gücünü ortaya çıkardık.

Mücadelemizin ortaya çıkardığı halk gerçekliğimiz, ortaçağ katliamlarından önemli oranda kendini arındırmıştır. Ve yine Türkiye'de özellikle sınır tanımayan bir baskı ve sömürü ortamına karşı da dikilen bir konuma getirilmiştir. Bizim Türkiye halkına yapabileceğimiz en büyük iyiliktir bu. Kendisinin de benzer konuma gelmesinin, halklarımız arasında eşit ve özgür kardeşlik ilişkilerine götüreceğine inanıyoruz. Sürekli bu inancı muhafaza ettik. “Yurt dışında bazı güçlerin piyonu” safsatası, kesinlikle kendisi böyle olanların iddiasıdır. Türkiye halkını sevmek ve ona değer vermek bizde bir ilkedir. Kökü dışarıda olan, dışarının parasıyla silah alan ve bunu halklara karşı kullanan ve kendilerine de “şöyle böyle Türkçüyüz” diyenlerden değiliz. Biz, onlardan kırk kat daha fazla Türkiye halkına yakınız. Halka büyük sevgimiz ve saygımız vardır. Mücadelemiz eşit ve özgür bir birliği yaratmak içindir.

- Çok teşekkür ederim.

- Biz, bağımsızlık eğiliminin güçlü olmasını isteriz. Bunu çok somut bir örnekle de izah edebilirim. Aslında bizim hem kendi-

mizi daha rahat yaşatmamız, hem de büyük güçlere dayanarak sırtımızı böyle sağlama almamız mümkündür. Mücadelemizin biraz gelişmesiyle birlikte ABD'nin bile geliştirdiği bir Kürt politikası vardır. Ve bu dışişleri bakanının raporuna kadar yansımıştır. Bize de dolaylı olarak bir çağrıdır bu. Ve hatta dolaylı da değil, direkt bir temas durumuna...

- **Göz kırpmaya olabilir mi?**

- Açıktır o. Hatta daha somut girişimler de vardır. Ben kendim buna öncelik vermedim.

- **Amerikalılar temas ettiler mi? Mesela sizin arkadaşlardan ayrılmanız...**

- İstemişlerdir. Yani çeşitli adlar, ünvanlar altında buna ilgi gösterilmiştir. Ben bu konuda da iyi veya kötü demiyorum. İnsan hakları açısından bu kadar suç var. Bu konuda biz, bunları öyle dürtüştüce bir yaklaşım olarak değerlendirecek durumda değiliz. Neden? Çünkü, mevcut hükümetleri bu kadar ilkesiz destekleme, her türlü baskı ve sömürüye sonuna kadar arka verme durumu var. Aslında bu konuda daha zor durumda kalmamak için, bu yanlış politikaya daha çok alet olmamak için, kendisini biraz daha suçsuz duruma getirmek için bir girişimdir bu. Ve tabii biz de, buna yüksek bir değer biçip itibar göstermedik. Bazı Kürt çevreler buna girebilir ve girerler de. Ama biz, bu konuda da ilkeli davrandık. ABD'nin böyle ucuz yaklaşımlarını, işte “iyi bir gelişmedir, bilmem şöyledir” türünden ele almadık. Bizzat kendim böyleyim, yani bu konuda saygılı bile olmadık. Bunu açıkça belirtmeliyiz. Diğer hususlarda da böyle örnekler vermek mümkün. Yani işte “Türkiye'yi bölüp parçalamaya hesapları, bilmem ASALA ile, Türk düşmanlarıyla işbirliği”, vs... Kesinlikle yok. Çok kuru bir iftira bunlar.

- **Yani şimdi Türkiye'nin anladığı işbirliği ile sizin anladığınız işbirliği arasında fark var anlaşılır. Yani siz işbirliğini, birlikte operasyon yapmak, birlikte hareket etmek diye görüyorsunuz. Türkiye ise, en ufak bir teması dahi bir işbirliği olarak görüyor. Yani oradan da...**

- Bu anlamda dahi, yani böyle Türkiye'nin düşündüğü tarzda dahi bir işbirliği yoktur. Ama biz, doğru bildiğimiz ilişkilere yanıtı,

başta Türkiye olmak üzere her yerden buluruz. Burada da bir ilke söz konusudur, basit politik hesaplar söz konusu değildir. Bu basit politik hesapları daha çok Türkiye düşünüyor. Bununla da rakibini tecrite ve imhaya yöneliyor. Bu politikasında kendisi kaybetmiştir. Taviz vere vere Türkiye'yi ne duruma getirdiği açıktır. Sadece rakibini tecrit etmek için tavizler politikasına bel bağlamanın, onda sınır tanımamanın Türkiye'nin bağımsızlığıyla, halkının özgürlüğüyle alakası yoktur. Bu önemlidir. Bunun anlamı iyi kavratılmalıdır derim. Evet, bu konuda gerçekten kötü bir dışardalık durumu, Türkiye'deki yönetim için çok gerçekçidir. Muazzam boş vakalar, askeri harcamalar, bilmem politik şeyler... Hep sınır tanımadan da gidiyor. Yani hem de Doğu-Batı ayrımı demeden. Bunu, kendisi, Türkiye'yi zor duruma düşürecek, ileride ödenmesi pahalıya patlayacak bir yığın bağımlılık ilişkileri içine girerek yapıyor. Şimdi biz tam tersi konumdayız, burada olası bağımsızlık eğilimini güçlendirmek için gerçekten iyi bir konumdayız. Bağımsızlık açısından böyle olduğu gibi, demokratik bir gelişmenin de çok sağlam bir biçimleyicisi olduğumuzu söylüyoruz.

İnsanlık ailesinin şerefli bir üyesi olabilmek için bu mücadeleyi sürdüreceğiz

- **Aklıma başka bir şey gelmiyor.**

- Aklıma bir-iki nokta daha geliyor da. Gerçi o televizyon konuşmasında söyledim. O çoluk-çocuk, kadın...

- **Onu yeterince ele aldık.**

- Onun da cevabını vermeye çalıştım.

- **Verildi o.**

- Kesinlikle onu iyi koymak gerekir. Bu politika iyi bir müjdedir. Yani bizden de bazıları büyük intikamcılık tavrına girerlerse bu doğru değildir. Önlemeliyiz biz. Ama bu kadar muazzam askeri gücü var, teknik gücü var, bunları yeterli görmeyip de bu cahilleri parayla ve zorbalıkla, hem de çoluk-çocuğu en büyük tehlikenin içine atarak üzerimize sürmenin insafla, vicdanla ve ahlakla bağdaşır hiçbir yanı yoktur. Bu konuda kesinlikle dikkatli olmalı-

dır. Bu durum, savaşın biraz uygarca gelişmesini de engelliyor. Türkiye buna da muhtaç olmamak durumundaydı. Böyle bir politika intikamcı eğilimleri geliştirir. Yarın yüzlerce sürtüşmeye götürür. Bunların çocukları büyüyecek, yine militanların ardılları büyüyecek ve bunlar kan davasına dönüşecektir. Bu politikadan el etek çekmek gerekiyor. Ve sanıyorum ki, ordu için çok yararlı bir yöntemdir de denilemez. Çünkü, mücadelemiz önlenemezse, bunun ters tepen bir silah olma ihtimali büyüktür. Özellikle mücadelenin uygar gelişmesini çok güçleştiriyor. Bu konuda da bizim gibi özen göstermek gerekiyor. Halk bu konuda çok yanlış şartlandırılıyor. Bu konuda biz, kesinlikle sorumluluğu kabul etmiyoruz. Gerçekten bizim üzerimize onbin kişi gelir, beş tane gerillamız küçük bir sığınakta her türlü patlayıcı, yakıcı ve imha edici ile parparça olurlar, ama biz yine de direnmesini biliriz. Bu durumda da, dediğim gibi, sorumluluk bize ait değildir.

- Şimdi epey üstünde durduk. Fakat çok özel bir toparlama daha yapmakta yarar var. Benim anladığım kadarıyla siz Türkiye'ye şu mesajı verdiniz: “Arkadaş, sen eğer Kürt sorununa yaklaşımını değiştirmedeğin sürece...

- Evet öyle.

- **“Bizden daha fazla şeyler beklemeyin.”**

- Şimdi hayır.

- Bir dakika, bu kelimeleri mahsus koyuyorum. Çünkü hani size diyeceğim ki, bunu tekrar edin ki ben bunu alayım. Çünkü siz daha önce yaptığınızda çok uzun anlattınız.

- Evet.

- O zaman oraya gelene kadar millet soracak. Yani diyecek: Bir; Kürt sorununu tanı, Kürt sorununa eğil. İki; Türk halkı sen de beni anlamaya çalış!

- Evet.

- Ondan sonra, üç; daha fazla olay da olacak, kentlere de gireceğim veya girmeyeceğim.

- Evet.

- Yani bunu böyle bir, iki, üç diye çok net olarak alt alta koyarsanız, o zaman sizin konuşmanızın üstünü kazımadan çok

daha rahat çıkarırız. Yani şimdiye kadar söylediklerinizin bir özetini yapmış oluyorsunuz demek istiyorum.

- Açıktır. Eğer bu politikada ısrar edilirse...

- Yani Kürt sorununu tanımamakta.

- Şüphesiz iki yönlü. Yani bir yandan, işte yönetim zayıftır, biraz daha sıkıştırırsak dünyadan tecrit ederiz; diğer yandan, dağda sıkışmışlardır, hemen imha ederiz. Şimdiye kadar bu politikaya bel bağlanmıştı. Çok büyük masraflar, çok büyük kayıplar, ahlaki yönden tutalım siyasi atmosfere kadar ortamı zehirleyen muazzam tahribatlar yaşanmıştır. Bunun için trilyonluk masraflar yapılmıştır. Kamuyu bunu biraz bilmek durumundadır. Yönetim de bilmek durumundadır. Eğer bu politikada ısrar ederse...

- Açıklık getirmek için soruyorum, kusura bakmayın. Yani bu politika derken, genel Kürt sorununa yaklaşımında demek istiyorsunuz, değil mi?

- Elbette. Genelde inkar politikası vardır.

- Onu bırakması gerekir diyorsunuz.

- Tamamen hiç ciddiye almama, “böyle bir olay aslında uydurmadır, dış kökenlidir” veya daha doğrusu kendisinin de inanmadığı “güçsüzdürler” deme tarzındaki klasik inkar ve imha politikasına devam edilirse...

- Ve ayrıca siz diyorsunuz ki, bu insanlara insan muamelesi yapılsın. Eşit muamele yapılmak...

- Kesin şuna inanıyorum: Benim bu işin bu kadar büyük takipçiliğini yapmamın nedeni buradadır. Yani başka yerde kesin aranmalıdır. Bir taraf milyonlarca insanı böyle inkar ediyorsa ve ufak bir kimliğini belirleme durumuna geçtiğinde bile amansız bir tarzda üzerine gitme yetkisini kendinde görüyorsa, ben burada ne demokrasi vardır derim, ne de insan hakları vardır derim. Ve burada ilkem, batsam bile mutlaka kendimi savunma durumuna koyarım. Durum bundan ibarettir.

- Yani şunu söylediğimiz taktirde doğru olacak mı sizin için? Türkiye Kürt sorununa bugüne kadarki yaklaşımını değiştirmedeği ve bu insanlara insan muamelesi ve eşit muamele yapmadığı taktirede bizim eylemlerimiz artacak.

- Etkin olur.

- **Yani böyle çok net olursa eğer...**

- Biz sorunları şiddetle çözmekten yana değiliz. Ama karşımızdakinin, hiçbir hakkı olmadığı halde, somut gerçeğe ismini vermeyi bile kabul etmeyen tavrı sürdürükçe, böyle olan bir politikada ısrar ettikçe ve bunu en kör bir şiddet politikasıyla tam zafere götürmek istedikçe, bu mücadele devam edecektir. Ve en az onun şiddeti kadar biz de kendimizi korumak durumunda olacağız. Ulusal kimliğimizi toptan imha ettirmemek ve siyasal gelişmemizi sağlamak için bunu yapacağız. Gerçekten insanlık ailesinin arasına biraz şerefli bir üye olarak katılmak ve en çok da Türkiye halkının karşısında eğer kardeş bir halk olarak görülmek isteniyorsak o sığata ulaşmak için bu mücadeleyi sürdüreceğiz.

- **Çünkü çok kimsede şöyle bir kaygı vardı: Özellikle bazı eylemlerde kadınların, çocukların öldürülmesi...**

- Söyledik.

- **Söylenildi. Acaba PKK bir terörist örgüt müdür?**

- Kesinlikle hayır. Bu sorunun kendisinin dahi kabul edilmemesi gerektiğini söylüyorum. Kürdistan'daki büyük katliamlar, hem de çocuk-çocuk katliamları, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve daha önce de Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli dönemlerinde gerçekleştirilmiştir. Çok çeşitli halklar üzerinde soykırıma varan uygulamalara gidilmiştir. Biz, tüm Türkiye'yi, Türkiye halkını bundan sorumlu tutmayız, ama sorumluları da var. Daha düne kadar bu sürdü, en son Dersim'de uygulandı, halen mağaralar kadın-çocuk cesetlerinin kemikleriyle doludur. Belli ki bunları biz yapmadık. Ayrıca hiçbir gelişme imkanı bu halka verilmiyor. Örneğin bir sağlık sorunu nedeniyle her gün yüzlerce çocuğun ölümünden biz rejimi sorumlu tutarız. Dilsizdir; ne kendi dilini ve ne de Türkçe'yi, hiçbirini konuşmıyor. Dilsiz bir insan da ölmüş demektir. Açık ki bundan rejimi sorumlu tutarız. Düşüncesizdir, fikir üretmiyor; ondan rejimi sorumlu tutarız. Bizim için bunlar da ölümdür, katliamdır.

Son dönemlerde meydana gelen bazı olaylardan da biz rahatsız olduk. PKK'nin sorumluluğunda bu tip durumlar nasıl olur? Bana gelen bilgilere göre, daha çok ordu birliklerinin kadınları ve ço-

cukları kendilerine siper ederek, onlar tarafından korucu diye görevlendirilenlerin kendilerini çocuklar içine gizleyerek ve adeta onları bir koruyucu kalkan yaparak yürütmek istedikleri bir saldırı ortamında bu kayıplar oldu. Gerçekten bu bizim bir eylem anlayışımız değildir ve öyle kabul edilmemelidir. Gerçekten buna üzül-
dük. Bunun olmaması için gereken bütün tedbirleri almada ve öz-
ni göstermede gücümüzü kullanacağız. Bu olayların gerçekten biz-
den değil, bu saydığım güçlerin bu konumundan kaynaklandığını
da açıkça belirtmek istiyorum. Ortaya bir korucu politika çıkarıldı.
Şunu vicdanlara seslendirmek istiyorum: Bu işe kocaman ordu bir-
likleri, en gelişmiş komando birlikleri, jandarmalar, özel timler
koşturuldu ve hepsi de beş kişilik bir birimiz üzerine on binlere
varan bir sayıda geldi; bu kadar acımasız ve bu kadar dengesiz bir
güç halen yetmiyor da, fakir fukarayı para karşılığında ve korkuta-
rak partinin üzerine atmada vicdanları hiç sızlamıyor mu? Sorum-
luluğun kendilerinde olduğunu bilmiyorlar mı? Beş kişimizi her-
hangi bir yerde sıkıştırabilirler ve ordu gücü buna yeterlidir. Bu
çok açıktır. Üstün öldürücü teknikleri vardır ve bunlar yeterlidir.
Korucular gereksiz. Korucularla bir halkı birbirine kırdırma ama-
çlanıyor ve bu çok kötü bir politikadır. Her şeyden önce bu politika-
yı oluşturanlar, kendilerini bu politikadan çekmelidirler. O zaman
çocukların ve kadınların ölümü de durur, savaşın gerçekten anlam-
sız bir biçimde sürmesi de durur. Bunun yerine yine savaş devam
eder ama, hiç olmazsa uygarca devam eder.

- Mücadelenizin kısa vadede biteceğine mi inanıyorsunuz, yoksa bu bir maraton mu?

- Mücadelemiz baştan bugüne kadar gerçekten bir maratondur. Ve bu maraton koşusu sadece PKK'nin yürüyüşünden 15-20 yıl...

- Maraton diyorsunuz. Peki hiç bitme olasılığı yok mu? Veya ne tür durumlar buna yol açabilir?

- Şüphesiz bu politikayı sürdürürse, durum böyle olur. Buna şunu da eklemek gerekir: Eğer zor dönemde halkı oyalarız diye hesap yapılırsa, biz artık bu oyuna da gelmeyiz. Örneğin ben, 1920'lerden bahsettim, daha önceki bazı önemli dönemeçleri de belirttim. O dönemlerde aslında son derece ılımlı ve uzlaşır bir

havada yaklaşıyor. Yani “daha sonra rejim oturup güçlenince ve artık Kürtlere ihtiyaç kalmayınca onların üzerine her türlü imhaya gider bitiririm” politikası uygulanıyor. İşte bu ilişkileri boğuyor. En son TC'nin kuruluşunda da bu ortaya çıktı. En kritik anda diyor ki, “iyidirler, dostturlar.” Hatta alan alan dolaşıp elini bile öpüyor. Ama kendini rejim durumuna getirir getirmez koyu bir bastırma, imha ve ardından inkar başlıyor. Bunu çok iyi biliyorum. Bizim hareketin çıkışının tarihsel temeli budur. Şimdi bu çok ucuz bir politikadır. Yani aslında Kürt tarafının kallesçe bir yaklaşımı ve art niyeti de yoktur. Tam tersine karşısındakine aşırı güvenme ve böyle kendini her türlü donanımdan yoksun bırakma vardır. Ki bu biraz da aptallığını gösterir. Aslında çağdaş ilişkilerde bunun böyle olmaması gerekiyordu. Bu, sınıfsal özellikleri gereği, gerilikleri gereği böyleydi. Şimdi biz bundan ders çıkardık. Türkiye şimdiye kadar bunu uygulamıştır; ama eğer bundan sonra bu klasik politikayı bize de uygulayabileceğine ve bununla tam sonuç alabileceğine inanıyorsa, gerçekten bir gaflet içindedir, gerçekten pahalıya ödeyebileceği bir konuma kendini getirmiştir, derim. Biz bunun için tedbirleri almışız. Yani tarihte sürekli içine düşülen o zayıf durumu önlemek için, yine politik oyunlara ve komplolara uğramamak için, tedbir olarak kesinlikle sağlam bir örgütlenmeyi buraya oturtmayı seçmişiz. Örgütümüzü o hale getireceğiz. Bu, benim fiziksel varlığımla bağlı bir olay da değildir. İdeolojik ve politik önderlik, gelişen önderlik olayı bunun garantisidir. Ve bir kişi gider, kırk kişi rahatlıkla gelecek durumdadır. Görüyorsunuz, beş kişi gidiyor, elli kişi geliyor. Demek istediğim, bunun garantisi sağlanmıştır. Bu bir tercih ve kendini yetkinleştirme olayıdır. Ben buna bir çözümleme diyorum.

Şimdiye kadar biz, bu politikanın çıkar yol olmadığını göstermek için bazı şiddet eylemlerine girdik. Ve bunlar gelişmiş şiddet eylemleri de değildir. Bu şiddet eylemlerini biz, sıfırdan bu noktaya getirdik. Türkiye'nin dışta ve içte içine düştüğü durum bellidir ve ödediği fatura çok ağırdır, gerçekten çok ağırdır. Şimdi biz, bu eylemleri bir uyarı olarak değerlendirmeliyiz. Fazla değil, şöyle bir uyarı: Kendi konumunu gözden geçir! Yürüdüğün yol kesinlikle

doğru değildir, çıkmaz yoldur. Kör zor, mutlu bir çözüme götürmez, sürekli ortalığı zehirler, kargaşayı ve çelişkileri artırır ve insanı küçültür. Şimdiki durum bile bunu çok iyi ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle biz diyoruz ki, eylemlerimiz bir uyarıydı, bu durumun anlaşılması için bir ispat aracıydı. Şimdi hükümet, yönetim, genel olarak böyle “kavim, halk” biçimindeki belirlemelerle bence bazı sorunları zihine çıkarmıştır. Bunu, ufacık da olsa ileri bir adım olarak görmek gerekir. Ama çok yetersizdir, tarihi bir konumu gözden geçirme ve gerçekten köklü siyasal çözümleri ağza alma açısından yetersizdir. O halde ne yapılmalıdır? Bir defa, köklü bir kavrayış ve bunun için de bir tartışmaya girebilme cesaretini göstermelidir. Devletin bir yığın politikacısı var, askeri var, sivili var, bunlar da çok önemli olan bu tarihsel ve güncel olguyu görebilmelidirler. Ondan da öteye, bir tartışma için kendilerini cesaretli ve hoşgörülü kılmalıdır. Daha sonra da, eğer güçleri ve kendilerine güvenleri varsa, sorunun politik çözümüne kendilerini hazır hale getirmelidirler. Bunun için de örgütlenme özgürlüğüne ve siyasal mücadele yöntemlerine yasak koymamak gerekir. Bu temelde ilişkilerin ortaya çıktığını görürsem...

- Ateşi keser misiniz?

- Şüphesiz ateşi keseriz. Bu ihtimalin güçlü bir biçimde geliştiğini gördüğümüzde biz ateşi keseriz. Bu temelde görüşmelere yönelenebilir.

- Aksi halde?

- Aksi halde, çok açıktır ki devrimci şiddeti biz geliştireceğiz.

- Şehirlere de girecek misiniz? Hedefiniz şehirler midir?

- Engin tecrübem var, şimdiye kadar pratiğe dayanarak açıkça belirtiyim. Ben olayım ya da olmayayım, almış olduğum tedbirler, bu işleri, şimdiye kadarki ortaya çıkan biçimlerinden kapsam ve nicelik olarak çok ileri götürmeye uygundur. Ben, yöneleceğim diyorum.

- Yani şehirlere yöneleceksiniz?

- Yalnız şehirlere değil, her yere. Zaten adım atılmıştır ve daha kapsamlı hale getirmenin tedbirleri alınıyor. Güçlü bir uygulamanın gelişme ihtimali yüksektir, diyorum. Evet, yine kan döküle-

cektir. Bizden de karşı taraftan da daha fazla kan dökülecektir. Buna da biraz kendimizi hazır hale getirmişiz. Şimdi tam bu noktada sizler çıktınız. Ben, bu anlamda karşılıksız bırakılmaması gerektiğini düşündüm. Bir sorumluluktur bu. Bunlar, bizim açımızdan bunun gereklerini de yerine getirmek oluyor. Bir de, fazla umutlu olmadığımı da söyleyeyim. Çünkü, karşı tarafın yönelimleri çok gaddarcadır, çok körcedir. Ama böylesine bir tarihi aşamada biz yine de böyle bir mesaj sunalım ve sorumluluk bizden kalsın. Aslında bu temelde bir görüşmeyi ben de düşünüyordum. Umarım ki, aldığınız mesajı en iyi bir biçimde yansıtmaya çalışırsınız. Şunu söyleyeyim ve bu konuda tek yanlı olarak da söyleyemiyorum: Savaşın gelişme seyri vardır, gelişme ihtimali büyüyor. Kentin de kırsal alanların da tahmin edemeyeceğimiz durumların içine girme olasılığı artıyor. Belki biz tam kontrol edemeyiz. Mesela, bu bazı eylemleri tam kontrol edemedik. Böyle kontrol dışı eylemin çıkması olasıdır, ama tüm gücümüzle savaşı kontrol dışına çıkarmamaya çalışacağız. Örneğin savaş esirlerinin durumu. Biz de iyi muamele edelim, onlar da iyi muamele etsinler. Var, bizde de esirler var. Ayrıca her gün yüzlerce kişiyi esir de alabiliriz. Burada bile bu tip insanlar var. Geliyorlar, biz de yakalıyoruz. En azından...

- Ne yapıyorsunuz, bırakıyor musunuz onları?

- Bazen ıslah edip bırakıyoruz. Çok açık düşmanlık içinde olan bazıları terbiye ve ıslah etmeye çalışıyoruz. Yani burada bile ciddi savaş olduğu söylenebilir.

- Kaç kişilik savaş esirleriniz var?

- Biraz vardır.

- Yani kaç kişilik?

- Bir grup var.

- Bir grup asker mi, polis mi?

- Asker de var, polis de var. Ülkede de var.

- Bunları değiştirmek...

- Tabii değiştirmek olabilir. Bu insanlara fazla acı vermemek gerekir. Bizim de savaş esirlerimiz vardır.

- Yani şunu söyleyebilir misiniz: “Benim elimde bir grup as-

ker ve polis vardır. Ben bunları şu kadar insanla değiştirim.”

- Tabii hazırız. Bu konuda görüşmeler olursa, biz buna hazırız. Çünkü o insanlara acı vermemek gerekir. Karşılıklı olarak bu konuda bir...

- Rakam vermek istemiyorsunuz?

- Beş, on, yirmi. Yani önemli değil. Böyle bir yöntem uygun olur. Yani acı, işkence, öldürme, bence uygun olmaz. Bu duruma karşı taraf yanaşırsa, en azından bu uygar bir biçimdir. Esir olur, biz yanımızda tutarız öyle kalır, onlar tutar yanlarında kalır.

- Bu esirlere işkence yapıyor musunuz?

- İşkence değil de, kesin söylemesi gereken şeyler oldu mu, bu konuda benim rahatsız olmama rağmen, sanırım bazen zorlamada bulunuyorlar. Ama elimizden geldiğince bunu önlemeye çalışıyoruz. Mesela gelenlere şunu açıkça söylüyoruz: Bildiklerinizi söyleyin, sizi eğitip bırakacağız. Sanırım bazılarında hemen itiraf ve bildiklerini söyleme geliyor. Fakat komplocu tavrını sürdürürse arkadaşlar üzerine gidiyorlar. Ama çoğunlukla bizim yöntemlerimiz gerçekten uygarca. Mesela, PKK'nin bu konudaki yaklaşımları ilerde görülebilir. Bu konuda bazı askerleri bıraktık. Ordu çevreleri bunu herhalde iyi bilirler. Birisini, gerçekten uçak bileti de dahil olmak üzere...

- Adı nedir?

- Orhan Kaya. Samsunlu bir genç.

- Ne zaman, hangi yılda?

- Geçen yıl gönderilmişti.

- Er miydi?

- Evet, er idi. Yani bir birim olarak gönderiliyorlar.

- Tim olarak gönderiliyorlar?

- Evet. Biz yakaladık. Gerçekten sorulmalı bunlar. Avrupa'ya gitti, ailesine ve akrabalarına gidecek. “Bizden özgürsün” dedik. Samsunlu bir Türk genciydi. Yani hazırlanıp gelmişti, eğer fırsat düşse bu işi gerçekleştirecek. Ama gerçeklerimizi gördü ve samimi itiraf etti. Biz de dürüstlüğüne inandık. Ama TC'de böyle yok, bizim bir üyemizi yakalayınca üzerine korkunç bir şekilde gidiyor. Söyleyeyim yani, burada insani yöntemi göz önüne getirmek lazım. Biz,

öyle onu fazla tutmadık ve zorlamadık.

- **Siz de yapıyorsunuz, biraz mecbur olunca.**

- Hayır.

- **Değil mi? Yani tutukladığınız insanı, birtakım bilgileri öğrenebilmek için, siz de üstüne...**

- Adam komplo kurmaya geliyor. Bu kesin. İşaretleri güçlü. Kendisi de “ben böyleyim” diyor. O zaman “mekanizmasını anlat” diyoruz. Burada istenen gerçekten çok açıktır. Yani çok ağır suç işleyen bizim mutlaka cezalandırmamız gerekir ama, daha çok şunu yapıyoruz: Bildiklerini söyler ve yaptıklarının doğru olmadığını görürse bırakıyoruz. Zaten biz bunları öyle cezalandırma, uzun süre tutuklu tutma isteminde değiliz. Bu politikayı geliştirmekte yarar vardır sanıyorum. Çünkü ileride daha da çoğalabilir. Yüzlerce subayı tutuklayalım, kaymakam, yönetici turalım politikasını biz, diğer politikalar gibi geliştirmek istemiyoruz.

Yine şiddet olayları diyorsunuz. Eğer istesek, epey sabotajlar geliştirilebilir. Eğer bunlar gündemleştirilirse epey yıkımlara yol açabilir. Yani eğer karşı tarafın imha tutumu kesinleşirse, o zaman kendimizi savunmak için biz de yapmadığımız eylemleri yapabiliriz. İşte buralarda görülüyor; bir yere, bir lojmana, bir binaya patlayıcı koyarsın, çok yıkım olur. Tabii çok daha vahşi yöntemlerdir bunlar. Mesela bir bayram yerinde kitlenin ortasında bir roketi patlatırsanız, yüz kişi de, beşyüz kişi de gider. Böyle gazinolar vardır, bilmem bahçeler vardır. Yani tüm bunlar mümkündür. Ama, şimdi biz bunlara yönelmiyoruz. Yine dışarıda gücümüz çok. Bütün dışişleri mensuplarına karşı intihar eylemleri düzenlenebilir. Hatta önde gelen yetkililere suikastler yapılabilir. Yani tüm bunlar mümkündür, ama biz şimdiye kadar bunlara itibar etmedik. Savaş politikamızı, askeri politikamızı uygar kuralar içinde götürmek istiyoruz. Bu bir gerçektir. Mesela buralarda geliştirilen biçimde kesinlikle götürmek istemiyoruz. Yine dışarıda Türk elçiliklerine, bilmem personeline yönelmek istemiyoruz. Uygar nitelikte bunların fazla sorun çözümü kabiliyeti yoktur. Yalnız şu durum var: Biz, sınır tanımaz bir terörün ve komplonun sürekli hedefi durumuna getiriliyoruz. Mesela koruculuk yasası,

biraz sınır tanımayan bir terör olayıdır. Onda tutarlılık yok. Yani adamın eline vermiş bir tüfeği ve koymuş çoluğunun-çocuğunun ortasına. İşte böyle olmaz. Yani kim olursa olsun, mesela paralı asker olsun, al onu buradan ve başka yerde savaştır. Ama bunlara “köyü koru” diyor. Peki sen ordu gücünle koruyamıyorsun veya o durumu göze alamıyorsun da, üstelik zırhın ve her şeyin var, ona nasıl bir tüfekle bir köyü korutmak istiyorsun? Bu durum savaş kurallarına aykırı. İşte bu kuralsızlık tutumu devlet tarafından gündemleştirilmiştir. Bence, savaşta denenmemesi gereken bu tip kurallar ortadan kaldırılırsa, savaş daha uygar ve anlamlı olur.

- Şimdi en son bir soru daha soruyorum: Son zamanlardaki birtakım çatışmalarda güvenlik kuvvetleri size bayağı bir zayıf at verdi, değil mi? Bu sizi rahatsız etti mi?

- Şöyle bir rahatsızlık var: Buna yol açan nedenlerin başında kesinlikle yönetim yetersizliği yatmaktadır. Bizim çizginin gerekleri yerine getirildiğinde bu tür kayıpların verilmemesi gerektiğini biz uygulamalarımızla da çok iyi biliyoruz. Şunu açıkça belirteyim: Biz, şimdiye kadar kayıplarımızın nedenlerinin yüzde doksanbeşini iç nedenlere bağlıyoruz.

- Kendi nedenlerinize?

- Kesinlikle. Devletin bilinçli olarak, işte bilmem tecrit etme, nokta operasyonu, bilmem istihbarat, teknik üstünlük vs. bu tip nedenlerle sağladığı avantajların, kayıplarımızdaki etkisi çok sınırlıdır.

- Ama ne olursa olsun, inisiyatif bu yıl birdenbire güvenlik kuvvetlerine kaymış görünüyor.

- Mesela Mardin bölgesinde biz birçok duruma müdahale ettik. Böyle yönetimden kaynaklanan duruma yani. Ben çok iyi biliyorum ki, bu kayıplar önlenebilirdi. Şimdi orada en azından biraz gelişme oldu. Belirttiğiniz inisiyatif durumu, bizimkilerin inisiyatifsizliğinden kaynaklandı. Adam öyle bir yerde aylarca elli kişi tutarsa ve her gün de köye inerse, yani omuzda silah çobandan daha beter bir tavra girerse, tabii bu tür sonuçlar ortaya çıkar. Bir de oradaki durum söylendiği gibi değildir. Bilakis ordu birlikleri çok büyük bir başarısızlığı yaşadılar. Gerçekten 225 civarında kayıplarının oldu-

ğunu söylüyorlar. Üç helikopterin enkazı yerdedir. Oraya gazeteci sokulmadı. Elbette bu çok anlamlı. Yani ordu çok büyük bir kayıp verdi. Dediğim gibi, bizimkinin durumu da öyledir. Biz, o tür durumları bertaraf etmeye çalışıyoruz. Bu tür kayıplar daha da çıkabilir. Fakat şu anda savaşın en önemli olan noktalara kadar geliştirilmesinin tedbirleri alınmıştır.

- **Şimdi tamamen askeri yönden baktığımızda, sizi çok rahatsız eden, sıkıştıran şey helikopterler mi, yoksa telsizlerin devreye girmesi mi? Çünkü o dengeyi siz daha iyi dile getirirsiniz.**

- Evet.

- **Herhalde dengeyi değiştirdi helikopterlerin kullanılması.**

- Helikopterlerin indirdiği birliklerin fazla sonuç alamadığını da söylemeliyiz. Özellikle yüksek dağlık alanlarda helikopterlerin fazla sonuç alamadığı belli. Ovalık kesimde de, özellikle gizlilik ihlal edilmediğinde yine fazla kayıp yok. Helikopterin bir dezavantaj yarattığından bahsedilebilir. O konuda biraz tedbir aldık.

- **Çünkü eskiden, mesela siz bir yere saldırı yaptığınız zaman çok geç geliyordu. Şimdi çok daha çabuk geliyor.**

- Şimdi burada bir hızlanma var.

- **Haberleşme galiba etki yapmaya başladı.**

- Hızlanma var, fazla değil. Devletin aldığı istihbarat tedbiri fazla etkili değil de, bizimkilerin çok alenen çalışması durumu var gerçekten.

- **Yani siz kendi hatanızdan dolayı mı bu kadar?..**

- Kesin öyle. Bir örnek vereyim, son Mardin'deki kayıplarımızı söyleyeyim: Şimdi diyor ki, bir köye yiyecek için girelim. Gidecekleri yer düz ve yakın bir yer. Peki, yiyecek için böyle bir yere yedi kişi ne diye gitsin? İşte bunu böyle komutan yapıyor. Yani ahbap-çavuşları vardır, taraftarlar vardır, “gider biraz sohbet ederiz, bir de yiyecek temin ederiz, sabahleyin toplanıp çıkarız” diyor. Yedi kişi paldır-küldür o köye öyle girerse, bu çok vahim bir hatadır. Bana göre, böyle bir şey için bir kişi gönderilir, hatta bir kurye gönderilir. Şimdi bu bariz bir hatadır. Bizim bu adamlarımız kendi sığınaklarından, üslerinden böyle çıkmasalar, yiyecek ve sohbetçiliği böyle halletmeseler, aslında bu işler çok çok geliş-

cek. Yani bunlar çok vahim bir hatadır ve bu hatalar yaygınca işlenmiştir. Sohbetçilikten vazgeçmiyorlar, ahabap-çavuşluktan vazgeçmiyorlar. Silah omuzunda hoşuna gidiyor, “bir kıyak da yaparım köyde” diyor. Bayılıyorlar ona. Bir de kendisi daha dün silik bir şahsiyetti, şimdi silah omuzunda ve herkes karşısında hazırola geçiyor. Buna bayılıyor, iki gün böyle yaşamak onu “devrim yaptık” gibi bir rehavete, kendini kaybetmeye götürüyor. İşte bunları önlemeye çalışıyoruz. Şimdi durum bu.

- Aslında bazen de, mesela hatta sık sık karşılaşılıyor; PKK elemanları zamanında köye girip köylüye dayak da atabiliyorlar, onları zorlayabiliyorlar, onları güç duruma sokabiliyorlar. Bu da politikanın bir türü oluyor...

- Hayır. Bizim köylere giriş yöntemimizde bunun olmaması gerekir. Burada, kitle politikamızın ciddi bir ihlali vardır. Bazılarının ağavari yöntemlere başvurduğunu değişik defalar belirttik. Bu açıklamalar gazetede genişçe yayınlanmıştır. Bunun üzerine şiddetle gidiyoruz, ağalığı parti içinde üretmeyeceğiz diyoruz. Sert cezalandırmalara kadar da gideceğiz. Yani merkezi bir yığın ögeyi bu temelde attık.

- Kaç kişi böyle cezalandırdınız?

- Bir defa, geçmiş merkezde durumu böyle olanların bir kısmını, “bu göreve layık değilsiniz” diyerek bir tarafa bıraktık. Onları böyle görevler içinde tutmayacağımızı, bu tutumlarını terketmedikçe kesin bu konuda inisiyatif tanımayacağımızı söyledik ve görevi yeni ögelerle omuzladık.

- Gidişinizden memnun musunuz?

- Hayır. Partinin yüksek politikaları tam yerine getirilmiyor. Ben özellikle bunu da vurgulamak istiyorum. Eğer kitleye durum kavratılmak istenirse, partinin kitle politikasının birçok yerde uygulandığı gibi olmadığını belirtmek gerekir. Kitlelerin partiye derinden bir inancı olduğuna kesin inanıyorum. Ben kendim de çok dolaşım. Fakat bazı uygulayıcıların, kitleyi bizden kaçırtmak için ne lazımsa onu yaptıklarını da iyi biliyorum. Hatta bazıları, bunu kasıtlı olmaya kadar götürüyor. Tabii ki bunu devletin yetkilileri de kışkırtıyor, daha da körüklüyor. Hatta halka zulmeden birlikler oluşturuyorlar

ve PKK'nin kıyafetine giriyorlar. Bu konuda da birçok şey yapılmıştır. Biliyorsunuz, örnek vardır, “biz Apocuyuz” diyorlar ve her türlü baskıyı, işkenceyi, ahlaksızlığı yapıyorlar. Kim yaptı? Apocular! Bu yöntem çok denendi. Geçmişte diğer siyasetler de bunu yaptılar. Bir bu. İkincisi ise, bizim içimizdeki bazı yetersizler de böyle davrandı. Ve kitle politikamız bundan epey zarar gördü. Yoksa kitlelerin partiye güveni çok büyüktür.

- Peki bir şey yapmayı düşünüyor musunuz? Mesela birkaç kişiyi değiştirmek, kesin böyle bir çizgi çizip bu konuda başka bir...

- Bunlar birikimlere bağlıdır. Şimdi istisnai bir değişikliğe gidiliyor ve geçmişte de çok gidildi. Mesela, bizim daha önceki ülke içi pratik yönetimin bu konuda kesin hataları ortaya çıktı ve hemen hemen hepsi görevden alındı. Parti içinde sekter, bastırmacı yöntemi esas alanlar ortaya çıktı. Kendini çok ucuzca dayatma, egemen kılma olayları görüldü. Kesinlikle burada feodal-aristokratik bir dayatma vardı. Ve bu yaygınlaştırılmak da istendi. Tabii bu konuda tedbirler aldık. Biz buna “III. Kongre Süreci” diyoruz. Bunda epey mesafe aldık, belli bir düzenleme vardır ve giderek tabana doğru da yaygınlaşıyor. Henüz tam başarıya gitmemekle birlikte, bu konuda umutluyuz. Yani ürünlerini iyi verecektir. Parti çizgisini uygulamanın gerek eylemlerde düzeltilmesi, gerekse kitleye yaklaşımda daha gerçekçi, yani halkın benimseyeceği yöntemlerin egemen kılınması olasıdır. Bu konuda özellikle kitlelerin duyarlı olmasını ve bizim gerçek yaklaşımımızın böyle olduğunu bilmesini isterim. Diğer sol güçler açısından da böyle, onlara da daha politik ve olgun yaklaşımlar söz konusudur. Türkiye'nin diğer grupları eksik kaldı, bunu vurgulamak istiyorum. Çok eskiden hepsi muarrızlarımız idi ve bu durum çok anlamsız bir yerde gelişmişti. Biz onları da...

- Yani şimdi siz, sol güçlere bir mesaj mı iletmek istiyorsunuz?

- Tabii, ona özen gösterdim. Gruplar şu veya bu düzeyde güçlü olsunlar, ne durumda olurlarsa olsunlar, onlarla diyalog istiyoruz. Biz değerlere sahip çıkıyoruz. O eski kısır çekişme ve tartışmaları verimsiz buluyoruz. Biz ondan oldukça uzaklaş-

tık. Politik olarak ilişkileri seviyeli kurmaya gerçekten hazırız. Demin halk için belirlemeler yaparken, bunları da halktan saydım. Halk için çözümlere hazırız ve uygulama yapabiliriz dedüğümüzde, içine bu kesimler de giriyor. Özellikle var olan bu grupların ve en azından sizlerin de daha sol bir birlik kurmada çabalarınız olabilir. Mesela solun yaklaşımlarına göre daha uygar bir tartışma ve bir ilişki düzeni kurulmadı, diyorsunuz. En azından sol, bu konuda kendisini biraz olgunlaştırabilirdi. Bu konuda biz hazırız ve elimizden gelen yardımı yaparız. O basit grup hesaplarından, tekke ve mezhep çatışmalarından uzak durulmalıdır. Geniş ve yoğun sorunları, bunalımları yaşıyorlar. Bundan çıkış yolu, yine uygar ilişkilere, yenilenmiş ilişkilere, Partimizin bunu güçlü bir biçimde yaptığını inanmalı ve güvenmeliler; onu bir demokrasi gücü olarak görmeli ve de doğru kavramaya ve güçleri yetiyorsa ilişki geliştirmeye özen göstermeliler.

Bu konuda herhangi bir ayırım da yok. Daha önce TKP'nin geliş tarzına biraz dikkat çektim. Ben bunda zamansız ve yersiz bir teslimiyet gördüğüm için bu tespiti koydum. Gerçekten baştan beri bu politikada ısrar edildiği için Türkiye'nin devrimci demokrasi mücadelesinin yeterince gelişemediği inancındayım. Hesapçılık vardır burada. Basit taktik oyunlarla birçok gücü kendi ağına düşürme durumu vardır. Hatta zaman zaman burada, en başvurulmaması gereken yöntemlere de başvurulmuştur. Bunları ben iyi biliyorum ve bunlara karşıyım. Bu yöntemler terk edilirse, biz TKP'ye de olumlu adımlarla yaklaşırız. Bize karşı biraz saygılı olmalıydı. En azından mücadelemize, işte “başı ayırıldır gövdesi ayırıldır, insanlar dağda yalnız kalmış” şeklinde bakmamalıydı. Bunların hepsi iftira. “İşte biraz daha sıkıştırırsak, bilmem Parti Önderliği'ni biraz daha tecrit edersek bunlar biter, mirası da bize kalır” diye düşünür ve bir de o uyduruk grupları üzerimize sürerse, bu devletin politikasının ta kendisidir. Eğer bu politikadan vazgeçerse, ilişkiler normalleşebilir. Vazgeçmezse, dediğim gibi, kendileri mahkemelerde aklansalar bile, bizim nazarımızda aklanmazlar.

Türkiye halkıyla birlikte, eşit ve kardeşçe yaşamaktan yanayız

- Sonuç olarak genel bir değerlendirme yaptığımız takdirde, bunlar nerede bitecek, nasıl sonuçlanacak?

- Biz, bu sonuç bölümünü şöyle yapalım: Siz bir çabanın sahibi olarak buraya geldiniz. Şimdi bunlar kamuoyuna da yansıyacak ve kesinlikle milyona yakın insanın ilgisini çekecek. Ve kendiniz diyorsunuz ki, doğru yansıtmayı başaracağız. O zaman sözünüzün eri olmalıyız. Bu önemlidir. Bir kişi sözüne dikkat etmeyen birisiyse, o gelişmemiş bir insan demektir. Gelişmeyen o insan için de artık bir yargı gelişir: O adam sözünün eri değildir. Böyle bir yargının konusu olmamak gerekir. O zaman bu ciddi bir iş oluyor, milyonlara bu kadar görüşü aktarmak çok önemli oluyor. Bence önemlidir. Hatta diyorsunuz, “acaba bazı politik çözümlere yaklaşımlar gösterilemez mi?” Bu daha da önemli. Mesela, şöyle şöyle diye kendi düşüncelerinizi söylüyorsunuz, gazetede yazıyorsunuz ve tabii ki eleştiriyorsunuz. “Bazı eylemler şöyle kamuoyunun vicdanını sızlatıyor, işte devletin de bu konuda toplu anlamsız bir politikası var” diyorsunuz. Bayağı sıkıntılarınızı ortaya koyuyorsunuz. Bu yalnız sizin değil, geniş bir kesimin düşüncesi oluyor. O zaman ben buna bir karşılığa bulunamaz mıyım, benim için çağrı ne olmalı diye de düşünmek gerekir. Şimdi bu tip zahmetlere katlanıldığına göre, bunun için iyi bir başlangıç yapılmıştır. Sonuca da götürmek gerekir. Yani “ben iyi bir gazatecilik olayını başardım, gazetem için bir tiraj ve çevre içerisinde biraz etkinlik yarattım, kullanacağım kadar da kullandım” denilmemelidir. Bu, vicdanen insanı fazla memnun etmez. Kapitalist kâr mantığına vurursak belki kısmen rahatlatılabilir, ama bir yazar olarak bir misyonun sahibi olmak isteyenler için çok yetersiz bir olaydır. Artık o seçim size bağlıdır.

Ben, büyük bir sabrın ve gerçekten çok büyük bir emeğin sonuçlarını size aktarıırken, gerçekleri çok yalın anlattım. Belki de hiçbir mücadele arkadaşımıza açmadığım konuları da açtım. Siz söylediniz, ben açtım ve çekinmeden en iyi cevapları vermeye çalıştım.

Bence çok ciddi bir durum bu. Biliyorsunuz, çekinerek ve korkarak da bunu yapmadım. Burada rica ve minnet gibi bir durum da yoktur. Kaldı ki, siz zahmet edip geldiniz, benimle görüşmeyi siz istediniz. Yani yakında politik zaferleri görme durumunda değilim. Öyle fazla sıkıntılarım da yoktur. Kelimelerle konformasyon bir çerçevede ihlal etmiyoruz. Ama diyorsunuz ki, “politik bir çözümü biraz daha gündemleştirmekte yarar vardır.” İşte bu çaba da, bunun için bir tartışma imkanını sağlayabilir. İyidir böyle olması. Tabii sonuçta ortaya çıkanlar benim ilkelerimle ne kadar çelişiyorsa ona bakarız, gereken düzeltmeyi sonra yaparız.

- Ama siz diyorsunuz ki, “kim ne yaparsa yapsın ben bu yolda devam ederim. TC'nin söyledikleri onun bileceği iştir. Benim bir çizim var, benim bir ideolojim var” diyorsunuz?

- Burada bir açıklama yapıyoruz. Şimdiye kadar çok çarpıtmalar ve haddinden fazla yanlış değerlendirmeler söz konusu oldu. Bizimki de bir açıklamadır. Biz, Türkiye kamuoyuna saygılı olduğumuzu göstermek zorundayız. Türkiye'yi yönetenlere de ne olduğumuzu göstermek açısından, zaman itibarıyla uygundur. Bazı olası gelişmelere, daha belki bazı sağlıklı çözümlere ulaşma durumunda olanlar için, yine bu açıklamaları yapıyoruz. Yani bunu hemen bir günde bitirelim demiyoruz, sadece muazzam bir çabanın ürünü böyle açıklıyoruz. Ciddi bir sorundur. Siz de önemli görüyorsunuz. Diyorsunuz, halkta da, yönetim aygıtında da benzer arayışlar, istekler var. Şimdi tamam, cevap vermemiz gerekiyor ve işte bunlar bizim gerçeğimiz oluyor. Gerçekten tam bir politik rapor gibi gelişmeyi...

- Bir şey beklemiyorsunuz, bir şey istemiyorsunuz?

- Bir politik rapor.

- Kendinizi açıkladınız.

- Kamuoyuna bir rapor, bütün açıklığıyla bir rapor. Biliyorsunuz, bir raporun özelliği budur. Gerçekten ne kadar olabilirse onun bütün öğeleri vardır. Bütün uluslararası kamuoyu için, bölge için var; Türkiye için zaten ağırlıklı olarak açıklık var. Şimdi her raporun bir sonucu olur. Dikkatli izleyenler aslında çok sonuç çıkarabilirler. Ama ille bir sonuç da biz yapabilir miyiz dersenez, bunu bilemiyo-

rum; isterseniz yaparım, istemezseniz yapmam. Yani şunu söyleyebileceğim: Bahsettiğiniz kamuoyu var, bilmem çok çeşitli devlet kurumlarında çalışanlar var (biz buna sömürgeci devlet, faşist devlet deriz, ama bağnazca bunu belirtmiyorum ve bunları bir tarafa bırakmıyorum), yani buralarda çok çeşitli insanlar var, eğer onlar bizden bir sonuç ve bir çözüm bekliyorsa ve buna tahammülleri varsa ve yine siz de uygun olur diyorsanız, ben bazı sonuçlar söyleyebilirim.

- Yani ne istiyorsunuz, ne bekliyorsunuz?

- Şimdi meseleyi köklü koyduk. Siz dediniz, kurmak istediğiniz dünya inanılır gibi değil. Veya finale koşmak için çok şey söylediniz. Şimdi çok pratik bir-iki şeyi söylemek gerekir. Aslında dünyanın derinliğini vermeye çalıştım. Ne kadar da çok açılım gösterdik!

- Pratik şeye geçelim.

- Şimdi çok pratik birkaç şeyi de söyleyeyim. Her şeyden önce, Türkiye halkı, kadını-erkeği, yaşlısı-genci, yönetilene-yöneteni itibariyle, biraz bu anlatımlar çerçevesinde bir olguyu objektif olarak düşünebilmelidir. Şimdi düşünmeli, değil mi? Biz düşünmeli derken bir suç işliyor muyuz Türkiye yasalarına göre? Bu olguyu düşünsünler, bu bir suç teşkil etmez. Yani hemen tavır koyunlar ve hakkımızı olduğu gibi teslim etsinler, demiyorum. Ama düşünme, okuma, dinlerde bile başvuru olan bir olaydır. İslamiyet “oku” diye başlar. Şimdi bu kadar okumanın geliştiği ve insanın bu kadar ilerlediği bir çağda, bu büyük düşünceyi okumalıdır. Siz de söylüyorsunuz, karşısınız ama, karşı olduğunuz şey hakkında bilginiz yok. Şimdi en azından bu bilgi var ortada. Buna rağmen adam, “hayır, öğrenmek istemiyorum” derse, biz de ona “sen beni bir kelimedede karalamak istiyorsun ama, benim ne olduğumu bilmiyorsun, benim ne olduğumu bilmeden karalaman da senin yalancı olduğunu, kapkara birisi olduğunu gösterir” deriz. Ben, sırf bu konuda kendi payıma düşen açıklığı yerine getirmek için, sır bile olabilecek birçok şeyi açıkladım. Bunu dürüstlikle yaptım, hem de öyle kişisel endişeleri, hatta örgüt endişelerini bir tarafa bırakarak. Niçin? Varsa onun düşünme gücü, biraz kafasını zorlasın. Ben yine demiyorum, bizim hakkımızı, hukukumuzu şöyle versinler diye. Ama Türkiye insanı, hiç olmazsa daha az

kavgalı, olgun, barışçıl, biraz daha yücelmiş bir Türkiye insanı için düşünsün. Hayat pahalılığı altında inim inim inleyen ben değilim. Kıyamet kadar ahlaki çöküntüden tutalım siyasal bunalıma kadar, bütün bunların sorumlusu ben değilim, bu kötülüklerin mucidi PKK değildir. Her ne kadar kamuoyunda bir şeytan yumağı yaratılmak isteniyorsa da, “en büyük hain”, “en büyük kötü”, “en büyük bilmem ne” deniyorsa da, kesinlikle bunlar iftiradır. Zaten bunun için gerçekleri alabildiğine açıkça ortaya koydum. Bu tür ağızlardan tutalım olası sempati duyan kesimlere kadar hepsinin gündemine bu geniş politik raporu sunduk. Ben öyle ucuz taraftarlık istemem. Fakat ucuz düşmanlık da bana çok basit geliyor. Sizler de sık sık bu konuda samimiyetinizi ortaya koyuyorsunuz ve biz bu çabalarla biraz yücelmiş oluyoruz. Bunu demekle aslında çok iyi bir hizmet yaptınız diye size övgü dizmiyorum, ama yanlışlıklarla dolusunuz, siz bilmem ne adına bunları yapmak istiyorsunuz ve öyle değersiz bir şeysiniz de demiyorum. Bence bir idamet gösterilmiştir soruna, ben de ona bir karşılıklıta bulunuyorum.

- **Müsaade eder misiniz?**

- Buyurun.

- **Yani bitirdinizse, ben bir şey eklemek istiyorum.**

- Fakat Türkiye halkından...

- **Evet.**

- Bir-iki şey daha söyleyeceğim. Tabii büyük acılar da yaşandı. Böyle çok büyük çılgınlıklar nasıl oldu diyelim. Taa partilere kadar ona cevap vermeye çalıştık. İnanın bizim koşullarımızda, kolay yaşam şurada kalsın, çok az insanın cesaret edebileceği bir durum yaşandı. Varsa kuru bir vicdandan bahsetmiyorum, kesinlikle “bana acıyın” gibi bir şey demiyorum. Benim isteğim, Türkiye insanının kendini büyütmesi ve çelişkilerine doğru yaklaşmasıdır. Bunun için vicdanını biraz çalıştırabilmeli ve biraz yürek büyüklüğünü gösterebilmelidir. “Türk yurdunun bölünüp parçalanması, Türk milletinin bölünüp parçalanması” gibi sözler, her zaman bana basit bir olay olarak gelmiştir. Hemen ikide bir bunu öne sürüyorlar. Gerçek eğer kalplerin çözümü ise, gerçek eğer halkların çıkarlarının gereği ise, gerçek eğer bütün bunların belli bir eşitlik temelinde düzenlenmesi

ise, o zaman gerçek birlik isteyen kesinlikle biziz. Bu da öyle çok zayıf olduğumuz için veya şunun bunun için değildir. Birliğin bundan başka tanımı ne felsefede, ne politikada vardır. Biz de kesinlikle başka tanımı kabul etmeyiz.

Bu “bölecekler, bilmem şey edecekler, kökü dışarda” sözleri çok söylendi ve halen de söyleniyor. Şunu çok açıkça belirteyim ki, hiç bir akım bizim kadar ülkedeki halkın çıkarlarını yaşamadı. Mesele eğer fiziksel olarak birlikte yaşamak değil de köklü ve hayati çıkarları yaşamak ise, bu yurtseverlik ve demokrasidir, bunu bizim kadar yaşayanı tahmin etmiyorum. Çok enderdir bizim bu kavramlara hakkını vermek için yaşadığımız yaşantıyı yaşayan. Bu kavramların aleyhine, bunlara en ufak bir zarar da olsa verecek duruma yönelmek ne demek? Tam tersine, bunlara alabildiğine yüceliği verecek çok şey yapılmıştır. Bunun takdir edilmesini, kavranmasını bekliyoruz.

Biz, Türkiye halkıyla birlikte nasıl yaşamak istiyoruz? Şimdi tabii eşit ve kardeşçe yaşamaktan yanayız. Fakat şunu düşünelim: Acaba Türkiye halkı kendi temsilcileri, kendi reyini ile bir kardeşlik istiyor mu? Şunu açık söylüyorum: Yani “benim şöyle ezik büzük de olsa, zayıf da olsa, dilsiz de olsa bir kardeşim vardır” diyor mu? Demiyorsa, o zaman ne olacak? “Yok, durum öyle değildir” diyorsa, o zaman “Doğu olayı geriliktir, sürgün yeridir” diyen kim? “Mahrumiyet bölgesidir” diyen, öcü gibi bakan, korkan ve bunu hep duyan kim? Demek ki bir şey var. Böyle çok genel olarak söylediği, böyle çok değer vermediği bir şey var. Eğer “kardeşimdir” diyecekse, o zaman biz bu kardeşi biraz kendini savunur, biraz “ben de varım” der hale getirelim. Yani “ben de varım, benim de o aile içinde birtakım haklarım var” dediğinde, o zaman kızgınlık ve öfke olmamalıdır. Gerçekten var işte, binlerce yıldır yaşamış, çalışmış, halen de kör-topal yürümek isteyen birisi. O zaman buna saygı gösterilmelidir. Türkiye halkı buna saygılı olmalıdır. Eğer kardeşine bir değer veriyorsa, en azından onun kimliğine, adına saygılı olmalı, yani adını bile kendisine vermeyecek kadar hor görmemelidir. Eğer “Türk” diyorsa, işte bir Türke yaraşır gibi bakılmadığını herkes görüyor. Yani buradaki ikiyüzlülük kaldırılmalıdır. Şunu da söyleye-

yim, o sahte Türklük teorileri, sadece Türklüğü bulandırıyor, Türklüğün itibarını düşürüyor.

Biz, Türkiye halkının da yücelikleri olduğuna inanırız. Gerçekten biz etle tırnak gibiyiz. “Türkler işgalcidir, istilacıdır” derken, burada bizim kastettiğimiz güçler, sınıflar bellidir. Onların şovence yaklaşımlarını koymuşuz. Fakat Türk halkının gerçekten tarihten günümüze kadar değerleri vardır. Bu değerleriyle bile kaynaşmak bizim rahat yaşamamız demektir. Açık belirteyim, benim için bile bu değerler içinde daha rahat yaşama imkanı olabilir, diyorum. Ve bu, dünyada da fazla yoktur. Mesela, işte şu sosyalist ülkede, bilmem şu Batı ülkesinde, hatta şu Ortadoğu ülkesinde rahatlık var demiyorum. Onu da söylerken, büyük sabırla ve tek başına yaşama kudretindeyim. Ama orada daha rahat yaşama imkanı var. Tabii bütün bunlar şu sonuca götürüyor: Türkiye halkı, kendi durumunu kökten bir yoklamalıdır. Her ne kadar kendi egemenleri tarafından son derece koşullandırılmış bir durumu yaşıyorsa da, işte kardeşinin bir uyanma durumu gerçekleşiyor ve hesap sormaya kalkıyor. Yanlış mı vuruyor? Az mı vuruyor? Bunlar o kadar önemli değildir. Önemli olan bir isyan durumuna yönelmesidir. Daha fazla kavga ve kan dökülmesi istenmiyorsa, bu gereklidir. Gerçekten Türk halkı kadar bu halk da bu topraklar için kan dökmüştür, ter dökmüştür. Ben onu belirttim ve bunu da görmek durumunda. Dolayısıyla, daha fazla kan dökülmeden ve adil bir biçimde sonuçlanmasını istiyorsa, işte böyle bir büyüklük kompleksine tutulmadan ve “aman şöyle bölünürüm, parçalanırım” demeden, kendini uygarca bir tartışmaya ve sorunları uygarca koymaya hazırlanmalıdır. Türk halkı, bu konuda gerçekten kendini gözden geçirmek durumundadır. Biz çok mecbur olduğumuz ve yalvardığımız için değil, kendisi açısından daha esenlikli ve daha sağlıklı bir yaşam için bunu yapmalıdır. Buna biraz da mecburdur. Bunu yapmazsa, en çok kendi evlatlarını burada toprağa verecektir. Şimdi birkaç yüz veya bin kişi verdi, yarın çok daha fazla sayıda verecektir. Ben bunu gerçekten istemiyorum ve gerçekten o insanlara acıyorum. Belki bizden daha fazla sayıda gider, o mesele değil; ama burada bir tek Anadolu çocuğunun gitmesine bile gerçekten acınılır. Biz ne diye o fukarayı vurduk!

Ama bunu önleyecek yol da halkın kendisinin elindedir.

Türkiye'nin resmi platformuna geçmeden önce, biz Türkiye halkına şunu söyleyelim: Halledemeyeceğimiz hiçbir meselemizin olmadığına inanıyorum. Halkın iktidarından tutalım halkın parlamentosunu, halkın yönetimini, halkın yargısını, halkın emniyetini paylaşma konusuna kadar hepsinde özgür bir tartışmaya sonuna kadar varız. Biraz daha fazla Türk halkının da olsa, bizimki ihmal edilmiş ve geri kalmış bir kardeş de olsa, en azından onun da biraz kendine geldiği bir ortam kabul edilmelidir.

Resmi güçlere gelince, biz sürekli tarihten alıp günümüze kadar getiriyoruz sorunları. Burada yeniden bazı kişiler için, “tüm şeylerin kaynağı bu adamlardır, bunlarla sonuna kadar şöyle çarpışarak hallederiz veya şöyle uzlaşırız” demeyeceğim. Böyle bir fikrim yoktur. Açık olan, Türkiye siyasal sisteminin kendini gözden geçirmesi gerektiğidir. Resmi siyasal sistemi hangi bakan, başbakan, bilmem devlet başkanı tarafından temsil edilirse edilsin, bugün kendileri için çok açık olan böyle bir sorun karşısında Türkiye'nin yönetimi bunu yapmalıdır. Bizden çok eleştiri alıyorlar ve çok acımasızca üzerimize gelme durumları vardır. Kavranamamış durum şudur: İdam kararlarından tutalım imhaya kadar her şeyi örgütlenerek ve bunu gittikçe daha güçlü bir teknik temele büründürerek sonuna kadar sürdürmek istiyorlar, ama ben bu politikaya karşı direneceğim. Bunun derin bir haksızlıktan kaynaklandığını, politik bir çözüm olmadığını, tersine politikasızlık olduğunu, kaba bir zordan başka bir olay olmadığını iyi bildiğim için, ben de zora yükleniyorum. Durumu koydum; benim gibi gerçekten çok zayıf, olanaksız, ürkek bir kişinin sorumluluğundaki bir organizasyonla bile nelerin yapılabileceği ortaya konuldu. Şimdi bunu bazıları daha fazla geliştirebilir ve hem de çok farklı olarak. Ben bunun hayranı değilim. Yani şunu demek istiyorum: Körkütük bir zorda çıkış arayanların karşısına, meşru ve sonuç alıcı zor çıkar. O halde, her şeyi bu zorla halletme anlayışı, “asarız, keseriz, konuşurmamız, keseriz dilini” tarzındaki politika gözden geçirilirse, o zaman biraz buzlar çözmeye başlar. Bugün Kürt halkı da Türk halkı da, kendi resmi politik temsilcilerinde bunu görmek ister. Bunu görmedikçe, kuşkusuz gü-

vensizlik artar. Bu konuda çok politik çabalar var, eğer bu çabalara bir anlam verilmek isteniyorsa o zaman bu en temel sorunlara biraz bakılması sağlanmalıdır.

Şunlar da açık: PKK şimdi ölümden de korkmayacağını kanıtlamıştır. Şu anda muazzam bir fedailik durumu gerçekleşti. Ölüm bir yerde kurtuluş durumuna geldi. Bugün bunu biz parti için yaptık, yarın bütün halk için yapacağız. Ölüm bir kurtuluştur; ben bu noktayı yaratabildim. Ama şu anlamda ölüm bir kurtuluş değildir: Daha güzel bir yaşam imkanı varsa, o zaman ölüm kesinlikle doğru değildir. Peki daha güzel bir yaşamı kimler zehir etmiştir? Daha doğru bir yaşamın önünü korkunç tehditlerle ve yöntemlerle tıkayan, yaklaşmamızı bile önleyen kimlerdir? Yani kendi toprağının, kendi tarihinin, kendi kültürünün yanına bile yaklaşmayan bir yaşama, kimse yaşamdır demez. Kendi kimliğini bile söyleyemeyecek kadar insanlıktan çıkmış birisinin yaşamdan bahsetmesi kesinlikle mümkün değildir. Bize dayatılan işte budur. Yani şimdi bir keçiyeye “sen koyunsun, koyun olacaksın” denilse, kendi gerçekliği içinde keçi bunu kabul etmez. Bize de dayatılan budur. Bu anlamsız politikada ısrar, büyük bir tehlikeye yol açacaktır. Şimdi de biraz açmıştır, ileride daha fazla açabilir. Yine benim bu konuda göstermek istediğim şey, çok büyük bir şiddeti geliştirmek değil de, özellikle şiddetin çıkış yolu olmadığını kanıtlamaktır. Eğer bunu kanıtlamışsak, Türkiye kamuoyu için gerçekten bu bir hizmettir. Bu şiddet ve çarpışma ortamı, iyi bir ortam değildir. Eğer bu konuda “ordumuza güvenmeyelim, bilmem elimizde şöyle silahlar var, ama buna fazla güvenmeyelim, kendimizi daha politik çözümlere alıştıralım” diyorlarsa, bizim çabamız bir hizmettir. Ve böyle kavranılmasını da isterim. Yok eğer “ezeriz, biraz daha üzerine gideriz, bitmelidir” deniliyorsa, burada artık ben sorumlu değilim; bundan sonra doğacak yüzlerce ve binlerce kişinin ölümünden ben sorumlu değilim. Politikamı elbette yürüteceğim. Eğer çözüm deniyorsa, bu temelde kim kendinde sorumluluk görüyorsa buyursun. Yani partiler, iktidarda olanlar, olmayanlar var. Yine bu konuda sivil aygıt, askeri aygıt vardır; sorunların çözümünde kim kendini güç merkezi, çözüm odağı olarak görüyorsa, sözümüz

şüphesiz onlardır. Bu, öyle hemen bir politik öneri değildir. Bir defa sorunlar üzerinde düşünme cesaretini göstermeliler. Adam muazzam okumuş, akademilerden geçmiş, uluslararası okullarda epey ders almış ama, kendi gerçeğine bakmaktan korkuyor; bunun hiç de bir yiğitlik olmadığını söylemeliyim.

- Yoksa bu iş sürecektir midir?

- Süre. Yani ben, bundan sonra tüm günlerimi bunun olağanüstülüğüne harcayacağım. Haa, kimisine göre, “yahu bu iş bununla başladı, bununla biter.” Bu büyük bir yanılgıdır. Baştan beri ben, yarın ölecekmişim gibi bu işin tedbirini almışım. Direnme olanakları artırılmıştır. Çelişkiler açığa çıkarılmış ve çözüm yolları da gösterilmiştir. Çözüm tıkanmak istendiğinde, çelişkiler zorla halledilecektir. Politik çözüme ulaşmak zorla engellendiğinde devrimci zor gelişecektir. Nitekim gelişmeler biraz bunu gösterdi. Daha aşırı gelişip gelişmemesi bize bağlı değildir; çünkü, biz önce zora başvuran değiliz. Çünkü, biz önce devlet değiliz, önce silah elinde olan biz değiliz, bilmem önce örgütlü olan biz değiliz. Kürtleri örgütsüz ve zayıf yakalamak, günü geldiğinde onları ucuz kullanmak ve günü geldiğinde de yerle bir etmek, insani bir politika değildir. Yine kurnazca ve mahirane bir politikacılık da değildir. Ben, bunun derin etkisi altında politika oluşturuyorum. Bu zayıflığı giderebiliriz. Fakat giderirken “Türklüğün de canına okuruz” gibi bir derdim yoktur. Böylesi bir temelde çözümleri canlı tutmaktan yana olduğumu belirtiyorum.

Bu konuda çeşitli partiler, kişiler, çevreler, Türkiye'nin demokratik gelişmesini ve yine bağımsızlığını isteyen bütün güçler, liberalinden totalim sosyalistine kadar, askeri görevlisinden totalim sıradan bir bekçisine, memuruna kadar hepsi, eğer bu temelde düşünmeye ve çözüme kendileri meyilliyse, sanırım bizlerde de gelişecek olan eğilim budur. Ama ihtiyatlı yaklaşacağız, bir daha oyuna gelmemek için biz de sonuna kadar tedbirlerimizi alacağız. Çözüme kendilerini yakın gören partiler, demokratik kuruluşlar bizden kesinlikle destek bulur. Onların imkanları daha fazladır, onların yönetim geliştirme ve araç sağlama imkanları daha geniştir. Bu adımları atmaya cesaret etmelidirler. Biz, günlük olarak nefes bile alamaya-

cak koşullarda m¼cadele ediyoruz. Yani ille “bu PKK acaba başka Şeyler d¼ř¼nemez mi?” deniyor. İşte d¼ř¼neęeęimizi b¼ylece ortaya koymuş oluyoruz.

Bu g¼r¼řlerimizi, başta T¼rkiye olmak üzere, K¼rdistan ve d¼nya kamuoyuna iletmek için g¼stermiř olduğunuz çabaya tekrar teřekk¼r ediyorum. B¼yle bir r¼portajda geniş bir açıklama yapma durumu ilk defa sizlerle ortaya çıkmıştır. Yapılanlar, bizim de buna ¼nem verdiğimizi g¼steriyor. Umarız ki, sizler de bundan doğru bildiğiniz bir doğrultuda azami sonuçlar çıkarırsınız. Saygılarımla!..

- M¼saade ederseniz, bu son b¼l¼me başlarken belirttiğiniz Şeyler hakkında kısaca birkaç Şey s¼ylemek istiyorum. Ben buraya sizi dinlemeye geldim, ben buraya sizi sempatik g¼stermeye veyahut da sizi desteklemeye gelmedim.

- Evet, gayet tabii.

- B¼t¼n bu r¼portaj boyunca siz kendi g¼r¼řlerinizi belirttiniz. Onların içinde benim katılmadığım birçok g¼r¼ř var. Ama ben burada sizinle tartışmaya gelmedim. Ben burada sizi dinlemeye geldim. ¼nk¼ PKK'ci değilim, hatta PKK'nin birçok eylemlerini tasvip etmiyorum. Sizin Őeyinize rağmen, ben T¼rkl¼g¼mden iftihar ediyorum.

- Gayet tabii.

- T¼rkiye'nin topraklarının b¼l¼nmemesini istiyorum. Fakat tek bir Şeye inanıyorum. Karşındaki insan d¼řman da olsa, onu tanımak lazım, tanımak lazım ki o insanı doğru d¼r¼st değerlendirebilelim. Şimdi bundan dolayı, buradaki bu çok uzun r¼portaj için bir noktada size şu g¼venceyi verebilirim: Hiçbir Şekilde arpıtılmayacak. İki noktaya dikkat edeğim. Başında da onun ¼st¼nde durduk. Bunun bir b¼l¼m¼n¼ gazetede, bir b¼l¼m¼n¼ de yazacağım kitapta değerlendireceğim için, ister istemez bir kısaltma y¼n¼ olacaktır. Artık sizin g¼r¼řlerinizi bildiğim için, hani kısaltırken sizin g¼r¼řlerinizin çarpık, tamamen bambaşka bir Şekilde çıkacak duruma sokmama konusunda ben g¼vence veriyorum. Bu, benim bir meslek namusumdur. Aynı Şekilde bir de şunu s¼yl¼yorum: T¼rkiye'nin de yasaları vardır, bu gazetede çıkacak olan bir Şey bu yasalara rağmen ve-

yahut da onlara karşı olmaz.

- Sanıyorum pek çelişkili bir şey yok.

- Ben de büyük bir şey görmedim. Ama bunu şimdi bu şekilde çok net olarak, ilk başında olduğu gibi sonunda da söylediğim zaman ben de gönül rahatlığı ile çalışacağım. Gösterdiğiniz açıklığa teşekkür ederim. Gerçekten çok konuya girdik, Sovyetler'inden Amerika'sına, Amerika'sından en özel noktalara kadar. Ama dediğim gibi benim gazetecilik anlayışım, kesinlikle görüşleriyle hemfikir olmasam bile, bana görüşlerini vermiş olan insanın o görüşlerini çarpıtılmamaktır. Benim vereceğim en büyük güvencem de budur.

- Benim de isteyeceğim budur.

- Çıktıktan sonra siz diyeceksiniz ki...

- Ben fark ederim onu. Sizi ölçmeyi gözden geçireceğime inanmalısınız.

- Herhalde fark edersiniz. Çünkü bütün görüşler sizin görüşlerinizdir, onun için yani.. Çok teşekkürler Başkan!..

MÜCADELEMİZ ORTADOĞU HALKLARINA BÜYÜK KURTULUŞ YOLUNU AÇIYOR (*)

**“Halkların aleyhine olabilecek çabalara
ve politikalara asla yer vermeyeceğiz.”**

---

*(*)Toplumsal Kurtuluş Dergisi yazarı Dr. Yalçın Küçük, bu röportajı 1989 yılında yaptı. Dergide iki bölüm halinde yayınlandı. Röportajı, kasetten çöze-
rek yayına hazırladık.*

Yalçın KÜÇÜK: Başkanım, yazdıklarınızdan ve yayınlarınızdan geçen yaz oldukça kaygılı görünüyordunuz. Şimdi ise rahatlamış ve güvenli gördüm. Doğru mu? Kaygılarınızı ve nedenlerini görebildiniz mi?

Abdullah ÖCALAN: Bu soruya cevap verirken; daha çok son bir yıllık gelişmeleri göz önüne getirerek değerlendirmek gerekiyor. Gerçekten geçen yıl partimiz resmen kuruluşunun 10. yılını, 15 Ağustos Atılımı'nın 4. yıldönümünü yaşamaktaydı. Düşmanın bu yıl için önüne koyduğu önemli bir saldırı programı söz konusuydu. Yine Olağanüstü Hal uygulamasının 1987'deki ilanı ile birlikte, 1988 yılında kendini tamamen başarıya götürme yılı olarak değerlendirdi. Bunun için tüm gücünü ortaya koymak, yalnız Kürdistan'da özel savaşa değil, daha çok dışta ittifakları olan NATO'ya dayanarak, özellikle Almanya'yı harekete geçirerek Avrupa'daki parti varlığımıza darbe vurup terörist ilan ettirmek ve hassas olan Avrupa kamuoyunun gözünden düşürmek istedi. Bunun yanı sıra sosyalist sistemin geliştirmek istediği politikayla birlikte, özellikle TKP'yi Türkiye'ye çekerek anti-PKK'ci bir konumda tutup, bununla hazırlığını geliştirerek bu yılı da böyle çok yönlü bir diplomatik-politik taarruz yılı olarak değerlendirmeye çalıştı. İçte de seçimleri bir yıl erkene alıp Evren-Özal kliğinin varlığını sürdürmek, özellikle 1988'le bu deneyimli kliğin iktidarını devam ettirmek, onlar için çok önemliydi.

Rejim için çok önemli olan bu yılda özel savaşı tüm yönleriyle geliştirmek, tabii bu arada yine komşu ülkelerle, örneğin Yunanistan'la Davos ruhu biçiminde bir yumuşamaya gitmek, diğer komşu ülkelerle de sınır-güvenlik anlaşmalarını geliştirmek temelinde 1987'de ve daha çok da 1988'de kendine göre azami sonucu almak için önüne koyduğu hedefler vardı. En önemlisi de düşman yine partimiz içinde bir provokasyonu harekete geçirmişti. Bu provokasyonun bir ucu SHP'nin içinde işbirlikçi ajan çevrelere dayanırken, diğer bir ucu Avrupa istihbarat örgütlerine dayanıyordu. Yine sahte bazı sol gruplarla temasta olacak bir biçimde PKK'yi tasfiye etme, bu konuda ABD'nin söylediği "Kürt meselesine evet, PKK'ye hayır", PKK içinde de "PKK'ye evet, APO'ya hayır" biçimi-

minde bir yüklenme ile bu yılı kendisi için zafer yılı haline getirmek istiyordu.

Kıyasıca izah edilecek olursa; özel savaş yönetiminin planı buydu. Bunu 1988'in sonlarına doğru tam başarıya götürmek istiyordu. Biz, bunu önceden görüyorduk. Bu tip iç ve dış politikaların nasıl geliştirildiğini yakinen yaşıyorduk. Dolayısıyla biz de kendimize göre tedbirlerimizi geliştiriyoorduk. Geçen yılki röportajlar sırasında, bazıları, sanki TC bu yıl tam sonuç alabilecekmış gibi bir kanı ifade ettiklerinde, biz bilakis mücadelemiz daha da derinlik kazancaktır, dedik. Çok sınırlı olanaklarla bugüne gelmesini bilenler, bugünden sonra da daha güçlü gelişmeleri yaratabileceklerdir, biçiminde bir cevap verdik.

Bu temelde çalışmalarımızı derinleştirdik. Özellikle 1988 yılı kıyasıya bir mücadele yılı oldu. Kesinlikle üstünlük düşmandan yana değildi. Bazı kayıplarımız olmakla birlikte, oldukça önemli tecrübeler ve kazanımlar söz konusu oldu. 1989'un başlangıcından itibaren bu daha da derinleştirildi. Eski dönemlerle kıyaslanmayacak biçimde parti içinde bir netleşme, güçlenme ve birçok mevziye daha sağlam yerleşme gerçekleşti. Öyle ki, 1989'un başlangıcından itibaren bu daha da derinleştirildi. 1989 bahar atılımı ile gerçekleştirilen eylemler parti tarihimizde şimdiye kadar yaptığımız eylemlerin bütününe kapsamından daha fazlaydı. Yine şimdiye kadarki eylemlerde verdiğimiz kayıpları göz önüne getirdiğimizde, bu dönemdeki kaybımız çok azdır. Ayrıca güçlenme, büyüme anlamında bu birkaç ayda geçen üç-dört yıldan daha fazla bir katılım oldu. İçinde bulunduğumuz şu dönemde bütün bunlar daha da gelişerek tüm hızıyla sürüyor.

1989'un ikinci yarısına girerken, partimiz gerçekten oldukça yetkin bir konumdadır. Silahlı savaşım cephesinde ve şehir faaliyetlerinde gelişme vardır. Hiçbir mevziden geri çekilmediğimiz gibi mevzilerin derinliğine, genişliğine daha da pekiştirilmesi söz konusudur. Yine parti içi yapının oldukça netleşmesi, bu konuda başarıya gidilmesi, dayatılan tüm provokatif çaba ve anlayışların boşa çıkarılması söz konusudur. Partimiz her yönüyle yaşadığı bir direnme, hatta direnmeden de öteye bir saldırıya geçme gücüne ulaşmış-

tır. Bütün bu hususlar, bizim neden daha rahat-basit anlamıyla değil ve daha önce de olduğu gibi kendimize güvenmede, (ama tedbirli olma anlamında güvenmede) gerekli dikkat ve duyarlılığı hiçbir zaman elden bırakmayarak, dün olduğu gibi, bugün de önemli gelişmelerin yaratıcıları olduğumuza; kendimizden de emin bir biçimde hareket ettiğimize açıklık kazandırmaktadır.

- Geçen iki yılı sizin hareketinizi ve dostlarınızı topyekün mağlup etme yılı sayabiliyor musunuz?

- Düşmanımızın böylesine bir yönelimi vardır. Bir önceki sorunun cevabında da belirttiğimiz gibi, amaç bu olmakla birlikte, biz bunu tersine çevirdik ve bu yılı partimizin en çok güçlenme; büyük direnme, büyük tecrübe kazanma ve geleceği birçok yönüyle daha da güçlü bir tarzda hazırlama biçiminde bir yıl olarak kapattık. Kayıplarımız var, ama kazanımlarımızı göz önüne getirdiğimizde, bu yıla, kesinlikle parti tarihimizin en güçlü direnme yılı diyebiliriz. Bu yılın sağlam değerlendirilmesi, partimizin ileri gitmede ihtiyaç duyduğu bütün dersleri ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla özel savaşın bu yılda büyük darbe yiyip amacına ulaşmaktan çok uzak kaldığı ve savaşın gidişatının daha çok da lehimize geliştiği ortadadır.

- APO arkadaşım, ben hep dış mücadelenin aynı zamanda bir iç mücadele olduğunu yazıyorum. Sizde nasıl oluyor? Bu dönemde bir iç mücadele yaşadınız mı?

- Çok zordur; parti içi mücadelenin parti dışı mücadele ile, ülke içi mücadelenin ülke dışı mücadele ile çok sıkı sıkıya bağlantısı vardır. Ve biz bunu, kendi pratiğimizde yoğun bir şekilde hissettik. Bu iki mücadele arasındaki ilişkiler son derece somuttur. Bize Avrupa'dan dayatılan bir provokasyonun düşmanla bağlantısını tespit etmekte hiç zorlanmadık. Sistemin istihbarat örgütleri ile ilişkisini tespit etmekte zorlanmadık. Ama aynı zamanda parti içinde dayatmak istedikleri unsurların zayıflıklarını tespit etmekte de zorlanmadık. Parti içinde ufak bir bozguncu çabanın nasıl ucunun ta TC'ye, emperyalist metropollere dayandığını gördük. Neredeyse sistemlerin birbirleriyle yürütebilir bir mücadelenin bir benzerini de biz yaşadık. Yani sistemlerin birbirlerinin içine kadar verdikleri mücadele aslında bütün cephelerde savaşmanın bir so-

nucudur. Bu sadece bir ajan faaliyeti veya bir ayrıntı da değildir. İçişlerine karışmama sözü aynı zamanda bu anlamda sahte bir sözdür. Aynı şey kendi pratiğimiz için de geçerlidir. Yürüttüğümüz sınıfsal mücadele ulusal mücadeledir. Ulusal mücadelemiz enternasyonalist mücadeledir. Düşman açısından parti içindeki bozgunculuk provokasyondur. Provokasyon düşmanla ve o da sistemle ilgilidir. Aralarına fazla mesafe koymanın anlamı yoktur. Mücadele devletler düzeyinde olduğu kadar, ciddi savaşım içinde olan örgütlerde de, hele hele bu örgütler uzun vadeli savaşmışlar, bu konuda direngenliğini kanıtlamışlarsa, burada içte verilen mücadele ile dışta verilenin bütünlüğü açıktır. Olumlu gelişmelerin bu niteliğe açık olduğu kadar, olumsuz yana, düşmanın hizmetinde olan çabalara bir o kadar açıktır. Aynı şekilde devrimci-yurtsever mücadelenin enternasyonalizmi de bir o kadar açıktır.

- Yayınlarınızdan ve buradaki sohbetlerinizden anlaşılan dış dünyayı ve söz uygunsa dış dünyanızı titizlikle izliyorsunuz. Dostlarınızı ve düşmanlarınızı iyi tanımak için mi?

- Bu sadece dost düşman kavramına açıklık getirmek için değildir. Her teorik faaliyette mevcut pratik gelişmelerle bağlantı ortamında doğruya, hakikate yaklaşım gerçeğine bağlıdır. Günümüzde dost ve düşman olması gereken güçleri değerlendirirken, daha çok teorik ve ideolojik yaklaşımlarımızı derinleştirmeye özen gösteriyoruz. Dış dünya ile ilgilenme hemen bir mevzi sağlamak için değildir. Bu sabırlılığı, olgunluğu biz kendimizde yarattık. Düşmanın dayatmasından, dostların olumlu veya yetersiz yaklaşımlarından ürkererek veya heyecana kapılarak köklü inançlarımızdan, canıncı pratik adımdan taviz vermemiz söz konusu olmamıştır. Bu konuda çok dikkatli davranıyoruz. Dost, düşman değerlendirmemizi daha çok ideolojik doğrultumuzu güçlendirme, yine politik hattımızı daha detaylandırma çerçevesinde anlatmaya çalışıyoruz. Özellikle bu değerlendirmelerden daha fazla özgücümüze güvenmek gerektiği sonucunu çıkarıyoruz. Örneğin dostlarımızda daha fazla dayanma güveni varsa, bu dayanmayı fazlaca ileriye götürmemek ve bel bağlayan anlayışlar varsa onlardan uzak durmak biçiminde sonuç çıkardık. Mesela Türk sömürgeciliği çok vahşidir.

Emperyalizmin ise “işte anlayışlı olabilir” biçimindeki sahte ikileminin geçersizliğini kanıtladık.

Avrupa demokrasisi de bizim için en azından Türk demokrasisi kadar sakattır, işkencecidir ve dolayısıyla bel bağlanmaması büyük önem taşır. Bu anlamda bel bağlama sadece sağ tasfiyeci tutumlara değil, giderek kişinin kişiliksizleşmesine ve ihanete düşmesine kadar yol açabilir. Yurt dışı pratiğinde, biz buna yakından tanık olduk. Ama şunu da gördük ki, düşmanı daha somut ve bütün yönleriyle görmek bir gerçekken, aynı zamanda dostları da daha somut görmek, dostluğun ne olduğunu anlamak hem çok değerli bir olay ve hem de kolay bel bağlanmaması gereken bir durumdur. Dostlukların çok zor inşa edilebileceği, ama kolay yıkılabileceği ve dolayısıyla dostluklar konusunda çok hassas olmak gerektiği düşüncesi bizde nasıl oluşmuştur? Bu anlamda Türkiye'de saygıdeğer dostlukların gelişmediğini belirtmeliyiz. “Dostluk” adı altında birbirini kandırma, ahbap-çavuşluk ve basit çıkarlar söz konusu oldu mu hemen dostluklardan vazgeçme anlayışı egemendir. Bunun çok tehlikeli bir dostluk anlayışı olduğunu belirtelim. Derler; “bir kahvenin kırk yıl hatırı varsa, kurulan sıradan bir dostluğun da böyle kırk yıl hatırı olmalıdır.” Dostluklar kurulur ve çok değer vermek gerekir. Kolay kolay vazgeçmemek, basit çıkarlar söz konusu olduğunda leke düşürmemek gerekir. Dost düşman kavramlarına yaklaşımlarımızda, çıkardığımız en önemli sonuçlar budur.

- Başkanım, henüz ayrıntılarını çözemediğimiz ancak Washington'un bir “Kürt politikası” olduğu anlaşılıyor. Siz bunu nasıl görüyorsunuz?

- Washington'un oldukça sinsi bir biçimde, hiç de ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesine sıradan bir saygısı olmayan politikasını, Kürt meselesinde de geliştirmek istediğini belirteyim. Bu politikayla uyanan bir dev olan Kürdistan halkının devrimine karşı çok sinsi yaklaşmaktadır. Bu devrim daha ilk adımlarını atarken, ona tuzaklar hazırlamaktadır. Hatta bu konuda denilebilir ki, Türk burjuvazisinin o sığ beynini çalıştırmadığı et kafası karşısında, CIA ve Washington, onun Kürdistan devrimi karşısında karşılaşacağı büyük zorlukları görüyor. Adeta onun adına onun çıkarını düşünü-

yor. Washington'un Türk burjuvazisinden daha akıllı bir biçimde böylesine bir politikaya sarılmasının nedeni, Kürdistan devriminin çok güçlü bir mevcudiyetine inanmasıdır. Dar bir sahada gelişen bir Filistin devriminden duyduğu korkuyu, gördüğü zararları göz önüne getirdiğimizde, Kürdistan devrimi onun başına dünyayı yıkacak, bölgeyi altüst edebilecektir.

Evet, bunları çok iyi gördüğü için, PKK önderliğinde çok sınırlı da olsa ortaya çıkan Kürdistan devrim gerçeğinden ürktüğünden, bu, onu bütünüyle bir Kürt politikasının belirlenmesi gereğine zorladı. Son CIA raporuna ilişkin bir bölüm, gazetelerde 28 Haziran 1989 tarihinde yayınlandı. CIA bu raporda “PKK” diyor, “dünyanın en tehlikeli terör örgütüdür.” Siz bunu “PKK şu anda dünyanın en tehlikeli devrim örgütüdür” diye anlayınız. Bundan çıkan sonuç şudur: Washington, PKK'nin geliştirmek istediği Kürdistan devrim siyasetine karşı tehlikeli bir karşı-devrimci politika oluşturma çabası içindedir. Bunun en özlü ifadesi dışişleri bakanlığının değerlendirmelerinde de yansıtıldığı gibidir; “Kürt meselesine evet, PKK'ye hayır.” Aslında “Kürt meselesine evet” demesi bir sahtekarlıktan ibarettir. PKK'yi önlemenin bir adımı olarak Kürt meselesine sarılıyor. Bunun için Serxwebûn'un 90. sayısında incelediğimiz gibi, emperyalizme bağlı bir işbirlikçi grup oluşturmak istiyor. Ve bu konuda bazı çabaları vardır. Molla Barzani'nin ABD'ye gittiği yoldan günümüzde Mesut Barzani'nin gitmesi, Güney'deki Kürt hareketini tasfiyesi sürecine çekerek bünyesine çekmesi, o mülteci kamplarını bir maket, çözüm odağı olarak göstermesi ve bunun için Türkiye ile birlikte hareket ederek uzun vadeli çabalara girmesi söz konusudur. Yine Alman emperyalizmine belirgin bir rol yüklenmiştir. İşte PKK'yi ezmede belli başlı politikalarının özellikleri bunlardır.

Türkiye burjuvazisinin Genelkurmay'da hazırlayarak partimize yönelik çeşitli dayatmaları vardır. Burada bazı adımlar atabilirler de. Fakat bütün bunlar, gelişen devrimimize karşı sınıf temeli son derece bağımlı ve son derece ulusal inkarcı bir konumda olan işbirlikçi Kürt çevreye dayanmak, ona taze kan vermek ve bunları da esasta devrime, günümüzde de PKK'ye karşı kullanmak içindir. Devrim tehlikesi geliştikçe bu politikaları netleşmekte ve su yüzüne

vurmaktadır. Mümkinse bunu tıpkı Filistin meselesinde olduğu gibi dayatarak görüşmeler yoluyla sorunu halletmek isteyeceklerdir. Daha da açıklanacak olursa, Ortadoğu'da gelişecek Kürdistan devrimine karşı daha şimdiden Moskova ile işbirliğine yönelerek, bir Afganistan ve Filistin'de görüldüğü gibi, birlikte devrim daha alevlenmeden sorunu soğutmayı ve bir iki kırıntı ile sınırlandırmayı amaçlamaktadırlar. Buna “kültürel özerklik” diyorlar. Bunun sınırı ve ne olduğu belli değildir. Ama en azından örtbas etme gerekçesi olarak da sözümona buna layıkmiş gibi ileri sürebilirler. Türk burjuvazisi bunu böyle kabul etmek istemeyecektir. Ancak çok büyük bir zorlama ile karşılaştığında kabul edebilir; o da, devrime karşı eğer yararlı bir nesne ise buna yanaşabilecektir. İşte Washington'un Kürdistan devrimine karşı içine girmek istediği son politik yönelimlerini kısaca böyle özetleyebiliriz.

- Sovyet dış politikasının temel ilkesi “iç işlere karışmama” prensibidir. Bunu zaman zaman diğer uca kadar götürüyorlar. Ancak World, Marksist, Reviwi'de sosyalistlerin ilgisizliğini eleştiren “okuyucu mektupları” çıkmaya başladı. Ayrıca Sovyetler'de bu yıl konuyla ilgili ilginç kitaplar yayınlanıyor. Bir ilginin başlangıcını sayabilir misiniz?

- Kesinlikle evet. Nasıl ki, ABD yeni bir Kürt politikasına ısınmaya çalışıyorsa, Sovyetler de kendi istemlerini ve daha önceki Kürt meselesine yaklaşımlarını göz önüne getirerek kıpırdanmaya başlıyor. Daha önceki Sovyet-Türk politikasının özünde, Kürt meselesini bir tarih meselesi, bir etnik mesele ve daha çok da etnik meseleyi inceleme-araştırma yatmaktadır. Tabii bu tutumda; Kürt tarihi, Kürt dili, Kürt etniğini araştırma, eğer Kürtler (Güney Kürdistan'da görüldüğü gibi) bir hareket durumuna gelmişlerse burada çıkarları gereği kendine bağımlı olan veya kendisinin çıkarına elveren devletlerle ilişkide kullanma biçiminde bir politik durum sergilenmiştir. Bu politikanın günümüzde özellikle PKK önderliğinde gelişen ulusal kurtuluş mücadelemiz karşısında yetmezliğe düştüğü anlaşılmaktadır. PKK'nin önderlik ettiği ulusal kurtuluş mücadelesi, bu klasik yaklaşıma yaşam hakkı vermiyor. Bunu adeta teşhir ediyor ve halk nezdinde itibarını oldukça daraltmış bulunuyor.

Sovyetlerin bunu görmemesi mümkün değildir. Bu yetersizliği görüyorlar ve yumuşak bir biçimde Kürt meselesine yeni yaklaşımlar geliştirmek istiyorlar. Bahsettiğiniz o yayınlanan mektuplar olsun, yeni yeni çıkarmakta oldukları kitaplarda olsun soruna gösterilen yaklaşım, kısacası bütünüyle yenilginin kanıtıdır. Ve eğer Kürdistan çapında devrimci mücadele hızlanırsa, bir yandan ABD ile bu meseleyi görüş masasına getirmek, diğer yandan bölge güçleri ile (örneğin Bulgaristan Türkleri meselesinde olduğu gibi) bunu mesele yapabilirler, yine Türkiye'de daha önce ortak yürüttükleri ilişkilerinde bu meseleyi de gündeme getirme durumu söz konusudur. Öyle anlaşılıyor ki, daha çok bizim mücadelemizin yol açtığı devrimin Ortadoğu dengelerini etkilemesi biraz gözlemlenebilmekte, önemli bazı siyasi sonuçları ortaya çıkarabileceği anlaşılmakta ve daha şimdiden buna yönelik tedbirlilik anlamında inceleme-araştırmaları yoğunlaştırmaktadırlar. Kitaplar çıkarıyorlar, bazı sondajları gerçekleştiriyorlar. Sovyetler'in Kürt meselesine yönelik yeni politik yönelimini böyle değerlendirebiliriz.

- Kürt hareketi, Türkiye'nin doğusunda uzun yıllar geri kaldı. Kemalizm, onun radikalleşmesini önledi. Şimdi ise İran ve Irak Kürdistan'ındaki hareketleri çok geride bırakmış görünüyor. Bu eşitsiz gelişmeden bir tehlike çıkarıyor musunuz?

- Hayır, tehlikeden ziyade olumlu tarihi bir gelişmenin başlangıcı olarak değerlendiriyoruz. Irak ve İran'da Kürt hareketlerinin bilinen tarihi, sosyal, coğrafi yapıları nedeniyle zaten fazla gelişme gösteremeyecekleri bizim tarafımızdan daha önce çeşitli değerlendirmelerde iyice vurgulanmıştır. Biz bunların böylesine bir yenilgiye düşeceklerini ta 1975'lerde görüp değerlendirebiliyorduk. Onların ideolojik-politik yaklaşımlarının, savaş biçimlerinin, mücadele tarzlarının sonuç yaratamayacağını, er-geç tasfiye olmaktan kendilerini kurtaramayacağını biliyorduk. Dolayısıyla bir gerileme içine girmelerini yadırgamamak gerektiğini, bunun yanında mücadelemizin yükseliş göstereceğini o zamanki değerlendirmelerde çok açık bir biçimde belirttik. Manifestomuz (Kürdistan Devriminin Yolu) yeneden okunursa ta 1970'lerin ikinci yarısında ne kadar isabetli yaklaşıldığını görmek mümkündür. Kemalizmin sert bir darbeyle klasik

aşiretçi-feodal Kürt önderliklerini ezdiğini ve onların şahsında Kürt meselesini mezara gömdüğünü iddia ettiğini biliyoruz. Ama bizim ideolojik-politik olarak sosyal dayanakları ve de coğrafik zemini isabetli seçişimizle kemalizmin politikasını yerle bir edeceğimizi, onu işlemez kılabileceğimizi, onu ülkede, bölgede ve dünyada adım atamaz duruma getirebileceğimizi çok iyi biliyorduk. Zaten bugün sınırlı da olsa bu gelişmeleri görüyoruz.

Biz gelişmelerin henüz başlangıcında olduğunu söylüyoruz. Amansız koşullarda 12 Eylül faşizmi gibi bir rejime karşı böylesine bir direnmeyi geliştiren hareketimizin, bundan sonra özellikle kendini biraz daha yetkinleştirmesiyle, mevzilerini biraz daha pekiştirmesiyle büyük atılım yapacağına inanmak gerekiyor. İnanmak için çok değerlerin olduğunu söylemem gerekiyor. İnanıyoruz ki, yakın bir süreç içinde daha şimdiden birçok alanda görüldüğü gibi yurt dışında ve diğer parçalarda PKK'nin ideolojik-politik önderliği kesin zafer kazanmıştır. Yine başta Botan bölgesi olmak üzere, stratejik-dağlık alanlarda silahlı mücadele kesin oturmakta ve gelişim göstermektedir. Yine kitlenin cephesel hareketlenmesi gelişim süreci içine girmiştir. Bütün bunlar, bütün parçalarda Kürt halkının büyük bir ulusal birliğe doğru ve aynı zamanda ortak bir doğrultuda ayağa kalktığını da göstermektedir. Dolayısıyla bizim bu gelişmeden endişe duymamız şurada kalsın, tarihi bir devrimci dönemin, yalnız Kürdistan halkı için değil, bütün Ortadoğu için bir umut ışığı olarak duymak, büyük enternasyonalist değeri olan böylesine bir devrime karşı daha gerçekçi düşünmek, buna karşı daha dostça davranmasını bilmek büyük önem taşır.

- **Şunu sormak istiyorum: Kemal Paşa ve kemalist hareket başlarken, daha radikal ve sosyalist hareketleri temizleme gereğini duydu. Çerkez Ethem'i ve güçlerini tasfiye etti. Sizin için bir benzerlik (biçimsel olan, ama özü tam tersi) çıkarılabilir mi?**

- Bilindiği gibi kemalizm, komplocu-provokasyonlarla, yöntemlerle belirtilen güçleri tasfiye etti. PKK ise, düzenin veya sömürgeciliğin sızması olan güç ve anlayışlara karşı bilimsel sınıf mücadelesini esas alarak, yani leninizmin, "tasfiyeciliğin tasfiyesi" kuralını işletti.

Mustafa Kemal'in tasfiye ettiği güçler o dönemin daha ileriye açık, daha demokrat ve komünist olan güçleriydi. Esas olarak bunları ezdi. Bizim hareketimizde, partinin bütün ideolojik-politik, örgütsel gelişmesine musallat olan ve onu geliştirmemek için bütün bozguncu çabaları sergileyen çok tehlikeli feodal, küçük-burjuva karması anlayışlar dayatıldı. Diyebiliriz ki, doğduğu günden bugüne kadar partimiz uzun süre bunlarla mücadele etti. Dışımızdaki grupların da aynı sınıf temeline dayandıklarını, içişi olduklarını, birakalım devrimci eylemi, kemalizme yönelme anlamında bile basit bir direnmeyi geliştirme durumunda olmadıklarını çok iyi biliyoruz. Partimiz dışta bunlara karşı özellikle de ideolojik-politik mücadelesini sürdürüp sonuçlandırduğunda, benzer bir gelişmenin parti içinde de kendisini hortlatmak istediğini söylemeliyiz. Bunlarla da kıyasıya bir mücadele söz konusu oldu. İdeolojik grup aşamasında politikleşme ve askeri mücadelenin gelişme dönemlerinde bütün bunlar ortaya çıktı. Bu unsurlar fırsat bulduklarında arkadan hançerlemekten tutalım her türlü karasevda bağlılığına kadar çeşitli yöntemleri deneyerek partimizin özlü gelişmesini bozmak, frenlemek ve engellemek istediler. Bu konuda verilen mücadele tarihsel bir anlama sahiptir. Dışta ilkel milliyetçiliğin, sahte küçük-burjuva, reformist milliyetçiliğin yenilmesiyle nasıl ki modern radikal ulusal kurtuluşçuluğa imkan hazırlanmışsa, içte de uzantılarının, özellikle bu etkileri (bunlar TC kemalist etkileridir, ortaçağ kalıntılarıdır) taşıyanların şu veya bu biçimde etkisiz duruma getirilmeleriyle proleter sınıf önderliği, devrimci radikal ulusal kurtuluşçuluk büyük bir ivme kazanmıştır. Bu anlamda bunun son derece büyük önemi ileride daha iyi anlaşılacaktır.

Bir gelişmenin sağlandığı gerçeği vardır. İleride daha kapsamlı değerlendirmeler söz konusu olduğunda, bunu Türkiye devrimine, bölge devrimine yansımalarının olacağını belirtebiliriz.

- Öcalan kardeşim, dış dünya sorusuna dönmek zorundayız. Washington, TC ve diğer Kürt hareketleri arasında anti-PKK bir eksen oluş var mı? Oluşturulabilir mi?

- Bu soruya da önceki sorularda parçalı da olsa karşılık vermeye çalıştık. Çok somuttur; Washington'un "Kürt meselesine evet,

PKK'ye hayır” derken, yine provokasyon da “PKK'ye evet, APO'ya hayır” diyor. Bunların hepsini birleştiresek; ABD, işbirlikçi Kürt önderlerini Washington'a çağırdı. NATO Genel Sekreteri Wörner, "Kültürel özerkliğe evet, PKK'nin dayattığı ulusal kurtuluşa hayır" yaklaşımını ortaya koydu. Bunların hepsi bizzat demeçleri ile basına yansımış gerçeklerdir. Yine provokasyonun bizzat yayınladığı yazı da vardır. Ayrıca diğer Kürt gruplarının da aynı biçimde PKK'ye saldırıları vardır. İnsan haklarını "kültürel haklar" biçiminde formüle ettiklerini hep birlikte Avrupa'da nasıl geliştirmek istediklerini insan çıplak bir gözle görebilir. Bütün bunlar birleştirildiğinde, PKK temelinde ulusal kurtuluşçu mücadeleyi geliştirirken, aynı zamanda sosyalizmi amaçlayan bir hareket olduğu bilinmektedir. Bu anlamda da Washington'un kendine göre, PKK'ye "en tehlikeli ve birinci sırada terör örgütü" demesinde de ifadesini bulduğu gibi, PKK gerçeğine, onun devrimine karşı alçakça bir koalisyon içinde oldukları bir gerçektir. Veriler bu konuda son derece somuttur.

- Yazılarınız ve buradaki konuşmalarınız hareketinizi en azından yoksul köylülüğe ve giderek işçi ve emekçilere dayandırmaya başladığınızı gösteriyor. Bu yeni düşmanlar kazanmak değil mi?

-Şüphesiz sınıf temelimizi işçilere, yoksul köylülüğe ve aydın gençliğe dayandırmamız düşmanlarımızın sayısını artırır. Ancak bu, sağlam bir sınıf temeline dayandığımız için de taktiklerimize daha bir geçerlilik kazandırır. Belki bazı çürük öğeler tasfiye olabileceklerdir. Ama daha fazla sınıf temeline oturmamız anlamında ve Kürdistan'da sınıfsal ayrışmanın çok yoğun olduğu göz önüne getirildiğinde, PKK'nin özellikle 1986'dan itibaren daha fazla ideolojik, politik ve örgütsel sağlamlılığa ulaşması, bunun da sınıf zeminini yoksul köylülük, işçi ve aydın gençliğe dayandırması çok önemli bir belirleyiciliği olan ve başarı kazanan bir gelişmedir.

Bazıları aile bağlarından kurtulmayı PKK'nin düşmanlarının artması biçiminde değerlendirmişse de, belirleyici olan halkın özgücüdür. Ona doğru işlerlik kazandırarak doğru bir temelde yaklaşmayı mümkün kıldığımız için de halkımızın büyük dostluğunu, topluluğunu ve birliğini kazanmamız söz konusudur. Buna dayana-

narak söyleyebiliriz ki, dünyanın bütün gerici güçleri birleşse de, bu büyük devrimi önleyemeyeceklerdir. Yine inancımız şudur ki, dünyanın bütün ilerici insanlığı sosyalist ve demokratik güçleri daha da çok bu sınıf temeli üzerinde yükselen hareketimizi tanıyacak ve destekleyeceklerdir.

- Anladığım kadarıyla Türkiyeli ve yabancı gazeteci ve yazarların ziyareti sıklaşıyor. Sosyalist ülkeler ne alemde?

- Onlardan da bazıları ilişki içinde olmak isterler. Kişisel ziyaretler veya bazı ajansların ilişkileri söz konusudur. Biz genelde olduğu gibi bunlara da fazla itibar etmiyoruz. Mücadelemizin şu anda yaygın bir propagandaya ihtiyacı olduğu kanısında da değiliz. Çok sayıda gazeteci gelmek ister, televizyon kurumları röportaj yapmak ister, bunlara fazla önem vermiyoruz. Çünkü sadece iyi bir propaganda ile iyi bir imaj yaratmaya ihtiyacımız olmadığı gibi, bu araçlarla da fazla gelişme kaydedeceğimiz inancında değilim. Esas itibariyle propagandamızın eylemimiz olduğu, eylemimizin de partimizin her düzeyde yürüttüğü çabası olduğu açıktır. Özellikle dışa bel bağlayan diğer güçlerin yaptığı gibi dış propagandaya aşırı önem verme, küçük bir olanağı aşırı abartma bizce çok anlamsızdır. Bizim açımızdan böyle çok olağan olduğu halde, bunlara fazla önem vermiyoruz.

Ancak bazı değerli dostluklara büyük önem veriyoruz. Örneğin özellikle geçen yılki röportajın amacı Türkiye halkına bir rapor sunmaktı. Biz kendimizi Türkiye halkına karşı birincil derecede sorumluluğümüz için ona bir rapor iletme gereğini duyduk. Röportajcı buna söz verdiği için bu röportajı kabul ettik. Bundan başka bir anlamda bu röportaja evet demedik. Türkiye devrimine eğer çıkış yaptırabileceksek, böylesine bir röportajı biz uygun görebiliyoruz. Yine örneğin bir Alman kamuoyuna eğer iyi bir mesaj iletebileceksek böyle bir imkanı sınırlı olarak değerlendirebiliriz. Bunun dışında bu yöntemleri tasvip etmiyoruz.

Sosyalist ülkelerin de bu konuda bir anlayış içinde olduğundan bahsetmek gerekir. Bunlar bu konuda daha değişik bir ilişki esprisinde oldukları için bu ilişkiler fazla ön plana çıkarılacak durumda değildir.

- Başkan, politika bir vurgu sanatıdır. Politika, piyanonun tuşlarına vurularak yapılıyor. Son zamanlarda Türkiye devrimine vurgularımızın arttığını anlıyorum. Eşitsiz gelişmenin bu aşaması sizi zorluyor mu?

- Hayır, bu konuda eşitsiz gelişmelerin bizi zorlamasından ziyade, Türkiye devriminin zor bir dönemden geçtiğini bildiğimiz için piyanonun tuşuna gittikçe sert vuruyoruz.

Türkiye devrimcileri belki piyano sanatından zevk alırlar. Demim bu anlamda ise daha güzel mesajlar yollamak, sık sık Türkiyeli devrimci kardeşlerimize ses duyurmak istiyoruz. Zayıflar ve çok hata yaptılar. 12 Eylül faşizmi içte ve dışta onları işlemez duruma getirmiştir. Bunu kendi pratiğimizde çok iyi görüyoruz. Buna hani zor durumda olan bir kardeşin daha da fazla acı çekmemesi için, inançları ile muazzam direnişlerin sonuçlarının boşa gitmemesi için, mutlak bir çıkış bulmaya hakkı oldukları için ve biz de buna inandığımız için sık sık vurgulama yapıyoruz. Sık sık nasıl destek ve dayanışma içinde olabiliyoruz, diye düşünüyoruz. Bize en kötü sözleri söylesinler, haksız eleştirilerde bulunsunlar, önemli değil, eskiden olduğu gibi bunlara önem vermiyoruz. Çünkü şuna iyi inandık ve gördük ki, bunları faşizme karşı desteklemek yerindedir. Bunların PKK'ye karşı tavırlarına bakarak tavır almak yerine, faşizmin bunları tasfiye etmekte olduğunu göz önüne getirerek, emperyalizmin, özellikle Avrupa'nın bunları eritmekte olduğunu dikkate alarak onlara karşı enternasyonalist görevlerimizi yerine getirmek istiyoruz. Bir dönemler Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın dediği gibi artık günümüzde büyük kardeşin küçük kardeşe fazla yardımı söz konusu değildir. Büyük fazla yaşlandı veya çürük bırakıldı. Ona karşı küçük kardeşin bir büyümesi söz konusudur. Daha güçlü, daha kuvvetli olması söz konusudur. Zor durumdaki büyük kardeşine karşı görevini yerine getirmek istiyor. Sadece bu nedenle piyano tuşlarına daha sık basıyor.

- Taarruza yaklaşmadan önce Dev-Yol'un sizi çok meşgul ettiğini sanıyorum. İki cephele bir mücadele mi, yoksa bir cephele iki mücadele mi düşünüyordunuz?

- Dev-Yol'un sorunu bizim açımızdan 1982'lerde önem taşıyordu.

O dönemde halen şu veya bu biçimde bazı direnişçi öğeleri vardı. Bunlar yakalanmamışlardı. Çok geniş bir kitle temeli de vardı. Biz diğer Türkiyeli devrimci güçler için olduğu gibi başta da bunlara, tutunmak istediğimiz mevzilerimizde yer vermek istedik. İki mevzide savaş yerine tek mevzide savaş, iki cephede savaş yerine tek cephede savaş için bunlar faşizme karşı direniş komiteleri, halk savaşı vs. diyorlardı. Ve örgütsüz de olsa kitle güçleri söz konusuydu. İşte tüm bunların heba olup gitmemesi için o dönemde Dev-Yol meselesine fazla el atma gereğini duyduk; bu hareketin tasfiye olma durumu vardı. Özellikle Avrupa'da sosyal demokratlaşma tehlikesi vardı. İşte bütün bunları önlemek için karşılıksız olarak, yani “ortak bir mücadele yürütelim, siz de bize şu kadar yararlı olursunuz” endişesi içinde olmadan (olsa belki iyi olabilirdi) bu hareketi kendi ayakları üzerinde tutmaya çalıştık. Bu hareketin 12 Eylül faşizmine karşı tam yenilmemesi için tedbirler almak istedik. Bu nedenle bu ilişkiye o dönem ağırlık verdik. İşte bu sorunun esası budur. Ve bundan başka bir anlam çıkarılamaz.

- 1 Mayıs 1987 yılında yapılan 1 Mayıs toplantısının açılış konuşmasında amacımız “Doğu Sosyalist Cumhuriyetler Birliği” olduğunu açıkladım, yayınlandı. Bunu duydunuz mu?

- Duymadım. Terim yerindedir. Biz Kürdistan'da demokratik başlangıçlı, kısa sürede sosyalizme ulaşan bir halk cumhuriyetinden yanayız. Parti programımız, partinin bütün ideolojik-politik hattı bunu doğrulamaktadır. Çabalarımız, günlük eğitimimiz bu temelindedir. Dolayısıyla, Doğu'da (sanırım bahsedilen Kürdistan'dır) gelişecek bir halk iktidarındır. Başlangıçta, ulusal kurtuluşçu ve demokratiktir. Ve giderek hızlı bir biçimde, hem de çok iç içe sosyalist bir halk iktidarına dönüşecektir. Eğer bu anlamda söylemişseniz, isabetli bir değerlendirmedir. Gelişmekte olan da budur.

- Devrim öncesi Rusya'ya “milletlerin zindanı” deniliyordu. Bu vadi ise “halkların mozayığı” görüntüsünü veriyor. Halkların mozayığında, halkların utkusunu görüyorum. Amaç kardeşlik ve yükseltmektir, değil mi?

- Şüphesiz biz, bütün yönleriyle halklar arasında, egemenlerin kendi iğrenç çıkarları temelinde bozdukları ve taş üstünde taş bırak-

madıkları gerçek yerine, çok canlı bir mozayik geliştirmek istiyoruz. Bunun da ancak halkların eşit ve özgürlüğüne sıkı sıkıya bağlılık temelinde olacağına inanıyoruz.

Bizim Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesinde öne fırlamamız tamamen bu vazgeçilmez duruma bağlıdır. Mücadelemiz, Türk halkının da bu mozayığın çok iyi bir yerinde yer almasını sağlayacaktır. Gerçekten halkların aleyhine olabilecek çabalara ve politikalara asla yer vermeyeceğiz. TC istese de, biz buna karşı duracağız. Biz, halkların ilişkilerinin gerçekten doğuşundan günümüze kadar esas olduğunu, halkların hiçbir zaman birbirlerine düşman olmadıklarını, düşman olanların onların egemen-sömürücü kesimleri olduğunu çok iyi biliyoruz. Bu soruyu bu biçimde sormanın da bizim için yeni bir özelliği yoktur. PKK'nin ulusal kurtuluşundaki enternasyonalizmin Sovyetlerin enternasyonalizminden ileri düzeyde olduğunu belirtmeliyim. Hiçbir halk üzerinde baskı ve sömürüye girişmemiş bir Kürt halkının insanlığa bu konuda vereceği çok şey vardır. Dolayısıyla en özlü bir enternasyonalist gelişme PKK önderliğindeki Kürdistan halkının ulusal kurtuluş mücadelesinden beklenmelidir. Bu konuda Türkiye'de de güçlü bir demokratikleşme havasını alacağı kesindir.

Türk tarihi biraz incelenirse, Türk egemenleri ile Kürt işbirlikçilerinin, Kürt halkının bugün dünyada tanınmaz duruma gelmesindeki uğursuz rolleri çok açık görülecektir. Yine birçok halkın tarihten silinmesini ve halen Bulgaristan Türkleri meselesinde görüldüğü gibi, şovenizmin oldukça yükselmesinin ancak ve ancak tutarlı bir enternasyonalizmle bertaraf etmek mümkündür. Bunu da hareketimiz layıkıyla yerine getirmektedir. Türkiye halkı da çok emin olmak durumundadır ve öncülerini şunu çok iyi bilmelidirler ki, bizim yaptığımız, ayrılık yaratmak değildir. Gerçekten halkların bütün yönleri ile kendilerine gelmelerine ivme kazandıracak ve yine kendilerine hizmet etmelerine yol açacak gerçek, eşit ve özgür temeldeki birliğini yaratmaktır.

İkinci bölüm sorularını ise birleştirerek toplu cevap vermek istiyorum. Çünkü tek tek ele alınmaları fazla isabetli değildir. Partiyeye akın akın grupların gelmesinden bahsediliyor. Genç kız ve er-

keklerin geldiğinden bahsediliyor. Zaman zaman bu yoğunluk da kazanıyor. Ülkemizde bu süreçte çok yoğundur. Bu konuda özellikle son dönemlerde yoğunlaşma daha da hızlanmaktadır. Bunu özel veya olağanüstü bir durum olarak değerlendirmemek gerekir. Partimizin bu aşamada güç kazandığını, birçok alanda güç topladığını belirtebiliriz.

Başka bir soruda; “diğer Kürt gruplarından hiç bahsetmemeyi veya önem vermemeyi yeni ideolojik netleşmeye bağlı olarak değerlendiriyor musun” deniliyor. Başlangıçta da söylediğimiz gibi bunların fazla varlıkları söz konusu değildir. Abartılıydı. Bu abartma, bu balon sönmüştür. Mücadelemizin gelişmesinde engel olma anlamında bile etkilerini yitirmiş durumdadırlar. Emperyalizm, ileride bunlara taze kan vermek, önümüze engel olarak dikmek istiyor. Bunu da biz, öyle ciddi bir engelleyici bir durum veya çaba olarak görmüyoruz. Teşhir ve tecritleri, dolayısıyla ideolojik iflasları çoktan sağlanmıştı. Bu nedenle konuşma ve tartışmalarımızda bunlara fazla yer vermek istemedim. Geçmişte çokça üstünde durduğumuz bu grupların durumuna yeni bir açıklık getirilmesi kanısında değilim. Çünkü kendilerini o kadar açık vermişler, o kadar devrimin teori ve taktiğine ters düşmüşlerdir ki, bizim yeni şeyler söylememize gerek kalmamıştır. Nitekim günümüzde namuslu, dürüst bir göz biraz baksın, bu durumlarını anlamaya yeter.

Bu görüşmelerin ön hazırlık toplantılarında Türkiye devriminden sıkı sıkıya bahsetmemin nedeni, daha ilk sorularda verdiğim cevapta da açıklanmıştır. Bu Kürdistan sorununu ikinci plana atma biçiminde değildir. Kaldı ki, çok güç kazanan Kürdistan ulusal kurtuluşu ileri bir açılıma uğramış, her bakımdan sağlam mevzilere dayanmıştır. Devrimci hareketimizin bu toplantıda sıkı sıkı vurgulanmasının gereği yoktur, diyorum. Çünkü her gün burjuva basını bile bunu söylüyor. Çok açık gerçekleri burada biraz daha vurgulamamız fazla isabetli değildir. Ama bunun yerine vurgulanması gereken nokta vardır. Türkiye'deki devrimci mücadelenin kendisi, şu anda önemli çıkmazlarla karşı karşıyadır. Evet doğrudur; yüksek hedeflerle, büyük bir örgütlülükle Türkiye'deki devrimci mücadele gelişecektir. Söylediğimiz gibi, ben de bundan kuşku duymuyorum.

Ama bu görüş, henüz perspektif düzeyinde böyledir. Pratik adımların atılması anlamında ise gelişmeler gerçekten çok sınırlıdır. Atılan adımlar çok cılızdır ve tehlikeler büyüktür. “Faşist polis devleti” deyimimiz de çok güçlenmiştir. Ortaya çıkardık ki, sonu, tamamen işlemez duruma getirmiştir.

Evet, iddiası büyük olan, perspektifleri yüksek olan, aynı zamanda büyük bir örgütlülükle yükselmesi gereken bir devrime neden güncel pratik sağlam bir iki adım atırılamıyor? Polisin oluşturduğu darboğazdan kurtulunamıyor? İşçi sınıfının son kabarışları bile bu barajlar karşısında nasıl zor durumlarda kalıyordu! Bu çok önemli olduğu için, biz de özenle daha çok Türkiye devrimi üzerinde durmaya çalıştık. Bu gereklidir de. Özellikle siz sayın dostlarımız da buraya geldiklerinde herhalde saygının bir gereği olarak daha çok böyle hareket etmek zorundaydık. Ve isabetli de oldu.

Mücadele arkadaşlarımızdan bir bölümünün şehit düştüğünden, bir bölümünün tutuklandığından, bir kısmının da yollarının ayrıldığından bahsediyorsunuz, bu temelde yalnız mısınız, diyorsunuz. Yalnız olmayı hiçbir zaman kişiler için düşünmem. Halkımızın inanılmaz ölçüde bizimle olduğunu herkes bilir. Büyük işkenceye, kuşatmaya karşın, devrimci savaşa destek milyonları açıyor.

Arkadaşlarımızın şehit düşmeleri, onların etkilerinin tasfiye olduğunu göstermez. Tersine onların anıları bizi sürekli besleyen büyük mücadele kaynağıdır. Bir bölümünün tutuklanması, onların da mücadeleden koptuğunu göstermez. Oldukça yetkin bir biçimde mücadelelerini sürdürmektedirler. Bütün bunlar bizim yalnız olduğumuzu değil, daha da güçlendiğimizi, daha da büyük bir birlik içinde olduğumuzu gösteriyor. Yenilenme, yeni kadroları takviye anlamında eski dönemlerle kıyaslanmayacak kadar bir güçlenmeyi yaşıyoruz.

Fakat şu söylenebilir; yalnızlık bir halkın tarihi içindeki konumu açısından değerlendirilebilir. Bir halk önderliği, halkın mücadelesi gerek düşman, gerekse dostlar tarafından ne kadar iyi tanınıp somutlaşırsa o kadar yalnızlıktan kurtulmasından bahsedilebilir. Mademki halkımızın mücadelesi yükseliyor, gelişiyor, o zaman dostlar da bu temelde gelişmek zorundadır. O halde benim için herhangi bir

yalnızlıktan bahsetmek şurada kalsın, ilk defa halkımızın büyük birlik yolunda ve ilerici insanlığın gerçek bir kavranışı içinde kendimizi bulmamız söz konusudur.

Diğer bir soruda da, kademedeki bir yönetici kadronun varlığından bahsediliyor. Bu doğrudur. Biz esas olarak eski olan ama şu veya bu durumda etkisiz ve mücadele edemez bir duruma gelmiş birçok kadromuz yerine, sayıca ve nitelikçe böylesine güçlü orta kademe kadroyu geliştirebildik. Bu bir gerçektir.

Bununla bağlantılı olarak geliştirilmek istenilen “PKK demek APO demektir” iddiası fazla gerçekçi veya düşünüldüğü gibi değildir. PKK'de APO önderliği, son derece yoğunlaşmış kolektif bir önderlik olarak değerlendirilmelidir. Bir kişinin fiziksel varlığı biçiminde de değerlendirilmemelidir. Bir kurum olarak değerlendirilmelidir. APO, bir kişinin isminden ziyade yoğunlaşmış bir halk önderliği biçiminde ele alınmalıdır. Kişi olarak bugün bu sıfatı temsil edip etmemem önemli değildir. Temsil ediyorum, daha da edeceğim. Ama bir kurumsal gerçeğin olduğunu da çok iyi bilmek ve bunun üzerinde düşünmek gerekir. Yine bu kendisini oldukça gelişmiş bir kadro potansiyelinde yansıtır. Babını birleşen milyonlarda ve direnişe çok yatkın olan bir halk gerçeğinde gösteriyor. Partinin gerçek ideoloji ve politikasında kendini gösteriyor. Dolayısıyla yüzeysel bakılmamalıdır. Daha çok da burjuvaca tahrikçi bir yaklaşım olan “PKK demek APO demektir” şeklindeki sığ görüşü değiştirerek bu anlatılan çerçevede doğru bir yaklaşımı esas almak daha yerinde olacaktır.

Son soru “Partiye yeni katılanlar, gelenler içinde ajan var mı, yok mu, sizi öldürmek istemiyorlar mı” biçiminde. Doğrudur katılanların içinden ajanlar da çıkmaktadır. Özellikle temelleri özel savaşın olağanüstü hal yönetiminin geliştirilmesi ile birlikte daha sıkça atılan, çok örgütlenen ajan yapıdan bahsetmek gerekiyor. Biz son dönemde büyük bir ajan şebekeyi ortaya çıkarttık. Yüzlerce sayfalık itiraflar elimizdedir. Ve çok acıdır ki; bu şebeke Türk solunun içine girip, onu işlemez duruma getirmiştir. Bunu itiraflarında açığa vurmuşlardır. Son olarak PKK'ye de musallat olduklarını, PKK'nin başta şehir örgütlenmeleri olmak üzere, ta kampa kadar uzanıp bu-

rada mümkünse bizi de sözümona suikastle öldürmeyi planladıklarını, bu mümkün olmazsa kampı işlemez duruma getirmek istediklerini itiraflarında görmekteyiz. Bu konudaki belgeleri uygun bir zamanda kamuoyuna açıklayacağız. Bunu çok önemli bir gelişme olarak değerlendiriyoruz.

Bana suikast, çoktan düşünülen ve her dönem harekete geçirilmek istenen komplodur. Bu konuda bir plan değil, birçok planın olduğunu biliyorum. Bunun için çok sayıda insanın yola çıktığını biliyoruz. Bunların durumunu aktarmak bir broşür işidir. Ama en son geliştirilen daha büyük bir suikast şebekesinden bahsetmek gerekir. Bu şebekenin üç koldan İstanbul, Diyarbakır ve Ankara'da tezgahlandığını belirtmek gerekir. Hepsi ele geçirilmiştir. Bunun sadece bizim örgütsel işlerimizin daha sağlıklı gelişmesi açısından değil, özellikle Türkiye devrimci hareketinin önünde büyük bir engelin aşılmasına katkı sunma anlamında bir başarı olduğu teslim edilmiştir. Karşı-devrimci rejim her zaman fiziki bir tasfiyeyi düşünmüş ve düşünmektedir. Buna karşı verilmesi gereken cevap doğru siyaset içinde çok yetkin örgütlenmektir. Zamanında örgütlenmektir, bu konuda kişisel endişeyi, can telaşını duymadan tümüyle daha fazla bunların üzerine örgüt gücüyle yüklenmek esastır. Biz de bunu yaptık ve şimdiye kadar başarılı olduğumuz çok açıktır.

- Sayın Başkanım, Türkiye devrimci hareketinin PKK pratiğinden çıkarması gereken temel dersler nelerdir?

- Burada birçok dersten bahsedilebilir. Ama biz, en önemlisini ortaya koymaya çalışacağız. PKK pratiğinden alınması gereken en belli başlı ders, onun kesintisiz, sürekli örgütlenmenin hangi ideolojik-politik çerçevede geliştirebildiğidir. Türkiye'de hiç kimsenin gelişme şansı tanımadığı bir dönemde ve Türk emniyetinin bile başlangıçta farkına varmaya bile gerek görmediği bu hareketin Türkiye ve Kürdistan'da 1970'lerin sonlarına doğru gösterdiği açılımdan öğrenilecek çok şey vardır. Gerçekten gerek sosyalizme yaratıcı yaklaşma ve gerekse somut politik gerçekleri halkın çıkarları temelinde değerlendirme; halk adına devrimci bir politikaya yönelme, en önemlisi de bunu sadece lafazanlık düzeyinde bırakmayıp özellikle yeterli bu politikaya cevap veren bir örgütlenmeye en başta yer ver-

me; örgütlenme üzerine yoğun düşünme ve bunun pratiğini hiçbir zaman gözardı etmeme biçiminde bir gelişme PKK'nin 1980'lere doğru vardığı düzeyi izah eder. Yurt dışında daha sonra geliştirilen pratiğinde dışa bel bağlamadı. Türkiye sol hareketinin hemen hemen başlangıcından günümüze kadar içine düştüğü kokuşmuş bir mülteciliğe teslim olmadı. Bu biçimde yeniden bir dönüşüme yol açan bir pratiği kesinlikle PKK gerçeğinde yaşatmak için büyük çaba söz konusudur. Yurt dışı pratiğini tamamen mülteciliğe karşıt, sıcak savaşla bağlantılı olarak geliştirdi. Tamamen buna güç veren ve bu konuda örgütün eksikliğini, zaaflarını aşmaya çalışarak, sıcak savaşım içinde mücadeleden kopmamak için tüm gücünü ortaya koydu. Bu temelde çok tutarlı bir ideolojik politik örgütsel mücadele yürüttü ve başarılı oldu. Bu anlamda da cumhuriyet tarihi boyunca yurt içinde ve yurt dışında geliştirdiği bazı mücadelelerden sonra vurulan darbelerle mahkum olur, yurt dışında yaşamaya çalışır, mültecileşip bir çürümeyi aşamazken, PKK her iki konuda da üstün başarıya ulaşma gibi bir konuma sahiptir.

Biz Türkiyeli çok sayıda aydın devrimcinin boyun eğmeyen direnişçiliğini burada yadsımıyoruz. Burada söz konusu etmek istediğimiz, düzene kesintisiz ve giderek bir alternatif olabilme olayıdır. Bunu göz önüne getirerek PKK pratiğini izah etmeye çalışıyoruz. Gerçekten cumhuriyet yönetiminin hemen hemen bütün dönemlerde gerek sol harekete, gerek Kürt hareketine dayattığı tasfiyeyi başarıyla sonuçlandırması söz konusuysen, en son olarak 12 Eylül faşizmiyle Türkiye solunu ve PKK dışındaki diğer Kürt grupçuklarını tasfiye etmede, mültecileştirmede ve çürütmede başarılı olurken, PKK konusunda başarısız olmuştur. Bunu çok açıkça itiraf etmektedir. Günümüzde, geldiğimiz noktaya kadar bariz bir üstünlüğümüz vardır. TC otoritesine karşı ve hem de yalnız siyasi otoritesine karşı değil, askeri ve kültürel her bakımdan bir alternatif konumuna ulaşmamız söz konusudur. Dolayısıyla en azından bu gelişmeler, bu biçimde sonuç verdikten sonra Türkiyeli devrimcilerin, aydınların özenle bu pratik üzerinde düşünmeye kendi çıkarları için bazı sonuçları çıkarmaya ihtiyaçları vardır. Unutmayalım ki, PKK üzerinde kendi çıkarları, yani güncel pratik çıkarları için bir inceleme-

araştırma konusu içine yönelen devletlerin sayısı bile çoktur. PKK üzerine yoğun düşünüyorlar. Oldukça çıkarlarına temel teşkil edecek kadar faaliyet içindedirler. En azından buna benzer bir görevi, Türkiyeli sorumlu devrimci ve aydın güçlerin yerine getirmesi gerekiyor. Özenle incelenmelidir. Kendileri için hem somut teorik ve hem de pratik düzeyde oldukça yaratıcı ve gelişmelerine hizmet edici sonuçlara varabileceklerdir. Buna inanıyorum; alabildiğine özen göstermelerinin önemine değiniyorum.

- Bir diğer sorumuz: Türkiye devrimci güçleri ile ortak mücadeleye platformu hakkında önerileriniz nelerdir?

- Bir önceki soruya bağlı olarak biz, hiçbir zaman Türkiye devrimci hareketinden kopmak istemedik. Başından bu böyle olduğu gibi, şimdi de ortak mücadeleyle dopdolu bir anlayış içerisindeyiz. Yapılan kapsamlı görüşmelerden de ortaya çıktı ki, gerçekten halklar arasında mutlaka kurulması gereken özgür ve eşit ilişkilerin bir ifadesi olarak, devrimci güçler arasında tamamen yaratıcı bir enternasyonalizme dayanan ortak mücadelenin bütün sorunları tartışılmalıdır. Belki 12 Eylül faşizmi döneminde ve hatta 1970'ler ortasında, bize göre sosyal-şovenizmin etkisi yüzünden ortak mücadele sorunları üzerinde tartışıp böylesi ittifakları geliştirmedik. Şimdi 12 Eylül faşizminin hızla aşıldığı, halk hareketinin Türkiye'de de ileri bir yükselme şansına kavuştuğu, Kürdistan'da ise çok sağlam mücadele mevzilerinin mevcut olduğu bir dönemde ortak mücadele olanakları son derece fazladır. Bu çok önemli fırsat, tarihte ilk defa yakalanmıştır. TC'nin seçeneği ortaya çıkmıştır. Sizin deyimimizle yeni bir cumhuriyetin veya halkların cumhuriyetler birliği de diyebileceğimiz bir tarihsel gelişmenin ön koşullarında bulunuyoruz. Dolayısıyla buna hizmet edecek ortak bir platformu geliştirmeye büyük özen göstermek gerekir.

Biz daha önce, özellikle 12 Eylül faşizmine karşı Birleşik Direniş Cephesi pratiğine oldukça yoğun bir biçimde eğilmek istedik. Ama örgütler Avrupa'da mültecileşmekten ve giderek tasfiye olmaktan kendilerini kurtaramadıkları için, fazla başarılı olamadılar. Ancak buna rağmen biz düşüncede, siyasette direniş cephesi tutumunu sürdürdük ve en son bazı dost örgütlerle bir birlik platfor-

munu geliştirmeye çalıştık. Sizlerle de bu temelde birlik tutumları içinde görüşmeler geliştirmek istedik. Bunun amacı, gerçekten halklarımızın zgr birliğinin gelişmesine bugünden büyük sorumlulukla eğilmek ve bundan sonraki mücadelelerinin ortak ve en verimli bir biçimde gelişmesine zen göstermektir. G birliklerini, dayanışmalarını azami seviyeye çıkarabilmek ve halklarımızı bağımsız, zgr siyasi seçenek temelinde stratejik bir biçime dönüştürerek sürdürmek önemlidir. Biz şimdiye kadar üzerimize düşeni yaptığımızı inanıyoruz. Bundan sonra da yaparız. Türkiye'de devrimci güçlerin özellikle bu temelde partimizin çağrılarına özenle yaklaşım göstermelerini ve en azından kendilerinin gelişim şansını bu şekilde değerlendirip bazı adımlar atmalarını önemli görüyoruz.

- Abdullah arkadaş, sizce Türk aydınının 12 Eylül karşısındaki fonksiyonu nedir? Devrimin ufkuna ulaşabilmiş midir? Çıkışta gerçekçi bir aydın tanımına ilişkin düşünceleriniz...

- Bir bütün olarak Türk aydını (ki kökeni Osmanlı dönemine de uzatılabilir) mevcut resmi otoriteyi aşmamış, tam bir dalkavukluk konumundadır. Nasıl aydın yetiştirildiği, nasıl kapıkulu haline getirildiği ve dalaşmasıyla kokuşmuş bir bürokrasinin Osmanlı döneminde nasıl yaşandığı bilinir. Değerli birçok çalışmanızda bunu ibretle görüyoruz ve iyi fikirler alıyoruz. Aynı şekilde aydın zmlerinizin cumhuriyet döneminde ilişkin vardığı sonuçlar da çok önemlidir. Bu sefer cumhuriyette kapıkulluğu söz konusudur. Cumhuriyetin aşılmaması ve ona tapınması söz konusudur. Örneğin en ihtilalci aydın olması gereken komünistlerden ortaya çıkan kadro hareketi vb. Çok sayıda aydın geinenin sonunu biliyoruz. Yine edebiyatısından tatalım solcusuna kadar bunlar biraz cumhuriyetin dışına çıkmaya çalıştıklarında nasıl ezildiklerini de biliyoruz. Daha sonra yurt dışında biraz zor durumda kaldıklarında bazı af yasalarıyla tekrar ve hem de pişman olarak nasıl gelip düzene kapıkulluk ettikleri biliniyor. En son TKP'nin pişmanlık temelinde gelip kapıkulluk etmesi söz konusudur. Evren-zal rejimi ile sonuna kadar uzlaşabileceğini ortaya koydu.

Yani birçok aydının bu konuda durumunun parlak olmadığı biliniyor. Sizlerin böyle ıkışınıza büyük saygımız vardır. Yalçın Hoca-

mız, özellikle aydın çözümlmeleriyle önemli gerçekleri ihtiva etmektedir ve gerçekten bu çıkışın önemli ipuçlarını içinde barındırmaktadır. Bütün düşüncelerine katılmasak da, gerçekten doğru bir devrimci düşüncenin nasıl gelişmesi ve tarihe, güncele nasıl bakılması gerektiğine hizmet eder. Bu konuda yol gösteren çok değerli çalışmalardır. Hatta biz bundan oldukça yararlanmaya da çalıştık. Dolayısıyla sizin yüksek teorik ve pratik çabalarınıza değer biçiyoruz. Türkiye aydınının biraz daha bu örneğe bakarak kendi konumuna çeki düzen vermesi önem taşıyor. Bunun önemli ideolojik-politik doğrultma hareketlerine yol açabileceğini de belirtmeliyiz. Doğru bir aydın hareketi, doğru ideolojik politik harekettir. Giderek örgütsel bir harekettir. Dolayısıyla tam bu aşamada bu tip çıkışlara büyük ihtiyaç vardır. Göstermiş olduğunuz bu çıkışları sadece teorik düzeyde sınırlamayıp giderek bunu somut pratiğe de dökmeniz daha da değerlidir. Çünkü içinde son derece önemli gelişme tohumlarını barındırmaktadır. Cesurca tutumun sürdürülmesi ve doğal ideolojik-politik, örgütsel sonuçlarına dönüştürülmesi çok önemlidir. Biz bu çabaları hep saygıyla karşılayacağız ve elimizden gelen desteği sunacağız.

- Değerli Başkan, 12 Eylül döneminde çok aktüel hale getirilip kullanılmaya çalışılan aile, kadın, din vb. sosyal konuların birden bire siyasi alanda ön plana çıkarılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Bu sorunların tamamen 12 Eylül faşizminin maskelenmesinde kullandıklarından eminiz. Özellikle yoğun bir beyin yıkama, yani pasifikasyonu yoğun geliştirme durumu çok açıktır. Tarihsel olarak kullanıldığı gibi aile, kadın konusuna da başvuruluyor. Yine 12 Eylül faşizmi bugün gerçekten dini çok kötü kullanıyor. Hani, kemalizmin en temel ilkesiydi! Cumhuriyet tarihinin en büyük aşınmasını yaşayan bu rejimin, hem de Atatürkçülük adına nasıl tahrip ettiğini göz önüne getirdiğimizde, çöküşe giden bir düzenin her yerde olduğu gibi, dinin de en gerici tarzda kullanılmasına bir kez daha başvurduğunu görüyoruz. Bu temelde çöküşü engellemenin, halk kitlelerinin dini duygularına en gerici bir tarzda hitap etmeye dayandığını biliyorlar. Bunlar özellikle dini bu temelde kullanarak

birçok tarikatı parayla beslediler. Bizzat MİT'in bu konudaki raporunda da görüldüğü gibi, rejimin fiili desteği söz konusudur. Bu konuda oldukça çarpık bir durum vardır. Sözümona rejim laikliği savunuyor. Ama laikliğin tasfiyesi için her şey yapılmıştır.

Ayrıca söyleyelim, biz, kemalizmin laiklik anlayışını da tutarlı bulmuyoruz. Laiklik son derece çarpıtılarak ajanların tarikatlaşması biçiminde dinle hiçbir ilgisi olmayan bir gösteriye dönüştürülmüştür. Adnan Hocalar, ortaya çıkarılan birçok uyduruk tarikat, hem siyaset içinde ve hem de gençlik içinde tamamen pasifikasyonu ve çarpıtmayı geliştiren, bunda önemli rol oynayan hareketler durumundadır. Rejim içinde bulunduğu çürümeden kurtarılmaya çalışılıyor. Bu temelde din ön plana çıkarılmıştır ve oldukça desteklenmiştir. Rejimin temel dayanaklarından birisi haline bu tarzda getirilmeye çalışılmıştır. Soruna doğru yaklaşmak gerekiyor.

Biz kendi çapımızda gerek dinin doğuşuna ve gerekse günümüzdeki rolüne ilişkin kapsamlı değerlendirmelerle yapımızı aydınlatmaya çalıştık; halkımızı da aydınlatmaya çalışıyoruz. Türkiye'nin de buna şiddetli ihtiyacı vardır. Bu konuda kavram çarpıtmasına girmeden, laiklikten tualım dinin temel özelliklerine kadar her şeyi doğru değerlendirmeye ihtiyaç vardır. Halkın dini duygularına saygılı olurken, gerekirse bunun anti-empyeralizm için kullanılmasında (İran pratiğinde görüldüğü gibi) özen gösterilmesine ihtiyaç vardır. Gericiliğin hizmetine koşulmaması için doğru yaklaşıma ihtiyaç vardır. Bu temelde görevler yerine getirilirse, halkın direnişine oldukça hizmet edecek gelişmelere varmak mümkün olacaktır.

Kadın sorununa da benzer biçimde yaklaşılmıştır. Bu yaklaşım aile kurumuna sunulmaya çalışılmıştır. Özellikle kadının bir meta olarak çirkince kullanılmasına, hem de en “özgürlükçü yaklaşım” adı altında yaklaşılması söz konusudur. Nokta dergisi, burjuva gazeteleri diğer benzeri yayınlar, çöküşü hızlandırmada bu meseleyi oldukça kötüye kullanmışlardır. Her sayılarında kullanmaya çalışıyorlardır. Gençliğin sorunu bu konular içinde yoğunlaştırılarak, onun devrime yönelmesini engellemektedirler. Sözümona “kadın sevgisi, aşkı” adı altında her türlü çarpıklığı, düşkünlüğü sonuna kadar dayatıyorlar. Dolayısıyla 12 Eylül'de kadının aile içinde, toplum

içinde saygınlığından bahsetmek çok zordur. Onbinlercesinin kendisini pazarladığı göz önüne getirildiğinde nasıl büyük bir kadın düşürülmesi ile karşı karşıya olduğumuz iyi anlaşılır. Yine sevgi adına en çirkef tutumların her gün burjuva gazetelerine yansıdığını da göz önüne getirirsek, sevgi adı altında bunun da en azından din kadar çok tehlikeli bir biçimde kullanıldığı ve düzeni kurtarmayı amaçladığı çok açıktır.

Bu konuda bizim konuya ilkeli yaklaşımımız vardır. Kadına saygı kadar onun devrimci-özgür kişiliğinin gelişmesinin ancak mücadeleyle ancak mümkün olabileceğine dair büyük çabamız söz konusudur. Bu konuda bazı eleştiriler PKK'ye yakıştırılmak isteniyor. Bu konuda sevgisiz, ailesiz bir pratik dayatıldığı düşünülüyor. Bu, çok büyük bir yalandır ve tarihte sıkça başvurulmuş bir yanılgıdır. PKK kadar kadına saygı gösteren, doğru temelde bir sevgiyi geliştirmeye yol gösteren hareket günümüzde nadirdir. Bu konuda kendimize güvendiğimizi belirtmek istiyorum. Partimizin pratiğinden öğrenilmesi gereken çok şeyin olduğuna inanıyorum ve günümüzde en tutarlı bir yaklaşımın sahibi olduğumuzu belirtmeliyim.

- Abdullah Öcalan yoldaş; yüksek bir gelişmenin sahibi olan PKK'nin Türkiye devrimcileri ve halkına iletmek istediği bir mesaj var mı?

- Bütün bu anlatımlardan çıkan; bizim derinden Türkiye devrimcilerine ve halkına bir saygımızın; olduğunu, bu saygının bir gereği olarak onlara kendi gerçekliğimizi adeta bir rapor biçiminde iletmeye isteğidir söz konusudur. Biz daha önce de fırsat buldukça benzeri ulaşma yollarını denedik. Eylemlerimiz çok çarpıtılarak Türk halkı üzerinde kötü iz bırakma biçiminde yansıtılmıştır. Çok büyük yanlışlar söz konusudur. Halen sömürgeci burjuva basını PKK'ye karşı tam bir savaş halindedir. Türk aydını, devrimcileri sosyal-şovenizmin etkisini hala oldukça yaşıyorlar ve de birçok gelişmeyi görmüyorlar. Hatta burjuva basındaki anlayışlarla yaklaşmaya çalışıyorlar. PKK'ye böyle yaklaşmak yapılabilecek en büyük, en hatalı ve en çarpık yaklaşımlardan birisidir. Bu tutumun aşılması çok önemlidir. PKK'nin gerçekten Türkiye halkına, onun devrimcilerinin demokratik ve sosyalist mücadelelerine büyük hizmeti, katkısı

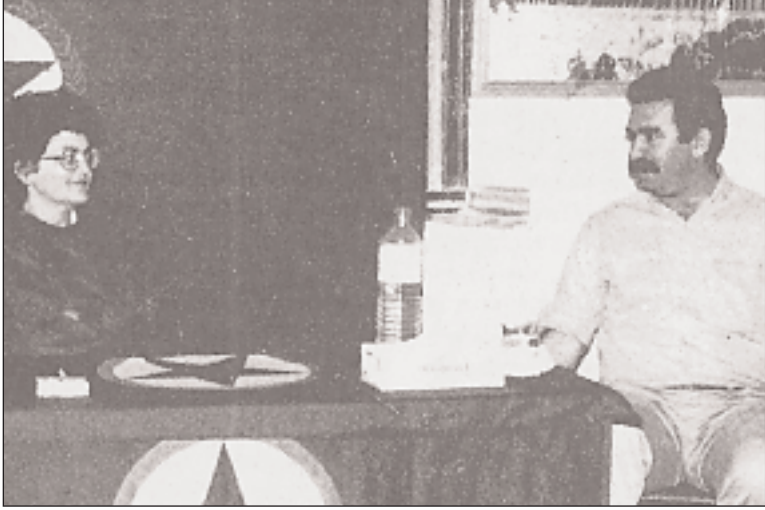

söz konusudur. Bunu görmeleri gerekiyor. 1984'ten itibaren idamların durdurulması, Barış Derneği, bilmem DİSK davalarının düşürülmesi, PKK'nin yükselttiği atılımla çok yakından bağlantılıdır. Yine bugün rejimin kendini "liberalize" etmesi, bu atılımla yakından bağlantılıdır. Bundan sonra demokratik gelişmenin daha da hızlandırılması, sosyalistlerden daha da gür seslerin çıkması bu gelişmeyle yakından bağlantılıdır.

Bütün bunlar bizim mesajımızın pratikte ne anlama geldiğini çok iyi ortaya koyuyor. Biz bundan sonra gerçekten halklarımızın kurtuluşunun nasıl gerektiğine büyük özen göstereceğiz. Türk ve Kürt halklarının geliştireceği ortak savaşın bağımsız, eşit ve özgür temellerde gelişmesinin Ortadoğu halklarına da çok büyük bir kurtuluş imkanı vereceğini düşünüyoruz. Ve bunun da dünya dengesi açısından, en azından bir Fransız, bir Ekim Devrimi kadar önemli olduğunu düşünüyoruz. Bunlar bizim Türkiye halkına nasıl yüksek bir değer biçtiğimizi, hele hele onun devrimci mücadelesine nasıl soylu bir biçimde yaklaştığımızı göstermektedir. Biz tekrar bu derin düşüncelerin ve yine çok candan yaklaşımın içinde bulunarak, her zaman bunu sürdüreceğimizi söyleyerek, selam ve saygılarımızı Türkiye devrimci gençliğine, aydınlarına ve halkına sunuyoruz.

TURKİYE VE KURDİSTAN'DA OMUZ OMUZA DEVRİM, HEM DE ERTELEMEKSİZİN (*)

**“Bu görüşmeyi Türkiye halkına ve devrimcilerine
ilham vermek gibi de değerlendirebiliriz.”**

(*) İlkay Demir ve Necmi Demir'in, PKK Genel Sekreteri Abdullah ÖCALAN yoldaşla 1989 tarihinde yaptıkları bu röportajın bir kısmı daha önce Serxwebûn gazetesinde de yayınlandı. Bant çözümlenmeleri üzerinde redakte yapıp tamamını yayına hazırladık ve okuyucuya sunuyoruz.

Kürdistan'da olanlar Türkiye'den kopuk değildir

Abdullah ÖCALAN: Çok canalıcı gelişmelerin yaşandığı en anlamlı bir dönemden geçiyoruz. İnaniyor ve iyi biliyorum ki, böylesi bir dönemde arkadaşınızla birlikte hayli anlamlı bir mücadele geçmişinizi de alarak ve bunu temsil ederek gelmeniz bizi mutlu etmiştir. Bu anlamda yeniden eskiye uzanma, yapılması gerekenlerin neden zamanında yapılmadığını bir kez daha değerlendirebilme, böylesine anlamlı bir dönemde bu sefer daha çok doğrulara yaklaşarak üzerimize düşeni karşılıklı yapabilme olanağına zemin açan böylesi bir görüşme yerindedir. Bu sınırlı çerçevede de olsa, ileride gelişmelere yol açabilecek sorumlu bir davranıştır. Bizim buna icazet göstermemiz, sizlerin bu konuda tereddütsüz bir yönelim içinde bulunmanız gereklidir. Bu anlamda bizi memnun etmiştir.

Biz arkanızda ne kadar örgütleyici olduğunu göz önüne getiriyoruz. Şimdilik bu mesele de değildir. Bize daha çok gerekli olan ve gerçekten yapılması gereken şey, bir geçmiş muhasebesini yapabilmektir. Hemen belirtiyim ki, biz bu geçmişten fazla kopuk değiliz. Yani Kürdistan'da olup bitenler, Türkiye'de olup bitenlerden kopuk değildir. Bunlar et ve tırnak gibi birbirine bağlıdır. Eğer bazı gerçekler fazla net gözükemiyorsa, bu siyasi miyopluktan veya siyasi olarak ifade edersek şovenizm ve milliyetçilikten kaynaklanabilir. Bunca yıllarını böylesi bir mücadeleye veya sosyalizme verenlerin gerçekten çok belirgin olarak karşımıza çıkan doğrulara kendi devrimci çözümünü dayatmamaları acı veriyor, acıdır. Bunu böyle daha da sürdürmenin anlamı yoktur.

İşte bunları derli toplu görme imkanını elde ettiğimiz için, gecikmiş de olsa, bir görevi yerine getirme açısından da memnuniyet vericidir diyorum. Zorluklarımız var. Gönül isterdi ki zor anlarınızda sizleri güçlendirebilelim. Ama gerçekten biliyorsunuz ki koşullar çok sınırlıdır. Doğru dürüst bir karşılama yapmaya bile imkan yok. Bu yüzden bu görüşme anlamlıdır.

Biliyorsunuz, geçmiş ve mevcut faşist darbelerin geliştirdikleri uygulamalar ve hatta oturttukları rejim Türkiye'nin ilerici insanları-

nın nefes alışverişini bile zorlaştırmaktadır. Normal bir ilişkiye bile hiç meydan vermemektedir. Dolayısıyla şahsınızda dost olmamız gereken birçoklarına, hatta yoldaşça tutum içinde olmamız gerekenlere de aynen burada yapabileceğimiz tartışmayı sunmak yerindedir. Yıllardır bunun özlemi içindeyiz. Bir yerde şahsınızda onlara da hitap etme imkanımız vardır. Özellikle bahsedilen ve bizim de daha önceden bahsettiğimiz sorunlar üzerine devrimci bir girişim başlatmak çok yerindedir. Bağ kurmak ve güç vermek her an bilincinde olduğumuz bir husustur, hatta bir an önce düşünceden çıkarıp pratiğe dökmenin çarelerini araştırıyoruz. Bu görüşme burada vesile teşkil ediyor. Umut ediyorum ki, devrimci sol gruplar biraz da bizim bu konudaki yaklaşımlarımızı net görebileceklerdir. Dolayısıyla hangi pozisyonda olduğumuzu somut olarak değerlendirebileceklerdir. Böylece gelişmelerin hızlandırılmasına ilişkin katkımızın oynanması, düşüncede daha somut bir etkileme rolünü oynama konumuna gelebilecektir.

Yine daha önceki röportajlarda olduğu gibi biz bu görüşmeyi Türkiye halkına ve devrimcilerine bir ilham vermek gibi de değerlendiriyoruz. Yine rapor verme durumunu da ortaya koyuyoruz. Bu açıdan sorumluluğumuzu yerine getirmek istiyoruz. Hatası ve sevası ile, bu konuda en ufak bir endişemiz de yoktur.

Ulusal sorunda halkların çıkarlarına uygun çözümlere varmayı esas aldık

Hemen belirteyim, biz ta 1970'lerin başından itibaren, adı zaman zaman söylene de söylenmese de, vazgeçilse de vazgeçilmese de, Türkiye'de yükselen devrimci harekette bir olgu olarak devrimci bir partinin varlığına inandık. Bu çıkışın veya bu eğilimin özellikle 12 Eylül faşizmine karşı yetkin savaşıyor somut bir ifadesi olarak da görüyoruz. Bu yükselişin veya gelişmenin Kürdistan somutuna başarıyla uygulanmış, yanlışlardan ve hatalardan oldukça sıyrılmış bir gelişmenin ifadesi olarak değerlendiriyoruz. Bunun derin bilinci içindeyiz. Bu çokça ortaya konulmuştur. Kürt-Türk ilişkileri tarihsel ve güncel olarak dünyada birbirlerini en çok etkileyen iki ilişki-

dir. Geçmişte bu ilişki bir halkın inkarı temelinde yürütülmeye çalışılmıştır ve devrimcilerine de bu yansımıştır. Biz buna sosyal-şovenizm dedik. Bununla mücadele edilmeden halkların birliğine veya mücadele birliğine gidilemez demişiz. Bugün bu durum daha iyi anlaşılmıştır.

Gönül isterdi ki, baştan beri halkların gerçeğine doğru yaklaşıl-sın. Mücadelede ayrılıklara ve kaygılara fazla düşmeden, birlikleri en özlü biçimde gerçekleştirelim ve gereklerini yerine getirelim. Maalesef bilinen nedenlerden dolayı bu dilediğimiz gibi gelişme-miştir. Ama bu bizi bir inkara götürmeyecektir. Karşı taraf bizi inkar ediyor diye, sola sosyal-şovenizm egemendir diye, dar bir milliyetçiliğe düşüp oldukça ayrılıkçı noktalarda seyretmemeye özen gösteriyoruz. Bilakis kendi somutumuzda dayattığımız doğru devrimci çözümle gerçekleri her gün artan bir şekilde ortaya çıkar-ma ve bunu böyle gösterebilme gerçeğini bu biçimde gündemleştirdik. Dolayısıyla halkların çıkarına uygun bulduğumuz çözümlere varabilmeyi esas aldık. Biz bu tutuma bağlı kaldık ve küçümsenme-yecek bir mesafe katettik. Gönül isterdi ki Türkiye'nin '70'ler devrimciliğine hakim olan coşkulu direnişçilik günümüzde de mevcut olsun, sorunların üstüne böyle gidelim.

Bildiğiniz gibi 12 Eylül faşizmi muazzam bir pasifikasyon geliştirdi. Bunun etkileri hala tüm sıcaklığı ile yaşanıyor. Dolayısıyla devrimci saflarda had safhada inançsızlık, kararsızlık, dağılımlılık ve son tahlilde iktidar sorununa yönelmede kendine güvenmeme şimdi bile hayli etkilidir. Bunlar reformizmin utanmazca, hatta mevcut faşist rejimle işbirliğine güvenerek, daha tehlikeli bir taktiğe yönelmek istiyorlar. Eskisi ile kıyaslanmayacak bir biçimde ve özellikle günümüz Türkiye'sinde mevcut uluslararası tekellerin oldukça hizmetindeki bir kapitalizmin alabora ettiği ve tüm değer yargılarını altüst ettiği bir toplum yaratıldı. Gerçekten işsizlikten tutalım gelir dağılımındaki müthiş bozulmaya, eğitim sorunlarından sağlık sorunlarına ve ahlaki sorunlardan her türlü çağdışı adımların güç kazanmasına kadar çok geri bir konuma düşüldüğü inkar edilemez. Bütün bunlar mevcut ortamı etkiliyor. Ama özellikle biz bu böyledir diye devrimci harekete sırt çevirerek onun deforme edil-

mesine izin veremezdik. Özellikle PKK somutuna müthiş bir yüklenmeyle ortamda devrimci eğilimi etkili kılmak istedik. Her ne kadar Türkiye'yi fazla etkilemediyse de, Kürt halkının yoğun olarak yaşadığı alanlarda ve Kürdistan'da, Türkiye'nin batısı ile kıyaslanmayacak bir yükselişe yol açıldı. Anlatacağımız gerçeklerle göstereceğiz ki, birçok kördüğümün çözülmesine imkan sağlayan bir gelişme ortaya çıktı.

Bu kısa girişle yapmak istediğim şey, gecikmiş ve zamanında yapılmayan görevlere günümüzde bir kez daha, hem de gelişmiş objektif koşullarda yükselen bir mücadelenin sunduğu imkanlar dahilinde değişmektir. Aslında sizlerin gelişinizin en anlamlı yönü burasıdır. Dediğim gibi şahsınızda benzer durumu yaşamak isteyen çok sayıda devrimci kesimlere iletteceğimiz bu gelişmelerin sonucudur.

Özenle belirtmek istediğimiz diğer bir husus da gerçekten bazı siyasi sonuçlara ulaşmak olmalıdır. Durumlarımız naziktir ve oldukça yoğun gelişmeler yaşanıyor. Gerçekten Kürdistan bir devrim sürecine girmiştir. Bu öyle teorik, siyasi ve program belirleme düzeyinde değil; o çoktan aşılmıştır. Bu yalnız siyasal savaşım düzeyinde de değil, özellikle devlet otoritesinin parçalanması, halkın güçlenmesi, halk otoritesinin gerilla öncülüğünde güç kazanması çok yakıcı bir hal almıştır. Yani Türkiye solunun bir zamanlar çok lafını ettiği, dünyanın dörtbir yanında yükselen ulusal kurtuluş ve gerilla savaşlarına şiirler yazdığı ve oldukça kapsamlı değerlendirmelerle karşılık verdiği bilinmektedir. Gerilla savaşının en anlamlı örneklerinden biri de Kürdistan'da gelişmektedir. 1960'ların sonlarında Küba, Cezayir ve Vietnam'dan nasıl sonuç çıkarıldığını hatırlıyorum. Biz de, “bunların ufak bir örneği bizim koşullarımızda olsa, Türkiyeli devrimciler oraya akar; büyük gerilla coşkusu binlercesini yaman gerilla önderleri haline getirir” diyorduk. Maalesef görüyoruz ki suspuslar. Eğer 1970'ler devrimciliğinin o hızı ve coşkusu yaşansaydı, bunlar saflarımızda çok yaman savaşlılardı. Bu inançla ifade ediyorum. Fakat bilinen nedenlerle bu atılımın kırılması, ezilmesi ve tasfiye edilmesiyle, o etkiyi aynen yaşamıyor diye bir suçlama veya hayal kırıklığı içinde değiliz. Çünkü bilinen

nedenlerle bu böyledir. Ama yine de doğu olan budur derim.

Genelde o zamanki devrimci mücadeleye duyulan inanç ve yaratıcı marksizm-leninizme gösterilen bağlılık yerindeydi. Bu kesinlikle maceracılık değildir. Hataları vardı; oldukça toydu, amatördü. Ama kesin olarak Türkiye ve Kürdistan halklarını ileriyeye ve yeniyeye davet eden umuttu. Biz ondan oldukça etkilendik ve bugüne kadar temsil etmeye çalıştık. Eğer yeniden bir girişim başlatılacaksa ve biraz da başlayıp hızlanacaksa, geçmişte yerine getirmek isteyip de gücünüzün yetmediği ve dolayısıyla bizi üzüntüye sevk eden durumlara hiç olmazsa bundan sonra bir kez daha anlamsız bir biçimde düşmemelisiniz. Gerçekten bütün beklenti ve istemimiz budur.

Bazı kopuşlardan bahsettiniz. 1960'ların ortalarından itibaren ve halka halka günümüze kadar devam ettiğinden, bu halkalarda çürük yanlar vardır. Tamir ettirilmesi gereken yanlar vardır. Yeniden sağlamlaştırılması gereken kısımlar vardır. Biz bunlarla biraz uğraşmak istiyoruz. Bunlar çok taze belleğimizde ve anımızdadır.

Bugün sizlerin bir kez daha yeniden derlemek istediğiniz eğilim aslında 1970'lerin eğilimidir. Ben kendimi onun yaman bir sempati-zanı olarak görüyorum. Gerçekten küçük bir bildirisini ta ücra köylere kadar götürüyorduk. 12 Mart direnişçiliğine yöneltilen saldırılara karşı ilk boykotu Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde biz gerçekleştirdik. Bundan kıl payı kurtulduk, yani altı-yedi ayda kurtardık. Fakat gözümüzün önünde Deniz'lerin idam edilmesi, Kızıldere olayı ve dağlara çıkan silahlı gerilla girişimlerinin katledilmesi olayları yaşandı. Çok umutluyduk. Fakat “kahramanlarımız bu işi başarırlar” yaklaşımımızın yetmediğini, bu işin biraz da sağlam örgüt istediğini gördük. Hem de sürekli, kolay kolay kesintiye uğratılmayan bir örgüt istediği bilincine üstelik şiddetli bir biçimde ulaştık. Birkaç kahraman militan etkisiz duruma getirildiğinde, kendimize “Yaşadığımız büyük üzüntüyü nasıl telafi ederiz?” sorusunu yönelttik. Biz, “Böyle olmamalıydı, böyle sonuçlanmamalıydı” diyorduk. Başarıya yol açmak açısından haklı ve doğru olan buydu.

İşte bizim gruplaşmamız bu tutumla çok yakından bağlantılıdır. Bu durumlara bir kez daha düşmemenin hesabıdır. Eğer bunu Tür-

kiye için bütünüyle yapamayacak, en az Kürdistan somutu için iyi bir cevaptır biçiminde olmuştur. Bunun çok somut olduğunu vurgulamak isterim. Öyle bir çözüm gücü yaratalım ki, geçmişteki yenilginin nedenlerini ortadan kaldıralım; yanlışlığı belli olan, sınıf temeli olan ve hatta ulus temeli olan konumları aşabilelim. Çok acıklı da olsa, çözümlere bu temelde varalım. Aslında bu konuda bir seçenek belki baştan düşündüğümüz seçenek değildir. Ama bir seçenek tıkanınca, artık onun yerine ikame durumunda kaldığımız bir yaklaşımı belirteyim. 1972'lerden itibaren özellikle o zindan pratiği ve devrimin ezilmesi bizi buna itmiştir. Bunu açıkça belirtebilirim.

Kendi gerçekliğine ters düşmek, birliğin değil ayrılığın gerekçesidir

Aynı zamanda, bildiğiniz ve belirttiğiniz gibi, biz bir kopuş olayını da yaratmaya çalıştık. 1975'e doğru geldiğimizde, sorunları oldukça açık koymak gerekir diyorduk. Bu da ulusal sorunu Türkiye ve Türkiye devrimci gerçeği içinde yerli yerine oturtmaktı. Hemen şunu da belirteyim: Burada ne pahasına olursa olsun bir Kürt ulusal kurtuluşçuluğunu çıkarmak gibi bir endişeden ziyade, Türkiye devriminin olmazsa olmaz kabilinden bir sorununa çözüm getirmek için bu sorunu ele alıyorduk. Bu çok önemli aslında. Türkiye devrimi içinde bir sonuca gitmek istiyorduk. Ama bir tıkanma yaşıyordu; çünkü çok canalıcı bir sorun görmezlikten geliniyordu. Böylelikle sadece Kürt problemi çözümsüz bırakılmıyor, Türkiye devriminin kendisi de çözümsüz bırakılıyordu. Türkiye sol gruplarına çok sayıda Kürt genci akıyordu. Kendi gerçeklerine o kadar yabancıları ki, bunların daha sonra başa bela olacaklarını biliyordum. Kendi ulus gerçeklerine yabancı olanın Türkiye'ye pek hayrının olmayacağı daha sonraki çok yönlü gruplaşmaların oluşumuyla açığa çıktı.

Özellikle Dersim pratiğini göz önüne getirirsek, burada bu temelde bir katliam gerçekleşti ve asimilasyon oldukça etkilidir. Bu temelde kendi gerçekliklerinden, yani Kürdistan gerçekliğinden

kopukluğu yaşamaktadır. Bunlar birinci derecede düzenden etkilenenlerdir. Bildiğiniz gibi bunlar bütün gruplara kadro ve kadro adayları olarak dağılmışlardır. Bunlar bölünmenin en çok ve kolayca gerçekleşmesinde rol oynayan kesimler durumundaydılar. Peki neden? Bu önemlidir. Bunu şuna bağlıyoruz; Kendi gerçekliğine bu kadar ters düşen biri, birliğin değil ayrılığın gerekçesi olabilir. Adam en hayati gerçekleri bir tarafa itiyor. Bu mezhepçilik ve tekkeciğin oldukça güçlü bir sosyal temeli olabilecektir. Nitekim bunlar bir ara içinde yer aldıkları o gruplaşma da dahil, bütün gruplaşmaların temelinde vardılar. Bugün de böyledir, ama etkisi kırılmıştır. Özellikle PKK bu konuda bir yoğunlaşmayı sağlayabilmiştir. Türk gençliğini çekebilme anlamında da bu böyledir. Fakat hala bölünmenin önemli bir nedeni Kürdistan'da savrulan böylesi öğelerdir. Hatta diyebilirim ki, faşist MHP de bunların bir kısmını kullanabildi. Demek istediğim şu: Daha o zamandan beri ulusal soruna doğru yaklaşılmaz ve ona doğru bir ideolojik ve siyasal perspektif verilmezse, Türkiye devrimi kendi kendini dinamitlemiş ve parçalamış oluyordu. Biz buna bakmak istiyorduk. Ama o zamanki meşhur cevap şuydu. “Devrimden sonra yaparız, daha sonra düşünürüz.”

Şimdi çok açık ki, savaşa girmesi gereken bir halkın devrimden sonra uyanması ve başka elle bunun sağlanması çok saçma bir olay.

Necmi DEMİR: Yani bugünkü perspektif...

İlkay DEMİR: Evet.

- Olabilir.

- Yok, onu demiyorum. Perspektif için devrim bugünden başlar.

- Tabii tabii; devrim ilk adımdır, ilk sözdür, ilk değişme ve ilk uyanmadır. Devrim böyledir. Şimdi diğer her şey böyle olmayabilir de, devrimde bu böyledir. Sen gel, devrim adına devrim için en düşünülemeyecek durumu en başa getir. Hatırlıyorum, bize “ordu duyarsa şöyle yapar, böyle yapar” dediler. Sanki orduyu uyandırmadan devrim yapılabilecekmiş gibi. Yani ordu ne kadar tehlikeli işlerle uğraştığınızı bilmesin! Şimdi bunun elle tutulur hiçbir yönü yok. Biz bir devrim yapacağız. Sen bütün defterleri açmadan, tarihin kirli ilişkilerini açığa çıkarmadan, bütün ilişkilerini teoriye ve programa dökmeden, güncel pratikle, ajitasyon ve propaganda ile

ve eylemle halklar arasındaki o zehirlemeyi kırmadan hangi devrimden bahsedeceksin? Bazıları bu konuda hala bahsettiğim inkarcı tutumlarını sürdürüyorlar. Bunun hiçbir şeyi kurtaramayacağı çok açıktır. Ben bazı kişilere şunu söyledim: Siz bu tutumu sürdürürseniz, biz bu meseleyi Türk Genelkurmaylığı ile hallederiz. Maşallah, bugün bunlar “PKK ve PKK ile savaşımımız” diyorlar. Yarın da mücadele gelişirse, siyasal görüşmelere oturalım diyeceklerdir. Ne oldu o zaman? Biz bu sorunu böyle mi halletmeliydik?

Silahlı mücadeleye karşı olan sosyal-şovenizm ve Kürt milliyetçiliği, hep devrimin tasfiyesini bekledi

Şimdi Genelkurmaylık itiraf ediyor. Maalesef bazı reformist tutumlardan bahsediyorsunuz. Onlar hala bu işi ağızlarına almazlarken, Türk Genelkurmay Başkanı gerilla savaşından bahsediyordu. Yine bu savaşın uzun ve kısa vadeli yönlerinden söz ediyordu. “Yeni bir Kürt politikası” diyorlar. Bu çok önemlidir. Fakat bizim sol çevrelerimizin hala böylesi politikaları da yok. Bu çok geri ve utanç verici bir durumdur. Onu da belirtelim. Maalesef biz günümüzde geçmişteki noksanlıklardan bahsederken, hala varlığını sürdüren eski tutumlar var ve bunlar PKK'nin yarattığı durumdan rahatsız oldular. “PKK bir emrivaki yaptı, özellikle bazı muarrızları olan bir durum yarattı” diyorlar. Çok tuhaf, sanki suç işlemişiz. Gerçekten bizim yükselttiğimiz bu silahlı savaşımın inanılmaz bir öyküsü vardır. İnşallah ileride bunlar daha iyi anlaşılır. “Vay be, neden birkaç günde ezilmediler?” Kendi beklentileri gerçekleşmedi. Yani onlar düşmandan veya savaşı yürüten karşı taraftan daha fazla tasfiyenin beklentisi içindeler. Sanki o zaman devrimcilik adına meseleyi daha iyi halledeceklermiş!

Bu konuda Kürt yaklaşımı da, Türk yaklaşımı da var. Şimdi bunlar oldukça sefil bir durumu yaşıyorlar. Düşmanın özel savaşını yürüten komutanları bile, “Bu savaş öyle birden kökü kazınacak bir savaş değil, kimse böyle bir taahhütte bulunamaz” diyorlar. Burada da görüldüğü gibi, düşmanın bize biçtiği yaşam süresini bazı sol

çevreler biçmek istemiyorlar. Bunların elle tutulur bir yanının olmadığı açık. Kısaca onu belirtmek istiyorum. Bu çok sosyal-şoven bir tutumdur. Bilirsiniz, şovenist tutum düşmanlığa götürüyor. Bizim yenilgimizi ve tasfiye edilmemizi bekleyenler, yarın yeniden kuvvet olurlarsa kendi savaşlarını da böyle yürütmek isterler ve bu düşmanlığa götürür. Böyle bir tehlike var. Fakat bunlar şimdi bir hiçtirler. Ellerinde en ufak bir kuvvet olmadığı halde bunu söylüyorlar. Yarın kuvvet olsalar neyi yapmazlar? İşte ulusların kendi kaderini kendilerinin tayin hakkı ilkesinin inkarı!

İlkeyi kabul ediyormuş da, PKK'yi kabul etmiyormuş! Diğer moda bir yaklaşım bu. Biliyorsunuz, meşhurdur. Günümüzdeki diğer bir sorun da “Kürt meselesine evet, PKK'ye hayır”dır. Bunu ABD Dışişleri Bakanı da açıkça belirtti. En son geçen yıllardan beri yaygınlaştırılmak istenen diğer bir anlayış da “PKK'ye evet, Apo'ya hayır” oluyor. Şimdi bunu hangi çevrelerin geliştirdiğini biliyorum. Bunun çok derin sosyal nedenleri var. Bu sınıfsal ve ulusal temelde bazılarının önderlik veya yalın çıkarları ile bağlantılıdır. Biz aşiretçi-feodal çıkarları, egemen ulusun çıkarlarını, hatta Kürt işbirlikçiliğini altüst etmişiz. Elbette onlar PKK'siz bir Kürt meselesini veya önderiksiz bir PKK'yi tercih edeceklerdir. Ama bizim sözümüz, açık ki çıkarları tehdit edilen bu kesimlerden ziyade, kendilerini devrimci saflarda sanıp da hala böylesi bir gaffeti yaşayabilenlerdir. Gerçekten özellikle Türkiye solunda bu yaklaşım var. Bu çok geri, çok anlamsız ve çok haksız bir yaklaşımdır. Bunlar aynı zamanda ilerideki gelişmelerin önündeki ciddi engellerdir. Onlar bazı basit gerçeklerle bunun izahını yapabilirler. Ama bu tehlikelidir.

Daha önceki bazı görüşmelerde de belirttim. Bazı çevrelere, biz birlik için her şeyi göstereyim, bizden isteyebileceğiniz bütün fedakarlığın gereklerini yerine getireyim dedim. Ama siz de özellikle geçmişte düştüğünüz durumları biraz yaşamamaya çalışın. Biliyorsunuz, geçmişte en kanlı çatışmalarımız **Aydınlık** adı verilen derginin çevresiyle gelişti. Buna rağmen Sosyalist Parti girişimine, onun temsilciliğine ve bizzat **Doğu**'ya söyledim ve kendisi de samimi özeleştirisini yaptı. Bunu söz düzeyinde de olsa yaptı. Şunu da belirttim: Bizim de tasvip etmediğimiz bazı eylemlerimiz

oldu. Buna rağmen, tutumlarınız o kadar gözü kör ve inkarcıydı ki, bize başka bir yaklaşım şansı vermediniz. Bizim amatörlüğümüz de bununla birleşince, arzulanmayan bir durum ortaya çıktı. Halbuki siz olgundunuz. O zaman bunları daha iyi görebilecek durumdaydınız. Dolayısıyla sorumluluğun azamisi sizin üzerinizdeydi. Bir daha bu tür durumlara düşmek istemiyoruz. Demokrasi sorunuyla ilgili ne yapmak istiyorsanız, buyrun bizimle isteyin. Biz bu tutumumuzu 12 Eylül sonrasında bütün güçlere söyledik. “Yeter ki siz direniş için fırsat tanıyın” dedim. Kürt çevrelerine de, Türk çevrelerine de ısrarla bunu söyledik. Bir tek şartımız vardı: Bu da “Bizi mücadeleden alıkoymayın, hatta temsilcilik istiyorsanız yapın, bize direnişi sürdürme olanağı verin” biçimindeydi. Şartımız buydu. Ama buna girmediler. İsrarla eski tutuma çekmek istediler. İşte “biz sürdüremiyoruz, siz de sürdüremeyeceksiniz” mantığını taşıdılar. Özellikle başlatmak istediğimiz o silahlı girişimi başından mahkum etmeye çalıştılar. Yapmayın, dedik, bu varımız yoğumuzdur, bu giderse hiçbir şey kalmaz.

1972'leri hatırlarsınız, o devrimcilerin ne pahasına olursa olsun gerçekleştirdikleri girişimin sürdürülmemesinin altında bir de bu vardır. Fakat o tutum gösterilmek durumunda, ancak örgüt yetmiyor. O ayrı bir meseledir. Burada tutumun doğru; örgütü, gücü ve kanalları yok. Fakat devrimciliğin ölmemesi açısından, gerekirse en kahraman militanlar ölebilirler. Bizim için de böyle bir şey vardı. Ne kadar umutsuz da olsak, ne kadar altından çıkılamayacak bir durumda da olsak, Türkiye devriminde onuru kurtarmak anlamında mutlaka bir girişime ihtiyaç vardı. Onlar bu girişime saldırdılar. Bunu çok tehlikeli bulduk. Son dönemlerde “PKK serttir, şöyledir böyledir” demelerinin altında bu vardır. Bunun uzantısı olarak içten böyle birçok provokasyon da dayatıldı. Aslında son tahlilde zindan direnişine ve silahlı direnişe karşıydılar. Çatışma bu temeldedir. Başka bir anlam da verilemez. Bu kesinlikle böyledir. Öyle başka kılıflar aramasınlar. “PKK'nin kendinden başka güç tanımaması, birliğe yanaşmaması” gibi iddiaların hepsi safsatadır. Yalnız biz buna hazırlıklydık. Başta da belirttiğim gibi, ben kendi hesaplarımı 1972'lerden itibaren yapmaya çalıştım. Çünkü Türkiye devriminin

çok ciddi zaafı var. Özellikle örgüt zaafı sürekli, kesintisiz büyüyen bir sorundur. Bunu PKK olayında çok dikkate aldık. Çünkü örgüte Türkiye'deki yaklaşım ulusal soruna çok ciddi ve zaafı bir yaklaşımı ifade ediyordu. O zaman bunun çok iyi bilincindeydik.

Türkiye için bir milli demokratik devrim düşünülüyordu. Ben daha o zamandan beri bu teori aslında bizim içindir, diyordum. Ama Türkiye için durum biraz daha değişti. Ancak ısrarla Kürdistan için doğru olanın Türkiye'ye taşırılması ve Kürdistan'ın da çok basit birkaç cümleyle geçiştirilmesi durumu mevcuttu. Ben, “bu kadar usta var, bunlar gerçeğe neden bu kadar ters yaklaşıyorlar?” diyordum. Ama biliyorsunuz, kemalist devrim anlayışı daha fazla dışı karşı milli devrim, içte feodalizme karşı demokrasi tarzındadır. Türkiye aslında önemli oranda devlet bağımsızlığına ulaşmıştır. Feodalizm denilen şey Kürdistan'da geçerlidir. Dolayısıyla ulusal baskının katmerlisi Kürdistan'da vardır. Bu tezin daha çok bize uygulanabileceğini o zaman farkettilik.

- Peki, bir bütün olarak Türkiye için düşünüldüğünde, bu tezin anlamı ne oldu?

- Aslında karışıklığa yol açmaktan başka bir anlamı olmadı. Karışıklığın geliştirilmesinde bu anlayışın büyük etkisi vardır, bunun altında da feodalizmin Kürt gerçeği ile bağlantısını düşünmemek vardır. Bunun da Kürt meselesini doğru düşünmemekle oldukça ilişkisi bulunmaktadır. Bu çok önemlidir.

- Evet, milli meselede radikal tutum alamamak, anti-feodal mücadelenin arkasına sığınarak, bu meseleyi örtbas etmeyi getiriyor.

- Tabii o bir saptırmadır ve oldukça tehlikelidir. Geçen günkü görüşmemde de bunu belirttim. Bu noktada bizim milli meseleyi ortaya çıkarmamızın çok önemli çözümleyici durumu söz konusudur. Bizim için o zaman ısrarla “ayrılıkçılar, hep ayrı örgüt kurmak ve savaş vermek istiyorlar” deniliyordu, “ortaklaşa mücadeleye yaklaşmak istemiyorlar”; bu doğru değildi. Ama sen Kürdistan için düşünülmesi gerekeni Türkiye gerçeğine uyarlamaya çalışırsan veya oradaki gerçek için düşünülmesi gereken teorik çözümlemeyi Türkiye'ye uygulamaya çalışırsan, Kürdistan'ı da inkar ettin mi Türkiye gerçeği-

ni karıştırırsın ve bu karışıklık daha çok pahalıya mal olur.

Biz kesintisiz bir örgütlenme yaratmayı esas aldık

- Şimdi yayınlanma ihtimaliyle birtakım sorular sormak istiyorum. Ayrıca İlkey'in da birkaç sorusu var. Son dönemlerde dünyada önemli değişimler yaşanıyor. Bu, kapitalist-emperyalist sistemin yeniden güven kazanmasıdır veya böyle bir güveni kazanmış görünüyor. Bu konuda yeni ataklara geçti. Ayrıca sosyalist ülkelerde de belli gelişmeler oluyor. Bunlar dünyanın çevresinde de belli değişimlere yol açıyor. Kısaca bu konudaki düşüncelerinizi anlatır mısınız?

- İsterseniz bunu size bırakalım. 1970'lerdeki tıkanıklıktan bahsettim. Biz buna nasıl yöneleceğiz ve güç haline gelebiliriz? Bunun için birincisi sürekli bir örgüt ve ikincisi ulusal sorundaki çarpıklığın giderilmesi gerekir, dedim. Biz bu iki şeyi sağlamaya çalıştık. PKK olayını düşünmek ve yerli yerine oturtmak istiyorsanız, buna oldukça dikkat edeceksiniz. Gerçekten PKK'yi başka türlü düşünmek, büyük bir yanılgı içinde olmak demektir. Birinci derecede sorumlu olarak söylüyorum: Örgüt ihtiyacını iliklerime kadar duymasaydım, bugün PKK'deki bu militanlaşmaya ulaşamazdım. Yine ulusal sorunun büyük çözümleyici gücüne inanmasaydım, biz bugün bu sahada savaşı bu kadar geliştiremezdik. Bugün ortaya çıkan gerçek nedir? Gerçekten PKK'deki örgütlenmenin gelişimini araştırıp inceleyin. Örgüt olayının çözümünden oldukça ders çıkaracaksınız. Burada kendiniz için yararlanabileceğiniz gelişmeler mevcuttur. Bunun gerek teorik gerek pratik gelişmesini incelemeye ihtiyaç vardır.

Türkiye sol hareketlerinin örgütlenmesinde, 1970'lerden günümüze kadarki gelişmesinde sizler de bazı durumlardan bahsettiniz. Kitleleşmeye doğru gidildiğinde teorizleşme, siyasal bilinçten uzaklaşma, son derece kendiliğinden ve sorumsuz bir süreç, militan tiple siyasal güce ağırlık veren kadroda kitleden oldukça kopuk, son derece entelektüel ve böylece teori ve pratik denildiğinde kaçan bir konum bir türlü aşılamıyor, diyorsunuz. Bu oldukça önemlidir. Bazı

örgütlerde son derece lafazan ve entelektüel tip sivrilirken, pratikten ve canlı yaşamdan kopuktur. Diğer yandan kitlelerin kuyruğuna takılır. Kendisi aslında bir lümpen, bir ağa gibi davranır. Bizde biraz böyle gözüküyor. Türkiye'de de aşağı yukarı böyledir. Bu anlamda da giderek halkın başına bela olur. Siyaset ve program bir tarafta, kendisi bir tarafta, sonra da kendisini konuşturur. Sonuç, her iki durumda da örgütlenmenin tıkanmasıdır. Bu çok önemli bir sorundur. Bu sorun Türkiye'de bugün hala geçerlidir. Siz, bu sorun aşılmadan, Türkiye devriminin ve solun birliğini dayatamazsınız. Buna mutlaka bir çözüm bulacaksınız. Genelde teori ve pratiğin birliğini, somutta kitlelerle bağı olan militanı mutlaka yaratacaksınız. Şüphesiz doğru teorik anlayış ve program gereklidir, ama yeterli değildir. Kitlenin siyasal bilinç ağı militanda somutlaşmadıkça, mesafe almak zordur. Biz, bizden neyi öğrenebilirsiniz derken, işte bu soruna bir cevap vermiş oluyoruz. Bizim kendi örgüt olayımızda yarattığımız budur. Biz teorik-pratik bağı, militanın çizgi doğrultusunda kitlelerle bağ kurmayı bir tarafa bırakmaması olayını gerçekleştirmeye çalıştık. Bu tam istediğimiz gibi olmasa da, belli bir çözüme kavuşmuştur. Partinin çizgisi doğrultusunda yürüyen ve kitlelerin hizmetinde olan kadro sınırlı da olsa gelişmiştir. Bu yeni bir olaydır.

Türkiye için söyleyeyim: Türkiye solunun tarihi boyunca, bu öyle fazla gerçekleşen bir durum değildir. Dikkat çekiyorum, 1970'lerin canalcı sorunu buydu. Biz bunu iliklerimize kadar duyduk ve bütün gücümüzle kesintisiz bir örgüt yaratmayı esas aldık. Ama daha sonra kesintisiz bir örgütün çözümlenmiş bir kişiliğe veya militana ihtiyaç duyduğunu gördük. Bizde bu konudaki militan çözümlenmesi birkaç kitap tuttu. Özellikle geçmişte devrimci militanın özellikleri, günümüzde komutanın özellikleri oldu. Bunun üzerinde çok duruyoruz. Bir de neye mal olursa olsun, bu militanı sürekli doğru devrimci çizgi altında çalıştırmak ve disipline etmek oldukça önemlidir. Biz bunun mücadelesi içindeyken, Türkiye'nin o dönemdeki birkaç kahramanı gidince, yürekler acıya garkoluyor ve arkası kesiliyordu. O muazzam çabalar neredeyse boşa gidiyordu. O temelde sapma üstüne sapma geliyordu.

İşte bu duruma bir daha düşülmek istenmiyorsa, bu kez en azın-

dan bunun garantisi oluşmalıdır. İkincisi, şimdi milli sorun gerçekten çözüm gücüne ulaşabilmiştir. Aslında milli sorun bir teorik sorun ve bir program sorunu olmaktan çıkmış, bir savaş sorunu durumuna gelmiştir. Bunu yalnız ben söylemiyorum, bildiğiniz gibi Genelkurmay Başkanı da “Savaş gerilla savaşıdır” diyor. Yine daha dün Kara Kuvvetleri Komutanı “İç savaş durumuna doğru seyrediyoruz” diyordu. Dolayısıyla şimdi kalkıp da ulusal sorunu çok geri bir konumda, hatta 1970'lerin o geri konumunda görmek, yeni sorunu teorik olarak halletmeye çalışmak büyük bir eksikliktir. Yeniden bu sorunun teorisi nasıl yapılmalı, sorun programa nasıl yansıtılmalı olgusundan ziyade, bir savaş yaşandığı için, buna karşı nasıl somut tutum alınacağı olgusu önemlidir.

Hemen belirteyim, şimdi burjuva partileri bile bu konuda günlük olarak bildiriler çıkarıyorlar. Yine Kürdistan'daki gelişmelere ilişkin olarak her gün komisyon üstüne komisyon atıyorlar. Partiler bu konuda sürekli komisyonlar oluşturuyorlar. Şimdi Türkiye solu bunu teorik soyutlamalar düzeyinden çıkaramazsa, ne kadar politik olduğunu siz düşünün. Siyasetle bağlantısı olmayan çok geri bir konumu yaşadığınızı kabul edeceksiniz. Onun için günümüzde ulusal soruna yaklaşımı gerçekçi yapmak gerekiyor. Daha düne kadar bazılarının kabul etmemelerine rağmen, biz ulusal sorunu bir teorik tartışma ve hele hele yeniden bir program sorunu olmaktan çıkarmışız. Bazıları yeni inşalardan söz ediyorlar. Varsın o yeni inşaları kursunlar. O yeni inşalar ancak ya Avrupa'da, ya da şurada veya burada geçerli olabilir. Şu anda Kürdistan'da çok yakıcı bir savaş var. Benim bunu açmama da gerek yok. Günlük basını inceleyin, en inkarıcı burjuva basını bile her gün manşetten ve en azından birer sayfasını bu konudaki tahlil ve haberlere ayırıyor.

Tekkeleşme, örgütlenmek ve kitleleşmekten kaçmaktır

- 15 yıl önce, 20 yıl önce bunun teorik düzeyde tartışılması belki gerçekçiydi.

- Evet, belki anlamlıydı, onu kabul ediyorum. Ama bu, günümüz

için gerçekçi değildir. Bu aşılmalı. Çünkü ulusal sorun çok yakıcı bir savaşım sorununa dönüşmüştür. 12 Eylül faşizminin aşılmasında, o oldukça tarihi bir kavşak noktasındadır. Gerilla savaşının hızla halk ayaklanmasına doğru gitmesi söz konusudur. Ve bu çelişkileri açığa çıkarmıştır. Her şeyden önce Kürdistan'daki feodaliteyi paramparça etmiştir. Onu adeta tasfiye sürecine sokmuştur. Siyasal iktidar sorununu çok canlı bir olgu haline getirmiştir. Yani halk iktidarına nasıl gidilir? İkili iktidar olayına çok anlamlı çözümler getirmiştir. Şu anda birçok alanda ikili iktidar olayı yaşanıyor. Bir Sovyet iktidarını düşünürseniz, Kürdistan'ın birçok yöresinde şimdiden anlamlı ikili iktidar olaylarının denemesi vardır. Ulusal ve demokratik bilincin gelişmesi, yani dinsel etkinin, ağalık ve pederşahi aile etkisinin kırılması oldukça ilerlemiş durumdadır. Çok büyük bir demokrasi deneyimi var. Maalesef Türkiye'deki solun bunu görmemesi, bazı burjuva muhabirleri kadar bile buna yer vermemesi, çok dogmatik ve tekelci bir yaklaşımla soruna yaklaşmalarından, onun gözlüğünü bir türlü bir tarafa atmamalarından kaynaklanıyor. Yani benim dinim diyor, başka bir şey demiyor. Kısacası benim tarzım diyor, başka bir şey demiyor. Gerçekten biz daha o yıllarda ulusal sorunu çözüm gücü durumuna getirmek için çok şeyler yapılmalıdır, dedik. Ama daha sonraki tekkeleşme ve bazı gruplaşmalar o denli saptırıldı ki, bunlar hem örgüt, hem de ulusal sorun gerçeğine gözlerini yumdular. Bizim için bu iki olguyu amansız bir biçimde dayatmaktan başka bir çözüm kalmadı.

Biliyorsunuz, tekkeleşme örgütlenmek demek değildir. Anti parantez belirteyim ki, bu örgütlenmenin tasfiyesidir. Aslında Türkiye solunun bu kadar tekkeleşmesi örgütlenmekten kaçmaktır. Günümüz söz konusu edildiğinde bunu biraz açacağız.

- **Evet, biraz açmamızda yarar var.**

- Kesin gereklidir.

- **Evet.**

- Kesin. Devrimci profesyonel örgütlenmeden kaçmak adına, “bizim örgüt, bizim grup” denilmiş, buna geleneksel her türlü mezhepçi, aşiretçi ve aileci eğilimi de ekleyerek, içinden çıkılmaz bir durum yaratmışlardır. Bazıları bundan özellikle daha fazla sorumlu-

luk duymalıdır. Diğer yandan ulusal soruna çok inkarcı yaklaşan sağcı basında bile, bazı köşe yazarları bugün çok somut tartışıyorlar. Onlar hala buraya gelmiyorlar. Bu da fanatik mezhepçi bir yaklaşımdır. Dolayısıyla bu kalıntılarla mücadele olmadan, günümüzde örgütsel bir birlik veya devrimci bir hareketin birliği söz konusu olabilir mi? Özellikle örgütsel birliği sağlamada, sizin sorunlarınız teorik ve programsal olmaktan ziyade örgütseldir.

- Bu noktada benim bir sorum olacak

- Evet.

- Biliyorsunuz, birçok dönemler hep birlikte yaşadık. Türkiye solunun hemen hemen bütün grupları veya büyük bir kısmı, 1971 yenilgisinden sonra (1971 yenilgisi demeyelim de 1972-73 yenilgisinden sonra) önüne örgüt sorununu koydu. Ben o günleri hatırlarım. Hepimizin ağzında “en temel hatamız yeterince örgütlenmemek, Bolşevik tipte bir örgütlenmeye ulaşamamak, bir çelik çekirdek yaratamamak” idi. Kimileri bu örgütle işçi sınıfına ulaşmak gerektiğini ve işçi sınıfına yönelmediğini söylüyorlardı. Bu konularda görüş ayrılıkları vardı. Ama 1972-73'te yaşanan yenilginin adı örgütsüzlük, militan Bolşevik bir örgütlenmeyi başaramamak olarak konuluyordu. Bu o yıllarda bütün solun birleştiği bir noktaydı.

Hatırlarsınız, aslında burada hepimiz başarmaya gayret ettik. Fakat bazı akımlar hariç, bunu başarmaya özel bir önem vermeyen akımlar kitleselleştiler. Burada Türkiye solunu kastediyorum. Yani örgütsel başarıya ağırlık vermeyenler kitleselleştiler. Buna karşılık, önemli bir sorun olarak örgütsel sorunun üzerinde duran ve bunun için adeta kafasıyla duvarlara çarpa çarpa bir yol arayan grupların hiçbiri kitleselleşmeyi başaramadı. Ortaya adeta baş belası olan, tepeden inme ve kitleden kopuk olan, tabanı üzerinde de bir diktatörlük uygulayan, tabanı devrimci dinamiklerden ve kitlelerden koparan, ama sonuçta hiçbir işe yaramadığı gibi gelişmelerin de önünde engel olan bir örgüt ortaya çıktı ve en küçük darbelerde yıkılan bir durum yaşandı. Buna karşılık, bir taraftan bu soruna yeterince önem vermeyen ve o önemi vermediği için bugün kendisini ele-

tiren çeşitli akımlar ise tersine çok kitleselleştiler.

Şimdi burada ilginç bir olgu ile karşı karşıya olduğumuz kanısındayım. Siz Kürdistan'da örgüt sorununu başararak, kitlelerle birleşme sorununu da çözdünüz. Türkiye solu ise örgüt sorununa yöneldiği ölçüde kitlelerden koptu, yönelmediği ölçülerde de kitlelerle birleşti. Fakat bunun da uzun süreli bir birleşme anlamına gelmediği ortaya çıktı.

- Bunu kesin olarak çözümlemek gerekir, diyorsunuz.

- Bu nereden kaynaklanıyor? Burada bir şey daha ekleyeyim. İsterseniz soruna, acaba bununla milli devrimin bir bağlantısı var mı, diye devam edeyim. Örgüt sorununu çözdük, diyorsunuz. Milli meseleyi bu iki anahtar noktada ele aldık. Acaba bunlar arasında bir organik ilişki var mı ve bizde olmayan, bizim henüz çözemediğimiz bir olgu mu söz konusudur?

Kürdistan'da gerilla savaşı yaratılmasaydı, ulusal soruna çözüm getirilemezdi

- Doğrudur, bağlantısı var. Örneğini açarsak, sanırım açıklık getirebilirim. Bağlantısı şudur: Örgüt olayı günün aktüel ve acil olarak çözümlenmesi gereken siyasal problemiyle bağlanmadı mı, kendi başına gerçekleşemez. Örneğin Partizan grubu gerillayı çok geliştirmek istedi ve bu konuda oldukça iddialıydı. Milli-demokratik devrim, gerilla ve halk savaşı konusunda kendilerini oldukça güçlü hissediyorlardı. Fakat sonuca gidemediler. Ne kitleselleşmeyi, ne de çekirdek örgütlenmesini sağlıklı geliştirebildiler. Bunun nedeni de herhalde azim eksikliği ve çaba noksanlığı değildir. Çok yığıtçe çabalar da söz konusu oldu.

- Yani sorun niyet sorunu değildir.

- Evet, ama bunlar günün acil doğru siyasal problemine, ulusal soruna (ki kendileri daha çok Kürdistan'da savaşım veriyorlardı) doğru yaklaşmadıkları, tarihsel ve güncel sorunu doğru belirlemedikleri için, bütün o çabaları bir yerde boşa gitti. Örnek: Biz ne yaptık? İşte 1970'lerdeki o tıkanıklığı aşmanın iyi anlaşılması açısından, PKK deneyimi hayli incelenmeye değer. Aslında tarihsel

kökenleri olan, güncel olarak da en aktüel olması gereken siyasal soruna gerekli ağırlığı vermedin mi, içine gireceğin her örgüt çabası dağılmaya mahkumdur. Çünkü bu çaba soyuttur, tarihselliğe ve güncelliğe cevap vermemektedir. Bu yüzden de istediğin kadar yaman kadroların olsun, aktüel soruna doğru bağlanmadığı için dağılıyorsa. İşte bizim buradaki en anlamlı çıkışımız bu; örgüt olayını, baş çelişki veya aktüel çelişki dediğimiz olguyu iyi gösterdik. Yani üzerine gittiğimizde toparlanacak, bütün kitleyi çekebilecek olanı yakaladığımız için, tarihsel gerçeği olan, ama inkar edilen, çok canlı ve somut bir baskıyı yaşayan, anti-demokratizmi sonuna kadar hisseden ve sürekli baskı altında tutulan halka doğru bir çözümle gittik. Yani halka, senin canalıcı sorunun hem milli, hem de demokratiktir ve daha çok da Kürt gerçeğiyle bağlantılıdır, dedik. Onu açtık ki eylem içinde turalım. Örgütün bütün teorik, siyasal ve programatik çözümlemesini bu sorun üzerinde tek-sif ettik.

Dikkat edelim, kendimizi Sovyet görüşü-Çin görüşü ayrışmalarına kaptırmadık. Şayet kaptırsaydık, bu darlığa yol açacaktı. Bilakis hayati bir sorundur, Çin de budur, Sovyetler de budur. Sen sorunu doğru çözersen, diğerine de doğru ulaşırsın. Yani önce gözündeki merteği çıkarabilirsen, daha sonra başkalarının gözündeki çöpü de çıkarabilirsin. Biz bu tutuma çok sadık kaldık.

Özellikle teori ve siyasal propaganda geliştikçe, ardından örgütte bir yoğunlaşma geliyor. Bir de şunu ekledik: Kürdistan'ın statüsü sömürge statüsüdür. Oradaki devrim milli ve demokratik yönlüdür. Şu andaki sosyalist devrimi Türkiye'de olduğu gibi Kürdistan'da uygulayamayız. Kürdistan'ın koşullarında Türkiye'de olduğu gibi bir sendikal hareket, bir işçi sınıfı hareketi değil de, belkemiği köylülük olan bir hareket gelişir. Türkiye için şiddet daha çok bir ayaklanmaya götürürken, bizde daha çok silahlı, yani gerilla savaşımını gerektiriyor. Devrimde asıl belirleyici olmamakla birlikte, coğrafya buna uygundur. Milli ve demokratik karakteri bunu gerekli kılar. Sen köylülüğü savaşa çekmedikçe, ulusal soruna çözüm getiremezsin. İşte buna ısrarlı yaklaşım, bütün eğitime ve bütün örgütsel çabalarımıza bu gerçeği oturtmamız bizi örgüt yaptı. Dikkat edelim:

Türkiye'de birçok grubun yapamadığını biz yaptık.

- **Şöyle anlaşılıyor: Temel tahlili doğru yapmak, temel yönelimi doğru yakalamak ve buna bağlı olarak bir örgütlenmeyi geliştirmek gerekir.**

- Vazgeçilmez birlikteliği yaratmak şart.

- **Yalnız burada bir gerçek daha var. Silahlı mücadele geleceği Kürdistan'da hep olduğu halde ve geleneksel bir örgütlülük de olduğu halde, siz yine başka bir şey yarattınız. Bu tarihin bir cilvesidir. Türkiye solu milli mesele demokratik devrimle çözülür derken, siz milli meseleyi ön plana alarak bir demokratik devrim hareketini başlatmış oldunuz. Türkiye solu soruna tersinden bakardı. Yani milli meseleye evet, ama bu devrimden sonra çözülecek, derdi. O zaman biz demokratik devrime başlayalım.**

- Biz tam tersini yaptık ve bizimki daha doğrudur. Çözüm getiririm. Bizimki daha doğrudur. Milli-demokratik devrim, aslında sosyalist devrimden önce olur. En geniş anlamıyla sosyalizme demokratik devrimle geçilir. Bilirsiniz, bu ustaların çok iyi çözümledikleri bir husustur. Türkiye'de ise, tam tersine en başa alınması gereken en sona alınıyor. Bu büyük gaflet yaşanıyor. Gafletten de öteye, bu tehlikelidir. Yani atların önüne arabayı koyarsan, araba yürür mü? Bu tarzda elbette devrim olmaz. Uçuruma giderler. Bunu görmek gerekir.

Sosyal-şovenizm ilkel milliyetçiliğe hizmet etti

Daha da ötesi, biz sadece bunu ortaya koymadık. Biliyorsunuz, Kürdistan'da aşiretçi-feodal yapıya dayalı bir hareket de vardı. Bir de bizim buna karşı mücadelemiz vardır. Türkiye'de sol meseleyi ertelerken, yani “biz sosyalist devrimi yaparsak, zaten kardeşiz, her şeyi hallederiz, bir kuşkunuz mu var?” derken, görünüşte iyi niyetlidir. Ama gerçeklerin dili çok ayrı söyler. Eğer sen devrimden önce yapılması gerekeni sona aldırırsan, devrimi iflas ettirir ve boşa çıkarırsın. Biz Türkiye somutunda bunu yaşarken, tam tersine objektif olarak yapılan neydi? Güney Kürdistan'da ilkel milliyetçi-

lik dediğimiz bir hareket var. Yani olduğu gibi feodal-aşiretçi yapıya dayanan, bu yapının üst tabakasının önderliğinde, gerilla da diyemeyeceğim, milis düzeyinde bir silahlı savaşımı oldukça ilerleten bir hareket, bütün Kürdistan'da Kürt ve Kürtçülük denilince ilk akla gelen güç durumundaydı. Daha doğrusu böyle bir havanın yaratılması söz konusuydu. Bunda Türkiye solunun suçu nedir diye sorarsanız, o da şudur: Milli meseleye böyle inkarcı yaklaşınca ve sosyalist devrim sonrasına erteleme hastalığına düşünce, milli mesele de sanki bu ilkel milliyetçilerin meselesiymiş gibi oyuna getirildi. Şimdi bu çok büyük bir tehlike. Bunun ne kadar olumsuz bir etki yarattığını anlatabilirim. Yine Kürt meselesi, Kürtçülük meselesi eşittir, işte bazı ağaların, KDP'nin ve Barzani'nin meselesidir! Söyleyeyim, bunu ABD istiyor. 1946'dan beri ABD'nin görüşü şu: ABD, Barzani tipi başta olmak üzere, bazı etkin aşiretleri, işte Bitlis'te Kamran İnan gibilerini, egemen ve en üst aşiretçi-feodal öğeleri ayarlamış, örgütlemiş ve kendisine bağlamıştır. Milli meseleyi bunların emrine vermiştir.

- Bunları biraz açıklar mısınız?

- Bu politika 1950'lerden sonra çok somutlaştı. Ki bunun belgeleri de mevcuttur.

- ...

- Hayır, hayır. Tersî, onu çevirmeye çalışıyorum. Bu bir iddia. Bu Türkiye solunun işlediği diğer bir hataydı. Aşiret örgütlenmesini şaha kaldıran kimdir? Aşiret gücünü arkasına alan, onu örgütleyen ve dışta emperyalizme bağımlı otonomici dediğimiz, Kürtçü dediğimiz olay nasıl sahneleniyor, nasıl güç kazanıyor? Bunu görmemek mümkün mü? Çok açıktır, hele Kürtçülük odur. Kendi ailelerini şişirmekten başka birşey yapmayanlar var. Söyleyeyim, bunların Kürt halkıyla alakası yoktur. Sözde sosyalist çözümü milli meseleye dayatma iddiasında olan Türkiye solu, objektif olarak ilkel milliyetçiliği güçlendirmekten başka bir şey yapmıyor. Meseleye doğru yaklaşmıyorlar. Milli mesele eşittir Kürt milliyetçiliğinin meselesi. Bu bizde ilkel milliyetçiliktir. Kaşırırsanız altından aşiretçi-feodal ahlak çıkar. Milli meseleyi Kürt milliyetçiliğinin meselesi haline getirme durumları söz konusudur.

Bilirsiniz işte, bizde varolan Kürt grupları oraya bağlıdır. Bunu çok iyi görmeniz gerekir. 1970'lerden sonra ortaya çıkan Kürt grupçukları, ilkel feodal milliyetçi önderliğin, Güney Kürdistan'dakilerin bir eki, bir uzantısı durumundadırlar. Hatta onların sözcüsü ve propaganda kolu durumundadırlar. Bu yönüyle aşılmalı. Bunlar yirmi yıldır bu propaganda kolu görevini yürütüyorlar. Kendilerine bilmem “Özgürlük Yolu”, bugün “Tevger” diyorlar. Yekiti vardı, onların etkilemesi altında bir propaganda koludurlar. Onların bütün elemanlarının buradan Avrupa'ya nasıl taşırıldığını biliyorum. Avrupa'da sözümona otonomi başarıya gidecek ve ondan sonra buraya dayanarak Türkiye'yi etkileyecekler. Oradan da bazı sonuçlara ulaşacaklar.

Daha sonra günümüzde bu nasıl gerçekleşti? Barzani ABD'ye gitti, ardından Talabani gitti. Amaç PKK'siz Kürt meselesine çözüm getirmektir. Neydi o da? Geçen gün birisi söyledi. İddia ediyorlar, “Siz yeni bir Sevr mi geliştirmek istiyorsunuz?” diye soruyorlar. Ben de yeni Sevr'i geliştirenler, ABD'nin emrinde olan güçlerdir, dedim. İşte, ben ABD'ye gitmedim ve buradayım, savaşın içindeyim. Barzani gitti, ardından Talabani gitti dedim.

- Evet, ABD ile görüşüyorlar.

- ABD'nin bir görüşü Türkiye'ye empoze ettiği ve Türkiye içinde de bazı çevrelerin bunlar için hazırlandıkları bilinmektedir. Bu konuda Avrupa'da hazırlıklar geliştirildi. Paris Kürt Konferansı, Kürt Enstitüleri türünden bazı yeni oluşumlar geliştiriliyor. Kültür özerkliği deniliyor buna. Bunlar elbirliğiyle kimden neyi kurtarıyorlar? Hatta Milli Güvenlik Kurulu'ndan çıkan yeni Kürt politikası, kültür özerkliği çıkışları nedir? Emperyalizm bu işleri kimden kurtarmaya çalışıyor? Türkiye'de sol geçinen kimi burjuva basını, (özellikle Cumhuriyet'te bazı sapıklıklar var, ben ona öyle diyeceğim, Uğur Mumcu'nun ve diğerlerinin önerileri), bizi ABD ile ilişkili olmakla suçluyorlar. Bunlara “gözünüz kör olsun” diyeceksin. Yani bütün kredilerini ABD'den alan kim? Askeri donanımdan eğitim yardımına kadar tepeden tırnağa alan kim? Senin ordun kime dayanarak yaşıyor? Senin kapitalizmin kime dayanarak yaşıyor ukala, demek lazım. Ki, bu en doğrusudur. Kulağından tutup, gerçe-

ği gör, diyeceksin.

Dedim ya, bunlar **Ali Kemal** gibi olmasın? Biliyorsunuz, Türk kurtuluş savaşında Ali Kemal'lerin tavrı vardır. Bize karşı da böyle bir durum sergileniyor, doğru değil mi? Şimdi ABD “PKK'siz Kürt sorunu” diyor ve tasfiye etmek için de Diyarbakır'da MİT ile birlikte işkence yürütüyorlar. Bunu biliyorsunuz. Binlerce ABD askeri ile bize karşı savaşımı söz konusu. Yalnız onlarla değil, Avrupa da bunlara dahildir. Her gün “şöyle helikopter aldık, şöyle zırhlı araç aldık” diyorlar. Bütün bunları bir tarafa itiyorlar. PKK Amerika'dan yardım alıyormuş! Şimdi bu olur mu? CIA raporunda “PKK dünyanın bir nolu terör örgütüdür ve en tehlikelidir” deniliyor. Bu sorunu işlemiyorlar. Yaptıkları sosyal-şovenizmi şovenizm çılgınlığına vardırılmaktadır.

Bazı yavan ağızlar da şunu soruyor: Acaba PKK de ABD'den destek görebilir mi? PKK, ABD'nin canına okuyacak. PKK, Kürdistan'da geliştirdiği devrimle ABD'nin dayattığı çözümlerin canına okumuştur. Niye bunu görmüyorlar, anlayamadım. ABD bazı Kürt güçlerini oraya çekiyor. Bunların dayattığı bir “PKK planı” var: Tasfiye. Biz de diyoruz ki, işkenceler var. Şimdi gerçekten sol somut siyasal gerçekleri görmedi mi çok güç durumlara düşüyor. Evet, solculuk adına bu durumlar yaşandı mı, çok ürkütücü ve kendi kendini kahreden duruma düşüyor. Bunu özellikle belirtmem, sorunun uç noktalara varması nedeniyledir.

PKK, ulusal sorunun çözümünde ulusal gerçek kadar sınıfsal gerçeği de oturtmuştur

- Birbirine bağlantılı olarak iki soru sormak istiyorum. Anladığım kadarıyla bütün Kürdistan genelinde PKK aşiret temelini aşan modern ilk örgütlenmedir. Aşiret temelini aşan bir örgütlenme olmasından dolayı, emperyalizmin bundan daha çok korkması arasında bir bağlantı var.

- Ayrılığı çok anlamlı ve kendisini oldukça su yüzüne vuran bir gerçekliktir. Emperyalizmin gerçekten en eski aşiretçi-feodal dayanakları esas aldığı biliniyor. Bunu bırakalım, Türkiye'nin geliştirdi-

ği milli baskı ve sömürgecilik kimleri esas alıyor? Örnek, Kamran İnan olayı; bu adam şimdi “Doğu Bakanı”dır. Özerk bir idareye de kavuşturuluyor. Günlük uygulamalarını göz önüne getirin. TC günümüzde ona dayanmak istiyor. En gerici Evren-Özal kliği onu öne çıkarıyor. Bu adam, son bakanlar kurulu toplantılarında olsun, yine diğer hükümet toplantılarında olsun, en geri bir sağ tutumu esas almıştır. ANAP içindeki dört görüşten, hatta muhalefet partilerindeki en sağ milliyetçi (siz buna faşist deyin) akımın temsilciliğini yapıyor. Özellikle PKK'nin yurt dışındaki kamplarda bombalanmasını istiyor. Hani liberal diye geçinen kanat, örneğin Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz, “Bu kadar güç duruma düşülür mü?” diyor, “İsrail gibi yapacaksın.”

Kamran İnan Kürt işbirlikçisidir ve Bitlislidir. En geniş bir ağa aşiret önderliği, onbinlerce mürit, kısaca aşiret bağları olan feodallardır bunlar. Ama Avrupa'da eğitilmiş, değil mi? Herkes biliyor ki, bu adam CIA'nin ve hükümetin bölgedeki en gözde adamıdır. PKK'nin olduğu yerler neresi (iki yıl önce olduğu gibi) ise, orası bombalanacak! Nedir bu? Bu olay belgelendiği için söylüyorum. Bu işbirlikçi ağa kesimin hepsi böyledir. Bunlar amansız PKK düşmanındırlar. Yani Türkiye burjuvazisinin bazı liberal sözcülerinden bile daha çılgındırlar. Bu, Kürdistan'da ulusal sorun çözülürken, bizim milli gerçek kadar sınıf gerçeğini de ne kadar oturttuğumuzu çok iyi kanıtıyor.

Son zamanlarda (15 Ağustos Atılımı'ndan sonradır), Özal, işte “Güney Kürdistan'da bazı güçler bize söz verdiler. PKK'yi barındırmayacaklarını söylediler” diyordu. Bu sadece barındırmama da değil, huduttan sökmeye, onları etkilerinin olduğu alana kadar buradan sürmek için söz vermeye kadar gidiyor. Acaba niye yerine getiremediler? Niye yerine getiremediklerini çok iyi biliyorum. Savaş-tık ve sökemediler de ondan. İlkel milliyetçilik, Güney Kürdistan'daki de dahil, son beş yılda Özal hükümeti ile çok sıkı ilişki içindedir. Geçen yıl göçmenler olayı başladığında bu daha çok ortaya çıktı. Bütün uydularına, propaganda kollarına şu direktifi verdiler: “Gelin Özal'a şu telgrafi çekelim, çok çok teşekkür ederiz diyelim.” Bu bize kadar da yansıtılmak istendi. “Şu anda yapmanız

gereken iş, Özal'ın demokrasi çabalarına yardımcı olmanızdır” denildi.

Demokrasi bu mu? Bu kadar işkenceci rejim, Türkiye toplumunun tarihinde bile halka karşı en aşırı suçlar işlemiş, toplumu sömürgeye ve dengesizliğe iten bu rejime demokrasi denilecek ha! Bizim de bunlara yardımcı olmamız düşüncesi... Bunu diyenler bunların sözcüleri, aşiret şefleridir, en gerici köhnemiş kesimdir. Şimdi Kamran İnan onları bir kuvvet halinde birleştirmeye çalışıyor. Özel kolordu ile özel kuvvetler, bilmem iki özel ordu biçiminde uygulanmıştır. Bütün istihbarat örgütleri, bu ağalar, korucular ve şimdi bunlar, aşiret reislerinin hepsinin birliğini ifade ediyor. Yani Kürdistan'da yürütülen savaşın birliğini ifade ediyor. Bunların birlikteliğinin cevabı çok açıktır. PKK'nin giderek aşiretçi ve feodal bağlardan sıyrılan halk kesimlerine dayanmasının anti-empyrealistlikle, milli baskıya karşı olmak ve anti-sömürgecilikle ilişkisi çok somuttur. Bu günlük basına da yansıyor. “Ağaları tekrar nasıl güçlendirmeliyiz, nasıl otorite sahibi kılmalıyız?” Bu hükümetin tavrıdır. Hakkari'de aşiret reislerine nasıl toplantı üstüne toplantı yaptırıldıklarını bilirsiniz. Bu basına yansımıştır. Bugün helikopterlere dolurup bunlara Ankara-İstanbul turları attırıyorlar. Bir **Tahir Ağa** (Tahir Adıyaman) Yalova'da mahkumdu. Çok sayıda asker vurmuştu. Bunu özel olarak helikopterle bütün o turistik alanlarda dolaştırdılar. Ankara'da misafir ettiler. TC eşkıyalardan medet umdu. Bu bir örnektir. Mesele bir kişiden bahsetmek değildir.

Biz ne yaptık? Gerçekten yapı biraz incelendiğinde görülecektir: En emekçi, yoksul ve aşiret etkilerinden sıyrılan kesimlere ulaşmaya çalıştık. Bunlar sınırlıydı. Fakat kapitalizmin giderek gelişmesiyle birlikte bu daha da açılıyor. Söyleyeyim, bu güçlerin tasfiyeleri doğaldır. **Halepçe** olayı nasıl doğdu? İşte ne gerillası var, ne de ülke çapında gerçekten bir savaşı geliştirme durumu var. İran'a dayanan huduttaki bir kasabayı belki kurtardın. Can düşmanın olan rejim de ayakta kalmak istiyor. Kurtardım dediğin anda elbette vuracak ve bunu elindeki her türlü yıkıcı silahla yapacak. Yani buna yol açan tutum... Saddam rejimi hunhardır, faşisttir, her şeyi yapar. Bu doğrudur da. Buna imkan vermemek de devrimci uyanıklığın görevle-

rindendir. Hiç de savunma imkanın olmadığı halde, sen bir yeri kendi özgücünle de değil, “çelişkilerden yararlanıyorum” deyip ele geçirir ve dış bir güce dayanırsan, bu sonucu kendin hazırlarsın. İşte en azından Saddam kadar, doğru devrimci tutumu göstermeyenler de bu katliamdan sorumludur, dedik. Daha sonra “Bütün Güney Kürdistan boşaltıldı” dediler. Neden boşaltıldı? Yine aynı hikaye geçerlidir. Dışa dayanarak sekiz yıl yaşa ve adeta savaşılan güçlerden birinin uzantısı ol! Bunun üzerine “para gelsin, otorite gelsin” dersin, büyük bir gafletin içindesin ve ateşkes sağlanır sağlanmaz yirmidört saat içinde bitirilirsin.

İşte bunlar şimdi Avrupa'ya tutunmaya çalışıyorlar. ABD'ye dayanmaya çalışıyorlar. Hiç dünyada görmüş müsünüz ki, ABD'ye dayanan bir ulusal kurtuluş hareketi gerçekleşsin ve zafere ulaşsın? İşte biz bunlarla savaştık. Amansız geçen altıncı yılımızdayız.

Daha önce savaş ideolojikti. Hatırlarım, bunların Türkiye temsilcisi 1975'te “Sizin Kürdistan'da bu ideolojik (sınıfsal) temelde çıkışınız en tehlikeli bir çıkıştır. Marksizm-leninizmle Kürdistan'a girilmez, bu Kürdistan için demoklesin kılıcıdır” diyordu. Ben 1975 yılında şunu belirttim: Sınıf temeli olmayan, marksizm-leninizmden kaynaklanmayan bir çıkış sonuçsuz kalmaya ve ezilmeye mahkumdur. 1975'ten beri bununla bu kadar şiddetli bir mücadele yürütüyoruz. Bizim sosyal-şovenizmle mücadele dediğimiz olayın daha da şiddetlisi özellikle son zamanlarda bunlara karşıdır. Bize göre ikisi de birbirini besliyor. Onlar Türkiye'deki demokrasiyi, işte Özal'ın yürüttüğü demokrasiyi destekleyin, diyorlardı. Maalesef Avrupa'da “Sol Birlik” vb. oluşumlara göre sözüme Özal demokrasiyi geliştirecek, hem de komünist partiye izin verecek, onlar da gidip demokrasiyi kuracaklar. Siyasal planda somut olarak Irak Komünist Partisi'nin Güney Kürdistan'da içinde yer aldığı grupla TKP'nin oluşturduğu “Sol Birlik” aynı örgütsel konumda birleşiyorlardı. Çünkü burada yer alanların uzantıları oradaydı. Oradaki TKP'nin müttefiki IKP'dir. Bunlar PKK'siz, silahlı savaşımsız ve Özal'la anlaşma temelinde, sözüme Irak Kürtleri'nin meselesini halletmek istediler. “Gelin, işgal edin” dediler, bunu açıkça yazdılar. Diğerleri de işte “izin verin, biz de parti kuracağız” dediler. Tez buydu.

TC şunu dayattı: PKK'yi tasfiye ettiğiniz oranda size icazet var! Güney Kürdistan'dakilere “size izin var, ama PKK'yi kırarsanız” diyorlardı. Erzak verecekler. Biraz serbest hareketle dolaşma uğruna, TKP'ye, “Avrupa'ya gelebilirsiniz, ama anti-PKK'ci olacaksınız” diyor. Bunlara basın yoluyla çağrı yapıldı. Beş yıl bu kirli ittifak temelinde bizim yerimize gelecekler. Biz bunları ileride daha fazla açacağız. Biz bunu arkadan hançerleme olarak değerlendirdik, çok zararını da gördük. Savaşımımız bir de bu anlayışlara karşı başarıya ulaşmıştı. Bu önemli bir başarıdır. Etkileri ileride daha fazla ortaya çıkacaktır.

PKK, emekçilere dayanan modern bir ulusal kurtuluş hareketidir

Gerçekten bunu neye dayanarak yaptık? Sınıf temelimizi oldukça netleştirmeye çalıştık. Yani belki bazıları eskiden PKK içinde daha fazla aşiret etkileri altında hareket ediyorlardı. Feodaller ve orta kesimlerin etkileri ile yaşamak istiyorlardı. Biz özellikle savaşı geliştirdikçe, bunları aşmayanları sınırlandırdık. Özellikle 1986'dan itibaren belki dikkatinizi çekmiştir, PKK'de iç mücadele var deniliyordu. Dediğim gibi feodal-aristokratik etkileri, aile ve aşiret etkilerini aşmayanlar tasfiye oldu. Bazıları gidip teslim oldu, bazıları kaçtı, bazıları ezdik. Fakat sonuçta sağlanan şey önemli bir sınıfsal temelin oturtulmasıdır. İdeolojik ve politik netleşme kadar, hem Türkiye soluna ve hem de ilkel milliyetçiliğe hakim olan siyasal etkileri zayıflatma doğrultusunda emekçi sınıf temelini dayanıyoruz. Bugün biz tamamen yoksul köylülüğe dayanıyoruz. Aydın gençlik de akıyor. Bu anlamda diyorum ki, sınıf temeli gerçekten emekçilere dayanan, hem siyasal, hem de maddi düzeyde aşiretçi-feodal etkileri yok etmeyi amaçlayan, onları ülkeden kaçırtmaya ve ezmeye kadar yönelen, demokratik yönü ağır basan bir sorundur. Ve bunun savaşımı içindeyiz. Kürdistan'da Türk faşist ordusu oldukça çıkmaz içindedir ve yürüyemez bir duruma girmiştir. Aynı şekilde demokratik sorunu da çözümlüyoruz. Her gün etkisi daraltılmayan bir alan kalmamıştır. Gün gün, hatta an be an, eski feodal

otoritenin, aşiret otoritesinin dağılması, ikili iktidar esprisi temelinde de olsa halk otoritesinin gerçekleşmesi söz konusudur.

- Kürdistan'ın en modern, en ileri güçlerine dayandığımızı söylüyorsunuz.

- Evet, PKK'nin esas anlamı da budur. Bizim, yani PKK'nin baştan beri iddiası budur. Modern anlamda bir Kürt ulusal kurtuluşçuluğunu yaratmak, daha 1970'lerin döneminde tespit ettiğimiz en önemli hususlardan birisidir. Hatta Türkiye'dekinden biraz daha ileri olmalıdır. Kemalist önderlikli ulusal kurtuluşçuluk baştan beri bu eşraf ve ağalara dayanır. Anti-emperyalizmi sınırlıdır, kapitalist seçeneği esas almıştır. Buna karşı dikkatliydik. Türkiye solu bunu görmek istemiyor. Ama biz bu konuda çok bilinçliydik. Ben baştan beri bu feodal aşırı çıkışları müthiş bir engel olarak görüyordum. Dayanmayı bırak, fırsat düşerse nasıl ezeyim diye düşünürüm. Anti-emperyalist meselesinde tartışılacak bir yönü yoktur. Anlamıyorlarsa kendi yokluklarına baksınlar, eğer göremiyorlarsa biraz sağı solu yoklasınlar. Gerçekler çok nettir. Modern bir ulusal kurtuluşçuluk gerçekleşmiştir. Bu artık teorik-programatik anlamdan çıkıp bir savaşım olayına indirgenmiştir. Sadece bir ulusal kurtuluş savaşı değil, demokratik bir savaşım konumuna da ulaşmıştır. Hem de her gün bir sürü aşiretçi-feodal yapıyı silip süpürerek o noktaya gelmiştir. Bu konuda örgüt, özellikle çekirdek tamamen netliğe ulaşmıştır. Bu çekirdek savaşı çizgiden sapmadan oldukça götürebilecek kadar deneyime de sahiptir. Bunu özenle belirtebilirim. Hem sayısal olarak belli bir yetkinliğe ulaşıyor, hem de niteliksel olarak yetkinleşiyor.

Özellikle son zamanlarda burjuva basını da bu oluşumu çok iyi anlamaya çalışıyor. Hatta bu uluslararası basın için de böyledir. Türkiye solu kendi gecikmeli konumunu bir de bu sorun karşısında çok açık olarak ortaya koymak durumundadır.

Benim bu konuda kısaca söyleyeceğim son söz şu: 1970'lerin başında bir teorik tartışma konusu olan ulusal sorun, günümüzde çok ileri, sadece ulusal-demokratik kurtuluş da demeyeceğim, PKK önderliği ve öncülüğünde gerçekten sosyalist bir konuma getirilmiştir. Bu konudaki netleşmesi oldukça yoğundur. Özellikle son

birkaç yılda sosyalist netliği kesinlikle hakimiyet sağlamıştır. Hakimiyet derken, başka hizipler vardır demiyorum. Proletarya dışı etkiler dediğimiz aşiret etkileri, feodal etkiler ve hatta kapitalizmin etkisi altında kalma oranında, o etkilere karşı da, burjuva etkilerine karşı da bir netleşmeye doğru gidilmiştir.

Türkiye solunun birliği günümüzde bu kadar yakıcı iken, bütün bunlar çok anlam ifade eder. İşte o bahsettiğiniz nasıl devrimci örgüt olayı haline gelinir, militan özellikleri ile teorik ve siyasal bilinci de ihmal etmeden, kitle bağı nasıl geliştirilir sorusuna iyi bir cevap verilmektedir. Biz günümüzde özellikle şuraya ağırlık vermek istiyoruz, sanırım sizin de cevabını aradığınız yerdir: Türkiye solu şu anda kendini yeniden bir birliğe doğru götürürken, kendi gündemine yeniden birlik sorumluluğunu koyarken, PKK nasıl rol oynamalı? PKK mevcut gelişmesinden (ki 1970'ler Türkiye'sinden etkilenmiştir), bu kez 1990'lı yıllar dönemine girerken neleri sunmak istiyor? Türkiye halkına mesajı nedir? Türkiye devrimci muhalefetinin gelişimine katkısı ne olacaktır? Hem pratik olarak bu konu cevabını nasıl bulabilir?

- **Ama ondan önce bir sorum var.**

- Buyrun.

İkili iktidar aşamasına nasıl gelindi?

- **Demin çizdiğiniz bu tabloyu, ikili iktidarda temsil ettiğiniz iktidarın niteliğini, bugün gerçekleştiği ve hedeflediğiniz kadıyla ve bu iktidarın öteki iktidardan farkını çizerseniz...**

- Hangi iktidardan? Düzenle mi?

- **Düzenin iktidarı, yani oralarda bugüne kadar gerçekleşmiş olan iktidarla şimdi gerçekleşmekte olan iktidar arasındaki farkları çizerseniz, sanırım bunlar dışarıdan görülmeyen gelişmelerdir.**

- Bu yeni bir olgudur. Bunun için fazla açmak istemedim. İkili iktidar olayını özellikle bu yıl somutlaştırmaya çalışıyoruz. Neden? Çünkü denetim bölgeleri geliyor. Hemen belirtiyim; PKK'nin gelişiminde daha önceki süreçlerden de bahsedersen, bu daha iyi

anlaşılır. Biz 1975'lerde kabataslak bir ideolojik gruptuk. Daha çok teoriyle uğraşan ve bazı doğruları propaganda eden bir gruptuk. 1975'lerin sonlarına doğru bunu kitlelere taşırdık. Bu da temelde bazı görüşlerin propagandası biçiminde oldu. Doğru görüşlerimiz şudur diyorduk ve bunu destekleyenler bir PKK tabanı oluyordu. Siyasal ajitasyonla beraber, 1970'lerin sonuna doğru sınırlı da olsa bazı eylemlere yöneldik. Faşistlere, bazı feodal güçlere ve bazı polislere karşı eylem geliştirdik. Türkiye'nin de gündeminde olan ve 1980'lere kadarki eylemleri aslında biz de yaptık. Hem de gide-rek artan bir oranda.

Biliyorsunuz, sıkıyönetim ve daha sonraki askeri yönetim temel-de bizim çıkışımızı ezmeyi esas alıyordu. Geçenlerde basında oku-duk. 12 Eylül planlanırken, 1978'de bir toplantı yapılıyor; komutan-lar o toplantıda Hilvan ve Siverek'teki gelişmeleri bizzat inceliyor-lar. Diyarbakır toplantısı oluyor. Demek istiyorum ki, her ne kadar Türkiye solunun bastırılması asıl erek olsa da, biz en çok ezilmeye hedef olabilecek bir güç konumundaydık. Biliyorsunuz biz 1978'de parti kurduk, 1979'da kuruluşunu ilan ettik. Bir de kitleselleşiyor-duk. Cunta buna bir cevaptı. Dolayısıyla buna karşı biz yurt dışına çıkışı (bu bizim için çok önemlidir ve zamanında aldığımız bir ted-birdir) gerçekleştirdik. Özellikle benim 1979'da çıkışım söz konu-sudur. Çok yerinde bir çıkış olmasaydı, söyleyeyim, iki üç ay içinde Dev-Yol veya Dev-Sol'dan daha fazla ezilmemiz işten bile değildi. Çünkü çok daha dardık ve tam kitleselleşmemiştik. Fazla örgütlen-me de yoktu. Gerçekten en acımasız bir örgütsüzlüğü yaşıyorduk. İstek ve çaba vardı, fakat sonuca gitmekten çok uzaktı. Dolayısıyla bu işi devam ettirmenin garantisi olarak Ortadoğu alanını seçtik.

Ortadoğu'da 1980-81-82 yıllarında örgüt olayına ve geleceğe iliş-kin çözümler yaptık ve bir de pratik eğitim gerçekleştirdik. Bilirsiniz, en önemli bir kararlılığımız da Avrupa'da mültecileşmek ve özellikle dağılmayı daha derinliğine yaşamak değil, mutlaka ülkeye yönelen bir akım olabilmektir. Bu bizim 1980 sonrasındaki en güçlü ve iddialı yaklaşımlarımızdan birisidir. Bazıları gerçekten Avrupa'yı tam da TKP pratiğinde gördüğü gibi bir daha çıkmama-casına bir dağılma, mültecileşme ve tasfiye alanı olarak değerlendi-

rirken, biz orada ne kadar güç varsa giderek ülkeye aktarmak için uğraştık. Burada belirtmek gerekirse, yüzlercesini aktardık. Bu sadece niyet değil, aynı zamanda bir uygulamayı da ifade eder.

Daha sonraları ülkenin en dağlık alanlarına çıkışı başlattık. 1982'nin sonlarından itibaren bir yıldan fazla hazırlığımız oldu. Ülkedeki her alanı işlemek için, bildiğiniz **15 Ağustos Atılımı** yapıldı. Görüyorsunuz ki, bu yılları, yeni bir iktidar olayından bahsetmek şurada kalsın, örgütün grup olarak temelini atmak biçiminde ele aldık. 1980 sonrasında imhayı önlemek ve bunu sağladıktan sonra ülkeye yeniden yerleşebilmek için, bunları kabataslak 1980'lerin ortalarına doğru sağlamaya çalıştık. 1985'te bir kez daha çizgiyi tam oturtmama ve onun pratikte gerçekleşmemesi durumu ortaya çıktı. Bir yerde Türkiye'de yaşanan **12 Mart** gibi bir durum yaşandı. Bazı arkadaşlarımız, “Kadrolarımız mahvoldu, örgüt kesintiye uğradı, bir kez daha yurt dışı pratiğini yaşayalım” diyorlardı. Böyle şeyler gelişti, inançsızlık aslında bir yerde silahlı mücadeleye ve çizgiye karşıdır. Biz onun üzerine de çok yürüdük. 12 Mart ve 12 Eylül'deki kesintili durumu 1985'te yaşama tutumuna müsaade etmeyeceğiz, dedik. Aynı tecrübeyi bir kez daha burada ayaklandırdık. Bu kesintisiz ve pratikten kopmayan örgüt, ne pahasına olursa olsun, direnişi sürdüren örgüt tutumuydu.

Bildiğiniz gibi bu çaba sonuç verdi. 1986 faaliyetinde bir toparlanma ve yeniden bir hamleyi hem de daha ileri bir düzeyde başlatma. Bu da 1987'de oldu. Bu tarihte rejim tüm güçlerini yine bizim üzerimize yolladı. Avrupa'daki tutuklanma, orada dayatılan provokasyon, ardından bunun etkileri burjuva partilerine de yansımıştı. Aslında zindan direnişleri de bunun içindi. “Teröristtirler” diyorlardı. Yine SHP bile zindan direnişini terörizm olarak değerlendiriyordu. Dağlarda tamamen sonuç almak durumundaydılar. 1988'i de bizim için bir bitiş yılı olarak değerlendiriyorlardı. Fakat bu boşa çıkarıldı. Bizim de buna karşılık savaşı biraz daha boyutlandırma girişimimiz oldu. 1989'da bu temelde güçlü, aynı zamanda hem derinliğine ve hem de genişliğine yayılabildik. Sonuçta ülkede kalıcı olacağımız, yani hareketin sökülemeyeceği ve gerillanın oturabileceği ortaya çıkınca ne sorunu ortaya çıkıyor? **İkili iktidar** sorunu

ortaya çıkıyor. Dolayısıyla sorunu bu yıl biraz gündemleştirdik.

Kürdistan'da yeni insan, yeni yaşam

Biz, devletten daha fazla otoritemizin olduğu alanlarda, halk kitlelerine nasıl bir otorite götürebileceğiz? Bir savaş ekonomisi yaşıyor. Sosyal yaşam tamamen savaş koşullarına göre belirleniyor. Eski otoriteler, yani devlet otoritesi ve yerli otoriteler paramparça oldu. O zaman bizde ortaya çıkan sorun şudur: Halkı doğru yönetebilmek, halk iktidarı olabilmek, halk otoritesi olabilmek sorunu. Bu konuda bazı anlayışlarla mücadele ettik. Özellikle kitlelere ağavari dediğimiz yaklaşımlarla. Yani eski ağa gitti, ama yerine yeni ağayı PKK içinde yaşatan tutumlar ortaya çıktı. Bunların bazılarını cezalandırmak zorunda da kaldık. Bunu da hemen belirtelim. Şimdi bizdeki savaşı anlamak istiyorsanız, örgüt içindeki durumları anlamak istiyorsanız, tamamen anlamı budur.

Biz şunu çok açıkça söyledik: Biz ağaların bu yüzyıllık otoritesini yıkmak ve yerine sizin gibi zırzop bazılarının otoritesini oturtmak için bu savaşı yürütmedik. Devrimcilerin kanı üzerinde yeni ağacıklar türetmeyeceğimizi kendilerine belirttik ve akıllı olun, dedik. Bu konuda özellikle sınıf etkileri, yani büyüme ve yetişme tarzı, ağalık koşulları, aşiret önderliği ve hatta aile reisliği (bu bizde çok yaygındır) gibi etkiler altında olanlar, Nuh der peygamber demez kabilinde kendilerini “Bir gün paşa gibi olayım da canım çıksın” tutumu içinde tutuyorlar. İşte burada sınıf savaşı şiddetlendi. Bunlar partiyi bu temelde sosyalist bir parti yerine, öncülükte diğer sınıf ve katmanların da etkisinin yaşandığı bir konumda tutmak istediler; geriye çekmek ve tutucu kılmak istediler. Bu anlamda parti içinde bir mücadele oldu. Mücadele öyle hizipler biçiminde değil de tutumlar biçiminde sergileniyor. Görevlerin üzerine gitmemek, görevlerine karşı lakayt kalmak, boşa çıkarmak, kesinlikle çaba harcamamak ve alttan alta bozguncu ve rahatsız edici tutumları yaygınlaştırmak biçiminde ortaya çıkmıştır. Anlaşılması açısından söylüyorum. Yoksa şefi kimdir, vb. böyle bir çıkış bizde yoktur. Ama protestoculuk biçiminde, ama işlere sahiplik etmemek anla-

mında, rahatlıkla başarılacak görevleri yerine getirmemek biçiminde olmuştur. Bunların üzerine gidilmiştir. Bunlar da sınıfdışı etkilidir, şahıslar da onun temsilcileridir.

Parti içinde taşırıldıkça, tabii netleşme içten dışa da yansıyor. Bu yansımada doğru bir halk önderliği ortaya çıkıyor. Halk ise kendi çıkarına uygun bulduğu bu önderliklere daha fazla sarılıyor. Dolayısıyla halkın katılımı 1989'da biraz daha gelişti. Biz içeride netleşmeyi sağladıkça, halkın çıkarlarına cevap verecek örgütsel çözümlemeyi netleştirdikçe, dışa doğru açılım nasıl oluyor? Kitleleşme... Kadro sosyalistleştiği oranda hareket kitleleşebiliyor. Bu konuda çok sıkı bir bağlılık vardır. Fakat tersine kadro orta sınıfın ve ağalığın etkisini taşıdığı oranda halkın başına bela olur. Bu çok önemli bir gelişmedir. Biz bu sorunu sadece teorik olarak çözümlemedik, pratikte de bunun başarılı çözümlemesini yaptık. Dolayısıyla günümüze doğru gelindiğinde kitlenin mücadeleye katılımı hız kazanmış, eski otoriteler aşılmış, yerine özellikle bu yıl aydınlatmaya çalıştığımız ikili iktidarları kurma çabalarımız söz konusu olmuştur.

- Bu ikili yaşam anlamına mı geliyor? Bir geleneksel yaşam, bir yeni yaşam tarzı anlamına mı geliyor?

- Bu anlama da gelmekle birlikte, esas itibariyle devlet ve işbirlikçilerinin otorite ve etkileriyle bizim etkimiz yarışıyor. Elbette bizim etkimiz altına giren halkın yaşamı altüst oluyor. Yepyeni biçimlere kavuşuyor. Örneğin geçmişte ağzını bile açamayan bir kadın, bugün elde silah savaşıyor. Dün ağanın kölesi olan köylü, bugün ağaya boyun eğdiriyor. Bu muazzam bir altüst oluşturdur. Ben bizzat ülkede olmadığım için doğrudan bu etkileri görmedim. Görenler herhalde daha somut bilirler. Bu önemli bir sosyal olaydır. Yani sadece bir milli uyanış değil, bir sosyal uyanıştır.

- Bir tür toplumsal devrim.

- Kesin. Öyle sanıyorum ki, toplumsal yönü daha ağır basan bir gelişmedir. Şu anda silahlı mücadelemizin yaygın olduğu yerlerde, aşiret bilinci yerini kesinlikle siyasal ve giderek sınıfsal bilince bırakacaktır. Bir de o ağalık değerleri yerle bir olacaktır. Aşiretine dayanarak yaşamak kesinlikle aşılacaktır. Bu yakıcı ve aynı zaman-

da güncel bir görevdir. Bu her gün gelişerek gerçekleşen bir durumdur. Kişilere bağlı yaşama yerine, partiye bağlı yaşam esas alınacaktır. Bunlar önemli gelişmelerdir ve yenidir. Yani yeni-modern yaşam derken, yaşam sizde nasıl gelişebilir derken, ana hatlarıyla bunları belirtmek mümkündür. Jandarma ve ağa otoritesinin silinmesi, bunun yerine halkın kendi otorite odaklıklarını oluşturması çok önemlidir. Bunun için çok yaygın toplantılar yapılıyor. Bütün köylülerin katıldığı toplantılar gerçekleşiyor. O toplantılar belli bir rgtllğu getiriyor. Hainler cezalandırılıyor, ağalar kaçıyor. Bunların hepsi yeni gelişmelerdir. Tam kurumlaşma yerine, kurumlaşma ihtiyaını ortaya çıkaran, artık kendi kendimizi ynetmeliyiz noktasına getiren bir gelişmenin başlangıcıdır.

Bunun için biraz pratiğe bakmak gerekecektir. Mücadelenin biraz daha kendi denetim alanını genişletmesine bakmak gerekecektir. Olduğa yenidir. Bu teorik olarak yaklaşmaya ve daha çok da pratikte özellikle doğru bir halk iktidarına nasıl gidilir çabalarına bağlıdır. Bu sorun kendini gittikçe daha fazla duyuracaktır. Daha önce sadece savaşla uğraşan militan, bundan sonra halkın bu şekilde kendi zynetimini kurmasına ve kendi kendini yöneten duruma gelmesine nasıl ulaşılır, ekonomiden siyasete kadar her konuda nasıl yönetebilir sorularıyla karşı karşıya olacaktır. Aslında bu konular üzerinde olduğa yoğunlaşıyoruz. Bu alanda kadromuzu sadece gerillacılık yapan bir kadro değil de, halkın bütün sorunlarına zm getirebilen, onun hukuksal, yönetsel, sosyal ve kültürel sorunlarına da ağırlık veren bir yaklaşım içinde tutmaya çalışıyoruz.

- Askeri bakış açısını aşan bir kadro...

- Evet. Salt askeri bakış açısı olduğa tehlikeli bir yaklaşımdır. Salt askeri bakış açısı, aslında birçok olumsuzluğun da nedeni oluyor. Halkın gücünü bir tarafa bırakmaya ve halkı savaşa katmamaya kadar götürüyor. Yine ağalık tehlikesini içinde barındırıyor. Adam şef olunca, komutan olunca ve görevini gittikçe sadece askeri yöne bağlayınca otorite kazanıyor, halka daha sert buyruk veriyor, altına daha sert buyruk veriyor. Yine yaşadığı yabancı sınıf etkileri yüzünden de ağalık dediğimiz biçimlere olduğa giriyor. Onu aşmanın bir

yolu da kitleselleşmektir. Yani kitle bağlarına önem veren, halkın bütün sorunlarına cevap arayan bir kadro olmalıdır. Özellikle günümüzde bu görüş açısıyla yaygın bir savaşımdır. Yine yabancı sınıf etkilerini dayatırım ve sonuna kadar götürürüm diyen olmasa da, bunun alışkanlıkları söz konusudur. Alışkanlıklarını da pratikle aşmaya çalışıyoruz.

- **Önümüzdeki dönemin önemli meseleleri yani...**

- Şüphesiz. Önümüzdeki yakın dönemde ikili iktidar olayı biraz daha gelişecektir.

- **İkili iktidar iki tür yaşam olmuş.**

- Evet. Yani denetimden çıkmış, ama kendisini yönetmekte de zorlanan ve zayıf olan bir halk gerçeği söz konusudur artık. Şu örneğe benzetebiliriz: Çok ağır bir taşın altında bir türlü gelişme olanağı bulamamış bir bitkinin, bu ağırlıktan sonra çok cılız ve sararak büyümesidir. Ama tekrar yaşamaya ve kök bağlamaya başladığı an gelişme sağlıyor. Bu dikkatli olunması gereken bir durumdur. İşte katliamlar var, biliyorsunuz. O köyler biraz da bu durumu yaşayan köylerdir. Katlederek susturmaya çalışıyorlar. Nazik bir safhadan geçiyoruz. Yakın dönemde daha da gelişkin bir halk erkine ulaşmamız söz konusudur. En önemlisi bunu özellikle devletin bağımlılığı altındaki o mahalli iktidara da taşıyabiliriz. Gelecek seçimler Kürdistan'da burjuva partilerinin istediği gibi gelişemez. Anormal bir kesinti olmazsa, Kürdistan'daki o düzenin adaylarını boşa çıkarmak imkanı artmış durumdadır. Biz artık onların etkilerini Türkiye devrimi için kullanacağız. Yani Kürdistan'da uyanan ve gelişen halk otoritesini, Türkiye halkının çıkarlarıyla, onun güç kazanmasıyla irtibatlandıracağız. Zaten geldiğimiz nokta burasıdır. Bunu nasıl yapacağız?

Biz en büyük birlik hareketiyiz

- **Bir sorum daha var, örgüt meselesi ile ilgili. Yani bu tek ülke, tek parti meselesi ve geleneksel derdimiz. Şunu sormak istiyorum: Türkiye solunun önemli meselelerinden biri budur. Türk solu hala “Milli esasa göre parti kurulmaz, sınıf esasına**

göre parti olur, sınıf esasına göre parti de bir ülkede bir tane olur” diyor. Kitaplarda buna benzer şeyler var. Fakat buna karşı bazı şeyler de var. Bir tek yönü algılamakla bunlar ortaya çıkıyor. Şimdi bu konuda ne düşünüyorsunuz? Yani ortada bir olgu var, o da Kürdistan İşçi Partisi'dir.

- Evet, aslında bu konuda da çözüm vardır. Fakat sorun yine çok soyut ele alınıyor. Şu genel cevabı verdik: Örgüt halk içindir, örgüt emekçiler sınıfı içindir, örgüt onu iktidar yapmak içindir. Şunu belirttiler. Nasıl bir bağımsızlık ve bundan ne kastediyorsunuz? İşte ayrı devlet mi, birlikte devlet mi? Daha önceleri ise bu ayrı örgüt mü, birlikte örgüt mü biçimindeydi. Şunu söyledik: Biz sınıfı ve halkı güçlendirmek istiyoruz. Şu anda PKK'nin birinci görevi esas itibarıyla Kürdistan halkını güç sahibi kılmaktır. Siyasal, askeri, giderek ekonomik ve sosyal bir güç sahibi yapmaktır. Bu gücünü nasıl kanıtlar? İçinde sert bir diktatörlük biçiminde mi, Türkiye iktidarı veya Türkiye halkının iktidarıyla mı? Burjuva iktidarı olsa nasıl kullanır? Ben, kendimiz buna cevap vermek yerine, şimdi halkı güçlendirelim, ordusunu geliştirmek istiyorsak geliştirelim, dedim. Kürdistan halkının kendini iç ve dış düşmanlarına karşı savunan bir ordusu olsun siyasal güç sahibi yapalım, cephesi olsun, öncü örgütü olsun, onun temel yaşamsal çıkarlarından taviz veremeyen cephesi olsun. Başka örgütler de buna girebilir. Ekonomik olarak da, sosyal yönden de etkisini artıralım. Halk günyüzüne çıksın, siyasal tercihini yapsın, biz bundan korkmayız.

- Gelişmeleri sonra görürüz.

- Birlikte de yapar. Eğer çıkarları iyi olursa, karşı taraf çıkar birliğinde samimi olursa, neden birlik olmasın? Her düzeyde de kurulabilir. Fakat sen “eskiden olduğu gibi senin adını bile yasaklarım” dersin, işte bu birlik değil, büyük ayrılıktır. Şimdi bunun bizim sola uygulanmasına gelelim. Eğer baştan halkların gerçekliğine bağlılık temelinde örgütlenme geliştirilseydi, benim örgüt kurma imkanım olmazdı. Ne kadar ayrılıkçı olsam da fırsat bulamazdım. Çünkü bilincim buna yetmezdi, olanağım hiç mi hiç yetmezdi. Ama sen orta yerde çuvala sığmayacak mızrak gibi hatalar yaparsan, çok zor da olsa kendi elinle bana bir fırsatı veya görevi dayatmış olursun.

Ayrı örgüt, birlikte örgüt... Şimdi sen birlikte örgüt olma fırsatı vermedin ki, biz birlikte örgüt kuralım. Bu çok açıktır. “PKK ayrılıkçı bir örgüttür” diyorlar. Hayır, sorun o değil. Sorun, senin zamanında görevlerine doğru sahip çıkmadığın için, namuslu hareket ederek gücümüz oranında büyük bir çözümsüzlüğe karşılık vermek zorunda kaldık. Doğrusu da buydu. Bu ayrı bir örgüt de değildir. PKK olayı, halkların daha büyük çıkarları temelinde birliğe gitmektir. İşte dedim ya, bir kördüğüm var. Onu çözmek, başaşağı giden durumu ayakları üzerine oturtmak ve kısacası doğru olana üst düzeyde ulaşabilmek için vazgeçilmez bir çıkıştır. O zaman onlara öyle söylüyordum.

Hala büyük bir birlikçiyim. Biz en büyük birlik hareketiyiz. Ama nasıl? Halkların gücünü esas aldık, halkların çıkarlarını esas aldık. Bu yerli işbirlikçilerimizi tasfiye edelim, diyorduk. Mümkünse siz de bu utanılası, Türkiye'yi alabildiğine bağımlılaştıran, Türkiye'yi alabildiğine çarpık kapitalizme mahkum eden, bugün tekellikten ve mali araçlarla halkı soymaktan başka bir şeyle uğraşmayan iktidarı geriletken bir halk gücünü ortaya çıkarın. Biz birlik meselesini iyi adımlarız. Doğrusu buydu. Yani biz bu durumu yarattık da, birbirimize mi girdik? Hayır. Bilakis bu duruma gidebilen örgütler olsaydı, biz çıkmazdık. Çok açıktır, ister Kürdistan'da, ister Türkiye'de olsun, kendi halkının meselelerini çözebilen böyle örgütler olsalar, bunlar her türlü birliği yaratabilirler. Bu konuda bir sıkıntının olmaması gerekirdi.

Sıkıntının olması gereken nokta neresidir? Size söyleyeyim. Baştan beri söyledim. İşte böyle sorunlara “arabanın önüne atı sürerim” yaklaşımını gösteren zihniyetler ve tutumlar var. Sorunu biraz böyle koymak gerekir. Şimdi biz bu konuda belli bir çözüm gücü olabildik. PKK olayının Türkiye solu veya devrimci muhalefeti üzerindeki rolü ve etkisi ne olmalıdır? Buna cevap vermeye çalışıyorum. Bunu belirtirken, yine halklar gerçeğine bağlıyız. Bugün Kürdistan halkı açısından PKK bir olaydır, bir olgudur. Bu olgunun iyi değerlendirilmesi gerekir. Düşmanlık eden de iyi değerlendirmeli, dostluk eden de iyi değerlendirmelidir. Düşmanca savaşım yürütenle de savaşı kuralları içinde yürütebilmelidirler, diyorum. Dostça yaklaş-

mak isteyenler varsa, onlar da dostluğun gereklerine oldukça tutarlı yaklaşım göstermelidirler. Hele hele bizden sosyalist dayanışma isteniyorsa, sosyalist örgütler arası ilişki isteniyorsa, bu böyle olmalıdır. Belirteyim, yani bugün Sovyetler'de bile böyle değil mi? Yeni cepheleler, yeni sosyalist örgütler kuruluyor. Yugoslavya'da bugün böyle gelişiyor. Yani gerçekleşen sosyalizm de tam çözüm bulamamış, ama yeni çözümler için, özellikle halkların gerçekliğine ve ulusal gerçekliğe bağlı olan çözümler dayatılıyor. Rusya'da (gerekirse onu daha fazla açarız), daha çok büyük Rus ulusu temelinde biraz da gelişmiş bir merkezîyetçiliğe başkaldırı vardır. Ve daha 1920'lerde büyük Rus şovenizminden söz ediliyordu. Bugün başkaldırı bir gerçek. Burada suçlu olan ve sorumlu tutulması gereken büyük ulus şovenizmine başkaldıran değil, tersine şovenizmin ta kendisidir, büyük ulus şovenizmidir. Halkların özgürlük talebi yerinde bir taleptir. Ama işte kapitalizmin etkisine giriyor. Bundan büyük şovenizm sorumlu tutulmalıdır.

Karar gücü tek örgüte indirgenir ve halk devreye sokulmazsa, sosyalist demokrasiden söz edilemez

- Burada çok önemli bir şey daha var. Bu örgütlenme meselesinde Lenin'in 1915 ve 1917'lerde yazdığı çok önemli şeyler var. Milliyetlerin örgütlenmesinde yazdığı çok önemli şeyler var. Sonradan bunda karar kılmış, Rus büyük şovenizminin etkisiyle karar kılmış veya seksiyon örgütlenmesini aşan ayrı örgütlenmeye yönelmiş.

- Var tabii. Lenin bu konuda çözümleyicidir, tıkayıcı değildir, bağımsız örgütlerin doğmasına karşı değildir. Ama onların doğru ilkeler temelinde doğru ilişkisinden yanadır. Bu anlamda ayrı parti olmuş, tek parti olmuş, bu önemli değildir. Sovyetler Birliği'nde tek parti adı altında dev gibi bir merkezîyetçilik oluşturuldu ve bugün sosyalizmin başına büyük beladır. Bugünkü durumdan tek parti anlayışı azami ölçüde sorumludur. Söyleyeyim, şimdi kopuş başlıyor. Büyük Rus ulusunun etkisi işte bu bürokratizmi doğurdu;

bürokratism de en son bu yozlaşmayı doğurdu. Sonuç günümüzdeki durumdur, sonuç Gorbaçov'dur, glastnosttur. Bunu başta ele almak lazımdır.

Biz ulusların ayrılığı ve ortak çıkarları görülmesin demiyoruz, tersine. Büyük ulus adına, onun çıkarlarını temel alan bir parti, adeta bütün uluslar adına karar veren ve en ince yaşamlarına kadar hükmeden bir organ: Bu çok tehlikelidir. Tehlikeli olduğu da bugün çok iyi ortaya çıktı. Nefes alamaz bir duruma getirmiş. Sosyalizm bu muydu? Bilakis, sosyalizm bunun tam tersiydi. Şimdi bizim de Türkiye somutunda eleştirdiğimiz yön burasıdır. Sen sosyalizm adına benim kendi adımı söylememi bile yasaklarsan, ulusal sorunun çözümünü devrim sonrasına atarsan, bunu ancak üçkağıtçılıkla ifade edebilirsin. Bunu sosyalizmle ifade edemezsin. Kocaman devrim pratiğinin başına bu geldi. Öyle değil mi? Ya Türkiye'deki iliklerine kadar milliyetçiliğe gömülmek? Bu böyledir, fazla açmanın anlamı yoktur. Aslında bunu anlamak isteyenler dürüst olurlarsa çok rahatlıkla anlarlar.

Bu temelde biz halkların ortak çıkarı için ayrı örgüt olmuş, birlikte kurulmuş, hiç önemli görmüyoruz. Biz ayrı örgütlenmeye veya Kürdistan adına bir örgütlenmeye gitmeye mecbur kaldık. Dedim ya, bizim tercihimiz başlangıçta bu işleri ortak bir örgütlenme içinde değiştirebilmektir. Ama o kadar inkarcı yaklaşım yalnız Türkiye'de bize dayatılmadı. İlk milliyetçilik de buna dayanarak Kuzey-Batı Kürdistan'ın bir propaganda kolu oldu. Biz onlarla da şiddetli savaştık. Çoğu Kuzey-Batı Kürdistan'ı Güney Kürdistan'ın bir propaganda kolu gibi örgütledi. Bu çok tehlikeliydi. Türkiye solu ise inkar etti, sosyalizm sonrasına bıraktı ve her ikisi birbirini besledi. Bunu çok tehlikeli gördüm. Bizim en büyük çıkışımız, bu iki gelişmeye ve olumsuzluğa karşı özgünlüğü ortaya çıkardı. Halkın nefes almasına, kimliğine ve gücüne kavuşmasına yol açabilecek bir girişimi başlattık. Bu girişim içinde Türkiye'li bir yığın arkadaş da yer aldı. Onlar mücadelelerinin sonuçlarının birçoğunu buraya aktardılar. Bu konuda enternasyonalizme oldukça ağırlık verdik. Şimdi bunlar görülüyor. Türkiye solu çok dar ve fanatik bir biçimde tutulmak isteniyor. “PKK şöyle

ayrılıkçı, biz şöyle enternasyonalistiz” deniliyor. Yapmayın, dedim. Senin enternasyonalizminde benim adım bile yok. Dedim ya, Lenin'in siyasetinin başına bu geldikten sonra, sen yarın iktidar olursan, kesinlikle Evren-Özal ekibini aratmayacaksın. Yani bu konularda akıllı sosyalistler olacağız.

- **Sosyalist demorkasi tartışmasıyla da bağlantılıdır.**

- Şüphesiz bağlantılıdır. Sen karar gücünü bir örgütün içinde yalnız bir örgüte indirersen, halkı devreye sokmazsan, hangi sosyalist demokrasiden bahsedebilirsin? Bugün Sovyet deneyiminde görüldüğü gibi, tek parti neredeyse yığınların adını bile değiştirecekti. Komünist Parti'nin en büyük eksikliği burasıdır. **Üçüncü Enternasyonal**'deki en büyük husus burasıdır. Yani eleştirilecekse, **Stalin**'i bu konuda eleştirin diyoruz. Türkiye solunun da bu konuda görüşü böyledir. Yani merkezileştikçe halktan uzaklaşma. Hayır, sosyalizm halkın dile kavuşmasıdır, bilince kavuşmasıdır, özgürce konuşmasıdır ve bu öyle yalnızca devrim dönemi için de değildir. Her gün ve yalnızca kendisi için değil, bütün dünya için var olacaktır. Sovyetler'de olan nedir? En çok sözcü, en çok otorite, en çok güç kazanan aslında büyük Rus olayıdır. Giderek biraz Slav kökenli, biraz da Asya kökenli, daha zayıf benzeri şeyler... Dünyaya da bunu taşımak istiyorlar ki, sonuç çıkmaz. Lenin bunu belirtmiştir, böyle bir şovenizm vardır. Kesin, bunu enternasyonalizm olarak belirtmiyorum. Sovyetler'de ihmal edilen nedir? Burasıdır. Neredeyse tek bir kişi bütün dünya sosyalizmi adına söz sahibi oldu.

Bizim deneyimimizde söyledim. Lenin üç dört kişilik bir Avrupa grubunu bile muhatap kabul ediyor, sonuna kadar sosyalizmi tartışıyor. Bizimkiler, işte “bizim politik çıkarlarımıza uygun değildir” diye kocaman ulusal kurtuluş hareketlerini feda ediyorlar. Bu da sosyalizme yanlış yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Yani şimdi meselenin özü budur.

Bizim sosyalizm anlayışımız, sosyalist demokrasi anlayışımız çok somuttur. Bunu da görmek gerekir. Ve savaş yürütüyoruz. PKK'de ben bu kadar gücü oluşturdum. Bu gücü bir kadromuzun eline verdiğimde, sen bir ağa olasın diye vermedim, diyorum. Bu konuda çok hassasız ve oldukça ilkeli hareket ediyoruz. Senin göre-

vin eline aldığıın yetkiyi halkı daha fazla örgütlemek için kullanmak, halkı daha fazla söz sahibi kılmak, böylece kendini köprü yaparak kitleyi öne çıkarmaktır. Türk solu sorunu bunun dışında ele alırsa olmaz. Sen yabancı sınıf etkilerini, yarın ya burjuva demokrasisini, ya feodal otoriteyi ve despotluğu dayatırsın. Biz bu konuda da örgüt içinde oldukça mesafe almaya çalışıyoruz. Ulusal soruna geldiğinde, Türkiye solu daha kabasaba, yani mızrak çuvala sığmaz cinsinden, en başa alınması gereken bir görevi en sona alıyor. Ufak bir iki şey söylüyorsun, enternasyonalizm böyle diyorlar. Bir de dayatıyorlar. Şimdi buna gülünür. Enternasyonalizm diye bunu fazla dayatmasınlar, konuşmasınlar, ayıp olacak.

Enternasyonalizm halkların devrimini mahşere ertelemek değildir

- Konuşmanın son bölümünde çok önemli şeyler çıktı. Ben soracaktım. Bütün-parça ilişkisine değindiniz. Bu da önemli bir sorun. İşte büyük şey uğruna küçük şeyin ihmali...

- Kesinlikle. Sovyet deneyiminde ihmal edilmiştir. Büyük parça adı altında, bugün Sovyetler'de gelişen olay nedir? Onun için bazı değerlendirmelerimizde çok açık söyledik. Şimdi sen elli yıldır küçük halkların ulusal kurtuluşuna dayanarak gelişmek istedin, çıkarın elverdiğince yanında yer aldın, çıkarın elvermediğinde "Küçük parça ihmal edilebilir" dedin. Yine günümüzde Sovyetler ve oluşturduğun yapının hatırı ve çıkarın için, bu sefer ABD ile çok iyi ilişkilere girdin. Daha dün ABD'ye karşı mücadele en iyisiydi. Bunu sonuna kadar destekledi. Çünkü o temelde büyüyordu ve bu Sovyetler'i dengeye götürebiliyordu. Şimdi ise çıkarın ABD ile uzlaşmaktır. Bu sefer küçük parçaları ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin hepsini ihmal etmektir. Hatta silahsızlanma adına, barış adına bunları en temel çıkarlarından ve kurtuluş davalarından vazgeçirmeye kadar gitti. Parçanın bütüne tabi olması, bütün seksiyonların merkezi partiye alet olması; yalnız seksiyonların da değil, diğer ülkelerin komünist partilerinin de bir propaganda kolu durumuna getirilmesi söz konusudur. Yaratılan da oydu. Üçüncü Enter-

nasyonal partileri Sovyetler'deki partinin propaganda koluydular. Daha da kötüsü günümüze doğru da dış ilişkilerin bir propaganda kolu durumundalar.

- **Büyük devletin propaganda kolu.**

- Propagandacısı ve söyleyeyim, ajanı durumundadırlar.

- **Kendi ülkesinin çıkarlarına göre değil de, o ülkeye...**

- Ucube TKP olayı... Bu konuda TKP büyük sorumludur. Sovyetler adına birisi memur olarak da çalışabilir. Buna karşı değilim. Gider orada çalışır, Avrupa'da çalışır. Fakat bunun adını şöyle koyalım: "Ben Sovyetleri Birliği'nin bir memuruyum." Bu şerefli bir iştir de ve suçlamıyorum. Fakat sen Türkiye halkı adına, onun devrimi adına, onun komünist partisi adına ortaya çıkarsan, daha dün Brejnev ne dediyse kelimesi kelimesine onu uygulayacaksın. Yine bugün yeni bir şey ortaya çıktığında, aynı şeyi kelimesi kelimesine söylersen, burada tutarsızlık var demektir. Sen o zaman Türkiye'de öyle kullanılacaksın. O zaman, arkadaş, bunu da ilkeli yapman gerekir, diyeceksin. Gorbaçov istedi veya istemedi diye değil de, kendin zorunlu bir dönüş olarak değerlendireceksin. Büyük bir hatadan, sapmadan veya ihanetten vazgeçeceksin. Bu sosyalizmde yoktur, diyeceksin.

Söyleyeyim, biz Sovyetler'e düşman değiliz. Diğerlerinin yaptığı gibi enternasyonalist kılıflı demiyorum. Gorbaçov'un yaptıklarının bazılarını olumlu, bazılarını olumsuz buluyorum. Tartışma konusu bu değildir. Bir defa dışarıdan gel, toprağına kök bağla, bunun hayati ihtiyaçlarını gör, buna cevap olmaya çalış! Fakat bu yok. Ne vardı? Bizi büyük devlet tanıyın, gelin içimize! Gittiler de, ne oldu? Hiçbir şey çıkmadı. Dolayısıyla Türkiye solunun birliğine de doku-nuyoruz. Böyle bir birlik gelişti mi? Yok. TKP'nin o atılımları ile birlik mi doğdu, ayrılık mı? Tamamen ayrılık gelişti. Hala ilişkileri olabilir. Bunlar bu ilişkileri bize de dayattılar. Kırk devletle ilişkilimiz var. Nereye götürdüysek, "TKP'den mektup getirdiniz mi?" diye sordular. Alın, dedim, hepsi onların olsun, böyle ilişkileri de istemiyorum. TKP'nin mektubuna bağlı ilişkilerde benim hiç tamamım yoktur. Çünkü hepsi birbirine haber vermişler. Nereye gidersek, "Biz TKP'yi tanıyoruz" diyorlar. Tanıyın, varı yoğı sizin olsun.

O TKP'yi şimdi onlara havale ediyoruz.

Biz neyi esas aldık? Biz halkımızı esas aldık ve çok iyi başardık da. En sağlıklı da buydu. Bugün itibar çok yüksektir. Sözümona dünün etkili olan Komünist Partisi'nin bir tek elemanı bile halk içinde bulunamaz durumdadır, dolaşamaz durumdadır. Kırk tane devlet de bunları destekliyor ve bizi de tecrit etmişler. Şimdi bu meselelere kısaca böyle değinmekle yetineyim. İleride gerekirse daha da açarız.

Dediğimiz gibi enternasyonalizm halkların kimliğinin örtbas edilmesi, halkların devriminin ahirete ertelenmesi, mahşere ertelenmesi değildir. Enternasyonalizm, halkların çıkar birliğini, hiçbir gerekçe ileri sürmeden, en anlamlı bir biçimde hayata kavuşturmadır. Küçük halk, büyük halk ayrımı yok, küçük parti, büyük parti ayrımı da yoktur. Leninizmde de bu böyledir. Hiç kimse leninizm daha değildir, demesin. Diyene sen sahtekarlık yapıyorsun, derim. Sosyalizmin bazı evrensel gerçeklerine bağlı kalınması gerekir. Eşitlik ilkesi, her çağa göre eşitlik ilkesidir. Ezen ulus-ezilen ulus, ezen sınıf-ezilen sınıf, ezen cins-ezilen cins adına bazı temel ilkeleri vardır. Parça-bütün adına bir zamanı dikkate alır. Dikkate almam diyeceksin. Alırsan ne olur? İşte, ABD ile uzlaşmaktan başka bir çıkış yolu bulabilir mi? Sovyet sosyalizminin kaderine düşersin. Dünyanın problemleri halledilmiş olsun sanmıyorum. ABD ile Sovyetler dünyayı nasıl halledecekler? Hiç halledemezler, onu söyleyeyim. Ne savaşları önleyebilirler, ne barışı gerçekleştirebilirler, ne de kalkınmayı sağlayabilirler. Yine devrim gündemdedir, yine sosyalizm gündeme gelecektir. Tasfiye edilecek olanlar bu anlayışa ısrarla bağlı kalacaklardır. Bu konuda bir tartışma vardır. Sovyetler'in de bir tartışma bölümü vardır, dünyada da vardır. Bence sosyalizm yaratıcı gücünü kanıtlayacaktır.

Sorunların bastırılması en kötüsüdür

Başta da sorduğunuz soruya şimdi cevap verilebilir. Biz bu tartışmayı olumlu buluyoruz. Söyleyeyim, **Gorbaçov**'un çıkışı gereklidir. Fakat bugün daha çok sağa ağırlık veriyor. ABD ile uzlaşmaya,

ona karşı her düzeyde oldukça uslu ve itaatkar olmaya çalışıyor. Bu bir politikadır. Buna açıkça sağ-uzlaşmacı bir politika adını koyalım. Ama diğer yandan Sovyet tarihinin gözden geçirilmesi, iç politikanın gözden geçirilmesi tamamen gerekli olan hususlardır. Demokrasi sorunu tamamen gereklidir. Çözüm buluyor mu? Acaba kendisi bu konuda engel midir? Bu onların sorunu. Fakat sorunların böyle vücut bulması yerindedir.

- Bir de yeni çıkışlara da imkan tanıyor, gelişme oldu.

- Tanıyor tabii, kesinkes. Yeni çıkışların doğacağına biz de inanıyoruz. En kötüsü sorunları bastırmaktır. Yine en kötüsü “sorunlarımız yok pirûpakız, hiç günahımız yok, melek gibiyiz” demektir. Biliyorsunuz, bu eski TKP'nin politikasıydı. Biz, öyle değil dedik, had safhada sorunları var. Söylediğiniz gibi değildir, dedik. Sovyetler için biz bunu 1980'lerde de düşünüyorduk. Bizim o zamanki tahlillerimiz vardır. Bugün o tahlillerden fazlasını onlar söylüyorlar. Ama neden o zaman söylemediler? Demek istediğim burada dürüstlük önemlidir, zamanında sorunların bilincinde olmak önemlidir, taklitçi yaklaşmamak önemlidir. Bu bizim enternasyonalist anlayışımızdı. Genele ilişkin, Türkiye somutuna ilişkin böyledir.

Yani bugün dediğim gibi, biz çok bayıldığımız için örgüt kurmadık. Çok hayati sorunlara çözüm bulmak için, birlik sorununa çözüm bulmak için, halkların doğru ilişki düzenine çıkış bulabilmek için, Türkiye halkının da kurtuluşuna, güç kazanmasına katkıda bulunmak ve onunla sağlıklı bir birliğe gitmek için örgüt kurduk. Bu çok açık. Bunu başka türlü yorumlamak anlamsızdır. Örgüt sorununu başka türlü ortaya koymak anlamsızdır. Özellikle birlik tartışmalarına gidiyorsunuz. Eğer bizden görüş almak isteyenler varsa, bu konuda görüşler çok somuttur. Hiç sağa sola büktürülemez kadar net ve doğru görüşler vardır. (Birlik isteyenler) bizi öyle bir ayrılık kuvveti ve bir problem kaynağı olarak değil de, halkların demokrasisine, demokratik birliğine ve yine örgütler arasındaki sosyalist ilişkilere ilk aşkı verebilecek bir konumda görebilmelidirler. Bu konuda en ufak bir kuşkuları olmamalı. Kuşkuları varsa, nedeni kendilerinden kaynaklanıyor. Biz kendi üzerimize düşeni yapıyoruz. Halklar arasındaki demokratik birliğe, partiler

arasındaki sosyalist birliklere nasıl karşılık verilir? O konuda kendimize güveniyoruz. Sadece Türkiye ile değil, bölge halklarıyla da oldukça kendimizi veya Kürdistan gerçeğini bulmak istiyoruz.

Hemen belirtelim, uluslararası durum söz konusu olduğunda da, konumuz böyle eleştiriseldir. Olup bitmiş, reel sosyalizm her şeydir, demeyin. Oldukça eleştirilecek yönleri var. Gerçekleşen sosyalizmin de katı bir inkarcılığına gidilemez. Gerçekten ona da bazı politik zeminlerden ötürü değil, ilkesel konumdan ötürü böyle yaklaşıyoruz. Yani biz baştan da söyledik. Bugün tecrit de olsak, yarın çok etkimiz de olsa, tutumumuz yine bu olacaktır. Tabii uluslararası sorunların sosyalizm açısından ele alınması gerçeği vardır. Dogmatik değiliz. Anti-Sovyetçi olmadığımız gibi, onu kabe olarak görme durumunda da değiliz. Bunlar Çin için de, Arnavutluk için de geçerlidir. Orada mükemmel sosyalistlik, bilmem diğerinde şu kadar emperyalistlik türünden değerlendirmeler bence ucuz yaklaşımlardır. Sınıf etkileri var, Çin'de de var, orada burada da var, devlet olmuş partilerde de var, olmamış partilerde de var. Sosyalizmi bir gerçekleşen şeyle eşitlemek doğru değildir.

Yine söyleyeyim, sosyalizm bir öğretiler, insanlığın bütün ileri yönü ve tecrübelerini özetleyen, ona günceli de katan ve bu anlamda da emeğe en saygın yeri veren en iyi yöntem, en yüce yeri veren, mutlaka bir bilim olarak değerlendirilecekse, toplumun dönüşümünün en ileri bilimsel ifadesi anlamına gelir. Bu da her zaman büyük bir tecrübeye dayanır. Ama aynı zamanda gelişmelere de dayanır. Yenilik, yeni ortaya çıkan gelişmeleri ortaya koymaktadır. Ama bir de eski tecrübe vardır, ondan da vazgeçemez. Şimdi biz bu temelde yaklaştık ki, sanırım en doğrusunu bulabileceğiz. İlle kafamızı şu merkeze takmak, bu merkeze takmak diye bir ihtiyaç yok. Ben baştan beri bunun enternasyonalizm olduğuna inanmıyorum.

- Bir devletin milli çıkarlarıyla sınırlı bir perspektif.

- O olur, o anlama götürür. Gerçekten sosyalizmin ustaları da böyle değildir. Onların enternasyonalizmi, yani ulusal üstünlüğü de budur. Bir ulusun çıkarlarını her tarafa dayatmıyor. Türkiye'de de sen hakim ulus gerçeğini dayatırsan, elbette bu enternasyonalistlik olmaz. Bunu açacaksınız, bunu aşma gücünü ve cesaretini

göstereceksiniz. Aşmazsanız dar ulusçu olarak kalırsınız. Bence kendi somutunuzda bu ilkenin uygulanmasına büyük yer vermeniz gerekir. Halklar arasında birlik isteyenler, öncelikle kendi somutunda da buna gereken karşılığı vermelidirler ki inandırıcı olsunlar. Bu anlamda Türkiye solunun örgüt meselesine biraz değinmek istiyorum.

Rejimin temellerine dokunmayan burjuva muhalefete alet olunmamalı

Gerçekten daha baştan söyledik ki, çok ciddi bir örgütsel kriz yaşanıyor. Siz de belirttiniz ki, 1973'lerde Türkiye solunda bu çok tartışılıyordu. Ve öncelikle çözüm burada yakalanmak isteniyordu. Ama bir türlü olmadı. Kitleleştikçe sistemlilik ve siyasal bilinçten, örgüt ve kadro örgütünden uzaklaşma söz konusu. Ama kadro örgütü olayım derken kitlelerden uzaklaşmanın şüphesiz teorik yönü de var. Ama en önemlisi güncel somut siyasal görevlere bağlanamamaktır. Bu çok etkili bir yoldu. İşte biz milli halkayı yakaladık, dedik, demokratik halkayı yakaladık, örgütü buna oturtarak geliştirdik. Türkiye'nin o döneminde gelişen faşist tehlikeye, yine militarizme tavır alınması önemliydi. Bugün de önemlidir. Güncel somut durumun dayattığı siyasal görev bu anlamdadır. Bunu bir defa mutlaka görmelisiniz. Bu sadece teorik ve programatik bir görev de değildir. Günün acil görevi; yani eylem olmalı amaç. Bugün solu birliğe götürürken, acil siyasal bir görev vardır. Daha da somut ifade edersek, evet, ben teorik ve programatik çabalara girmek istemiyorum. Kısmen o netçe çözümlenmiştir. Günün acil siyasal görevi, eylem görevi nedir? Örneğin 12 Eylül faşizmi, veya Evren-Özal kliği diyelim, belli bir aşamadan sonra asıl kitlelerden tecrit edilmişliğe doğru gidiyor. Herkes bunları eleştiriyor. Fakat bunlar iktidarı hala bırakmış değiller. Diğer yandan Demirel ve SHP bir muhalefet gücü olarak, aslında bu rejimin temellerine hiç de dokunmadan, yani 12 Eylül rejiminin oluşturduğu kurumları karşılıklarına almadan, uzlaşıcı bir biçimde kendilerini onların yerine geçirmek, bunu uzlaşıcı yoldan halletmek istiyorlar. Bir defa bu

anlayışa alet olmamak gerekir. Bu düzen için çözüm, reformist tarzda bir çözüm bile değildir. Bilmem Özal'ın söylediği gibi, 12 Eylül Anayasası'nın bazı maddelerinin kaldırılması demokratik bir yaklaşım değildir. Hele demokratik bir çözüm hiç değildir. Biz yine gerçeği görmeliyiz.

Mevcut kapitalizmin ve Türkiye kapitalizminin özelliklerini de fazla açmayacağım. Cumhuriyetin bu dönemi de gerçekten bir çürüme dönemidir. Türkiye kapitalizmi 1920'lerde gençti, çarpık da olsa biraz gelişme istikrarındaydı. Kemalist diktatörlük o zamanki kapitalist gelişmeye eşlik ediyordu. Yani o zamanki genç burjuvazinin çıkışının adıydı. 1950'lerden sonraki DP-AP deneyimi biraz olgunlaşan kapitalizmin adeta o döneminin yönetimidir. Kısmen istikrarla büyüyen bir kapitalizmdir. 1970'ler sonrası kapitalizminde bir **12 Mart krizi** var. 12 Mart darbesi bunalımı giderek gelişen o döneme bir tepkidir. Sol bir çıkış yapmak istemiştir. Gençtir bu savaşa, çok gençtir, proletarya ezilmiştir, fakat tamamen ortadan kaldırılamamıştır. 1980'lere doğru Türkiye kapitalizmi tam bir çıkmazla karşı karşıyadır. Evet, sol kendini toparlayamamıştır, tek örgüt haline gelememiştir veya devrimci bir akım olamamıştır. Ama varlığını sürdürmeye çalışmıştır. 12 Eylül çözümü, tıkanan kapitalizmle yetersiz ve zaafli solun, öyle çabukça provokasyonlarla da beslenen bir kamuoyunun ürünüdür. Çok kan dökülüyor. Kitleler oldukça tedirgin ve hep bir kurtarıcı gelsin, diyor. Kapitalizm de bu işi tıkamıştır, her bakımdan ekonomiyi, politikayı ve parlamentoyu sürdüremez durumdadır. Eski haliyle bile olsa, aslında sol da çözüm gücü değildir. Hiç umut vermiyor. Hem parti, hem de cephe anlamında birlik kurulmuş değildir. Bir yandan ipe sapa gelmez eylemler var, bilmem cinayetler var. Diyelim ki bunu faşistler daha çok yapıyor. Daha sonra kontrgerilla devreye girmiştir. Bunu da biraz önleyememiş, alet olmaktan kendini kurtaramamıştır. Dediğim gibi kışkırtılmış ortamda 12 Eylül ardına kadar açık bir çözüm olarak kamuoyunda bir taban bulmuştur. Buna karşı direnecek örgüt fazla yok. Burjuva düzen partileri de çoktan teslimiyet bayrağını çekmeye hazırlar. Ordu seçeneği tek seçenektir 1980'lerin başlarında. Fakat kısaca ifade edilirse, bu seçenek zora ve militarizme dayalı

bir seçenektir. Yapacağı şey şudur: Kapitalizmin sorunlarını çöze-
yim derken, gelir dengesini, orta sınıflar da dahil, ezilen sınıflar
aleyhine bozmak, uluslararası tekellerin çıkarlarını daha fazla Tür-
kiye ortamına getirmek, özellikle o mali politikalarla gelir dengesi-
ni bozmak, sermaye birikimini biraz bu biçimde sağlamak. Bunun
siyasi üst yapısını da biliyorsunuz. Toplum, elbise demeyeceğim,
bir zırh giydirerek nefes alamaz duruma getirmek. Anayasası budur,
partiler yasası budur.

Türkiye'de asıl güç kaynağı Özel Harp Dairesi'dir

- Otoriter demokrasi.

- Evet, otoriter demokrasi, otoriter askeri demokrasi diyelim.
Türkiye'nin şu andaki durumu bu demokrasinin sonuçlarını yaşıyor.
Yalnız yürüyemediği ortaya çıkıyor. Kitlelerin bu elbise altında, bu
zırh altında kalmaya tahammülü yoktur. Çünkü orta kesimler dahil,
gelir düzeyleri çok düşmüş durumdadır. Yaşanmaz bir ekonomik ve
sosyal gelişme, veya çürüme, düşme söz konusudur. Çok açıktır,
parlamento göstermeliktir, bir çözüm gücü değildir. Problemleri
konuşup tartışma yeri, yani Özal'ın parlamentosu, Demirel'in parla-
mentosu kadar değildir. Asıl güç kaynağı Özel Harp Dairesi'dir. Bu
gelişmiştir, toplumda biraz daha açıkça yayılmıştır. Bu teritoryal
dedikleri şey uygulanıyor aslında. Adını koymadılar, ama uygula-
ması tamdır. Biliyorsunuz, bu Kürdistan'da çok özel bir kuvvet
durumuna gelmiştir. Tam iktidar kuvveti budur. Söyleyeyim, öyle
şu parti, bu parlamento değildir, tamamen örgütlendirilen bu Özel
Savaş Dairesi'dir. "Olağanüstü idare", "olağanüstü valilik" "Olağa-
nüstü"nın bir de idaresi kuruldu, onu da anti parantez belirteyim.
İdaresi eksikti, onu da kurdular. Kürdistan'da böyle gelişmeler
olmuştur. Gerçekten eskiden MHP'nin yaptıkları, bugün kontrgeril-
la ve korucular vasıtasıyla kurumlaşmıştır. Özel Harp Dairesi, Özel
Kolordu veya Özel Ordu olarak bütün orduya yapılmıştır. Parla-
mentonun hükmü yoktur. Olağanüstü valiliğin yetkileri geçerlidir.
Büyük bir bütçesi vardır, büyük bir otoritesi vardır. Yani hukuki

yönden de Türkiye ile ayrışması bir savaş durumu yaşadığı için kaçınılmazdır. Bu durum vardır.

- Devlet içinde devlet...

- Kesin, yani Kürdistan'a uyarlanmış bir devlet önemli, Kürdistan'a uyarlanmış bir yönetim, bir otorite önemli.

- Bu anlamda sömürge olduğunu kabul ediyor.

- Tabii, kabul ediyor. Bu, Kürdistan'ın ayrı bir ülke olduğunun itirafıdır. Bu kaçınılmaz bir biçimde basına oldukça yansımıştır. Kendileri bunu itiraf etmiyorlar. O ayrı mesele. Eskiden milli mesele nasıl inkar ediliyordu? Şimdi de var diyorlar, ama adını koymuyorlar. Yarın onu da kabul ederler. Kürt ismi milyonlarca defa geçiyor. Yarın “onlar aslında öyleydiler, biz adını koymadık” diyecekler. Sanırım adı da konulur, hiç merak etmeyin. GAP Televizyonu diyorlar, Kanal GAP, yarın Kanal Kürdistan denilecek. Ben şimdi size söylüyorum.

- Eski sömürgelerden farklı olarak, eski sömürgelerde genellikle okyanuslar olduğu için metropol ülkeye az yansır, sömürge ülkelerdeki bu kara yönetimler.

- Evet, renk farkı vardı, deniz farkı vardı. Ama bizimkisinde renkler karışmış, biraz da çok iç içe geçmişler. Bu aslında gerçeği karartmıştır, gerçeği örtbas etmiştir. Fakat diğer yandan da gerçekten Türkiye koşullarına göre değişik bir idaredir, değişik bir yönetimdir. Özel savaşla devrimci savaşın artık gelişme kaydettiği bir alandır. Türkiye'de birlik meseleleri tartışılırken, özellikle günün acil görevi nedir sorunu tartışılırken, bu çok iyi görülmek durumundadır. Kürdistan'da gerçekten bir özel savaş yönetimi vardır. Askeriyle, valisiyle, ekonomisiyle... Ekonomi bütünüyle bu özel savaşa göre ayarlanıyor. Sosyal etkinlikler, siyasal etkinlikler özel savaşla çok bağlantılıdır. Din, kültür, aşiret idaresi, bunların hemen hemen hepsi özel savaşla bağımlı kaldılar.

Demek istediğim 60-70 yıldır Türkiye'de inkar edilen Kürdistan gerçeği, “Doğunun hiç Batıdan farkı yoktur” sloganı bugün çok somuttur. Gelir dağılımıyla, idaresiyle, askeriyesiyle ve yaşanan sıcak savaşıyla çok somuttur. Fakat Türkiye'den kopuk değildir, Türkiye'deki gelişmelere şiddetle bağlıdır. Bu anlamda şu bir kez

daha doğrulanıyor: Kürdistan'da geçerli olan bir özel rejim, Türkiye'de de demokrasinin yokluğu anlamına gelir. Biz eskiden şunu söylüyorduk: Geri Kürdistan, Türkiye'de demokrasinin olmayışının temel nedenlerinden birisidir. İlerleyen bir Kürdistan, gelişen bir Kürdistan, Türkiye'de gelişen halk demokrasisinin bir güvencesidir. Bu tez bugün biraz doğrulanıyor. Kürdistanlı en geri bir işbirlikçi bugün Türkiye parlamentosunun en sağ kanadında yer alıyor. Parlamentonun da ne kadar parlamento olduğunu belirtmiyorum, ama yine en sağdadır. Faşizmi en çok davet edenler yine bu kesimlerdir. Kraldan daha çok kralcıdır; hem anti-Kürttürler, hem de anti-demokratiktirler. Sonuna kadar da emperyalizme bağlıdır. Bunlar bugün daha iyi ortaya çıkmıştır.

Acil eylem programı temelinde birlik

Bunu şunun için belirttim: Günün siyasal görevi çok önemlidir. Bunun bir ucu Kürdistan'daki mevcut gelişmeleri doğru değerlendirmektir. Bunu kısaca Türkiye kapitalizminin durumuna biraz bağlamak istedim. Bize göre bu kapitalizmin durumu uluslararası tekelere oldukça bağımlı, mali araçlarla yönetilme özelliğine sahiptir. Yani mali politikalarla tam bir çürümeyi yaşayan, tamamen emekçilerin alyhine olan, aslında üretmeyen, zorla halkın elinden alan, hem dışa veren, hem de üste çeken bir konumdadır. Önce kıyıları verdiler, şimdi tarihi peşkeş çekiyorlar. En son hatırı sayılır ne kadar işletme varsa onları da özelleştirmek adı altında aslında satıyorlar. Bunların hepsi halkın aleyhinedir. Bağımlılık bu anlamda artmıştır. Özellikle ekonomik alanda artmıştır. Türkiye'nin gündeminde her zamankinden daha fazla uluslararası tekellerin programına, onların iç yapıdaki ifadesi olan işte bu AT çözümlerine, ABD çözümlerine karşı çıkmak vardır. Bu, güncel olarak böyle yaşanmaz hale getiren, her gün işsizlik ve açlığa kadar giden ve acil olarak karşı çıkılması gereken bir durum arz ediyor. Bu konudaki görev, Evren-Özal kliği yerine Demirel veya İnönü geçsin değildir. Özellikle acil olarak onların yürüttüğü muhalefete kuyrukçuluk etmek doğru değildir. Bir devrimci birlik oluşacaksa, buna karşı çıkması

önemlidir. Sanırım TKP şunu geliştirmek istedi: Sadece düzenin sınırları içinde bir muhalefet; bu da reformizmdir, uzlaşmadır, hem de en kötüsünden.

Gerek Evren-Özal rejimi, gerekse onun yerine ilham edilmek istenen SHP kullanılmaya çalışılır, ama gölgesi altına girilemez. İşte SHP içinde büyüyelim, o gelsin de o zaman hareketli olalım demek doğru değildir, yanlıştır ve çok tehlikelidir. Kitlelerin muhalefeti geliyor, Kürdistan'daki savaşım geliyor. Biz Türkiye'de de bir demokratik seçenek bulursak, Kürdistan'da ona en büyük desteği verebiliriz. Yani Türkiye'de bir devrimci birlik, devrimci-demokrat hareket söz konusu olursa, Kürdistan bugün o feodallerin gücünden yüz kat daha fazla gücü verebilir. Bu anlamda bunu göz önüne getirmek gerekir. Türkiye'de halkın muhalefet durumu çok açıktır. Kapitalizmin çürümüşlüğüne tepki, rejimi aşmak zorunluluktur. Büyük bir devrimci sol potansiyel vardır. Bu da oldukça önem taşır.

Hemen söyleyeyim, belirttiğimiz gibi 1960'lar sonrası TİP'ten kopuş ileri bir kopuştur. 1970'lerdeki o çıkış olumludur. Daha sonraki tekkeleşme geri bir adımdır. Yani sağlıklı gruplaşmalardan değildir. Çıkişsızlığın, doğru çözümden yoksunluğun, çözüm bulamamanın verdiği, biraz da işte "benim de bir dükkanım olsun" kabilinde gelişmelerdi. Hiç kimse, sol bu temelde biraz daha ilerledi, diyemez. Hayır, ilerlemedi, sol güç kaybetti, kitlelerin gözünde prestij kaybetti. 12 Eylül bu temelde rahat olabildi. Dolayısıyla bütün bu gruplar arasında bir birlik sloganı doğrudur. İçinde en doğruya yakını olur, en güçlüsü olur, ama hepsini hesaba katarak bir birliğe gitmek doğrudur. Şüphesiz kemikleşme vardır, engel olanlar çıkacaktır. Ama yine de birlikçi tutumu dayatmak gerekir.

Bu konuda ille yelpaze çizilmek istenirse, söyleyeyim: Eski TKP'yi her şeyden çok eleştiriyorum. Onların devam edicilerinden tek şartımız olacaktır. AT'nin veya Türkiye'de somut ifadesi olan düzen partilerinin icazetiyle değil, onu aşan temelde bir konum tutulursa, onlar da olabilir. Günümüzde Sosyalist Parti'ye kadar, bunların adına ister parti, ister siyasal hareket, ister cephe diyelim, böylesine geniş bir yelpazenin ilişkilerini ayarlayan bir girişim gerekir. Günümüzün biricik doğru tutumu bu olmalıdır. Meseleyi

“teorik açıdan sen ne söylüyorsun?”, hatta “programatik açıdan sen ne söylüyorsun?” yaklaşımından ziyade, bunların hepsini güncel yakıcı sorunlar etrafında birleştirmek tarzında ele almak gerekir. Bahsettiğimiz işte “zindanlar boşalsın” sloganıdır, Kürdistan'da yürütülen kirli savaşa, militarizme karşı olmaktadır. Faşizmin yeniden daha beter MHP türü gelişmeleri de var, onu dikkate alan acil bir yaklaşımdır. Her şeyden önce pahalılık vardır, işsizlik vardır, başka bir yığın anti-demokratik uygulamalar vardır. Bunların hepsine karşı çıkmayı esas alan bir acil eylem programı diyebiliriz. Yani bir acil eylem programı gereklidir. Bu eylem programı bir de hemen somut girişimlere bağlanmalıdır. Bu programı hayata geçirecek bir örgütlülüğe ilk adım olarak, bir girişim grubu olmalı.

Bizimki akıl kârı değildir. Senin söylediğin doğruların yüzde 70'ini ben de söylüyorum. Benim söylediklerimi sen de söylüyorsun. O halde yüzde 70 birlikçi olmalıyız, denilmeli. Çünkü hepsinin söylediği, özellikle acil eylem programı etrafında söylediği belli, ortaklık yüzde 90'dır. O zaman niçin birlik kurmuyorsunuz, diyeceğiz. Bu temelde bir girişim başlatmak gerekiyor. Yaratıcı ve esnek olan, öyle dogmalara ve fanatizme kendini fazla kaptırmayan, Türkiye halkının devrimci görevlerine sahip çıkmayı ciddi bir karar ve ciddi bir çaba olarak kendilerine yedirenlerin bu konudaki girişimleri şarttır. Bu girişim başlatılmalı, diyorum. Yani şu iflah olmaz, bu iflah olmaz türünden küfürleşmelere gitmemek gerekir. Çok küfür edilecek adam da olsa, o küfür sonraya bırakılmalı. Bu işi eylemle halledelim. Biz kendi pratiğimizi nasıl yaptık? Doğru pratiği dayat, bu ürkütür. Bahsettiğiniz “şu şuna şöyle diyor, bu buna böyle diyor” yerine, birlikçi tutum üzerine gidin. Bu daha olgun olabilir. Geçen gün bir iki tanesi bizimle bir araya geldiklerinde, hemen eskiyi hatırlatan sen-ben şeyine girmek istediler. Aman ha dedim, buna karnımız tok, yapmayalım bunu. Yani sen de onu yerle bir edecek verilere sahipsin, o da seni yerle bir edecek verilere sahip. Çünkü pratiği bu kadar çoktur. Öyle değil mi?

- **Herkes bir şeyler bulur.**

- Malum, torbaları dolu, çok zengin.

- **Oldukça.**

- Yani kimin ağzını açarsan saldırır. Bu bir oyundur, bu bir gaf-lert durumudur. Ama onu açmayalım, diyorum. Onu sen kendin tor-bana koy, günlük olarak ye, ama bize yeni yiyecekler gerekiyor. Yeni bir sofraya kuralım, hepimizin iştahını açar. Bence bu tutumu dayatmak gerekir. Yenilik biraz da bu demektir. Özünde bir acil eylem programında hepsini birleştirecek yönler fazladır. Ajanlar ve iflah olmazlar dışında, bence hepsi gelebilir. Yani bir acil eylem programını hedef alan bir girişim olur. Siz ona girişim komitesi veya hazırlık komitesi deyin, ne ad verirseniz verin, bu bence parti-yi aşan bir hedef olmalıdır. Bu grupların hepsini ilk etapta partileş-tirmek biraz zordur. Parti-cephe esprisi bana göre yine doğrudur. Yani ille 1970'ler gibi olsun demiyoruz. O 1970'ler için öyleydi. Fakat günümüzde onu da aşan, kitle boyutunu dikkate alan, kadro boyutunu dikkate alan, diğer grupların realitesini dikkate alan ve bir de “Anlı-şanlı benim, siz büyük kardeşinizi dinleyin” tavrını bence bir tarafa bırakan, hepsine burada yer veren ve bu esnekliği göstere-bilen bir girişim grubu olmalıdır.

- Açıklığı ve gizliliği?

- Açık olmaya özen gösterilmeli. Fakat her şeyin legalitesine girilemeyeceği de çok açık. Ancak ortam açık hareket etmeye uygundur, bu durumda devekuşu gibi başını kuma sokup kimse bizi görmüyor havasından kurtulmalıyız. Mevcut durum bir istikrarsızlık dönemidir, her an yeni ezilmeler olabilir. Ona karşı da illegalite-yi ihmal etmeyin. Yani kanallar vardır, dışa doğru, yeraltına doğru, dağa doğru kanallar vardır. Onları hesaba katan, ama açık olmaktan da vazgeçmeyen bir yaklaşım. Bu konuda açık parti deniliyor. Açık parti olmaya, bayağı düzenin legalitesini kullanan bir parti olmaya, bir parti-cephe olmaya cesaret edilmelidir. Bu önemli. Yani bu giri-şim iktidar olmaya cesaret etmeli. En azından bir ANAP, SHP ve DYP kadar, legal düzeyde olduğu ölçüde, gerektiğinde kendisini en sert mücadele yöntemlerine de hazır tutabilen bir girişime açık olunmalıdır. Biliyorsunuz, bazıları legalite adına her şeyi açıkça yapıyorlar. Bu sakıncalıdır, sen ipini kendin hazırlıyorsun. Bazıları da “hiç koşulları yoktur, legalite hiç kullanılmaz” diyorlar. Köste-bek gibi yeraltında yaşamak ve kendini günyüzünü hiç görmemeye

mahkum etmek de fazla doğru değildir. Bugün PKK'nin gövdesinin büyük kesimi aslında legaldir. Herkes biliyor ki, PKK'nin milyonlarca taraftarı var. Ama kimse yaklaşılamaz, çünkü ağa eskisi gibi yaklaşılamaz. Çünkü gücümüz ağırdır. Devlet yaklaşılamaz, çünkü biz de vuruyoruz. Çok vurursa halk ayaklanır, yanımıza gelir. Yani biz de bir dengeyi tutturmuşuz. Türkiye için de bu biraz böyle olacak.

Örgüt bir yandan legaliteyi kullanırken, diğer yandan da kökünü sağlam zeminlere bastırmayı biraz bilecektir. Yalnız barışçıl yöntemleri değil, en sert önlemleri de gerektiğinde gündeminde tutacaktır. Şimdi bu yaklaşım yürür. Bence bu yaklaşımı özenle açmak gerekir. Bu eskinin de bir göreviydi, ama başarısız olan bir göreviydi. Bu görevin yerine getirilmesi şarttır. Bence tabanda ana eğitim budur. Kendiniz de büyük bir birlik arayışı vardır, diyorsunuz. Dediğiniz gibi, sosyalist taban da önce örgütlenin, sonra gelin, diyor. Bu halkın ve özellikle işçi sınıfının da talebidir. Aslında diğer grupların tabanının durumu da büyük oranda böyledir. Yani örgütlerde bağımsızlaşma vardır. Bütün bunlar böyle bir örgütlenmenin objektif şartlarının olgun olduğunu gösterir. Sıra girişim grubunun ustalığına, esnekliğine, ataklığına ve yaratıcı gücüne geliyor. Onun için de bu grup teoriye boğulmasın. Bence ilke ayrılığıdır biçiminde meselelere kafayı da bulaştırmasın. Türkiye'nin problemi, Türkiye solunun problemi, acil bir eylem programı etrafında birlikçi tutumları öne almaktır. Ayrılık noktalarını oldukça tali plana atmak, sona bırakmaktır. Bunun için bir de yayın organına ihtiyaç vardır. Bu girişimin bir de sözcülüğü olmalıdır. Girişim grubu kendini hayata geçirirken, yayın organıyla hayata geçirmelidir.

Bilirsiniz, günümüz dünyasında bu kadar kapsamlı bir girişim yayın organına kavuşmayınca, fazla anlamlı yürütülemez. Onun için yayın organı çok görüşe açık olmalı, legal olabilmeli. Görüş ayrılıkları oldu diye, herhangi bir şeye asla kapılmamak gerekir. Bilakis teşvik etmeliyiz. Gruplar burada kendilerini bir kez daha ortaya koysunlar. Ama yeniyi biz dayatalım. Özellikle sorumlu devrimcilik yapmasını bilenler, oldukça yeni görüşlerini ortaya koyacaklardır. Böyle yeni görüşler de az değildir sanırım. Bazı arkadaşların oldukça yenilenmelerinden bahsediyorsunuz. Onlar görüşleri-

ni koysunlar, doğrular galebe çalacaktır. İdeolojik ve siyasal birlik de üst düzeyde bir kez daha gelişebilecektir. Bunun için paneller, seminerler, konferanslar, hatta kurultaylar yararlıdır. Köylüler için, işçiler için, aydınlar için, öğrenciler için... Ekonomik kapsamlı olur, demokratik kapsamlı olur, sosyal kapsamlı olur, kadınlara yönelik olur, gençliğe yönelik olur, esnafa yönelik olur, bazı teorik sorunlara yönelik olabilir. Hepsine yönelik toplantılar geliştirilebilir. Türkiye'de bunun koşulları son derece fazladır. Bu konuda girişimler örgütlensin ve devreye sokulsun. Sanırım mali problemler de fazla yoktur.

Bu işler için başka neye ihtiyaç vardır? Kadro ihtiyacı yoktur, maddi ihtiyaç da yoktur. Geriye kalan anlamlı bir girişimi başlatabilmektir. Bu anlamda erteleme doğru değildir. Erteleme gerçekten eskinin bir hastalığı olur ve de her geçen gün aleyhimize dir.

PKK, bütün maddi ve manevi gücüyle Türkiye devrimci hareketinin yanında olacaktır

Biz bu konuda rolümüzü nasıl oynamak istiyoruz? Bahsettiğim bu tutumu baştan beri görmek ve desteklemek istiyoruz. PKK bu tutumun içinde nasıl yer alacaktır? Destekleme biçiminde yer alacaktır. Bizim buna katılacak çok sayıda taraftarımız vardır, kadrolarımız da olabilir. Ama bunu yaparken biliriz ki, biz sadece Türkiye'deki devrimci birliği, demokratik savaşımı geliştiriyoruz. Yoksa kendimizi özgül örgüt yerine koyup, PKK en iyi örgüttür ve burada sözünü ettirecek örgüttür, demiyoruz. PKK sadece bu temelde doğrulara güç vermek istiyor. İşte birlik dediniz ya, örgütlerin dayanışması diyorsunuz ya, sosyalist örgütlerin dayanışması nasıl oluyorsa gelişsin, sonuna kadar katılalım. Hatta taktik birliğine kadar gidelim. Fakat şunu da hemen ekleyelim ki, sorunlar farklı olduğu ve konular farklı olduğu için, örgütlenme farkı sürecek. Ulusların farklılığı var, hele bir halkın önündeki aşamaların farklılığı var. Bu konuda biraz gerçekçi olalım ve bunu da olumsuz görmeyelim, oldukça olumlu görelim. Bu temelde desteğimizi sonuna kadar sürdürürüz. Bu gerçekler temelinde eylemlere de katılırız,

görev de alırız.

Yapacağımız diğer bir iş, bizim devrimci birlik çabalarımız vardı, onun da bu gelişmelerde etkin bir yerinin olmasını isteriz. Katılırlar, çoğu Türkiyeli gruplardı. Bence bunları anlamlı bir biçimde gündemleştirmek gerekiyor. Bu anlamda sizin girişiminiz olmuştu; sanırım yararlı olmuştur. Şunu da belirteyim, bu bizim de uzun süreden beri arayışında olduğumuz bir gelişmedir. Eğer daha hızlandırmak istiyorsanız, biz sadece katkı sunabiliriz. Yine belirtiyorum, bazı inisiyatif sahibi dostlarımız ve yoldaşlarımız, bu konuda anlamlı bir biçimde sürece gereken karşılığı versinler. Çünkü günler gerçekten somut çözüm istiyor.

Türkiye'nin siyasi gelişmeleri çok nazik bir dönemden geçiyor. Önümüzdeki bir yıl çok önemlidir. 1990 çok önemlidir. 1990 yılı egemenlerin kendi içindeki istikrarsızlığının en çok gelişeceği bir yıl olacaktır, halkın hoşnutsuzluğunun en çok gelişeceği bir yıl olacaktır. Dolayısıyla devrimcilerin hazırlıklı olmalarını en çok isteyen bir yıl olacaktır. O halde durumlar çok acildir. Halkı örgütsüz bırakmamak gerekir. Parti-cephe esprisiyle Latin Amerika'daki bazı örneklerden de esinlenerek veya bunların deneyimlerini göz önüne getirerek ve Türkiye'nin yakın geçmişinin tecrübelerini de göz önünde bulundurarak, geniş yelpazeli bir devrimci sol (buna genelde halk muhalefeti diyelim) oluşuma hızla gidilmelidir. Ben bu temelde çaba harcayan bütün çevrelere ve seçkin kişilere gerçekten başarılar diliyorum. Onların bu tutumlarının yanında olacağımı bir kez daha belirtiyorum. PKK büyük kitle gücüyle, maddi ve manevi bütün gücüyle bunların yanında olacaktır. Bizi en ufak bir çıkmaz, bir sorun kaynağı olarak görmesinler.

Sık sık görüşme imkanımız olmadığı için özenle belirtiyorum. Bizi bu temelde arkanıza alarak ve size güç sunan bir konumda görerek, kendi görevlerinizin üzerine gidebilmelisiniz. Eğer geliştirilecek tartışmalar varsa ve biz söz konusu edileceksek, konumuzun tamıtamına böyle olmasına özen gösterilmesini belirtiyorum. Ben bu çabalarda ancak yüksek başarılar dileğimi belirtebilirim. Başka görevler de varsa söyleyin, maddi güç olur, manevi güç olur, gösteririz. Gerillacı olmak isteyen mi var, silah da veri-

riz, eğitim isteyen mi var, eğitim de veririz, para mı gerekiyor, elimizden gelirse onu da veririz. Biz başka ne yapabiliriz? Direnme mi isteniyor? Gelelim İstanbul'a, bir grubumuzla direnelim. Biz bunları karşılıksız yaparız. Enternasyonalizmden başka ne anlaşılabilir, bilmiyorum.

- **Benim soracağım soruların hepsine cevap verildi. Son bir sorum daha var.**

- Buyrun, sorun.

Türkiye'de devrimsel bir gelişmenin ortamı vardır

- Demin İlkay sormuştu. Biraz kapalı geçti. Şimdi sömürge ülkeler uzak oldukları zaman, kara odaktan uzak kalıyorlar. Cezayir kurtuluş savaşında Fransa'nın başına geldi. Cezayir, Fransa'ya yakın olduğu için, oradaki kara odak Fransa'da da darbe yapmaya kalktı. Türkiye'de çok daha fazla iç içe. Böyle bir ihtimal var mı?

- Yani?

- **Yani bir odağın darbe ihtimali var mı?**

- Yeniden mi?

- **Yeniden, yeni bir darbe ihtimali var mı? Yani bunu şöyle bağlantılı soruyorum; biraz da Kürdistan'daki gelişmeler bir kara odağın oluşmasını hızlandırıyor mu?**

- Şunu söyleyebilirim: Sivil rejimin veya mevcut parlamentonun çok zayıf olduğunu biliyoruz. Özellikle Kürdistan'da gelişen özel savaş yönetimidir. En önemlisi de bu özel yönetim giderek büyük dizginleri eline alıyor. Genelkurmay da dizginleri ele alıyor. Mesela Özal'ın çevresini biliyorsunuz. Başdanışmanı **Kemal Yamak**, en tehlikeli özel savaş komutanıdır. 12 Eylül faşizmini en gaddarca yürüten budur. Benzer kişiler de oraya girdiler; generallerin hepsi öyle bir yönetimin içine girdiler. Bu çok önemli. Bu ne demektir? Bir defa böyle bir şey var. Hazırlıkları mümkündür, örgütleniyorlar. Zamanlama nasıl olabilir? Bunlar darbe yapmaya karar verebilirler mi sorusuna cevap aranır, şimdi Özal olayı bence rejimin içerisin-

de en tehlikeli bir konum durumuna gelmiştir. Bu cumhurbaşkanı olsa daha kötü bir duruma yol açacaktır. Onlar için, Özal'ın cumhurbaşkanı olması, darbenin gelişmesinde bir durak olabilir. Özal'ın yapısı da buna uygundur. Çevresini darbecilerle doldurmuş. Bu o Latin Amerika'daki, örneğin Şili'deki generallerin darbe yapma konumuna benzer statülerin yaratılmasını andırıyor. Özal biraz da bu durumu yaşamaya mecburdur.

Eğer gelişmeler böyle olursa, darbe tehlikesinin biraz daha gelişmesinde bir adım sağlanır. İster düzen içi, ister düzen dışı muhalefet olsun, bu durumu zorlayacaktır. Biliyorsunuz, daha şimdiden çok zorluyor. İnönü, ikili bir iktidardan bahsediyor, devlet ikileşiyor diyor. Bunun anlamı vardır. Çünkü SHP kesinlikle ya biter ya da direnme konumuna gelmek durumundadır. Demirel bunu karşısında silip süpürür. Demirel bu iktidarla uzlaşmak istemiyor, en azından şimdilik daha çok çatışmayı tercih ediyor. Bu düzen içi bir durum. Bir de düzen dışı halkın muazzam bir muhalefeti geliyor. Bu muhalefet kesinlikle daha da gelişecek ve daha da örgütleyecektir. Dediğim gibi bu da mevcut parlamentoyla ve de Özal'ın cumhurbaşkanlığıyla işin götürülemeyeceğini gösteriyor. Bu yönlü gelişmeler de darbe olasılığını akla getiriyor. Fakat darbenin kendisi iktidardadır, yeni 12 Eylül darbesi iktidardadır. Yenisine ihtiyaç var mı? Bütün o komutanlarını idare içinde tutuyor.

Bana sorarsanız, yeni bir darbe ihtiyacından ziyade, ortaya çıkan yeni durum bu darbecileri daha fazla sıkıştırarak, daha fazla tecrit edecek. Daha şimdiden ordu içinde ayrılıklar geliyor. Üruğ-Özal çelişkisini biliyorsunuz. Üruğ-Özal olayında Kürdistan'daki başarısızlıklar kendini açığa vurdu. Diğer yandan düzen içi çelişki de kendini açığa vuruyor. Yeni bir darbe yerine, o eski darbecilerin kendilerini biraz biçim değişikliğine uğratmaları mümkün olabilir mi? Örneğin parlamentoyu kaldırdık, demeleri rejimin bünyesinde fazla bir değişiklik yaratmayacak. Özal'ı attık, demeleri de fazla bir değişiklik ifade etmeyecek. Bu anlamda tam bir çıkmazdan bahsetmek gerekiyor. Düzen biraz tükenmiştir. Yeni seçenekler oluşturabilir. Güney Amerika'da generallerin sık sık yer değiştirmesi var ya, biz buna darbeden ziyade generallerin yer değiştirmesi diyebiliriz.

Onlar çeşitli müdahaleler yaparlar, günlük olarak müdahale yürütüyorlar. Böyle bir darbeyi hatırlatan durum Özal kliğini götürür. Çok karşı olduğu için değil, Özal deşifre olmuştur, halk kendisinden nefret ediyor. Eskiden Van Thieu gibi şeyler vardı ya, gelip bunları sülalesi ve hanedanıyla birlikte atar, yenileri gelir. Demirel'i gelir. İnönü'yü de kullanmak isteyebilir. Hem çatışma hem de böyle anlaşmalar olabilir. Türkiye biraz o süreçtedir.

Onun için bence çok köklü ve yepyeni darbeler, sol darbeler falan düşünülemez. Ama orduda çelişkiler artacak, muhalif unsurlar artacak, o belli. Bunu esas alan bir gelişme olur, demiyorum. Yani Türkiye'nin o darbe dediğine benzeyen şeyler her an gelişebilir, elkoymalar gelişebilir. Asıl süreç bence biraz Türkiye'deki duruma bağlıdır. Halkın seçeneğini ortaya çıkarabilecekler mi? Bundan sonra biraz o belirleyici olacaktır. Düzen içi partilerden de süreci değiştirecek şeyler fazla beklenemez. Halkın seçeneği devreye girer ve Kürdistan'la bağlar sağlanırsa, bence generallerin yeni darbeler yapmasından ziyade, bunların gittikçe daralmaları söz konusu olabilir. Örneğin El Salvador'daki gibi, Duarte gitti, daha sağcısı yerine gelebildi. Biliyorsunuz, Farabundo Marti'ye karşıydı, o daha çok karşıdır. Orada gerilla savaşı durmadı. Son bir denemeleri de var, o biraz daha gelişti, biraz daha güç kazandı. Türkiye'de de biraz buna benzer oluşum olmalı diyorum. Solun birliği biraz gelişirse, belki Özal gider de generallere biraz daha bağlı birisi gelebilir. Fakat bu onların daha da daralması demektir, daha da tabansız kalması demektir. Taban şu anda yüzde 20'ye düşüyorsa, o zaman yüzde 10'a düşer. Eğer devrimci hareket kendisini biraz örgütlemişse, iktidar üzerindeki etkisi ve de iktidar savaşımı gittikçe yoğunlaşacaktır sanırım. Aslında Kürdistan bunun için daha şimdiden kendi ikili iktidarına doğru yol almaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin gündeminde bir reformculuğun gelişmesinden ziyade, devrimsel bir gelişmenin ortamı vardır. Karşı-devrim zaten örgütlüdür. Hani eskiden faşizm devlet içinde örgütlüdür diyorlardı, şimdi gerçekten örgütlüdür. Artık yalnız içinde örgütlü değil, kendisi böyle örgütlüdür.

Buna karşılık halkın kendisi örgütsüzdür. Halkın kendisinde

büyük bir boşluk vardır. O boşluk doldurulduğu oranda da bunların kendisi zaten gerçekleşmiştir. Dolayısıyla biz devrimci bir seçeneği imkansız görmüyoruz. Devrimci gelişmelerin boyutlu olabileceğine inanıyoruz. Dolayısıyla bu temelde Türkiyeli devrimcilere çok acil görevler düşüyor. Yani 1970'lerdeki ezilme ve 1980'lerdeki yılgınlık bir kader değildir. Bir iki yenilgi her şeyin bitirildiği anlamına gelmez. Tarihte bir iki yenilgiyi yaşayıp da üçüncüsünde zafere giden birçok hareket vardır. İlk yenilgi bir anlamda da kaçınılmazdı. Yani önlenemez denilmezdi, ama...

- 1970 yenilgisi.

Üçüncü hamleyi zaferle sonuçlandırmak elimizdedir

- 1970, evet, 1980'ler. Mevcut sol göz önüne getirildiğinde, bu yine bir şey değil. Ama bir kez daha üçüncü bir yenilgiye düşmek, aptallıktan da öteye bir hiç olur. Hiç olmak da mümkün değil. Ben devrimcilerin bir hiç olduklarına inanmıyorum. Dolayısıyla ilk iki başarısız deneyimden çıkarılacak derslerle yeniden örgütlenecek bir devrimci muhalefet, üçüncüsünde başarıyı getirebilir. Üçüncüsünü zaferle sonuçlandırmak elimizdedir. Bu düşünce bizde oldukça güçlü etki bırakıyordu. Biz planlarımızı biraz da buna göre hazırladık. Baştan beri Türkiye üçüncü bir deneyime doğru gidiyor. Biz şimdiden Kürdistan'ı böylesi bir üçüncü dönemde devrimin yengisi için, başarı için hazırlamalı, başarı için hazırlık yapmalıyız dedik. PKK bunun için kendini oldukça hazırlamalı dedik. Türkiye er ya da geç böyle bir kalkışın içinde kendini bulacaktır. Bulduğu zaman, desteksiz yakalanmasın. Bu bilinç bizde çok güçlüdür. Türkiyeli devrimciler her ne kadar bunu bilmeseler de, biz hazırlıklarımızı yetkin yapalım.

Şimdi özel savaş idaresiyle bütün o aşığılık generallerin savaşımı yönetmeleri söz konusudur. Biz kesinlikle gerilemeyeceğiz, savaşta mesafe alacağız. Yarın darbe olsun veya olmasın, bu böyledir. Darbe olsa, bu bizim için daha fazla mesafe almak anlamına gelir. Peş peşe cuntalar gelse de, onlara karşı da devrimi ilerletebi-

leceğiz. Yani bu cepheyi sağlam düşünün.

Kısacası Türkiye cephesi de kendini ayağa kaldırmalıdır. Çok geniş birikimlerine dayanarak bunu yapmalıdır. Daha fazla entelektüel var, direnişi var, işçi sınıfı var, daha fazla bilinci var. Bir an önce kendini örgütleyerek ayağa kalkmalıdır. Türkiyeli devrimcilerin çok istedikleri birlikte devrimi gerçekleştirebiliriz. Hep “birlikte hareket” demiyorlar mı? O tüm gruplar ve onların temsilcilerine sesleniyorum: Birlik istiyoruz, hem de omuz omuza! Ne istiyorsanız varız. Bu konuda silahlı ve sendikal hareketleri destekleyelim, sokak gösterilerini destekleyelim. Kadro verelim, maddi destek sunalım, ne istiyorlarsa onu verelim. Onun için hiç omuz omuza hareket istiyoruz demesinler. **Omuz omuza hareket, omuz omuza devrim, hem de ertelemeksizin!** Görüşümüz budur.

Bu çabalarınızdan ötürü tekrar hepinize başarılar diliyorum. Bir kez daha selamlarımı ve teşekkürlerimi iletiyorum.

KÜRTLERİN DİRİLİŞİNDE BİR BAHAR YAŞANIYOR (*)

**“Tarih, unutulmuş halkın önüne, insanlık adına
çığır açıcı bir görev de koymuştur.”**

(*) İki bine Doğru dergisi Genel Yayın Yönetmeni Doğu Perinçek'in, PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan ile 6 Nisan 1991 tarihinde yaptığı bu röportaj, Dergi'nin birkaç sayısında peş peşe yayınlandı. Röportajı, bant çözümlerini üzerinde redakte yaparak yayına hazırladık ve okuyucuya sunuyoruz.

İkibine Doğru dergisi gelişmeye zemin hazırladı

Doğu PERİNCEK: Yeni durumu nasıl görüyorsunuz, nasıl tahlil ediyorsunuz? Çeşitli güçlerin durumunu, ABD'nin, Türkiye hükümetinin, Irak rejiminin, Kuzey Irak'taki çeşitli Kürt örgütlerinin, hareketlerinin tavırlarını ve sizin politikalarınızı burada uzun uzun anlatabilirsiniz. Yani mümkün olduğu kadar geniş bir şekilde son yaşanan faciayı, felaketi bir tahlil etmenizi ve politikanızı açıklamanızı rica ediyorum. Abdullah arkadaş, daha detaylı bilgi için aralarda bazen soru sorabilir miyim?

Abdullah ÖCALAN: Tabii..

- **İşi bozar mı?**

- Yerinde hatırlatmalar olabilir.

- **Soru sorarsam daha iyi açılır. Konuşun, ama arada bir nokta koyduğunuz zaman orada bazı sorular sorayım, konu açılsın. Şu bakımdan söylüyorum; geçen sefer sorulara “ekşi ayran” dediniz. Ben, kamuoyunun merak ettiği soruları soruyorum size. Yani o soruları soracağız ki konular açılsın. Ve onun çok faydası olmuştur. Kuzey Irak çok önemli şimdi. Bu son gelişmelerden başlayalım.**

- Her şeyden önce, son zamanlarda özellikle bizimle yapılan görüşmelerde daha kapsamlı ve doyurucu konuşma imkanı olmasına rağmen, bunlar yansıtılmıyor. Bu nedenle kamuoyunun ihtiyacı olan bazı gelişmeleri bu vesileyle daha iyi duyurma imkanına kavuşmamız, bizi memnun eder. Öyle anlaşılıyor ki, bundan sonra daha sıkça kamuoyuna seslenme imkanını bulacağız.

İkibine Doğru Dergisi, gerek övgü ve gerekse sövgü bakımından olsun, kendisine yöneltilen birçok yaklaşıma iyi karşılık verdi. İyi bir gerekçe oldu ve bu temelde bir gelişmeye de zemin hazırladı. Çok gecikmiş de olsa, eskimiş bir konu da olsa, bu çabaya övgüyle bakıyoruz. Görevimizdir; Türkiye kamuoyunu, şimdi oldukça çok yönlü etkilemek durumunda olduğumuz bu halk yığınlarını gerçeklerimiz konusunda aydınlatmak görevimizdir. Mümkünse doğru tutum aldırma ve hatta bu vesileyle yaptığımız rapor sunma görevi-

ne bağılıyız. Sizlerle bu görüşmeyi, bu temelde yapıyoruz. Bu vesileyle tekrar teşekkürlerimi iletiyorum.

Güney Kürdistan'da yaşananlar bir provokasyona benziyor

Söze Kuzey Irak'la başlamamız, konunun güncelliği kadar, aslında Türkiye'nin de bir sorunu olmasından ileri gelmektedir. En az aydınlatılan, çokça çarpıtılan, üzerinde çok yanlış görüşler ileri sürülen bir sorundur bu.

Kuzey Irak veya Güney Kürdistan'da olup bitenler, yeni bir insanlık dramı haline gelmiştir. Hem de dünyayı neredeyse tek başına ilgilendiren ve son haftanın başta gelen sorunu olmuştur. Durum şu: Görünüşte çok kısa bir süre içerisinde peş peşe ele geçirilen şehirler ve yüzde doksanı, doksanbeşi denetim altına alınan bir Kürdistan parçası ve yine aynı hızla peş peşe düşen şehirler ve tamamen rejimin denetimi altına alınan Kürdistan! Şimdi bu nasıl oldu? Bunu iyi anlamak gerekir. Çünkü, hem rejim itibarıyla ve hem de muhalefet itibarıyla Türkiye'de de halen çok çeşitli ve fakat tehlikeli, sonuçta halka zarar veren hesapların konusu olan bu meseleye, bence daha da ağırlıklı yer vermek gerekiyor. Böyle kısa bir görüşmeyle yetinmeden, uzun mücadele tarihi ve bütün sosyal, siyasal güncelliği içinde konunun ele alınması önem taşıyor.

Hemen belirteyim ki, bana göre burada oyun vardır. Ve halk, bir provokasyonun, görülmemiş acılarla ve sonuçta 20. yy. sonlarındaki en büyük ana toprakları boşaltmaya kadar giden bir tehlikeyi içeren yaklaşımların aleti durumundadır. Biz PKK olarak, bunun üzerinde çok yönlü durmaya çalıştık. Özellikle Halepçe katliamından sonra böylesi durumların tekerrür etmemesi için, hatta 1975'lerdekine benzer bir durumun doğmaması için, bilinçli hareket ettik. Halen de üzerinde duruyoruz.

Ben, Körfez krizi sonrası Irak'ta Saddam'ın oldukça düşürülme-ye yakın bir konuma getirilmesinden sonra Kürtlerin bu biçimde devreye sokulmasından endişe duymuştum. Ve bu işi böyle götüreceklere fazla inanmamıştım. Devrim oluyor diye herkes çoş-

kuluyken, ben kuşkuluydum. Ciddiyetine inanmamıştım bu devrimin. Biraz da biliyordum; sözümona devrim olduğunu iddia edenlerin ciddi bir hazırlığı olmadığını, halka dayanmadıklarını, ısmarlama bazı dayatmaların aleti olduklarını, bunun da fazla yarar getirmeyeceğini biliyordum. Bu nedenle herkes devrim oldu coşkusuna kapılıp “sen ne biliyorsun” diye üzerimize geldiğinde, yapmamız gerekenin, özellikle ideolojik-siyasi yönden gelişmeleri doğru bir rotaya sokmak olduğunu, devrime katkımızın daha çok bu yönüyle olabileceğini söylüyordum. Ve çabamızın da bu yönlü olması söz konusuydu. Halen de öyledir. Biz, rejimin bu biçimde tasfiyesinin de fazla anlamlı olamayacağını ve bunun mümkün de olamayacağını farkediyorduk. Yine Amerika'nın mevcut yönelimlerinin halk yığınlarımızı etkilemesini kuşkuyla karşılıyorduk. Onların emperyalist niyetlerini ve bu arada yine Türkiye'nin yaklaşımlarının pek dostane olamayacağını biliyorduk. Ve fakat, maa-lesef bazı çevrelerin Türkiye ile aradığı dostluk, yine keza ABD ile, emperyalizm ile içine girdiği ilişkiler hızla bu sonuca götürüyordu. İşte “Saddam düşüyor, düşecek, geride kalmayalım” biçiminde halka da yanlış sinyaller vererek, bu işi son bir provokasyon örneği olarak ortaya attılar.

Şimdi gerçekten bir gelişmeydi bu. Politika çok hızlı oldu. Irak, bu konuda neden bu tutuma girdi? Yani bu kadar hızlı kentleri terketmeyebilirdi rahatlıkla. Aniden terkedip aniden saldırdması da acaba provokasyonun bir parçası mıydı? Onu da fazla kestiremiyoruz. Ve fakat sözümona bu önder örgütlerin böylesine devrim yaptık diye kendilerini inandırmaları, tamamen onların niteliklerinden ileri gelmektedir. Halka verdikleri sinyaller yanlıştır. Şunu söylemiş oluyorlar: Dünya bizimledir, her şey tamamdır, Saddam zaten gitti, geriye yapmamız gereken her şeye el koymak! Halk bu sinyallerin kurbanı oldu. Daha sonra, işte “alçak Bush” denildi. Bush ise, “biz hiçbir zaman ayaklanın demedik” diyor. Fakat bunlar gösteriyor ki, ortada bir yanıltma var.

Bana göre, esas sorumlu, bu Iraklı muhalif güçlerin içinde bulunduğu sorumsuzluktur. Hiçde böylesine bir gelişmeye hazır olmadıkları halde, örneğin kentlerin altüst edilmesi vardır; doğru dürüst bir

koordinasyon, kitle çalışması ve örgütlenme yoktur. Önemli oranda çapulcunun ortaya çıkması söz konusudur. Bunun hayırlı bir sonuç getiremeyeceği açıktır. Kürt tarihindeki birçok isyanda meydana gelen olumsuzluklara benzer olaylar burada da ortaya çıkmıştır. Ellerine ne geçirmişlerse yağma ve talan etmişler, altüst etmişler. Bu, rejimin eline büyük bir fırsat veriyor. Kendi aralarında anlaşma ve düzen yok. Bu biçimde nereye kadar götürebilirler? Nitekim rejimin ufak bir yönelmesiyle çil yavrusu gibi dağılmışlardır. Ve maalesef bu öncülük, tek bir adamıyla bile direnme durumuna geçemedi. Bu da kendileri açısından bir rezalettir. Madem bir hafta içinde yüzde 95'i kurtardın, peki niye bir gün savunamıyorsun? Bu soruya kesinlikle cevap verilmelidir.

Bunları şunun için söylüyorum: Türkiye'de de bazı çevreler, “işte Güney'de otonomi veya federasyon kuruluyor” diye kanatlandılar, umutlandılar, iştahlandılar. Bunlar, her zaman böyle gelişmelerin bekleyicisi oldular. Bu temelde buradaki halkı da aldatma hesabına girdiler. Bunlara göre, güya önce burası kurtarılacak, ondan sonra sıra kendilerinin Kuzey'deki başarılarına gelecek. Otuz-kırk yıldır böyle beyhude hesaplar peşinde birçok çevreyi koşturdular. Tabii halkı nasıl kurtardıklarını bir kez daha bu vesileyle gördük! Tamamen emperyalizme duyulan güvenle, gerçekten yani “olan nedir, ne kadar devrimcidir” diye üzerinde bile düşünmeksizin Kürtçülük yapma hevesine giriyorlar. Biz, her zaman buna kuşkuyla baktık ve aldatmaktan ve aldanmaktan öteye bir sonuç vermeyeceğini gördük. Böyle bir devrimi hiç ciddiye almadık. Tabii ortaya çıkan dramatik göçü de, bu tip anlayışların, bu sahte milliyetçiler mi diyelim, sahte Kürtçüler mi diyelim, bu tür çevrelerin marifeti olarak görüyoruz. Son tahlilde bunlar sorumludur diyoruz. Bu görüşümüz bir kez daha doğrulanmıştır. Bunlar ya neyle uğraştıklarını bilmiyor, ya da çok sorumsuz insanlar. Hiçbir halkın başına gelmeyecek bu gelişmeleri bunlar nasıl izah edecekler? “Amerika şöyle destek sunuyor” diyenlere sormak gerekir: Bu ne biçim destektir, bu ne biçim Kürtçülüktür? Bunlar hesap vermelidir.

...

Şimdi aldığımız habere göre, en son aldığımız telsiz haberlerine

göre, ayaklanmanın geliştirilmesinde bu Irak Kürdistanı Cephe'nin bir öncü rolü yok. Kendiliğinden bir hareket. Bunlar üzerine konmaya geliyorlar. Fakat daha sonra, özellikle bunların komploculuğuna ve provokasyonuna açıklık kazandırmak için belirtiyorum, birkaç top atışı gelince başlıyorlar propagandaya, “kimyasal silah geliyor” diye.

- Hangisi başlıyor buna?

- KDP. Özellikle KDP başlıyor propagandaya, “kimyasal silahlar geliyor” diye. Top ateşle birlikte bütün halk gerçekten böyle bir propagandanın etkisiyle korkuyor. Boşalıyor bütün kentler. Gerçekten sistemlidir KDP'nin bu konudaki ajan faaliyetleri. Ve Türkiye bağlantılıdır. Türk karakollarıyla iç içedirler. Tamamen Türk karakollarının denetiminde yürütüyorlar.

Yine en son aldığımız diğer bir habere göre, Türkiye'nin Genelkurmayına bağlı saldırısında da bunların etkili rol oynadıkları, komandoların önüne bunların girdikleri söyleniyor. Şu çıkıyor ortaya: Daha şimdiden, İsrail'in o Güney Lübnan'daki tampon bölgede kullandığı güçlere benzer bir kullanmayı Türk ordusu bunlara dayanarak yapıyor. Daha önce bunu, eski KDP dostlarını korucu haline getirerek, korucubaşı yaparak yürütüyordu. Şimdi bunlar daha geniş olarak emrine girmişler. Bir yandan halkı ajanlaştırmaya çalışıyorlar, para karşılığında veya karakol komutanlarıyla birlikte çalışarak bunu yapıyorlar; diğer yandan operasyonlara da bizzat katılıyorlar. Son o büyük operasyonda, 70 bin asker ve komandonun katıldığı söylenen operasyonda öncü güç bunlar oluyor herhalde. Çok alçakça bir şeydir ve para karşılığında bunu yapıyorlar. Özellikle peşmerge komutanlığı denilen, aslında komutan falan da olmayan, paralı ağalar, paralı savaş ağaları diyebileceğimiz güçler bunu yapıyor. Bu tip bir gelişmenin olabileceği konusunda kuşkuları var arkadaşların.

Fakat gerçekten bunlar, bir top atışıyla bu kadar kaçabildiklerine göre, öyle hayatlarını ortaya atarak bizimle savaşacak durumda değiller. Halk müthiş nefret ediyormuş bunlardan, lanet getiriyormuş. Sanıyorum Türkiye'deki köy korucuları kadar bile etkili olmazlar. TC ile bunların girdiği bu stratejik ilişkinin de fazla gidece-

ğini sanmıyorum. Ortada sap gibi kalacakları kanısındayım.

Ama teşhir ve tecritleri çok önemlidir. Sahte Kürtçülüklerinin bilinmesi önemlidir. Çünkü, Türkiye'de de bunlara dayanan reformistler vardır ve sözümona bunların nasıl savaştıklarını ve nasıl peşmerge olduklarını Kuzey Kürdistan'da anlatan, ona güven duyan geniş çevreler vardır. Reformizm, bunlara dayanılarak güçlendirilmek isteniyordu. Bu yanlışlığa alet olmamak için özenle bu gerçeklerin bilinmesini istiyorum. Reformculuk, dayanmak istediklerinin kim olduğunu, Türkiye ile nasıl haşırneşir olduklarını, özel savaşta nasıl piyon rolü oynadıklarını bilerek kendini yeniden gözden geçirmeli ve mümkünse buna alet olanlar konumlarına yeniden çekidüzen vermelidirler. Önemlidir aslında bu, Türkiye'de en çok çarpıklaştırılan konudur. Avrupa'da da Rizgarî benzeri grupların, peşmerge edebiyatıyla bazı dürüst çevreleri aldatma çabalarına tanık oluyoruz. Bu son gelişmelerin bilince çıkarılmasıyla birlikte artık bu “efsane”nin de tamamen sonunun geldiğini, bunların basit bir ajandan ve hatta Türkiye'deki köy korucularından daha kalitesiz korucular olduklarını belirtmeliyim.

Barzani ailesinin çirkin faaliyetlerini deşifre etmek gerekiyor

Son olaylar konusunda en çok suçlanması gerekenin, Saddam rejimi değil, bunlar olduğu kanısındayım. Halepçe'de de durum böyleydi, 1975'lerde de durum böyleydi. Madem bir şeyi sonuçlandıramayacaksın (iç ve dış koşullar imkan dahilinde değil) o zaman halkı ne diye böyle ateşe atıyorsun? Anladık, Saddam şöyle diktatör, böyle baskıcı; fakat buna zemin sunan da senin çarpık öncülüğündür, politikalarıdır, uygulamalarıdır. İşte burayı görmek gerekiyor.

Biz, ilkel milliyetçiliği ve onun öncü gücü KDP denilen olayı çokça değerlendirmeye çalıştık. Hatta KDP de demeyelim, onun içinde bir ailenin, Barzani denilen ailenin büyük sorumsuzluk içinde ABD ile 40-50 yıldan beri, Türkiye ile 30-40 yıldan beri geliştirdiği tehlikeli, iğrenç ve gizli ilişkilerin bunda temel rol oynadığını

bir kez daha belirtelim. Çok tehlikeli ve çok sorumsuz ilişkiler geliştiriyorlar. Ve bu ilişkilerin sonucunda olan Kürt halkına oluyor. Sadece Güney'deki Kürt halkına değil, Kuzey'deki Kürt halkına da oluyor. Bu ailenin bu çirkin faaliyetlerini deşifre etmek gerekiyor. En önemli konu olarak ben bunu görüyorum.

Bunlar son zamanlarda şunu açıkça söyleyebiliyorlar: “Biz Türkiye ile bu konularda 30 yıl dostluk yaptık.” Yani “ajanlık yaptık” diyorlar. “Türkiye niye bizi daha fazla desteklemiyor, benzer ilişkiler geliştirdiğimiz Amerika bizi niye kurtarmıyor” diye yeriniyorlar. Ne yazık ki, Kürt halkının uyanması zayıf olduğu için, güçlü temsilcileri bugüne kadar yetişmediği için, bu sözlere hakettikleri karşılık verilemiyor. Şimdi bunlara sormak gerekiyor: Bu, ne Türkiye ilişkisidir, ne Amerika ilişkisidir! Sen üç defadır bu halkı tarihin görülmemiş mülteci yığınlarına dönüştürüyorsun, katliamlara uğrattırıyorsun, hiçbir halkın düşmediği konumlara düşürüyorsun,, peki sen kimsin, ne adına yapıyorsun bunları? Kürtlük adına mı? Bunun ne alakası var Kürtlükle, bağımsızlıkla? ABD'ye, Türkiye'ye dayalı bağımsızlık olur mu? Kürtçülük olur mu? Türkiye şimdiye kadar Kürt halkının soyunu kurutmakla uğraşiyor. ABD, çıkarları elverdiği ölçüde halklara en büyük darbeyi indirmekten çekinmeyen emperyalizmin öncü gücüdür. Evet, gözlerimizin içine baka baka Kürt meselesine böyle yol aldırıyorlar. Bir ehil araç olarak, emperyalizme ve sömürgeciliğe hizmet ediyorlar. Ortaya çıkan durumun altında, temelde böylesine ailesel ve aşiretsel iğrenç ilişkilerin varlığını görmek mümkündür.

Dediğim gibi, öncelikle bunların bu dramdaki, trajedideki payını ortaya koymak, esas nedeni bunların bu politikalarında, kişisel ve ailesel iğrenç çıkarlarında aramak gerekir. Eğer Kürt halkı bir daha bu duruma düşmek istemiyorsa, Kuzey'i ve Güney'i ile öncelikle bunu görmesi gerektiği kanısındayım. Yine ille Kürtçülük yapmak isteyenler varsa, onların da, Kürt halkı için nasıl bir Kürtçülük, yurtseverlik, demokratlık yapılacağı konusuna doğru yaklaşımlarının tarzını, önemini hiç olmazsa bu amansızca olup bitenlerden sonra değerlendirmeleri gerektiği kanısındayım. Saddam rejiminin ve Baas'ın da böylesine dizginsiz bir politikanın içine girmesinde

bunların bu sorumsuz tutumunun önemli rol oynadığını hemen belirteyim. Muhafifler böyle olursa, karşısındaki işte böyle diktatör olur. Sen bu kadar işbirlikçi ve dışa dayalı olursan, o da o kadar acımasız olur. İşte işbirlikçilere karşı politika üretiyorum der ve sonuçta bela senin alet ettiğin halkın başına böyle gelir. Esas olarak suçlu, halkın başında ısrarla bu işbirlikçiliği sürdürenlerdir ve rejimin eline bu temelde muazzam koz verenlerdir. Halepçe'de de bu böyledir. Sen İran adına, Amerika ve Türkiye adına geliyorsun, rejim onu çok iyi kullanıyor ve sonuçta gerçekten eşine ender rastlanan bir trajedinin oluşmasına yol açıyor. Sorunu bu biçimde doğru koyalım. Eğer Güney Kürtleri'nin meselesini doğru ele almak istiyorsak, Türkiye'nin bu konudaki rolünü iyi anlamak istiyorsak, bence belirttiğim bu gerçekleri anlamak gerekiyor.

Biz, yine Güneyli halkımızın yanındayız, mücadelesinin doğru bir ideolojik ve siyasi temelde gelişmesi için elimizden gelen desteği sürdürüyoruz. Hiçbirisi direnme de, bizim direnme şiarımız vardır. Onlara, ABD'nin ve Türkiye'nin oyunlarına gelmeden, KDP'nin iğrenç işbirlikçiliğine alet olmadan, teslim de olmadan, kaçmadan, kendi dağlarını, köylerini ve kentlerini terk etmemelerini ve direnmelerini salık veriyoruz. Sonuna kadar da bu tutumu sürdüreceğiz.

- Gelip Türkiye ve İran sınırına dayanan yüzbinlerce felakete uğramış Kürt var. Bunlara da en son bir mesaj oluyor bu. Bilmiyorum, bunu daha da netleştirmek ister misiniz? İkincisi, Türkiye ve İran devletlerine karşı, bu kitlenin menfaatleri açısından neler söylenebilir? Yani bu insanlar gelip sınıra dayanmış, Türkiye ise sınırını kapalı tutuyor. Burada belirteceğiniz?

- Bu konuda bir tehlikeden bahsedeyim her şeyden önce. Hududun her iki tarafında tutmaya çalışıyorlar bu halk yığınlarını. Güney Lübnan'da bir kuşak oluşturulmuştu, İsrail tarafından. Buna tampon bölge denildi. Korkarım bu tip tampon bölgeler bu hudutlarda da oluşturulur. Her iki tarafta daha şimdiden çadır kentler kuruluyor, kesin niyetlerinin ne düzeyde olduğunu bilmemekle birlikte bu var. Zaten geçmişte İran'a giden mülteci yollarında yine Irak KDP'si veya Barzani ailesi işbirlikçi bir rol üstlenmişti. İran Kürtlerine

karşı savaş açtılar ve çok sayıda insan katlettiler İran Kürtlerinden. Korkarım aynı olayı Kuzey Kürtlerine karşı da tekrarlarlar, aynı olumsuz rolün içine girerler. Daha önce de Şemdinli'de, Çukurca'da, Uludere'de geliştirdikleri bazı saldırılar vardı bize karşı. Hatta Türkiye karakollarıyla iç içe çalışmaları vardı. Bu son zamanlarda adı çok duyulan Dr. Kemal, Çukurca'da Türkiye karakolları ile iç içe yaşıyordu; 80 kişilik, 100 kişilik bir peşmerge gücüyle birlikte. Ve Türkiye'nin yardımıyla Kuzey Irak'a geçti. Genelkurmay başkanı gibi tabir edilir. Evet, onun Türkiye karakolu ile birlikte bir yıldan beri yaşadığını biliyoruz.

Hudutta Türkiye ile birlikte oldukça yuvalanmalar var. Şemdinli'de oldu bu yuvalanma. Orada Barzani aşiretlerinin kolları var. Hepsini korucu yaptılar, çok sayıda devrimci ve yurtsever katlettiler. Bu, özellikle 1984 15 Ağustos Atılımı'ndan sonra daha da geliştirildi. Korkarız, Türkiye bunları bu sefer daha yaygın kullanabilir, paralı askerler olarak. Tampon bir bölgeyi bunlardan oluşturarak, hem Güney Kürtlerine ve hem de Kuzey Kürtlerine karşı kullanabilir.

Bunlar, 20-30 yıldır bu temelde gizliden gizliye ilişki geliştiriyorlar. O 1970'li yılların başında Sait Kırmızıtoprak ile Sait Elçi'nin birbirine vuruşturulması, Türk MİT'inin ve ABD'nin "solun tasfiye edilmesi" politikasının bir gereği olarak yapıldı. Böylece, 1970'lerde İran'da birçok devrimciyi katlettiler. Ve Türkiye'de de aynı oyunları sergilediler. Özellikle 1970'lerde Türkiye KDP'sinin tamamen MİT'in bir aleti durumuna getirildiğinden eminim. Saitlerin öldürülmesinden sonra yaptılar bunu. Kendi deyişleriyle de, sözümona Türkiye'ye büyük hizmetleri olmuş. Mesut Barzani, bu yılın başlarında Washington Post'a bir demeç verdi. "1962'den 1988'e kadar Türkiye'ye büyük hizmet yaptık" diyor. Doğrudur, yapmıştır MİT'in kanalıyla. Muhsin Dızai'nin iki sefer MİT'in konutlarında korunarak görüşmelere alındığı biliniyor. Bu basına yansımıştır. Bu ilişkinin aslında hiçbir zaman kesilmediği, böylece devrimci ve yurtseverlere karşı bu örgütün Türkiye'ye şöyle hizmet ettiği, İran'da şu güce böyle hizmet ettiği açıktır. Ve akıttıkları Kürt kanı karşılığında bazı çıkarlar elde ettiler; biraz para, yerleşim, köşk vs.

İran Şahı'nın zamanında zaten bu ilişki ayyuka çıkmıştı. Şah bir gün desteğini kesince, 1975 ihaneti meydana geldi. İran-İrak savaşı durunca da yine aynı şey oldu. Şimdi de sözümona bunları biraz havalandırdı ve bu durumda da son trajedi meydana geldi. Bu işte bazılarının çıkarı vardı, bundan hiç şüphemiz olmasın. Halk bu duruma gelirken, bazıları daha çok para cebe indirdi. Bu ailenin, Kanada'da 80 TIR'lık filoları var, İran'da bilmem ne tür fabrikaları var ve tek bir ferdi savaşta ölmemiştir. Herhalde şimdi Türkiye'den biraz daha açık yardım isteyecekler. Bu tehlike var.

Biz, 1980'lerin başından beri bunların ne anlama geldiğini somut olarak gördük. Hatta biz ilk ortaya çıktığımızda, bizi en büyük tehlike olarak değerlendiriyorlardı. Ve bu tehlikeye karşı, Türkiye'nin dostu olarak savaş açtılar. Şimdi bunu daha açıklıkla belirtebilirim. Biz devrimci-yurtsever bir hareketiz, hiçbir gerekçeyle bize saldıramazlardı. Kürtlük adına tabii. Fakat işbirlikçi sınıf çıkarları ve tamamen menfaat temelinde Türkiye'ye ajanlıkları nedeniyle, birçok yurtseveri bize karşı tehlikeli konumlara getirebilirler; bu göç meselesiyle hudutta oluşturulacak tampon kent veya güvenlikkuşağı biçimindeki bir gelişme sakıncalı sonuçlar verebilir. Şüphesiz biz halkımızın içindeyiz ve buna fırsat vermeyeceğiz. Bu güvenlik kuşağını, direniş kuşağına çevireceğimizden eminiz. Türkiye'de kurulan o kamplar vardı. O kampları da, onların istediği gibi rahat bir işbirlikçi yuvası değil de, bir direniş yuvası haline getireceğiz. Zaten kampları bir esir yuvası haline getirmeleri, bundan duydukları korkudan ileri gelmektedir.

Kısaca, bu halkı, ABD ve Türkiye ile birlikte, kamplarda tel örgüler arasında tecrite alıp ve adım adım ajanlaştırıp Kürt halkının başına bela etmek istemektedirler. Bu aile, 30-40 yıldır buna soyunmuştur. Yıllardır bu halkı köy ve kentlerden tamamen boşalttılar, rehine bir halk durumuna getirdiler ve İran Kürtlerine karşı kullandılar. Şimdi de sıra Türkiye'ye, yani Kuzey Kürdistan'daki Kürtlere karşı kullanılmaya geldi. Şimdi buna cesaret ediyorlar. Çünkü, buranın daha çok para getireceğini biliyorlar. Menfaat artık Ankara'dadır. Burjuvalarınız sanıyorum bu sayede güç kazanıyorlar. Ama bunlara dayanmak Özal'ı da kurtaramaz ve onun daha hainane

bir tutum içine girdiğini kanıtlar.

Bu konuda biz, ideolojik-politik yönden son derece hazırlıklıyız. Bu iğrenç çıkar güruhunun, Türkiye'ye dayanarak Kürt halkını katletmesine izin vermeyeceğiz. Bu halkı hudut boylarında bu biçimde düşürmelerine ve uğursuz amaçlarına alet etmelerine fırsat vermeyeceğiz. Objektif olarak lehimize elverişli bir zeminin doğduğuna inanıyoruz. Hudut boylarındaki halkı tam bir devrimci yığın olayına dönüştüreceğiz. Bize göre, gerçekten devrimin infilak maddeleri biriktirilmiştir. Bunu kullanmaya çalışacağız. Dolayısıyla bu yeni gelişmeler, direnişle daha ileri bir aşamaya dönüştürülecektir.

Biz, daha önce bu tip büyük göç, baskı ve katliam olaylarında, istediğimiz gibi gelişmelere yol açamıyorduk. Ama şimdi gerilla güçlü, parti güçlüdür; durumları avantaja çevirecek tarzda hazırlıklıdır. Dolayısıyla hemen hemen bütün Kürdistan parçalarında bu tip provokasyonların konusu olmuş olan Kürt halkı yığınlarına ulaşacak ve onları doğru politik tutumlar içine alacağız; bunların hiçbir zaman başvurmadıkları gerillaya çekeceğiz, uygun örgütlenme ve mücadele yöntemleriyle, uzun süreli ve fakat sonuç alıcı mücadeleler içine çekeceğiz. Bu temelde gelişmelerin daha hızlı olacağına dair umutluyuz ve böylelikle de bu tip provokasyonlara bir daha fırsat tanımayacağız. Geç de olsa halklarımızı sağlıklı bir özgürlük mücadelesi doğrultusuna çekeceğimizi de bu vesileyle belirtelim.

Özal, eski İran Şahı'nın rolüne giriyor

- Bu durumda Özal, İran Şahı'nın eskiden oynadığı role girmiş oluyor.

- Tamamen ona benzer bir rol içine giriyor.

- Türk hükümetinin açılımını, politikasını değerlendirmeliyiz. Son gelişmeler, reformlar, vs.

- Evet, iyi hatırlıyorsunuz, İran Şahı'nın ABD ile geliştirdiği Kürt politikasının bir benzeri ile karşı karşıyayız. İran şimdi uygun değil, çünkü ABD ile ilişkileri zayıf, Kürtler hakkında ABD ile ortak bir tavra giremez. İran İslam Devrimi ve İran İslam Cumhuriyeti buna fırsat vermiyor. Yani İran üzerinden Kürtlere

yönelik oyun mümkün değil. Suriye ile hakeza bu iş olmaz, Suriye'nin Kürt politikası kesinlikle bu tip hesaplara imkan vermiyor. Geriye neresi kalıyor? Türkiye ve Irak. Şimdi Irak ile de savaş halindedir. Daha önce Irak'la el altından ilişkileri vardı ve Kürt politikasını Irak rejimi vasıtasıyla uyarlıyordu. Belki şimdi de el altından bunu uyarlamak ister, ama fazla güvenemez. Çünkü savaş halindedir. Geriye tek Türkiye kalıyor. Zaten son Özal-Bush görüşmelerinde en başta gelen konunun bu olduğunu bizzat basın-dan izleyerek gördük. Türkiye, sanırım Özal kanalıyla bu role oldukça uygun hale getirilmiştir.

Yine bu vesileyle belirtelim ki, 1960'lardan beri ABD, Türkiye'ye böyle bir rol biçmek istiyordu. Türkiye'nin kemalist rejimleri buna açık değildiler. Şimdi öyle anlaşılıyor ki, ABD, bölge çapındaki menfaatleri ve yine Türkiye-İsrail stratejik birliğinin önemi gereği, “birçok bölgesel menfaatlerine kolaylık sağlayacağı” diyerek ve tabii bu arada ekonomik yönden de destek sunarak, Türkiye'yi böyle bir politikanın içine çekmeye çalışıyor. Özal buna çok yatkın. Aslında Özal'ın son Kürt politikaları da, ABD'nin bu ilgisi çerçevesinde değerlendirilmelidir. ABD bölgeye yönelirken, bunun Kürtsüz olmayacağını biliyor. Mutlaka Kürtlere bir rol biçmek gerektiğinin farkında. Yine İsrail bu konuda belli bir yaklaşım içindedir. Sadece Türkiye'nin kemalist inkarcılık politikası biçiminde bir engel vardı. Bence şimdi bunu yumuşatmaya çalışıyorlar. Çok sahtece de olsa, Kürt problemini Türkiye'ye kabul ettirmek istiyorlar. Özellikle o son savaş içinde ve beklenmedik bir biçimde ortaya çıkan “dil serbestliği, Kürt varlığının kabulü” gibi şeyler, bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Öyle anlaşılıyor ki, bunu biraz daha hızlandırıyorlar. Kürtleri bir yandan provokasyonla zor durumlara düşürüyorlar, daha sonra da “işte kurtarıcımız geldi” dedirtip kendilerine bağlamak istiyorlar. Sanıyorum bu son provokasyonda da bu yaklaşım hayli etkilidir. “Tavşana kaç, taziya tut” dercesine bir politika uygulandı. Mesele kesinlikle budur. Önce Kürtlere yeşil ışık yak ve ayaklandır, sonra da Saddam'ı saldırt! Bu sefer de “ABD imdada geliyor” biçiminde sözümona havadan yardım yap! Şimdi uçaklarla bomba yerine yar-

dım yağdırıyorlarmış. Bütün Batılı ¼lkeler, “K¼rtlere yardım” adı altında imdada getirtiliyor. Yardım dedikleri de gıda, ¼adır ve benzeri. Aslında amaç, bir taşla iki kuş vurmaktır. ¼nce kendilerine muhtaç ediyorlar, insanları eviden-barkından, yerinden-yurdundan boşaltıyorlar, kendilerine mutlak anlamda bağımlı hale getiriyorlar, ondan sonra da ¼lmeyecek kadar ağzına zehir damlatıyorlar. İşte b¼ylece daha fazla işbirlikçisi olan K¼rtler doğmuş oluyor.

Bu yardım ¼ađrıları adı altında kesinlikle kendi iğrenç amaçlarını gizlemektedirler. T¼rkiye de bu konuda ¼nc¼ bir rol içine girmiş bulunmaktadır. T¼rkiye bu politikadan pek emin olmasa da, işine oldukça yaramıştır. Nereye kadar g¼t¼rebilir, bu onun bileceği iştir. Fakat bu tehlikenin içindedir. ř¼phesiz biz bu politikaya karşı duracağız. Bu politikalara sahte reformları da dahil ederek ve birçok K¼rt ¼evresini de buna alet ederek yaklaşmaya ¼alıřıyorlar. Daha şimdiden, “¼zal yetmiş yıllık politikayı değiştirdi, niye olumlu yaklaşmıyorsunuz” diyenler ¼ok. Yine “ABD destekliyor, niye desteklerini almayalım” diyenler ¼ok. Bize bunlar, ham ve tehlikeli hayaller olarak geliyor.

- Hayal olmayıp da ABD gerçekten desteklese?

- Bence bu emperyalizmin tabiatına aykırıdır. ABD gerçekten desteklese deniliyor. Ben de şunu s¼yl¼yorum: T¼rkiye ve ABD'nin gerçekliğinde b¼yle bir şey var mıdır? Bunu s¼yleyenler, ¼nce bu soruya cevap vermelidir. Gerçekten T¼rkiye rejimi K¼rtlerin dostu olabilir mi? ABD gerçekten sadık bir dostu olabilir mi? Bu da benim karşı sorumludur. Eğer olursa, başımızın ¼st¼ne koyalım. Biz, iğne ucu kadar a¼ık bulduğumuzda politika yapıyoruz. B¼yle b¼y¼k bir dostluğu, b¼yle b¼y¼k bir devletin ve T¼rkiye gibi b¼lgede ağırlığı olan bir devletin dostluğunu niye g¼rmeyelim?! İğne ucu kadar imkanla ve kızılca kıyamet içinde politika yapan bir g¼ç olarak, biz deli miyiz ki kendimizi bu kadar amansız zorluklar içinde tutalım! Bazı aklı erenler ve b¼yle kurnazlar var; işte “ABD'nin dostluğu-desteği var niye kullanmayalım, T¼rkiye'nin de dostluğu gelişiyor niye dayanmayalım” diyorlar. Bunlara aslında daha ağır bir sıfatla hitap edeceğim ama, seviyeli olsun, kendini aldatan bu gafillere, “biraz kendinizi ve gerçeklerimizi tanıyın” derim.

- Peki ABD'den korkmuyor musunuz, ABD'ye böyle meydan okuyorsunuz?

- Mesele korkup korkmama meselesi değil. Onu bırak, amansız bir özel savaş sürdürdüklerini biliyoruz. Bugün Kuzey Irak'a yardım yapalım dediklerinde bile (basına da yansımıştı) 70 bin kişilik dağ komandolarıyla, jandarma komandolarıyla tekrar bir sınır ötesi operasyon düzenlediler. Bilir misiniz ne oldu? PKK'nin bazı kamp-ları vardı, onları tümüyle kuşatmaya almak istediler ama, aslında fiyasko ile sonuçlandığı için kamuoyuna yansıtıyorlar. Arkadaş-ların verdiği bilgiye göre, gerçekten 70 bin askerin katıldığı bir ope-rasyondur bu. Dört gün sürdüğünü basın da yazıyor. Her ne kadar “60-70 PKK'li öldürdük” diyorlarsa da, aslında boşa çıkarılan bir operasyondur. Bizim alabildiğimiz bilgilere göre 4 şehidimiz vardır ve sanırım kendilerinin kayıpları çok sayıdadır. Bunun hazırlıkları da birkaç aylıktı, belki de Irak'tan da izin aldılar. Ki basına da yan-sıyor bu. Şimdi böylesine amansız bir özel savaşı “hudut ötesi” deyip yürütenler, çok sinsî bir kontrgerillayı tamamen Kürdistan'da egemen kılanlar ne kadar Kürt dostu olabilirler?

Kesinlikle yürürlükte olan özel savaştır ve kontrgerilla faaliyetle-ridir. Ve Türkiye ordusunun önemli bir bölümü bu iş için kullanıl-maktadır. Özal gibi, onun içişleri bakanı ve başbakanı da kesinlikle bu işin iktisadi ve siyasi cephesini yürütmektedirler ve bunların özel savaşla bağlantıları kesindir. Dost olmak istiyorlarsa öncelikle özel savaşla değil, kendilerinin dürüstlüğünü kanıtlayan gerçek yaklaşımlarla gelsinler. Bu konuda en ufak bir adım attıklarını san-mıyorum. O dillerine doladıkları Kürtçülük, Kürt serbestlikleri hep aldatmaca. İşte en son tecil yasası çıkarıyorlar, anti-terör yasası ile birlikte. Bu, daha da ağırlaştırılmış ve daha çok da bize yönelik bir yasadır. Peki af mı oldu, yoksa yasa daha da ağırlaştırıldı mı? Bun-lara bunu sormak gerekir. Yine “Kürtçe'ye serbestlik” denildi ama, bunun yanında Kürtçe'nin okuma-yazması, toplantılarda konuşul-ması, resmi devlet dairelerinde konuşulması, inceleme-araştırma konusu olması yasak, bunların bütünü yasak. Ben de bu konuda şunu soruyorum: Bu, bir serbestlik yasası mıdır, yoksa yasak yasası mıdır? Gerçekten tutarlı olmak gerekiyor. Mesele, ABD'nin gücün-

den çekinip çekinmeme değil, konuya tutarlı bakma meselesidir.

Biz, başta bir hiç iken yola çıktık, hiçbir imkan olmadığı zaman ve hatta Kürtlük üzerine birkaç cümlecikten öteye bir değerlendirme olmadığı dönemde ortaya çıktık ve bu günlere geldik. Biz, ortada dayanabileceğimiz güçleri dikkate alarak yola çıkmadık, biz, halkların kendi ulusal kimliğine kavuşması, hem de hiçbir gerekeçyle bunun saptırılmaması ilkesine sonuna kadar bağlılığın bir gereği olarak yola çıktık. Şimdi belli bir mesafe katetmişiz. Yani her zamankinden daha fazla cesaret kazanılmış ve gelişme katedilmiştir. Bölge çapında her ne kadar koşullar elverişsiz deniliyorsa da, biraz daha elverişli hale getirilmiştir. Özellikle PKK'nin politika yapması açısından bölge daha uygun bir durumdadır. Hatta uluslararası çerçeve, son Doğu-Batı karışmasından ötürü daha elverişli bir duruma gelmiştir. Kesinlikle Kürt ulusal kurtuluşunda iyi sonuç alınacak bir dönemin içindeyiz. Türkiye için de, son derece elverişli bir zemin ve arka cephe desteği söz konusudur. Kürdistan içinse tümüyle yaygınlaşan bir gerillaya kavuşmaktadır bütün bunlar.

Bu durum, ABD'nin Özal'la birlikte girdiği yönelimi de bence ele vermektedir. En azından bir reformizmle durumları kurtarmaya çalışmaktadırlar. Onlar zor durumdadır, korkuyorlar. Bizler devrimi daha güçlü ilerletebilecek, daha cesur ve daha sonuç alıcı kılacak durumdayız. Gerçekten mevcut gelişmelere dayanarak bunu, her zamankinden daha fazla açıklıkla söyleyebiliriz.

Baştan beri halkın özgücüne dayanmamız isabetli olmuştur

- Şimdi bu tabloda net olarak isim isim sayacak olursak, Kürtlerin bir halk iktidarı kurmasının karşısındaki dünya ve bölge güçleri nelerdir ve müttefikleri hangi kuvvetlerdir? Net, isim isim sayabilir miyiz?

- Kürtlerin zorluklarından bahsedilirken, sık sık şunlar söyleniyor.. Kürdistan çok bölünmüştür, çok parçalıdır; Kürt halkının gücü bu nedenle parçalıdır ve etrafındaki devletler de bir çember oluşturmuşlardır; dünya bir tanedir, dolayısıyla bağımsızlık ve bir birlik

için fazla şansları yoktur. Bir anlamda bu böyledir ve fakat meseleyi biz, böyle klasik bir biçimde ele almıyoruz. Yani daha rasyonel bakma imkanı vardır. Her zaman şunu söylüyorum: Özellikle gerçekleşen biçimiyle bizdeki mesele, Kürt halkına kimlik kazandırmaktan tutalım iktidar kazandırmaya kadar bir güç kazandırma meselesidir. Klasik olarak işte, “ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı devlet kurma hakkıdır, devlet kurmak içinse elverişli iç ve dış koşullar gerekir” denir. Bu bir yönüyle öyledir, ama bizim için meseleyi öyle koymamak gerekir. Bugün Kürt halkına kimlik kazandırmanın karşısında hiçbir dünya gücü olamaz. ABD ve Türkiye'si de buna dahildir. “Ben kimliğimi istiyorum” denildiğinde, Türkiye halkından hangi birisi buna karşı duracak, hangi emperyalist devlet buna karşı duracaktır? Bu çok önemlidir ve bir insan hakları konusudur. O “adımı istiyorum” diyor, mahkemeler diyor “ad yasaktır, alamazsın.” Bunu diyen mahkeme, bunu böyle değerlendiren devlet bitmiştir. Biz bu temelde sonuç alıyoruz. Adımızı bize çok gören rejim, devlet karşımızda bitmiştir.

Ben, PKK'nin halkı kazanmasının ayırddedici özelliğini vermeye çalışıyorum. Biz işe öncelikle böyle başladık. Önce “adın yoktur” dedik, sonra “sana bir ad gerekli” dedik. Şimdi ad benimseme işte bu kadar desteğe yol açıyor. Ondan sonra dedik, “senin hiçbir ekonomik, kültürel, siyasal, sosyal hakkın yok, gelişmen yok, gücün yok; bu alanlarda biraz güç kazanmalısın, çok sınırlı da olsa biraz gücün olmalı.” Bildiğiniz gibi, bu da halkı hak arama çabalarına yöneltti. Dünyada herkes bağımsızlıktan aşağı tuturmuyoriken, sıradan bir kültürel gelişmeyi bile yaşayamamak bir halk için ne anlama gelir? İşte halk bunu gördü ve yürümeye başladı. Ardından işte bu kadar sosyal gerilik, hiçbir siyasal hakkın olmayışı, bir gelişmenin olmayışı, halkı bu konularda gözünü açmaya zorladı. Sonuç: Bilindiği gibi, bugün Kuzey Kürdistan'da muazzam hak arayışı içinde olan bir halk yaratılmıştır. Ve muazzam bir hareketlilik içine girilmiştir. Bu, halkımızın kendisine yapabileceği en değerli yardımdır ve dünyanın yardımından da kırk kat daha fazladır. Bütün dünya karşısında da dursa, kendisini yürütebileceği bir öz kuvvet savaşıdır ve sonuç da alınmaktadır.

Biz gerçeklere bakıyoruz ve bunun bir gelişme olduğunu görüyoruz. Bilmem dünyada kimler sizi destekliyor deniliyor. Bence o destekler olsaydı, bizim için daha tehlikeli olurdu. İyi ki etmemişler. İyi ki biz halkı kendi özgücüyüyle ayağa kaldırmayı başardık. Eğer Güney Kürdistan'daki o işbirlikçi öncüler gibi biz de dışa bel bağlasaydık, bilmem filan devlet bize göz kırpyor deyip hep kendimizi ona göre ayarlasaydık, hapı yutmuştuk. Doğusuna da Batısına da, bu konuda “gölge etme başka ihsan istemez” tavrı içine girmiş olmamız son derece isabetli olmuştur. Ve onların da yardım konusunda çekimser kalmaları iyi bir politika olmuştur.

- En büyük yardımı böylece yaptılar.

- Evet. Ama bilmeden tabii. Bence şimdi pişmanlar. Son zamanlarda PKK'ye ilgiden bahsediyorlar. İyi bir çağdaş örgüttür deniliyor. Ama geç oldu bu. Zamanında, çok zayıfken el atmış olsalardı, bence lehimize değil, aleyhimize olurdu. Beni kendi yağımdaya kavrulmaya zorlamaları, herhalde en büyük yardım oldu. Ve her zaman buna şükrediyorum, iyi ki böyle oldu, diyorum. Bu, güçlü bir gelişme oldu benim için. Bu durum, büyük yetenek kazanmama ve güç toparlamama vesile oldu, onun yol ve yöntemlerine zorladı. Keşke her Kürt bunun derinliğini kavrayıp politikaya yönelse, keşke böyle yağında kavrulularak halk önderliğine soyunsa; o zaman göreceksiniz, gerçekten dünyanın en büyük bağımsızlığına en özgün bir biçimde ulaşılabilir. Kendi pratiğimle bunu çok rahatlıkla başardığımı belirtebilirim. İyi bir örnektir, müttefiki en bol olan yaklaşımdır. En büyük müttefikin, bir halkın sınırsız gücünün elde edilmesidir. Bu sınırsız güç haklı bir temelde oldu mu, en başta komşu Türkiye halkından başlar, Ortadoğu halklarına ve giderek dünya halklarına kadar, uygun bir biçimde seni mutlaka dost kılar. Adil ve karşısına çıkılamayacak amaçlar çerçevesinde seni onlarla birleştirir. Şimdiden bu yolun içine girilmiştir.

Bana soruyorlar, “yalnız değil misin, korkmuyor musun?” diye. Hayır, bundan daha büyük bir birlikten ve bundan daha büyük cesaret verici bir durumdan bahsedilemez. Bu anlamda kendimde en büyük cesareti görüyorum. Kendimi övmüş gibi olmayayım ama, yani Kürdistan'ı geleneksel olarak yalnızlığa mahkum edenleri biz

bağışlarız. O yalnızlık, çember veya yalnız halk denilen olayı biz, kudretli bir güce dönüştürdük. Bu başarılıdır artık. Sanıyorum sizler de biraz görüyorsunuz bunu. İsterim bütün dostlar bu gerçeği böyle bilsinler ve halkların böyle özgüce dayalı dostluklarını bizden öğrenerek geliştirsinler.

Halkların devrimle ve özgür iradeleriyle gerçekleştirecekleri Ortadoğu federasyonu tercihimizdir

- Önümüzdeki gelişmeye baktığımız zaman, kendi özgücünü harekete geçiren Kürt halkının mücadelesi, soyutlanmış olarak ve tek başına meseleleri köklü olarak çözüme yetecek mi, yoksa bir halk mücadeleleri mi olacak? Yani soyutlanmış bir Kürt halk devrimi mi görüyorsunuz gerçekçi planda, yoksa başka alternatif var mı? Hangisi muhtemel gelişmedir, bunu biraz açabilir misiniz?

Şimdi Kürt halkı kendi özgücüne güveniyor ve bu çok önemli. Fakat öte yandan bir de gerçeklik var, dörde bölünmüş bir Kürt gerçeği var. Yine bölgedeki gelişmeler, derinleşen krizler, yükselen halk hareketleri var, vs. Şimdi bütün bu tabloya bakarak, bir Kürt devrimi mi, bir Kürt halk kurtuluşu mu gözüküyor, yoksa bunun diğer halklarla el ele beraber bir yürüyüş olacağı var mı?

- Aslında karşıt değil bu konudaki gelişmeler. Kürtlerin özgür bir halk kimliğine yürümeleriyle, diğer halklarla tarihi bir yürüyüşü başlatmaları çelişkili değil, ilişkilidir; birbirini destekler mahiyettedir. Daha şimdiden bunun ipuçları belirmiştir. Şöyle düşünmek gerekir: Kürt halkının dirilişine, tarihin garip bir cilvesidir veya diyalektik bir gelişmenin sonucudur diyelim; en çok yalnızlığa itilen, yıllardır dünyadan tecrit edilen, güçsüz bırakılan Kürt halkı, bugün en soylu demokratik çıkışın kalesi durumuna geliyor. Ortadoğu'da demokratik mayalanma, derin insani ve kültürel özelliklerin filizlendiği bir ortam haline geliyor. Ortadoğu halklarının

derinliğindeki Mezopotamya (ki uygarlığın, insanlığın beşiiğidir), bugün halkımızın ağırlıklı olarak üzerinde oturduğu coğrafya, insanlığın geleceğini ilgilendiren bir rolün içine doğru itiliyor. Baştan da bizim böyle bir yaklaşımımız vardı. Biz Manifesto'da şunu söylemiştik: Tarihin şafak vaktinde, yani sınıflı toplumlara, uygarlığa geçilirken burası beşik rolünü oynadı. şimdi de sınıfsız topluma doğru gidişin şafak vaktinde niye aynı beşik rolünü oynamasın? PKK'nin çıkışında bu mantığın önemli payı vardır. Kürtlerin yaşadığı topraklar Ortadoğu'nun belirgin uluslarının hakimiyet altına aldıkları topraklardı. Bu topraklardan bir parçanın özgürleşmesi, bütünüyle Ortadoğu halklarının özgürleşmesinin kurtarılmış bölgesidir. Demokratik olarak kurulmuş bir Kürdistan, demokratik olarak kurulmuş bir Ortadoğu'nun nvesidir.

Kesinlikle halkların arasına bir ayırım koyma veya kendi başına bir Kürdistan programı yok. Hatta biz, bu parçalanmayı bir olumluluk etkeni haline getiriyoruz. Öyle düşünüyor ve öyle uyguluyoruz. Her parçada bağımsızlaşan ve iktidara kavuşan Kürt halkı, aynı zamanda o komşu halkın da bağımsızlaşması ve iktidar kazanması anlamına gelir. Örneğin, Kuzey Kürdistan'ın bağımsızlaşması ve zgrleşmesi, Türkiye halkının da bağımsızlaşması ve zgrleşmesidir. Yine demokrasiye kavuşması, Türkiye halkının da demokrasiye kavuşmasıdır. Ve aralarında kurulacak birlik, Ortadoğu halklarının arasında kurulacak birliktir. Biz, şuna da açık olduğumuzu belirttik: Bir Kürt-Türk federasyonu, bir Ortadoğu federasyonunun köprüsü, geçiş aşaması olabilir. Belki abartılı gelebilir ama, daha şimdiden zal bile "Ortadoğu halkları arasında ekonomik gelişmeler ve dayanışmalar olmadan sorunlar çözülemez" diyor.

Bütünüyle dünyadaki ve bölgedeki gelişmeler, artık halkların birbirlerine çok yakınlaşmasını emrediyor, yoksa bölünmelerini ve aralarına daha da milliyetçi çitler konulmasını değil. Feodalizm bu çitleri yeterince koymuştur, bize düşen ise yıkmaktır. Emperyalizm bl-yönet politikasıyla parçalamıştır, Arapları da, Kürtleri de, diğer ulusları da buna dayalı olarak bölüp parçalayıp yönetiyor. Bizim görevimiz, bunu daha da derinleştirmek değil, halkların eşitlik ve

özgürlüğüne dayalı birliğe dönüştürmektir. Bu anlamda politika-mız, Kürdistan'ı, Ortadoğu halklarını birlik ve dayanışmaya götür-medeye en uygun değerlendirmeye tabi tutmak, iktidara giderken bu birlikteliği hep göz önüne getirmektir. Kendi başına ve komşu halklarla çelişkiye düşmüş veya egemen sınıfların yaydığı aşırı şovenizme dar ve kısır bir milliyetçilikle cevap vermiş bir halk durumuna getirmek değil, tam tersine derin bir enternasyonalizmi esas alarak birlik politikasını daha da dayatıcı kılmak, halkların özgür iradesine dayalı birliktelikleri öne çıkarmaktır. Bu temelde, iddia ettikleri gibi asla ayrılıkçı hareket değil, birlik ve bütünlüğü bozma hareketi değil, tam tersine halkların mutlak çabalarına dayalı birlikleri gündeme getirmek çok yerindedir ve çok gereklidir. PKK tamamen bu bilinçle ve bu temelde bir programla harekete geçmiştir. Ve şimdi bunu adım adım hayata geçiriyor. Bu açıdan ben, çelişkiden değil, ilişkiden bahsedebilirim. PKK'nin bugün Kürt halkını savaşan bir halk durumuna getirmesi, kendi başına bir Kürdistan devrimi değil, tersine Kürdistan'ın çok uygun coğrafyası ve insani özellikleriyle bir bağımsızlık ve demokrasi kalesi durumuna gelmesidir ve bu da komşu halkların buna dayanarak kendi iradelerini konuşturmaları ve kendi güçlerini kazanmaları için en büyük fırsattır diyorum. Bu temelde Ortadoğu'nun çehresinin değiştirilmesi gerektiğine inanıyorum.

Biz, özellikle ABD'nin yeni düzen arayışlarının (buna Sovyetler de dahildir), Güvenlik Konseyi eliyle olsun veya kendi aralarındaki anlaşmalarla olsun Ortadoğu'ya biçmek isteyecekleri düzenin karşısındayız. Böyle bir Ortadoğu statükosu değil, tam tersine bunu aşan ve buna karşı duran bir anlayışla halkların, devrimle ve buna dayalı olarak özgür iradeleriyle gerçekleştirecekleri bir Ortadoğu federasyonu her zaman tercihimizdir. Ve bence şimdiden temelleri atılan budur. Kürdistan'da şimdiden yürüyen ve Kürt halkının ufkunu yakaladığı gelişme budur. PKK bu konuda iddialıdır ve çabalarını sonuna kadar enternasyonalist temelde sürdürecektir. Dünya çapında sosyalizm ve yoksul halklar aleyhine geliştirilen yeni düzen arayışlarına karşı da verilecek en soylu bir cevaptır bu. Tarih, unutulmuş halkın önüne, böylesine insanlık adına çığır açıcı bir görev de koy-

muştur. PKK, bu görevin bilinciyle hareket ediyor. Şimdiye kadar başarılan az değildir ve bundan sonra daha fazla başaracağımız inancındayız. Bunu da daha çok Türkiye halkıyla birlikte, onun birlikliğini zorlayarak başaracağımıza dair güvenim her zaman olduğu gibi, şimdi daha fazladır.

Emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı halkların istediği yerde olacağız

- Bu bağlamda ilk önce bir ara soru sorayım: Bu mücadeledenizin, Kuzey-Güney savaşının bir parçası, bir cephesi olduğunu söyleyebilir miyiz?

- Son zamanlarda tartışılmaktadır bu. Ben, aslında reel sosyalizmin de kapitalizmin ufkunu açamadığı kanısındayım. Hatta gerçekleşen, Batı'da bireysel kapitalizm, Doğu'da ise kolektif kapitalizmdir. Aynı yaşam, aynı ahlak normu ikisini de yönlendirmiştir. Bugün bunlar karışmış ve anlaşmış benziyorlar. Son ABD-Sovyet zirveleri bunu oldukça hızlandırmıştır. Yine Paris belgesi bunu daha da resmileştirmeye çalışıyor. Bence bu, Batı kulübünün Doğu'yu da içine alarak genişlemesidir. Ve bu, insanlık adına evrensel bir düzenleme değil, tamamen Batı adına ve halkların aleyhine bir düzenlemedir. Kapitalizm kanunlarının işlediği bir düzenlemedir. Dünya halklarının aleyhine çalışacak bir düzenlemedir. Buna Birleşmiş Milletler'i de alet etmek istemektedirler. Zaten son Irak'a yönelik tavırda bu gözlemlendi. Hukuk adına savaşmıyorlardı, petrol çıkarları adına savaşıyorlardı. Bunu son Kürdistan dramında gördük. Onlar için mühim olan, petrol adına amansız savaştır. Bir halkın gerektiğinde soykırımı tutulması bile onlara göre bir hiçtir. Zaten eğer ilk ve önemli bir sonuç çıkarılacaksa, bunların bu yeni düzenlemesinin ne kadar sahte ve halkların aleyhine olduğunu son Kürt dramında iyi anlamak mümkündür. İnsanlık adına bir halkın girebileceği en zor durumdan, bunlar, en ufak bir beis görmüyorlar, fakat basit bir çıkarları tehlikeye girdiğinde dünyayı ayağa kaldırıyorlar. Yeni düzenin altında bu anlayış vardır ve bu da hayırlı bir anlayış değildir. O açıdan biz soğuk baktık bu yeni düzenlemeye,

öyle “hukukun üstünlüğüdür, evrensel barışın tarihi bir aşamasıdır” demedik. Özellikle süper güçlerin, belli başlı emperyalist güçlerin dünyaya düzen vermesinde bir aşamadır.

ABD önderliğinde geliştirilmek istenen yeni dünya statükosunu böyle değerlendiriyoruz ve fazla uzun ömürlü olmayacağı kanısındayız. Kaldı ki Irak'ın bu konudaki tavrını da biz bu biçimde değerlendirdik. Bu politikaya, amacı değişik de olsa Irak rejiminin, Saddam'ın objektif olarak taş koymasını önemli görüyoruz ve daha fazla taş koymak gerekir, diyoruz. Kürdistan'da da bizim yaptığımız budur. Bu yeni düzenlemenin önüne taş koymak önemlidir. Dolayısıyla ne anlama geliyor? Buna ister Kuzey-Güney çelişkisi denilsin, isterse kapitalist-emperyalist düzenlemeye karşı halkların çeşitli biçimlerde direnmesi denilsin, bizim yerimiz, emperyalist-kapitalist cepheden geliştirilen politikaya karşı durmaktır. Her ne kadar elinde reform paketi de olsa buna kuşkuyla bakıp, halkların özgür iradesiyle kendi kurtuluşlarını sağlamaları biçiminde bir arayışın ve mücadelenin sonuna kadar içinde olmaktır. Çabalarımızı bu temelde hızlandıracamız ve denilebilir ki en anlamlı kurtuluş hareketlerinden birisinin içinde biz yer almaktayız. Ve bunu, kesinlikle daha kapsamlı hale getireceğiz ve bölge çapında en önemli bir konuma büründürceğiz.

Türkiye halkının yerinin de bu olması gerektiğine inanıyoruz. Özellikle Batı'ya aşırı bağımlılığın, ulusal bağımsızlığa, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmeye zemin sunduğuna hiç inanmıyoruz. Batı'dan yardım adı altında bu kadar tank alıyoruz, bu kadar top alıyoruz, deniliyor, bunlar daha fazla bağımlılıktır. Bu kadar dolar alıyoruz, deniliyor; daha fazla bağımlılıktır. Ve Türk halkını, Türk ulusunu baskı mengenesi içine almaktır. En az bizim Kürt halkı kadar, Türk halkının da gerçekten bağımsızlığı için her düzeyde bir savaşım içinde olmasını gerekli görüyoruz. Kökenleri eskiye uzanan her türlü Batıcı dayatmayı ve günümüzde de insan hakları adı altında onun bir tekrarına girmelerini sakıncalı buluyoruz. Türkiye için de bağımsızlık gerekir. Başta Kürt halkı olmak üzere, Ortadoğu halklarıyla birlikte ve savaşla kaderini çizmesi gerekir. Bizim bu yeni düzenlemelere karşı tavrımız budur.

- Peki, ABD Ortadoğu'ya müdahale edip, Irak Arap halkını bombaladığı sırada duygularınız neydi? Bugün Kürt halkının uğradığı felaket karşısında bir acı-ızdırıp duyuyor musunuz? Aynı ızdırabı o zaman da duyabildiniz mi? Biraz insani bir soru ve onu isterseniz açalım. Yani o bombardıman sırasında hangi ruh hali içerisindeydiniz? Amerika galip gelsin de biz de bunun ardından bir Kürdistan çıkartalım, Irak felaketinden bizim de bir kârımız olsun gibi bir duyguya kapılıyor musunuz?

- Hayır. Sorunuzu anlıyorum. Doğrudur, bizde bazı duygular uyandı ve şu belirlemeyi yaptık: Körfez krizi, Ortadoğu'nun Ekim Devrimi için koşulları elverişli kılmaktadır. Ama nasıl? Şunu söyledik: Irak rejiminin ve Saddam önderliğinin amaçları ve yöntemleri, birçok yönüyle uygun bulabileceğimiz yöntemler değil ve fakat böylesine dikilmesinin sonuçları önemli olacaktır. Burada, işte “Saddam, ABD'yi böyle yener, müttefikleri şöyle yener” biçiminde bir beklenti içinde olmadık. Fakat, “ABD rejimi şöyle yıkar, yerine şöyle bir Kürdistan kurulur” biçiminde bir vehim içine de kendimizi atmadık. İkisinin de pek anlamlı olmayacağını ve hatta gerçekleşmeyeceğini biliyorduk. Ama buna rağmen umutluyduk. Hatta şunu söyledik: Bir statüko vardır Ortadoğu'da ve bu statüko altüst olacak. Emperyalizmin çizdiği bir statükodur bu. Bölgeye dayatılan rejimler, Doğu'ya ve Batı'ya dayalı rejimlerdir; o temelde güç kazanmışlar, bağımlılaştırmışlardır. İşte bu aşıyor dedik ve bu bizi umutlandırıyor. Yani bugün eğer Saddam gerçekten anti-emperyalist ise, sonuna kadar direnerek ve gerçek doğru zemine ve müttefiklere kavuşarak bunu sürdürmek zorundadır, dedik. Şimdi açığa çıkacaktır. Bunun açığa çıkması şu anlama gelir: İspatlanacak ki ne kadar anti-emperyalisttir, ne kadar demokratır, ne kadar devrimci-demokratır, ulusal meseleye ne kadar çözüm getiriyor, bölge halklarının birlik ve bütünlüğüne ne kadar yaklaşım gösteriyor, Arap halklarının birliğine ne kadar doğru yaklaşıyor? İşte bunlar kanıtlanacak, dedik.

Şimdi Saddam yine böyle bir imtihanla karşı karşıyadır. Saddam kurtulmak istiyorsa ne yapacaktır? Tekrar söyleyelim: Kürt politikasında, içinde bulunduğu büyük olumsuzlukları gidermek zorun-

dadır. Başarabilir mi? Başarırsa yaşar, başaramazsa yaşayamaz, daha da daralır. Araplararası ilişkilerde devrimci yaklaşımı sonuna kadar geliştirebilir mi? Eğer geliştirirse yaşayabilir. Uluslararası alanda dar bir milliyetçilikten öteye bir gelişmeye yönelebilir mi? Eğer yönelirse yaşayabilir. Bu bir imtihandır, göreceğiz. Yani dedik ki, bir anlamda önemli bir sınavla karşı karşıya gelindi. Bizim umudumuz, bu sınav olumlu da verilse olumsuz da verilse, hiçbir zaman eski statükoyu artık bir daha diriltemeyeceklerdir. Bu önemliydi. Ve Kürt halkı söz konusu olduğunda, ister ABD tarafından yıkılsın ve isterse yaşasın, artık Kürt politikası değiştirilmek zorundadır. Kürt politikasının değiştirilmesi de çok önemli siyasi sonuçları beraberinde getirecektir.

Biz şunu da söyledik: Irak'ta zayıflayan Saddam rejimi, yıkılabilecek bir Saddam rejimi, sınıf mücadelesinin geliştirilmesi anlamına gelecektir, sınıfsal ve ulusal düzeyde çığ gibi bir mücadele anlamına gelecektir. Değerlendirmelerimizde bunlar vardı ve nitekim gerçekleşen de budur. Bence mücadele hem sınıfsal düzeyde ve hem de ulusal düzeyde (Şia mücadelesini sınıfsal düzeyde, Kürt meselesini de ulusal düzeyde ele almak gerekir) çok şiddetli olmuştur. Halen de devam etmektedir bu. Saddam'ın güç kazanması önemli oranda dışa dayanıyordu ve içeride de anti-demokratik olmasından kaynaklanıyordu. Şimdi dış desteği yok denecek kadar azaldı. Ambargo sürecek ve daha da zayıflatılacak. Yine içte sınıf mücadelesi tasfiye ediliyordu, demokrasi yoktu, diktatörlük anlamsız bir biçimde sürdürülüyordu, şimdi bunun da imkanları kalmadı. Bu anlamda diyoruz ki, rejim bir ikilemele karşı karşıyadır: Ya eski politikada ısrar eder, (ki bu sonunu getirecektir) ya da yeni açılımlara muhtaçtır, bunu gösterirse yaşayabilir.

Yani bu konuda umutlu olup olmamaktan öteye, bence gelişmeler çok önemlidir. Kürt politikasında hazırlıklı olmadığı için veya gereken düzenlemeyi zamanında yapmadığı için, daha da daralmıştır rejim. Sınıf mücadelesi açısından da bu böyledir. Hep baskıyla sindirmek istedi ve gittikçe daraldı. Sınırım son olarak bir takım değişiklikler yapıldı rejim bünyesinde. Sınırlı da olsa bu ihtiyacı hissediyor. Bence daha ileri düzeyde bazı düzenlemeler yapılırsa,

Saddamlı veya Saddamsız Irak'ta gelişmeler yaşanabilir. Ulusal sorunun daha demokratik çözümü, yine sınıfsal mücadeleye daha elverişli bir yasal ortam şayet geliştirilirse, o zaman ABD'nin planları bozulur. Türkiye vasıtasıyla Irak'a biçmek istedikleri statüyü de işlemez kılabilir.

Bunlar önemlidir ve biz bunun bilinciyle hareket ediyoruz. Ve giderek bunu bölgeselleştirmeliyiz. Irak'ın içinde bulunduğu krizi, yani Irak'a dayalı Ekim devrimini biraz Ortadoğulaştırmalıyız. Bunun bilinciyle hareket etmeli ve çok sınırlı imkanlarla da olsa bunu geliştirmeliyiz. Bunun için sıkça şu söylendi: Bu yeni düzenlemede PKK'nin yeri ne olacak? Şunu belirtelim: PKK'nin yeri, tam da halkların istediği yer olacaktır. Halkların özgür iradesinin işleminde tarihi bir rol oynayacaktır. Emperyalizmin iradesine dayalı düzenlemeleri, işbirlikçilerin iradelerine dayalı düzenlemeleri sine-mize “barıştır” diye oturtmayacağız. Irak krizini, Arap halkı için, Kürt halkı için demokrasinin güç kazanması biçiminde değerlendireceğiz. Bunun, adım adım bölgenin diğer ülkelerine yayma biçiminde kullanılması gerektiğini savunacağız. Bu, Saddam'ın kişiliğinin çok ötesinde bir gelişmedir. Bunlar bizi duygulandırmıştır ve bence iyi duygulardır.

Herkes, “Körfez krizi bölgeyi şöyle ateşe atmıştır, Kürdistan bir kez daha şöyle ateşin içinde kavrulup gidecektir” diyordu. Bizse, “eğer politika doğru belirlenirse, bu konuda doğru tavırlar alınır, Kürdistan'ın tarihinde göremeyeceği büyük bir fırsatı yakalaması demektir bu” dedik. Aslında bu gerçekleşmiştir. Ama provokasyon güçleri bunu sezdikleri için, gündemi saptırmaya, halkların devrim gündemini, Kürt halkının devrim gündemini saptırmaya çalışıyorlar. Son göç olayının altında, bu anlayıştan kaynaklanan provokasyon vardı. Biz buna fırsat vermeyeceğiz. İyi duygularımızı, iyi düşünülmüş ve planlanmış bir politikayla eylemli kılacağız. Ve her zamankinden daha fazla özgürlük yolunda bir Kürt halkıyla, daha fazla Ortadoğu halklarıyla birlik arayışı ve çabası içinde olan bir Kürt halkıyla karşılaşacağız. Gerçekten üst düzeyde bizde gerçekleşen duygu ve heyecan bu kaynaklıdır. Ve halen koruyoruz.

Türkiye'ye yeni bir cumhuriyet gerekiyor

- Şimdi bölgede statüko bozuldu, bir krize doğru, hatta savaş boyutuna varan bir krize doğru girildi ve bu altüst oluş devam ediyor. Ortadoğu'daki bir altüst oluşta Türkiye işçi sınıfının rolü ne olabilir? Bu altüst oluşta Türkiye işçi sınıfının vereceği cevap ne olabilir? Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? İşte genel grevini yaptı, Zonguldak işçi hareketi gerçekleşti, vs. Türkiye işçi sınıfının, bu altüst oluşta sizin kıymet biçtiğiniz rolü ufukta gözüküyor mu?

- Bence bunu, mevcut cumhuriyetin sonunun gözükmesi ve Türk halkının yeni bir alternatife zorlanması biçiminde sorsak daha anlamlı olacaktır. 12 Eylül rejiminin Özal eliyle icrası, aslında TC'nin bir döneminin sona ermesidir. Dar bir Türk ulusçuluğu vardı, cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte. Bu dar ulusçuluk veya şoven ulusçuluk, geri bir ekonomik temelde (ki buna ister liberal kapitalizm denilsin, ister tekelci kapitalizm denilsin), bütün imkanların devlet eliyle bahşedilmesi biçiminde sürdürülmek istenildi. Cumhuriyet efsanesi budur aslında. Şoven bir ulusçuluk ve ilkel-çarpık bir kapitalist gelişme cumhuriyetin programıdır. Ve bu program, bugün gelebileceği en üst noktaya dayanmıştır. 12 Eylül rejiminin çıkmazı buradadır. 12 Eylül rejiminin kurtarmak istediği cumhuriyet bu cumhuriyettir. Bu cumhuriyetin yaşadığı derin kriz, aslında cumhuriyetin başından beri ulusal ve toplumsal düzeyde içine çekildiği krizdir. Yani o, normal bir yapı değildir.

Kemalizmin başlangıçta sınırlı anti-emperyalistliğinden bahsettiğimi tekrar hatırlatıyorum. Ve demokrat olmadığını söylemeliyim. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında demokrasiyi düşünmediği, şoven bir ulusçuluğu asla aşmadığı, giderek kapitalizmi daha fazla geliştirmeye çabaladığında bunun Batı'sız olamayacağı, kapitalist emperyalizme dayanmaksızın gelişemeyeceği açıktır. Sovyet çelişkisini kullandı ve bu temelde 1930'larda belli bir bağımsız inisiyatif gösterildi; fakat gerçekten sınırlıydı bu. Bildiğimiz gibi 1940'lardan sonra Batı'yla bütünleşme çabaları, DP dönemi ve AP dönemleri, bu

çarpık yapının daha da geliştirilmesi ve derin bir krizin içine itilme-
siydi. 1980'lere doğru geldiğimizde eğer çok güçlü bir muhalefet
olsaydı, bu cumhuriyet yıkılmakla yüz yüzeydi. Güçlü bir devrimci
muhalefet olmadığı için, 12 Eylül gibi bir faşist rejim başa geldi.

Bu rejim, içten ve dıştan yaşatabileceği bütün politikaları yaşattı
halka. NATO'ya dayandı, her türlü faşizan tedbirlerle kendisini
yürütmek istedi, toplumu altüst etti ve baştan çıkardı. Ahlakıyla
oynamaktan tatalım dinine kadar, ekonomiyle oynamaktan tatalım
siyasete kadar, felsefesine kadar her şeyiyle oynadı. On yılda daha
da baştan çıkarılmış bir toplumla karşılaşmaktan öteye bir gelişme-
ye yol açmadı.

Özal nedir? Daha fazla Amerikancı olan daha fazla orduyu dik-
kate alan, sermayenin en gerici ve en vurguncu kesimlerini daha
fazla dikkate alan bir uzlaşmanın, bir işbirliğinin sembolüdür.
Sonuna kadar Türkiye'nin bağımlılığını geliştiren, sonuna kadar
militarizme boyun eğen, sermayenin en çapulcu kesimleriyle uzla-
şan, yine sonuna kadar işbirlikçiliği geliştiren politikanın mimarı.
Eğer bir ustalığından bahsedilecekse, işte bu tip bir ustalıktır. Bu da
Türkiye Cumhuriyeti'nin kendisini ele vermektedir, geldiği aşamayı
göstermektedir. Özal şahsi bir olay değil, cumhuriyetin içinde
bulunduğu aşamanın bir ürünüdür. Türkiye kapitalizminin, onun iç
ve dış politikasının bir aşamasıdır ki, bu da son aşamadır. Bu nokta-
da diyorum ki, Türkiye'ye yeni bir seçenek gerekiyor, yeni bir cum-
huriyet gerekiyor. Peki bunu kim kurabilir?

1920'lerin başlarında taze bir Türk burjuvazisi vardı. O, 1. cum-
huriyeti kurabilirdi ve kurdu nitekim. Mustafa Kemal bunun örneği.
27 Mayıs'a yeni bir cumhuriyet denildi ama, gerçekten yeni cumhu-
riyet denilmeyecek durumdaydı ve o sadece tekelci kapitalizmin
önünü açtı. 12 Eylül'e de 3. cumhuriyet, yeni bir cumhuriyet denil-
di. Ne biçim bir cumhuriyet olduğunu gördük, kuruluşuyla ve şim-
diki kriziyle. Bence bunlar öyle 2. ve 3. cumhuriyetler değildir,
birincisinin olgunlaşması ve çöküş aşamasıdır. Nitekim gelinen
noktada ortaya çıkan birçok belirti bunu gösteriyor. Bunun yerine
başka bir cumhuriyet gerekiyor gerçekten.

2000'lere doğru yönelirken Türkiye halkı, her bakımdan alt ve

üst yapısıyla yeni bir cumhuriyetin derin arayışı içindedir. Kurulacak halk rejimi, ne tür bir rejim olacaktır? Bunun alt ve üst yapısı ne denli demokratik olacaktır? Bence bunun derin bir arayışı veya ortamı söz konusudur. Daha doğrusu, ne kadar arayış var o ayrı bir mesele, ama ortamın bu olduğu kesindir. Benim için kuşku götürmez bir durumdur bu. Objektif olarak her şey Türkiye halkına şunu söylüyor: Ayağa kalk ve kendi iktidarına yürü! Başı kim çeker? Hiç şüphesiz emekçi sınıf ve onun da en emekçisi olan işçi sınıfı çeker.

Bence burjuvazi söyleyebileceğini söyledi, yapabileceğini yaptı. Getirdiği kapitalizm ve buna dayalı alt ve üst yapı ise ortadadır. Çekilmez cinsten bir ağırlık olarak toplumun sırtında bir kamburdur. Bu kambur, bu cumhuriyet, artık gerçekten ızdıraptan, işkenceden, sömürüden başka bir şey değildir. Türkiye halkını dünyanın her tarafına savuruşundaki sömürüye bak! Başta kıyılar olmak üzere ülke zenginliklerinin yabancılara peşkeş çekilmesine bak! Ekonominin bütün kilit noktalarının yabancı sermayenin eline peşkeş çekilmesine bak! Muazzam işsizler ordusuna bak! Bir avucun lüksü uğruna muazzam sefalete bak! Bütün bunlar ne anlama gelir? Bu kambur çekilmez, cumhuriyet bu haliyle çekilmez, rejim bu haliyle çekilmez demektir. Kendi içinde bazı reformlarla dönüşüm yapabilir mi? Biz reformlara kapalı değiliz, ama fazla ham hayale kapılmamak gerekir. Tam bu noktada, en emekçi ve dolayısıyla en devrimci sınıfın tarihi rolüne sahip çıkması gerekiyor. Genelde Türkiye halkı ve özelde işçi sınıfının öncülüğü eğer ayağa kalkmazsa, daha da gelişecek olan bir krizdir, bunalımdır, çürümedir. Onun için diyorum ki, hiçbir dönemle kıyaslanmayacak kadar objektif koşulları uygun hale gelmiş bir emekçi öncülüğü söz konusudur. Ve yine Türkiye işçi sınıfının küçümsenmeyecek kadar bilinç kazanması söz konusudur.

Ama burada eksiklikler de var. Eksiklikler, özellikle emekten yana kendini devrimci muhalefet yerine koyanların birlik ve programından öteyedir. Yani genelde Türk solunda, sosyalizme ilişkin devrimci eğilim aslında güçlüdür. Çeşitli fraksiyonlarca değişik bir biçimde yansıtılmak istense de, ilke ve stratejide aslında devrim ayakta ve etkisini sürdürmektedir. Bu anlamda mesele, ilke,

strateji ve programda değildir; daha çok taktiktedir ve taktikte bir birliğe ihtiyaçları vardır. Halktan yana güçlerin koordinasyonunu, taktik adımlarını organize eden bir birliğe ihtiyaçları vardır. Bence mesele bu çerçevede ele alınmalıdır. Bu konudaki eksiklik giderildiğinde, kesinlikle tarih Türkiye halkı için değişik gelişecektir. Ve işçi sınıfı, artık rolünü, Türkiye'ye özgü olarak çok anlamlı bir biçimde oynayabilecektir. Bunun Kürdistan kolu da çok mükemmel bir atılım içindedir. Bununla kuracağı sağlıklı ilişkiler, bağlantılar, hatta cephesel birlik, sadece Türkiye ve Kürdistan halklarının kaderinin değil, Ortadoğu halklarının kaderinin değiştirilmesinde köprü bir rol oynayacaktır. Bu konuda umutluyum aslında.

Biz, hiçbir zaman, Türkiye halkından kopmadık. Başlangıçtaki bağlantılarımız ideolojik-politik yaklaşımlar çerçevesindeydi; şimdi daha pratik bir çerçeveye hızla oturmaktadır, oturtulmaktadır. Yani ayağa kalkan bir Kürdistan, uyanan bir Türkiye işçi sınıfı ve Türkiye halkı demektir. İki halkın tarihi ilişkilerinde her ne kadar egemen sınıfların eliyle muazzam olumsuzluklar, haksızlıklar geliştirilmişse de, biz bunları düzeltebiliriz. Bu ilişkilerden halkların muazzam birlikteliğine ulaşabiliriz. Bu çok önemlidir ve bunu bir mimar yeteneğiyle değerlendiriyorum. Bu ilişkiden hoşnutsuz olma, “işte tarih bu kadar kötüdür” diyerek nefret edip ne pahasına olursa olsun bir kopuş, bir ayrılık değil, bir mimar inceliğiyle ortak bir birlik eserine dönüştürme, nasıl güzel bir ev yaratılır, komşular arasında nasıl düzen yaratılır, birlikte ve zengin bir yaşam burada nasıl yaşanır, işte onun hesapları içindeyiz. Yani nasıl komşusuz yaşanmazsa, Türk-Kürt ilişkilerini de, birbirleri olmadan yaşayamayacak, ama hepsini zenginleştirecek bir düzenleme içinde değerlendiriyoruz. Yine bu konuda devrimi temel bir araç olarak değerlendiriyoruz. Türkiye halkının bilinçli öncülüğünün de kesinlikle bunu gördüğünü ve bu konuda daha da ileri adımları atmaktan çekinmeyeceğini çok iyi biliyoruz. Dolayısıyla da umutlarımız bu konuda çok canlı ve gerçekleşir düzeydedir.

Sol gruplar arasında diyalogu ve birliğı geliştirelim

- Bu işçi hareketindeki çabalarıyla, örneğin Sosyalist Parti,

diğer bazı sosyalist örgütler sizde bir umut uyandırıyor mu?

- Ben, her zaman Türkiye devrimcilerine coşkuyla baktım. Biz de 1970'lerin ürünüyüz bu anlamda. Bize dıştan etkileme iki kanaldan geldi: Türkiye'nin devrimci-demokratik gençlik ve işçi sınıfı hareketiyle ve Güney Kürdistan'daki ilkel milliyetçiliğin daha o zamandan darboğaza ittiği Kürt hareketiyle. İkisindeki yetmezlikleri de zamanında ve çok iyi değerlendirdik. Kürt sorunu doğru temelde ele alınmadıkça, Türkiye'de işçi sınıfının ve halkının mücadelesinin de sağlıklı gelişemeyeceğinin çok derin bilinciyle kendimizi çözümlenmeye ve bu konuda ideolojik-politik bir arayış içine girmeye zorladık. Bu çabanın bir ürünü olarak geliştik. Şimdi geldiğimiz nokta biliniyor.

Daha önceki sorularda, Kürt halkının ulusal kurtuluş hareketlerinin nasıl ele alınması gerektiğine yeterince açıklık getirmiştik. Ve aynı zamanda Türkiye emekçi hareketi içinde nasıl olduğumuzu göstermeye çalıştık. Bu bizim umudumuzu aslında iyi dile getiriyor. Sizlerin çabalarına, Sosyalist Parti'nin ve çok sayıda grupların çabalarına biz, kendilerinin kendi aralarında baktıkları gibi bakmıyoruz. Hiç şüphesiz bizim, 1970'lerin ortalarında sizlerle ve birçok grupla çekişmelerimiz oldu. Oldukça sert, anlamsız diyebileceğimiz çatışmalar da oldu. Bunun asıl nedeni biz miyiz, başkaları mıdır, bu ayrı bir tartışma konusu. Fakat bu bir gerçektir. Yalnız nedenleri vardı. Şimdi bu tamamen aşılmıştır diyebilirim. PKK, bu konuda kendisini biraz olgunlaştırabilirdi, daha uygun politikalarla yürütebilir konuma getirebilirdi. Bu konudaki gerçeklerimizi daha fazla açabilirim, ama aynı gelişmeyi maalesef Türkiye solunda gördüğümüzü söyleyemem. Bu kısır çekişmeler biraz daha devam ediyor. Sosyalist Parti, politika düzeyinde iyi açılımlar yapıyor, bu konuda özellikle döneme denk gelen taktikleri erkenden gündeme sürüyor, esnekçe işçi sınıfına daha fazla ağırlık veriyor. Fakat çok geniş sol birliğimin henüz bir araya getirilmediği de bir gerçek. Hala aralarında "kim ne kadar oportünisttir" çekişmesi sürüp gitmektedir. Yani mezhep kavgaları şiddetlidir. Sizde de bizde de vardı bu, ama şimdi o kadar değil. Yani biz de içindeydik bu mezhep çatışmasınının, ama aşttık.

Şimdi Türkiye'nin mezhepleşmesi içinde biz nasıl bir rol oynamalıyız? Bence bu mezheplerin sayısını biraz azaltalım. Bu mezhepler anlamsız bir

biçimde çarpıtılmış ve gerçekten bu bize acı ve üzüntü veriyor. Hepsi zindanda direnmiş, şehit vermiş, yüzbinleri kucaklayan bir kitleye ulaşmış ama, taktik birliğe asla imkan vermeyen bir çekişme de sürüp gidiyor. İşte bu anlamlı değil. Yani şu veya bu güç ne kadar oportünist de olsa bu, kesinlikle bölünmeye ve parçalanmaya haklı bir gerekçe sunmuyor.

Bu konuda kesinlikle yanlış anlaşılmayı da istemiyoruz. Çünkü Türkiye'deki mevcut sol gruplar pireyi deve yapıyorlar, öküz altında buzağı arıyorlar. Sizlerle geliştireceğimiz herhangi bir görüşmeyi, rahatlıkla şöyle bir oportünizme yatma, birbirlerini bilmem ne etme gibi değerlendirebiliyorlar. Çok iyi biliniyor ki bu, Türkiye emekçi yığınlarına bir mesaj sunma, onlara dostluk dilekelerimizi iletme temelinde bir görüşmedir. Ne şu grubun, ne bu grubun değildir; bu çok iyi biliniyor. Ve hatta birliğe yol açsın diye çok hassas davranıyoruz. Bu da çok iyi görülüyor. Ama halen bir türlü iyi niyetli yaklaşım gösterilmiyor. Diğerleri gelsin, sizlerden daha fazla onlarla da diyalogu geliştirelim. Hani birlik diyorlar, halkların mücadelesine destek diyorlar, o zaman gelsinler bizden ne istiyorlarsa sunalım. Nedir isteyebilecekleri? Örgütsel dayanışmadır, eylemsel dayanışmadır, maddi ve manevi destektir. Gelsinler biz üzerimize düşeni yaparız. Doğrusu budur ama, işi bu temelde doğru ele almak yerine, “kimler kimin aleyhinde koalisyon yaptı, bu nasıl oportünisttir, şu nasıl revizyonisttir, kaleme sarılıp bunları dinamitlemeli, boşa çıkarmalı” biçiminde ele alıyorlar. Bu, ne çağdaşçadır, ne sosyalistçedir, ne de demokratçadır; ilkel mezhep fanatizminden geriye kalan kalıtsal bir yaklaşımdır. Aşmalıyız derim bunları. Sizler, Sosyalist Parti, kendi yasal konumunu da dikkate alarak, açılımlarını daha da genişletmelidir. Bir yandan sınıfa yönelik, bir yandan Kürt gerçekliğine yönelik ve en önemlisi de diğer gruplarla birlik ve dayanışmaya yönelik anlamlı çabalarını sürdürmelidir. İnaniyorum, sonunda başarılı olacak olan bu politikadır.

Gerillayı oturtma kongresi

Bu konuyla bağlantılı olarak ve kendi konumumuzun daha iyi anlaşılması açısından biraz partimizin 4. Kongre gerçeğine ilişkin, gerillaya ve hatta serhildanların yeni durumuna ilişkin birkaç

hususunda da belirtmek istiyorum. 4. Kongre sürecinden bahsetmek istiyorum. Gerçekten bu, son 3-4 yıldır kamuoyunun da oldukça dikkatini çeken iç olumsuzlukları gidermede ve özellikle de gerillayı doğru oturtmada çok önemli bir aşamayı teşkil ediyor. Şu anlamda bir kongredir: Gerillayı oturtma kongresidir. Gerillanın tıkanıklıklarını aşmada ve bu konuda ileri bir açılıma yol vermede önemli bir rol oynamıştır.

Parti içinde, parti öncülüğünü sabote etmeye giden oldukça çok sayıda tutum ve davranış söz konusuydu. Bu konuda şiddetli ve özellikle de eğitimle, iknaya ve biraz da tasfiyeciliğin tasfiyesi biçiminde bir ayıklama oldu. Öncülük sorunu, çok net ve çok çözümleyici bir aşamaya ulaştı. Faaliyetlerde parti öncülüğünü tutturamama, özellikle 1986'dan sonra Agit arkadaşın da şahadetiyle birlikte ve öyle sanıyorum ki TC'nin de direkt veya dolaylı etkilemesiyle öncülük olayını zayıflatma biçiminde bir gelişme dolayısıyla, gerillada, halka kötü muamele ve hiç vurulmaması gereken kadın ve çocuk gibi bazı ölümlerin ortaya çıkmasına yol açma gibi bir durum görüldü. Bunda ne kadar TC'nin provokatörleri etkili oldu, ne kadar bizim içimizde alet olanlar etkili oldu, bunu şimdiden ayırt etmek zor. Ama sonuç itibarıyla bunlara karşı iyi bir mücadele verildi, bu tutumlar kesin olarak mahkum edildiler. Yine parti içinde şüphe etme ve ajanlık yaftasıyla suçsuz insan cezalandırma durumları ortaya çıktı ve bu tür olaylar aydınlığa kavuşturuldu. Bu temelde öncülük sağlam esaslara oturtuldu. Faaliyetler, her zamankinden daha fazla parti öncülüğüne bağlandı. Gerilla bu temelde bir açılım kaydetti. Bunlar, bu süreçte katettiğimiz ve 4. Kongre'nin de kesinleştirdiği hususlar oluyor. Gelişmemiz bu yönlüdür.

Bunun yanında, serhildanlara daha bir açıklık getirilmiş ve bu taktiği biraz daha yetkin hayata geçirme vurgulanmıştır. Mevcut ilişki düzeyimizin daha bir dirayetle yürütülmesi, hem dış ilişkilerimizin ve hem de içte halkla ilişkilerimizin daha doğru bir temelde yürütülmesi kararlaştırılmış bulunuluyor. Bu, oturtulmuş ilişkilerin kararlaştırılması oluyor aslında. Çok kapsamlı kararlarımız var. Sanırım sizlere de verebiliriz ve gerekirse uygun olanlarını yayınlata-

yabilirsiniz. Yine eleştiri ve özeleştiri silahı da iyi kullanıldı, eleştiriden geçirilmeyen hiçbir şey kalmadı. Başta merkez olmak üzere bölge bölge ele alındı ve yine merkez kişiliklerden tutalım rol oynamış bütün kişilikler eleştiriye tabi tutuldu. İstisnasız özeleştirisel yaklaştı kişiler kendi konumlarına. Bu da önemli bir gelişmeyi de aslında ve bu cesareti gösterdik.

Sosyalizme ilişkin kavrayışımız da, biraz yayınlarımızda yansıtıldığı gibi özgün bir tanıma kavuştu. Yaratıcı sosyalizm anlayışımız tamamen partiye hakim olmuştur. Yani genelde sosyalizmden kaçış başlarken, bizde çok köklü bir sosyalizme yönelme kararlaştırılmıştır. Doğru sosyalizm anlayışına sahip olmamız, bu reel sosyalizmin tehlikesinin bize bulaşmaması gerçekten çok önemliydi. Bu konuda bir başarıdan söz etmek gerekir. Baştan beri aldığımız ilkeli tutum, sosyalizmi ülke koşullarımıza bağımsız ve yaratıcı bir biçimde uygulama tezimiz ve halkın özgüleriyle devrime yönelme kararlılığımız kesinlik kazanmıştır. Yine örgüt içi demokrasiye alabildiğine ağırlık verilmiştir. Hatta gerillada da demokrasiye ağırlık verilmiştir. Çok önemlidir parti içinde ve gerilla içinde demokrasi. Ve bu konuda kesin ilerlemeler vardır. Kürt toplumu söz konusu olduğunda, o katı feodal yargıları kırmak, işlerin demokratik bir tartışmayla karara bağlanmasını ilke olarak koymak ve partiyi buna hazırlamak önemliydi. Bu da önemli oranda başarılmıştır.

Sanıyoruz 4. Kongremiz çözümleyici bir kongredir. 3. Kongremiz daha çok sorunları yüzeysel ve genel hatlarıyla dile getirirken ve özellikle 15 Ağustos Atılımı'nın 1985'te içine girdiği büyük çıkmazı aşma biçiminde bir rol oynarken; 4. Kongremiz, gerillada önü açma ve bir patlamaya gitmede, serhildanlarda ve yine parti öncülüğünü sağlama konusunda nicelik ve nitelik olarak önemli bir rol oynamıştır. Bu konuda biz 4. Kongremizi, devrimde zafer rolünü oynayabilecek kadar gelişkin bir kongre olarak değerlendiriyoruz. 1982'deki Kongremizse, biliyorsunuz, ülkeye dönüş hamlesini gerçekleştirme ve onaylama kongresiydi. Partideki gelişmeleri çok kısaca böyle özetleyebilirim.

Bunları şunun için belirtiyorum: Partideki gelişmelerin beni çok zorladığına dair, hatta şaşkınlığa uğrattığına dair görüşler vardır.

Hiç şüphesiz zorlamıştır. Herkes kaçarken ve komünist partiler tasfiye olurken, sosyalist temellerini korumakta olduğumuz partimizin sorunlarını ciddi bir tasfiyeye uğramadan çözümlmek, ciddi bir uğraş ister, çaba ister. Gerçekten hem o klasik komünist partilerin hastalıklarına karşı mücadele, hem de Kürt toplumunun feodal-aşiretçi etkilerine karşı mücadele basit değildir. Takdir edersiniz ki, gerçekten hem yaratıcı ve hem de çok yoğun çaba ister. Bu anlamda hayatımın en zor, fakat çok üretken 3-4 yılını bu işe attım. Karşı cepheyle uğraşmaktan çok bu iç cepheyle uğraştım ve çok önemli sonuçlara ulaştığımı belirtebilirim. Bu, şaşkınlık değil, büyük bir çabayla sonuca gitmektir. Bunu böyle belirtmeliyim. Etkileri bundan sonra daha iyi yansıyacaktır. Türkiye solunun da yararlanabileceği bir deneyim olduğu anlaşılacaktır. Daha şimdiden bu deneyimin incelenmesini sizlere salık veriyorum.

Yine gerilla konusunda bazı görüşler belirtildi, işte askeri yolla sonuç alamazsınız diye. Şunu belirttim: Biz, TC'den daha fazla askeri yolla sonuç alırız. Türk zoru, Türk ordusunun uyguladığı zor gerçekten bir çıkmazdadır ve çözümsüzlüğü üretmekten öteye gitmiyor. Ama biz, hem sınırlı başvurduğumuz ve hem de şimdiye kadar istediğimiz gibi yürütemediğimiz bir silahlı savaşla önemli sonuçlara ulaştık. Hele şimdi tam taktiğe oturmuş bir gerillayla, askeri yolla daha iyi sonuç alabiliriz. Biliyorsunuz, özellikle gerillanın köylüyü eğitmekteki ve örgütlemekteki rolü çok hızla genelleşerek devam etmektedir. Gerçekten köylü için gerilla ajitatördür, faal bir propagandacıdır ve örgütleyicidir. Bu etkisini daha da geliştirerek sürdürecektir. Ben baştan belirttim, gerilla bir efsane aslında. Bu rol daha iyi oynanacaktır diye belirtebilirim. Gerillanın artık kaybetmesi şurada kalsın, ilk defa derli toplu eğitilmiş ve radikalleşmiş bir gerillayla yüz yüzeyiz. Sayısal olarak da kesinlikle bir azalma söz konusu değildir. Hedefimiz 10 bine tırmanmak bu yıl içinde ve kesinlikle ulaşacağımız inancındayım. Şimdiden bu yarılanmıştır ve güç toplama hızla devam ediyor.

Serhildanlar da benzer bir atılım içindedir ve genelleşerek devam ediyor. Bu sene sanırım en azından 40-50 şehir merkezini çekebilir ve zaten köylüler de önemli oranda bu alanın içindedir. Yani

serhildan akımı köylerden başlıyor ve şehirlere yayılıyor. Bunun altını çiziyorum. Köyün şehri etkilemesi çok çarpıcıdır. 5-10 köy birleşiyor, gruplaşıyor, coşuyor ve buna kentler de karşılık veriyor. Çok iyi bir köy-kent birlikteliği doğuyor. Tabii sosyal yönelim kesinlikle yoksullara doğrudur. Öncülük yoksul kesimdedir ve bu çok önemlidir. Kadın kitlesi çok iyi katılmış durumdadır. Kadının katılımını basit ve kendiliğinden yorumlamayın. Uzun bir teorik çalışma kadar, parti içinde kadın kadrolara yol vererek ve onlara uzun bir ortak yaşamayı benimseterek bu sonuca gelinmiştir. Örneğin bir Cizre direnişinin altında, **Binevş AGAL (Berivan)** diye bir arkadaşımızın rolü vardır. Ki, bir-iki yıl bizzat yanımızda tutup yurtseverleştirdiğimiz bir yoldaşımızdır. Cizre halkı onu çok iyi tanır ve bugün tüm Cizre kadını onun anısının etrafında ilerleyecektir. Demek istediğim, her alanda böyle kadın çalışmaları vardır, kadın şehitler vardır; kadın bu temelde ayağa kalkıyor ve toplumda çok önemli değişikliklere yol açıyor. Demokrasinin temel bir gücü rolünü oynuyor. Şunu özenle belirtebilirim: Kadının uyanışı ve harekete geçirilişi, bizdeki devrimin derinliğinin en sağlam ölçütüdür, Kürt halkının devriminin çok sağlam bir göstergesi olmaktadır. Bunun dikkatle değerlendirilmesi gerektiği kanısındayım. Dediğim gibi, yoksul köylülük de çok faaldir. Kesinlikle o eski aydınların etkilediği gibi bir devrimcilik değildir. Onlar korku ve pasifizm içinde bunalırken, bizde yoksullar, kadınlar, köylüler muazzam bir gelişme gösterdiler.

Aydınlar ise, şimdiye kadar silik, korkak, geleneksel baskı politikasının tasfiye ettiği bir kesimdir. Şimdi onlar da yeni yeni uyanmaya başlıyorlar. Kent yeni yeni biraz katılmaya başlıyor. Sanırım bundan sonra biraz daha aktifleşecektir. Geniş aydın kesimleri, üzerlerindeki ölü topraklarını bundan sonra biraz daha silkeleyeceklerdir. Bunlar, Kürdistan'daki son toplumsal hareketliliğin kendini açığa vuran bazı yönleridir.

Sanıyorum reformistlerden de bahsetmek gerekiyor. Hiç şüphesiz onlar da devrimden yararlanmak istiyorlar. TC'nin icazetine ve emperyalizmin de imkanlarına dayanarak, özellikle Avrupa'da, Stockholm'de biraz güçlenmişlerdi. Hepsinin de amacı şuydu: PKK

gücü vurulur ve mirası kalır, biz de gelip üstüne konarız. Tabii devletin de yardımıyla. Maalesef bu umutları kursaklarında kalmıştır. Görüyorsunuz ki, PKK çığ gibi büyüyor ve bunlara fazla bir yaşam şansı bırakmıyor. Eğer bunlar dürüstlerse halkın bu tarihi kalkışına omuz verirler, yoksa reformizmi dayatıp engel olma gafletine düşmezler. Güney'dekilerin durumu da bence bunlar için umut değil artık. Ne mal olduklarını ortaya çıkarmaları açısından ibretvericidir. Akıllarını başlarına toplasınlar bu reformistler, ikide bir emperyalizmin dostluğuna ve desteğine dayanarak ortamı bulandırmasınlar, kendilerini de aldatmasınlar. Halkla samimi birleşmeyi bilmelerini bir kez daha salık veriyorum. Gerçekten şanslarını doğru kullansınlar, aksi halde devrim fırtınası gerçekten ezip geçecektir. Ve bunlara en ufak bir gelişme fırsatı tanımayacaktır. Onlara ilişkin de bu kısa değerlendirmeyi yapabilirim.

Sonuç olarak, PKK'nin tecrübesini Türkiye solu da çok iyi değerlendirebilir. Özellikle partileşme konusunda, taktik konusunda tecrübeler bizde oldukça zengin; bunlardan çok ders çıkarılabilir. Bizim deney bu konuda önemlidir. Kendi pratiklerini değerlendirip sonuç çıkarmada yararlanabilirler. Kısaca partiye ilişkin olarak bunları belirtebilirim.

Partinin işlerliğinin sağlama alınmasıyla birlikte önümüzdeki dönem içinde mücadelemizin daha da hızlanacağını belirttim. Bazılarının sandığı gibi “kendimizi buraya kadar ancak getirebilmiş olmamız” şurada kalsın, tam tersine sağlam bir başlangıcı şimdi yakalayabildik diyorum. Sanırım bazı oyalayıcı taktiklerle rejim, bu başlangıcı çarpıtmak ve biraz da şaşkına uğratmak istiyor. Ancak boşuna çabalardır bunlar. İlk defa derli toplu bir parti ve bir gerilla var, çok sayıda kamplarda ve çok sayıda araç-gereçle her yönüyle güçlü bir hazırlık sürdürülmektedir ve yine onlarca kent serhildanlara girmiş bulunmaktadır. Bütünüyle korkusuz kadınlar ve yoksul köylüler, çocuklar devrededir. Asıl bundan sonra mücadele doğru bir rayda gelişim gösterecektir. Bana göre, özel savaş 1992'ye göre ayarlandı. Şimdi '1992' ye yaklaşıyoruz ve özel savaşın başarısı şurada kalsın büyük başarısızlığı söz konusudur. 1992 yılı daha büyük gelişmelerin tanığı olacaktır. Artık bu yılları, hem

gerilla ve hem de siyasi mücadele yöntemleriyle başarıya gitme yılları olarak değerlendiriyorum. Hiç şüphesiz devrimlerde kesin tarih verilemez ama, önümüzdeki yılların devrim için daha fazla başarıyı olacağını da kesinlikle belirtebilirim.

Bu temelde bizim, Türkiyeli devrimcilere, onların devrimci-demokratik mücadelelerine yapabileceğimiz en önemli katkı da burada ortaya çıkmaktadır. Sonuna kadar güvenecekleri bir savaşıyan halk, bir müttefik söz konusudur. Güvenebilirler ve kendi adımlarını, bu temelde taktiklerini bileyerek hızlandırabilirler. Biz de bunu bekliyoruz. Elimizden gelen desteği ve enternasyonalist dayanışmayı sonuna kadar göstereceğiz.

- Bu 4. Kongre'de eylem çizgisi tartışılırken ve onun bir düzeltilmesi yapılırken, bu Kovancılar'da olduğu gibi sivil hedefleri...

- Bu konuda özellikle hedefleri doğru belirleme, anlamsız ve rastgele hedeflerden kaçınma konusu tartışılmıştır. Bu tip eylemlere itibar etmemeyi belirledik, kadın ve çocuk ölümlerine yol açan eylem anlayışını mahkum ettik. Birkaç korucu yüzünden aileyi imha etmek, kabul edemeyeceğimiz bir politikadır ve sahiplerinden hesap sorulur. Mesela, o İkiyaka olayı, onu gerçekleştiren adam kaçmıştır. Şimdi Hogır denilen unsur elimizde değil, elimizde olsaydı en ağır cezayla yargılayacaktık. Bu adam, bize ve yolladığımız talimata rağmen bunu gerçekleştiriyor. Hatta “daha fazla kadın-çocuk vuracağım” diyor. Bu kadar talimatlara karşı çıkan bir adam kimdir? O zamandan yargılamak istedik ama, elimize geçmedi. Buna benzer sınırlı bazı çıkışlar var, bunları mahkum ettik ve sahiplerinden hesap sorduk.

- Bu, Türk-Kürt...

- Hayır hayır, politikamız çok esnek bu konuda. Dikkat edilirse son zamanlarda bu tür olaylar olmuyor. Parti taktiği olunca, bu konuda partiyi kötü kullanma da sona eriyor. Dikkat edilirse, parti öncülüğü ve gerilla kuralı tam oturunca kadın ve çocuk hiç vurulmuyor. Öğretmen filan da öyle. Fakat şunu da söyleyeyim: TC, özel savaşta gerçekten sivil kadroları da kullanıyor. Bizim yaptığımız araştırmalar, bu tip sivil kadroların varlığını

ortaya çıkarıyor. Bunlar özel savaş ekipleridir. Kesinlikle suçsuz insanlara, Türklere, kadın ve çocuklara yönelik bizim adımıza bir şey yapılmasını çok sert cezalandırıyoruz. Kaldı ki bir af da çıkardık, korucular da dahil silahlarını bırakırlarsa ve savaşmazlarsa intikam almayacağız dedik. Hatta ne kadar bulaşmış olurlarsa olsunlar, yeter ki bu işbirlikçilikten, faşist politikaya alet olmaktan vazgeçsinler. Böyle bir kararımız da vardır. Sanırım bu durum, olumlu sonuçlar verecek ve özel savaş uygulamaları dışında fazla hedeflere yönelmeyi sınırlandıracaktır. Kürtlerde çok güçlü olan intikam duygusunu sınırlayıp, savaşı kendi kuralları içinde götürme imkanını hazırlayacaktır. Bu da PKK açısından önemli bir gelişmedir. Başaracağımıza inanıyorum.

Parti, her türlü komplo ve tasfiyeciliği boşa çıkaracak durumda

- Ben, az çok meseleyi anlamaya çalışıyorum. Ama PKK hakkında bazı kuşklar var, bunları nakletmek istiyorum. Belki siz de belli ölçüde bunlara şahit oldunuz.

- O zaman tasfiye hareketi üzerinde de kısaca duralım. PKK'ye dayatılan çok köklü tasfiyecilikler vardır. Aslında bu konuyu biraz iyi anlayabilmek için, reformizmi çok yönlü koymak gerekiyor ve yine Kürdistan'daki işbirlikçilik temellerine biraz bakmak gerekiyor. Kaynağını böyle toplumsal bir gelişmeden alıyor. Yani devletin ilişki sahası içinde gelişen bazı toplumsal kesimler var, bunlar sosyal temel oluyor. Yine mücadelenin zorlukları, başta zindan ve gerilla olmak üzere zor dönemler bunda etken oluyor. Böylesi dönemlerde işi ağırdan almak, su koyuvermek gibi durumlar ortaya çıkıyor. Daha başından itibaren zindanlarda oluşturulan bir tasfiye hareketi vardır. Diyarbakır zindanında Şahin-Yıldırım olayını çok iyi biliyorsunuz. Bunlar neredeyse zindanı bütünüyle tasfiyeye çekeceklerdi. Ancak Mazlum, Kemal ve Hayri'lerin, Ferhat'ların çok tarihi bir direnişiyle bu açık tasfiye boşa çıkarıldı. Avrupa'da da, bu tasfiye hareketiyle fiili ilişki içinde olanların, Semir'lerin yürüttükleri bir tasfiye hareketi vardı 1983'te. Aynı olayın Avrupa'daki yansımasıydı

bu. Onlarla 1984'e kadar boğuşarak ancak biraz boşa çıkardık. Gerçekten bunlar cezaeviyle telefonla görüşürülüyorlardı. Cezaevindekiler, Türk subaylarının denetiminde ilişki kuruyorlardı Avrupa ile. Çok ciddi bir tasfiye hareketiydi bu.

Ondan sonra böyle peş peşe tasfiyecilikler geliştirildi. 1985-86'da, 15 Ağustos Atılımı'nın zorluklarına dayanılarak bir şeyler yapılmak istendi. Zaten Avrupa, reformizm ve tasfiyeciliğe sürekli omuz veriyordu. Oradan yüklenmeler oldu. En son, işte Avukat Hüseyin Yıldırım adı altında geliştirilmek istenen bir tasfiyecilik vardı. Gerçekten Alman savcısıyla işbirliği yaparak, PKK'yi köklü bir tasfiyeye uğratmak amaçlanmıştı. Zindanda, dağda ve hatta bu sahada Türk devletinin yoğun bir saldırısı vardı ve Avrupa polisi de PKK'nin bütün öncü kadrosunu içeri aldı. Onları ise dışarıda bıraktı. Onlar, "işte dağda yaptık, tüm PKK'yi Avrupa'da ele geçirdik" dediler. "Devrimci Birlik" adı altında bildirimler çıkardılar. Bu, gerçekten işbirlikçi bir tasfiye hareketiydi. "Zindanda adamlarımız var, hatta dağlarda da var" dediler. Belki de vardır, doğru da olabilir. Sanıyorum daha çok devlet destekli bir tasfiye hareketiydi bu ve 1988'de tam sonuca gitmek istiyorlardı. Diyelim ki bizi terörist ilan ettiler; ki Almanların tavrı buydu ve 1988'in başlarından itibaren PKK kesin böyle bir yargılanmaya alındı. Tasfiye için çok çaba harcanıyordu. Sizlerin de tanık olduğunuz gibi, "Kürt sorununu PKK'siz veya PKK'de Apo'suz halledelim" biçiminde tasfiyeci yaklaşımlardı. Ve bunlarla bir süre mücadele edildi.

Şimdi hepsinin tarihçesini birleştirdiğimizde şu gerçek ortaya çıkıyor: Şahin-Yıldırım'dan başlayarak günümüze kadar zincirleme bir tasfiye hareketi var. Sizin çok yerinde bir başlıkla açığa kavuşturduğunuz MİT'in Diyarbakır brifingi olayı çok önemlidir. Ne kadar o kapsamlı brifingin farkındasınız bilemiyorum ama..

- ...

- Belki sizin tespit ettikleriniz bunlardır. Ama çok daha fazla olabilir. Toplantı çok yönlü yapılmıştı, taktikler çok tartışılmıştı. Sanıyorum şu denilmişti: Bu işkence yöntemleri fazla sonuç vermiyor. Yazdığınıza göre, Şahin de bunu belirtiyor. Özellikle daha yumuşak, yani reformizm...

- Özerklik yapalım, falan.

- “Özerklik getirelim”, evet. Şimdi, işte tasfiyeciliğin anlamı burada ortaya çıkıyor. Direniş olunca yöntemleri yumuşatmışlar, hapisane politikasına bu temelde yeni bir şekil vermişler. Ortaya çıkan gelişmeleri size aktarıyorum ve bunlar önemlidir. Bunları, kamuoyunu aydınlatmak açısından, hatta bu vesileyle bizim zindan yapısını da aydınlatmak açısından belirtiyorum. Özerkliğe yatırma-
dır bu. Şiddete başvurmayıp siyasi faaliyeti yasalar çerçevesinde istediğiniz kadar yapabilirsiniz, Kürt meselesini işte özerk bir yönetimle halledebilirsiniz; bunlar tartışılmıştır hapisanede. Bizden iki kişi değil, belki başkaları da katılmış olabilir. Bu vesileyle önemle altını çiziyorum bunun.

Sonuç şu: Çok kapsamlı bir tasfiye programı yürütülmüştür. Bir kısmı dağlarda eylemleri çığırından çıkararak tasfiyeyi yürütürken, bir kısmı da zindanda ve Avrupa'da “ılımlı ve demokratik PKK” diyerek yürütmüştür. Öyle sanıyorum ki, MİT'in güdümü altında geliştirilmiştir. MİT, bu konuda son bir cesaretle bulunmuştur. İnşallah bir gün gerçekler açığa kavuşturulur. Sezgiler var, belirtiler biraz var ve üzerinde önemle duruyorum.

Öyle sanıyorum ki, zindan üzerinde ciddi oynanmıştır. Bu son tecil yasasının da bununla bağlantıları var. Zaten Milliyet'e de yansımış; “PKK önderliğini, yönetimini zayıf düşürmek için bu tecil yapılmış” diyorlar. Bunun anlamı şudur: PKK'nin silahlı direnişine, devrimci direnişine katılmama, hatta ona karşı olma temelinde serbest bir faaliyet! İşte buna yol açılıyor. Belirtiler çok bu konuda. Bu yol da denemek isteniyor. Zaten son bize dayatılan da biraz budur. “Silahlı devrimden biraz uzak durulursa ve soğuk bakılırsa siyasete katılabilirsiniz” deniliyor. Şimdi bu, bir kurnaz taktiktir, bir tasfiye taktiğidir. Fırsat tanınmayacaktır buna. Bu vesileyle belirtiyim, bazıları bu işe soyunmuş olabilir, hatta PKK içinde belki daha açığa çıkmamış bazı öğeler olabilir. Sanırım zindandaki yapı ezici bir biçimde direnişçidir, dürüsttür. Ama içinden bazı saptırıcı öğeler çıkabilir. Bu bizde araştırma halindedir. Biz, dağdaki gelişmeleri sağlama aldığımız gibi, Avrupa'daki gelişmeleri de sağlama aldık, fakat zindan için biraz daha araştırmaya ihtiyaç var. Özellikle son

tecil yasasıyla ortaya çıkan bazı gelişmeleri yakından görmemiz gerekiyor. Öyle sanıyorum ki ezici bir kesim direnişçidir ve fakat düzenle reformist ve tasfiyeci temelde bir uzlaşmanın öğeleri de ortaya çıkabilir. Ciddi bir sonuç alacaklarını sanmıyorum, açıkça karşı çıkacaklarını da sanmıyorum. Fakat MİT'in bir çalışması olabileceğine dair kuşkularımı belirtiyorum bu vesileyle. Fakat gerçekten parti tecrübelidir, deneyimi hayli zengindir. Bundan sonra bu tip kompo ve tasfiyecilikleri rahatlıkla boşa çıkarabilecek durumdadır.

Türkiye solu, bu konudaki parti tecrübemiz üzerinde de özenle durmalıdır. Bana göre, Türkiye solunda çok gelişkindir tasfiyecilik. Kendilerinde çok yaygın olan tasfiyeciliğin üzerinde dururken, bizim tecrübemizden alacağı dersler yararlı olur. Özellikle bu bölünüp parçalanmaya karşı katkı sunabilir. Bu tip parçalanmanın anlamsızlığını gidermede bu tecrübemiz yararlı olabilir. Bu meselenin neden önemli olduğunu bizim tecrübemiz vasıtasıyla biraz daha yakinen görebilir. Şu çok önemlidir: Tasfiyecilik devletle bağlantılıdır. Bu kadar bölünüp parçalanmanın içinde devletin elini görmemek mümkün değil. Bu konuda devletin etkisini görmemek çelişkidir. Kendi deneyimimize dayanarak bunu açıkça söylüyorum. Özellikle sizin bu çabalarınıza kuşkuyla bakanlar çok oldu. Ben önemli görüyorum, çabalarınızı olumlu ve sorumluluk gereği olarak görüyorum.

Basın ciddi bir kriz içinde

- Değerli Abdullah arkadaş, siz son zamanlarda manşetlere çıktınız, gazeteciler geldi ve yasallaştınız. Kürt meselesinde Atatürk'ün konuşmadığı bir Türkiye'den, Abdullah Öcalan'ın konuşabildiği bir Türkiye'ye gelindi. Son zamanda çok röportaj yaptınız.

- Demirel'in deyişiyle, “Apo'ya göz kırpılıyor”, “Apocan olduk.”

- Şimdi bu röportajları okudunuz. Sonra M.A. Birand, Ragıp Duran, Halil Nebiler yaptı. Ondan sonra Ümit Sezgin yaptı. Daha sonra bir de Güneri Civaoğlu geldi Beyrut'a kadar, ama görüşemediniz. Vs.

- Anadolu Ajansı'nı da eklemelisiniz.

- **Buna Anadolu Ajansı'nı da ekleyelim. Sanırım o, Turgut Özal'ın müdahalesi, teşviki, izni olmadan böyle bir şey yapmazdı.**

- Mümkün değildi.

- **Bu röportajların bir kısmını sonradan gazetelerde okudunuz.**

- Evet.

- **Konuşmalarınızdan sonra, okuduğunuz röportajlar sizde ne gibi izlenim bıraktı? Onlar hep size soru soruyorlar, “-Türkiye'nin şusu busu hakkında ne gibi girişimleriniz var” diye. Biz de şimdi bu röportajları nasıl değerlendirdiğinizi soruyoruz. Bunlar hakkında birer paragraf değerlendirme yapar mısınız?**

- Kamuoyuna yönelik olarak birdenbire basında soluğumuz kesiyor. Bazen de aniden açılıyor. Bunun altındaki sırrı da anlayamadım pek. Ve fakat önlenemeyecek bir gelişmedir bu. Bu sonbahar gelişle birlikte, Kürtlerin dirilişinde bir bahar söz konusu oldu, yaşanmaya başlandı ve basın da devreye girdi. Bence iyi oldu.

Evet, başta sayın Birand olmak üzere çok sayıda yerli ve yabancı basın-yayın muhabiri geldi. Halen de geliyorlar. Oldukça ilgi çekici buluyorlar bizi. Hatta gelenlerin duyguları sonradan çok değişiyor. Hepsi, iyi dost olarak ayrıldıklarını da söylüyorlar. Aslında propaganda ihtiyacında olan bir hareket değiliz. Uzun yıllar yalnızlığa alışmış ve bu amansız yıllarda çabalarını tek başına sürdürmüş birisi olarak, “ne pahasına olursa olsun uluslararası alana yansıtayım, kamuoyuna yansıtayım” diye bir çaba içinde değilim. Hatta beni zorluyor. Çünkü oldukça yer vermek, ağırlık vermek gerekiyor. Bu da çalışma açısından bizi zorluyor. Ama yine de kırmak istemiyorum.

Bulduğum bir çelişki de şu oldu: Basın, adeta birbirini yiyerek sonuç almak istiyor. Garibime gitti bu. Rekabet çok güçlü. Yani sorunun öneminden öteye, rekabet daha çok rol oynuyor.

- **Kapitalizm tabii.**

- Bunu yadırgadım. Konu çok ciddi. Öyle rekabete şans tanıma-

yacak kadar ciddi bir sorun. Bunun öneminin bilinciyle hareket edeceklerine, “gazeteme nasıl ulaştırayım, nasıl isim yapayım” hareketine giriyorlar. Bu da, Türkiye'nin geldiği bir aşamayı göstermesi açısından ilginçtir. Hepsine, gerçekten umut ettikleri kadar yaklaşım göstermeye çalıştık. Ve “Türkiye basını düşman basını” diye de yaklaşmadık. “Ne kadar halkına layık olabilirse bizden de o kadar katkı” anlayışıyla yaklaştık.

Hemen belirteyim, gördüğüm kadarıyla basın ciddi bir kriz içindedir. Bizi bile tam bir rekabet konusu olarak değerlendirmek istemesi, bence krizin şiddetini gösteriyor. Yani yasalar bir tarafa, krizden güçlü çıkma, başarılı çıkma daha başat bir rol oynuyor. Bu, ciddi bir bunalımın belirtisidir ve şüphesiz rejimle bağlantılıdır. Fakat şuna da saygı duymak gerekiyor: Gerçek arayışı var, bunu biraz gördüm. Eskisi kadar şovenizm kölesi olma durumu aşılmıştır. Bunu biraz daha fazla görünce, kamuoyuna yansıtma cesaretini yakaladım. Bu, saygı duyulacak bir gelişmedir. Sanmıyorum güdümlü olsun. Ve sanırım bu biraz daha gelişecek olan bir tutumdur. Kısaca bunları tespit ettik.

Rejim terörü dayattıkça biz de devrimci şiddeti geliştireceğiz

Bizimle yapılan görüşmelerin içeriğine gelince, özellikle sayın Birand, bu konuda iki önemli denemeye girişti. Biri 1988'deki, biri de bu. 1988'dekinin başına neler geldiğini biliyorsunuz.

- Ama yol açtı.

- Fakat yine de boşa gitmedi. Bu açıdan Birand'ın gelişini anlamlı buldum. Tekrar, öncelikle yer vermek istedik. Röportajları bu sefer tam olarak yayınladı. Bence, Birand şöyle bir arayış içindeydi: Bana bir yer biçmek istiyordu ve bir yere oturtmak istiyordu. “Biraz değişemez misiniz, politik arayış içinde bir başka adımın sahibi olamaz mısınız” diye bir zorlama içinde gördüm onu. Tabii o beni çok katı bir tutum içinde görüyor. Aslında gerçek olan şuydu: Belli ilke ve stratejilere bağlılık söz konusu olmakla birlikte, pratik gelişme açısından durum farklıydı. Üç yıldan sonra bir araya gel-

dik: Kürt halkındaki gelişme çok çarpıcıydı, Newroz zaten bütün haşmetiyle devreye girmişti; o bunun farkındaydı. Yine Güney Kürdistan'daki gelişmeler oldukça anlamlı bir aşamadaydı. Benim kısa bir engelle karşılaşma sorunum oldu. Onu biraz abarttı. Bazı sıkıntılar vardı hiç şüphesiz, ama bence bunu biraz abarttı.

- Bu Suriye'nin tavrı.

- Sadece Suriye'nin tavrı değil. Kısa bir gözaltı olayı bir tesadüf-tü aslında, onu da belirteyim. İşte Talabani'nin Ankara'ya gidişi, yine ABD ve Özal'ın yeni Kürt politikaları, bütün örgüt içi durum, bunların beni sıkıştırdığını ve şaşkınlık içinde olduğumu...

- Var mıydı gerçekten böyle bir şaşkınlık?

- Buna ağırlık veren bir başlık attı. Yazılarına biraz bu hakim oldu. Düzeltmek gerekiyor. Bu konuda, kendisinin de beklediği karşılığımı verebilirim. Sorunlar hiç şüphesiz vardır. Dönem biraz daha karmaşıktır. Eski dümdüz gidişe fırsat vermiyor, ne örgüt içi ve ne örgüt dışı. Örgüt içi gelişmeleri çok dikkatli yürütmek gereğini, yine Kürdistan ulusal kurtuluş sürecini ve saflaşmasını daha bir derinlikle kavramak gerektiğini, “her şeyi silahla çözeriz” diye bir anlayış içerisinde olmadığımızı, silahın da siyasi çözüm yolunun emrinde bir araç olduğunu, gerekirse bu aracı sınırlandırabileceğimizi, gerekirse daha yaygın kullanabileceğimizi ısrarla vurguladım. Ve sizlerle görüşmede tekrar bunu böyle açıklığa kavuşturuyorum. Silah, siyasi çözüme gitmede bir araçtır. Rejim daha fazla terör dayattıkça, biz de devrimci şiddeti geliştireceğiz. Rejim kendini liberalleştirmek istedi mi, biz daha çok politik yöntemleri devreye sokacağız. Ama hiçbir zaman, genelde devrimi ve özelde silahlı devrimi devre dışı bırakmayacağız. Halkların iradeleriyle kendi kaderlerini çizme olanakları, koşulları tam oluşuncaya kadar bu böyle sürecek. Başarıyoruz veya başaramayız, o ayrı bir mesele. Fakat yaklaşım kesinlikle böyledir. Bunun altını çizmeye çalışıyorum.

Diğer gazetelerle yapılan görüşmelerin içeriğinde de bazı koşullardan bahsettik. Özellikle “TC'yle görüşebiliriz” biçiminde. Dolaylı da olsa bazı sinyaller gönderiyordu sanırım. Bu arada G. Civaoglu'yla da bu temelde bir gelişmeden bahsedildi. İşte bu Anadolu Ajansı da bizden demeç istedi. Hiç şüphesiz bunlar, düzenle

bağlantılı veya resmi çevrelerin onayı olmaksızın olacak gelişmeler değildi. Bu konuda da biz bazı koşullar belirttik. İşte PKK davalarının düşürülmesi, zindanların boşaltılması, düşünsel ve siyasal özgür mücadele ortamının yasallaştırılması vs. Bunlar, bizim sorunları siyasal yöntemle ele almamıza imkan hazırlayacak koşullar biçiminde değerlendirilmelidir, dedik. Yine bu konuda Akbulut'un bir demeci oldu. Bizzat adımızı da söyleyerek, “onu mutlaka ve mutlaka cezalandıracağız, görüşme olmayacak” biçiminde bir demeç verdi. Bu vesileyle biz de şunu söyledik: Sonuna kadar cezalandırmaktan bahseden kimdir, makul görüşme önerilerini bile elinin tersiyle itip, hem de “mutlaka ve mutlaka cezalandıracağız” diyen kimdir? Gerçekten terörün kaynağında kim vardır? Sonuna kadar terörle sonuç almak isteyen kimdir? Bu vesileyle bu konulara biraz daha açıklık getirmek istedik.

Bunlar yanında, Talabani görüşmelerine ilişkin görüşlerimizi de söyledik. Ve bu arada dedik ki, Talabani'nin politikası, biraz daha farklı bir gelişme aşamasını ihtiva ediyor; geleneksel Kürt işbirlikçi-ajan yaklaşımdan biraz daha ileride, fakat tam devrime hizmet eden bir diplomatik gelişme olmaktan da uzak, ara bir aşamayı temsil ediyor. Kürt halkı aleyhine her türlü görüşmelerin içine gireceğini sanmadığımızı söyledik. Fakat KDP temsilcisinin geleneksel işbirliğini aşmadığını belirttik. Zaten KDP'den memnuniyetini Türk yetkilileri, MİT müsteşarlığı açıkça belirtmiş, “memnunuz” demiştir. Bunu, acı da olsa belirtmeliyim. Aynı şeyi Talabani için söylememişler, “sen PKK konusunda bizleri uğraştırıyorsun, PKK'yle dostluğun bizim aleyhimizdedir” demişler. Aslında bizimle Yekiti'nin sorumlusu Talabani arasında ne kadar ilişki vardır, ne kadar dostluk vardır, bunu değerlendirmekten uzaktırlar Türk yetkilileri. Öyle sandıkları gibi, ne Talabani bizi destekliyor, ne de sıkıfıki ilişkilerimiz vardır. Ama geleneksel bir dostluğu bozamazlar. Fiiliyatta bu sürüp gidecektir, bunu belirteyim. KDP ile ilişkilerini işbirlikçilik temelinde, uşaklık temelinde belki sürdürebilirler. Ama onun da sonu gelmiştir. İstedikleri kadar kullanmaya çalışsınlar, gerçekten kendilerini tecrit etmekten başka bir sonuç vermeyecektir bu ilişki. Açığa çıkan şu: Türkiye'nin KDP veya

Barzani ailesiyle ilişkisi, Kürt halkının daha fazla birlik ve bütünlüğüne hizmet ediyor, onları ise tecrite götürüyor. Bu konularda bazı değerlendirmeler yaptık.

Suriye konusuna biraz objektif yaklaşılması gerekir

Yine Suriye konusunda bazı sorular soruldu. Suriye ile ilişkileri daha önceki röportajda size açıklamıştım. Aynı çerçevede olduğumuzu belirttim. Suriye, genelde bir politika yürütmektedir bölgede. Bu politik çerçeve içinde herkese, her örgüte gösterilen yaklaşım bizim için de geçerlidir. Kendi iç ve dış politikasını kesinlikle hiçbir taviz vermeden yürütmektedir. Bu, Türkiye'yle politikası içinde, bölgede Araplararası ilişkisinde, Irak'la olan politikasında ve yine anti-emperyalizm politikası içerisinde değerlendirilmelidir. Ne özel bir düşmanlığı var, ne de herkesten daha fazla bir dostluğu vardır. Ama Türkiye'nin hatırı için kendisiyle çelişmesini herhalde kimse bekleyemez. Burada yetmişiki türlü örgüt çaba harcıyor.

Suriye'nin denetimi altındaki alanlarda hiç şüphesiz bizim de bir yerimiz var. Kaldı ki, Ortadoğu halklarının dayanışmasında Suriye'nin rolü bizce daha olumludur. Anti-emperyalist yönü vardır. Yine diktatörlükten ziyade, halkların devrimci-demokratik gelişmesine benzer hizmeti vardır. Bu, Suriye'nin her şeyini onayladığımız anlamına gelmiyor, onu da belirtiyim. Fakat dış-tan görüldüğü gibi, “o da Saddam gibi bir diktatörlüktür, şimdi sıra ona gelmiştir” biçimindeki yaklaşımlar yanlıştır. Hafız Esad önderliği biraz daha doğru değerlendirilmeyi gerektirir. Biz bunun da bilincindeyiz. Bize özel bir düşmanlığı olmadığı gibi, çok ayrıcalıklı bir durumu da yoktur. Şu söylendi: “İşte ABD'nin Suriye ile ilişkileri gelişiyor, Türkiye'nin gelişiyor, herhalde yeriniz daralmış olacaktır.” Hayır dedim, bizim buradaki yerimiz o kadar geniş değil ki daraltılsın. Ayrıca Suriye onu yapmaz. Yani bizden ne isteyebilir? “Buradan gidin veya sizinle ilişkiyi böyle yapacağız” derse, biz 24 saat içinde yer değişikliğine gidebiliriz. Fakat kurduğumuz dostluğun çok sınırlı da olsa bir anlamı oldu-

ğunun, dostlukların kolay kurulamayacağı ve dolayısıyla kolay bozulamayacağına da bilinmesi gerekir. Her ne kadar Türk resmi yetkilileri bunun bilincinde değillerse de, bunu böyle bilmeleri gerekir kanısındayım.

Türkiye aleyhinde Suriye'nin komplovari bir yaklaşım içinde olmadığını baştan belirteyim. “PKK, Türkiye'ye karşı şu kadar eylem düzenle, Türkiye'nin iç işlerini şöyle boz, GAP dolayısıyla sıkıştım, yüklen” gibi bir şey, böyle bir durum kesinlikle söz konusu değildir. Suriye, bu konuda gösterdiği tutumla tutarlıdır. Bizimle de herhangi bir resmi ilişkisi yoktur. Ama Türkiye istiyor ki, bizim peşimize takılsın ve bizi işlemez duruma getirsin. Bu ne Suriye'nin çıkarıdır, ne de yapabilir. PKK'nin nefesini nasıl kontrol altına alacak? Suriye'de, Ortadoğu'da, Avrupa'da milyonlarca Kürt insanı vardır. Suriye kendisini zor bela kontrol altında götürüyor, bizi niye kontrol altına alacak! Kaldı ki, bizden ne fazla zarar görüyor, ne de büyük yarar. İlle kalın diye bir arayış içinde değildir. Yani biraz bilimsel, objektif yaklaşılması gerektiğini söyledik. Sanırım bu da biraz anlaşılmalıdır. Türkiye'nin kuşklarının yersiz olduğu, Suriye konusunda gerçekçi olmadığı biraz ortaya çıkmıştır. Türkiye ille bir şey öğrenmek istiyordu: Bölge çapında dostluklar nasıl geliştirilir? Bizim Suriye'deki konumumuzla bunu yakından görmesinin kendisi için daha fazla yararlı olacağını, bu vesileyle belirtmiştik.

Yine, “işte ABD Ortadoğu'ya doğru geliyor, bundan zararlı mı çıkarsınız, yararlı mı?” dediler. Bunun da bir yaklaşım meselesi olduğunu belirttik. Bazı işbirlikçiler geldiler, “işte güç kazanıyoruz” dediler. Biz bunun yanılığlı bir yaklaşım olduğunu, ABD'nin gelişinin doğru değerlendirilmesi gerektiğini, böyle yapılırsa olumluya da dönüştürülebileceğini söyledik. Bizzat Washington Post muhabiri de söyledi, “işte geliyor, kaçacak mısınız, kaçmayacak mısınız?” diye. Hayır dedim, hoşuma gidiyor. Tabii ki nasıl hoşuma gidiyor, o ayrı bir mesele. Kürt meselesine biraz daha karışıyor, bu da hoşuma gidiyor. Tabii bu da bir yaklaşım meselesidir. Böyle cevaplar verdik. İran'a ilişkin sorulara karşı dedim ki, “İran'ın Kürtlere yaklaşımı Türklerinkinden daha akıllıcadır, bizim İran üzeri taktik ilişkilerimiz biraz daha gelişebilir.” Bunu belirttim.

Görüşler özgürce tartışılmalı ve partileşme serbest olmalıdır

Bunun yanında, sanırım basına da yansımış bu din ve mezhep meselesi. Din meselesine ilişkin bazı sorular soruldu. Kimisi “Şii-Alevi etkisi PKK'de geliyor” diyor, kimisi de “aksine mezhep gerçekliğini dikkate almıyor.” Hayır, ikisi de değil. Dine de doğru yaklaştığımızı, genelde Şii-Alevi kökenli islami çıkışların anti-emperyalistliğini ve hatta tarih boyunca emekçi kökene dayanmış olmasını gözardı edemeyeceğimizi, bu konuda ille PKK'nin rolünden bahsedilmek isteniyorsa daha çok çözümleyici güç olarak çıktığını, geleneksel Sünni-Nakşi gericiliğine karşı Alevi veya bu mezhep aksanıyla sembolize edilen yaşamın daha da açılmasına ve Kürdistan'da genelleşmesine doğru bir oluşumu sağladığımızı özellikle belirttim. Hatta şunu söyledim: Cizre'de bugün gerçekleşen sosyal hareketliliğin, özellikle kadınların birçok eylemde başı çekmesinin Alevi sosyal yaşamıyla benzerliği çok nettir. Yani günümüzde artık Alevileştirme, Sünnileştirme diye bir çaba yoktur, olmaz. Fakat mezheplerin gerçekliğine de böyle bir çözüm getirdiğimizin, PKK içinde böyle bir senteze ulaştığımızın, bunun da anlamlı olduğunun altını çizdim. Dine yaklaşımın bu çerçevede ele alınmasını, katı bir din inkarcılığının Ortadoğu'da fazla gelişmeye yol açmayacağını, politik yönden ciddi bir taktik hata olduğunu belirttim. Kaldı ki, dinin toplumların gelişmesindeki rolünü bilimsel olarak değerlendirerek bir sonuca varmak istediğimizi, Ortadoğu'daki özgünlüğün biraz daha dikkatli bir yaklaşım istediğini, arayışlarımızın bu çerçevede olduğunu, başka bir anlama çekilmemesi gerektiğini belirttim. Bu tip sorular geldi bize. Epey yankı uyandırdığı anlaşılıyor. Bu konuda Tempo muhabirinin yansıttıkları, bizim söylediklerimizin özüne daha sadık kalma biçimindedir. Fakat biraz kısa olmuştur.

Ayrıca, siyasi olmayan bazı konulara ilişkin yaklaşımları da gösterdik. Onlar da bundan sonra yayınlanmaya devam eder. Özellikle sanat ve tarih konularında güncel olmayan bazı sorulara ilişkin

cevaplar da verdik. En son olarak işte siz geldiniz. Sizlerle de, bu çerçevede en son gelişmeleri değerlendirmeye çalıştık.

Gerçekten endişemiz şudur: Halklarımıza iyi rapor vermek. Her zaman devrimcilerin sonuna kadar aleni olmalarına büyük bir önem veriyorum. Basınla temas, kesinlikle böylesi bir görevin yerine getirilmesi ile bağlantılıdır. Biz, kitleler için görüş oluşturuyoruz, politikalar oluşturuyoruz. Geçen görüşmelerde de şunu söylemiştim: Bizimle mücadele etmek isteyen birçok çevre vardır, bu mücadele bizim görüşlerimize dayalı olarak verilsin. Böyle düşünüyoruz. Öncelikle düşünsel düzeyde görüşlerimizi yerle bir edin! Bütün konulara ilişkin görüşler sunuyoruz; gerçek değilse çürütün! Böylece mücadele anlamlı bir biçime kavuşsun. Politik mücadele veriyoruz ve şu şu ilkeler çerçevesinde veriyoruz. Ne Türkiye'yi karpuz gibi ikiye bölmek istiyoruz, ne de dış güçlerin maşasıyız. Bilakis kimin dış güçlerin maşası olduğunun iyi bilinmesi için, bütünüyle bağlantılarımızı, ilişkilerimizi sunduk. Halk karar versin. Herkes halk adına mangalda kül bırakmıyor. Politik seçeneği sunalım, kararı halklar belirlsin. Bu önemden ötürü, devrimciler hiçbir kapalılığa yer vermeden sonuna kadar açıkça görüşlerini belirtmeliler. Bu, mücadeleyi biraz daha uyar, seviyeli ve çözümleyici kılar. Bu konuda yasaklamalar, geçen yılki sansür ve sürgün yasası gerçekten olumsuzdu. Onlar olmasaydı, İkibin'e Doğru'nun başlattığı süreç gerçekten ilerlemelere yol açabilirdi. Sürgün ve sansürle önlenmek istenen bu gösterilerdi ve bunun basında tartışılması iyi olmadı. Fakat şimdi de aynı noktaya gelindi, daha fazla serhildanlar gündemdedir. Artık kesinlikle sürgünlerle önlenemez. Yani görüşler çığ gibi yayılıyor. Bunlar önlenemez. Sanırım sizlerin de bu konuda payınız önemlidir. Buna devam edilmesi gerekir. Bu konuda görüşlerin kamuoyuna sunulması (tartışma, diyalog deniliyor), tartışılması en iyi olandır. Bundan, siyasal çözüm yolları da daha fazla sonuç alabilir. Sansürle, terör yasalarıyla kesilmemesi gerekir.

Bu vesileyle şunu da belirteyim: Anti-terör yasası, aslında bir sindirme yasasıdır. Teşvik etme, baskıcı olma deniliyor; bu lastikli bir yaklaşımdır. Sanırım 141,142 ve hatta 163'ün hükümleri daha da ağırlaştırılıyor gibime geliyor. Bu doğru değildir. Görüşler

özgürce tartışılmalıdır, din konularından tutalım ulusal soruna kadar. Bu temelde partileşmeler serbest olmalıdır. Özellikle bahsettiğim siyasal mücadele partileşmelerine ambargolar konulmalıdır. Düzen kendisini buna açık hale getirirse, biz de bu yöntemleri daha fazla devreye sokarak siyasal çözümleri zorlarız, üzerimize düşenleri yaparız. Ve fakat bu konuda çok uyanığız. Bütün bu gelişmelerin altında devrimci mücadele yatmaktadır; Türkiye halkının devrimci mücadelesi, Türkiye devrimcilerinin mücadelesi ve bizim de küçümsenmeyecek devrimci ulusal kurtuluş mücadelemiz yatmaktadır. Hiç şüphesiz sonuna kadar devrimci mücadelemizi sürdüreceğiz.

Kürt halkındaki değişimi bir de sanat perspektifiyle yakalayın

- Değerli Abdullah arkadaş, bir de sizin meşhur Galatasaraylılığınız var. Nasıl Galatasaraylı oldunuz? Bunu da bir anlatır mısınız?

- Siz, bazı sosyal, siyasal, kültürel, hatta sportif yaklaşımlara beni zorluyorsunuz. Diyeceksiniz, sanat alanımız hakkında ne diyorsunuz, spor alanımız hakkında ne diyorsunuz? Şimdi apayrı röportaj konuları olabilir bunlar. Okuyorum, izliyorum; gücüm ölçüsünde sportmen olmaya çalıştığımı biliyorsunuz.

- Galatasaray taraftarlığınızı anlatın.

- Israrla. Evet, çok mu ilginç bu Galatasaray taraftarlığı? İlle bir şey diyorsunuz. Nedeni, bence 1960'larda hani işte Galatasaraylılar çok tutkuluydu, Metin abinin kafa ve ayak golleri çok güzel de ondan herhalde.

- Estetik herhalde.

- Kesinlikle öyle bir olay, estetik. O estetik ayak ve kafa atışlarına sahip olduğu için bağlandık herhalde. Bu bir özelliği yansıtıyor gibime geliyor.

- Sanat aşkı var yani altında.

- Kesinlikle o oluyor. Sanatı da izliyorum ve oldukça da eleştirel yaklaşıyorum. Düşünüyorum da. Ama düşünceleri fazla açma

imkanım yok. Umarım ileride bir sanat adamını yollarsınız. Onu ısrarla beklediğimi söyleyebilirim.

- Gündereceğim.

- Türk romancılığı üzerine, Türk sineması üzerine bazı düşünceler iletiriz. Hatta sanatçılara bazı çağrılarımız olacaktır. Bizim mücadele biraz da sanatsaldır. PKK denilen olay baştan sona bir filmidir. Trajedisiyle, komedisiyle bir sanatsal abidedir bana göre. İçeriği, öyle romanlara, hikayelere, filmlere konu olabilir. Ama ne yazık ki bizim edebiyatçılarımız yok, göze ve kulağa hitap eden sanatçılarımız yok. Olsaydı çok iyi olurdu. Gerçekten şimdiden ilgilenmelisiniz. Bu vesileyle çağırımı yineliyorum. Kürt halkındaki değişmeyi, bir de sanat perspektifiyle, siyasi perspektifin dışında ve hatta ideolojik-politik perspektifin dışında bir de sanat perspektifiyle yakalayın! Kürdistan'da dirilen tarih, dirilen toplum, kadın, çocuk, dağdaki gerilla müthiş malzemedir. Ve şu görüşü de belirtiyim bu vesileyle: Kürtler konusunda iyi bir sanat eseri, iyi bir roman, Nobel ödülü kazanır. Yaşar Kemal'in kulakları çınlasın verilmediyse. Kürt gerçeğine tam yaklaşılsın almak isteniyorsa. Doğru yaklaşılsın, yönelinsin, alınmazsa sorumlusu benim.

- Peki, Yaşar Kemal'i gönderirsem konuşur musunuz?

- Kendisi ruhen açıksa gelsin.

- Vallahi gönderebilirim.

- Konuşun, benden taraf selam söyleyin. Kürtleri dolaylı yoldan işleyen birisidir. Yılmaz Güney sinema yoluyla yapmak istedi. Yarım kalan bir Kürt sinemacılığı oldu onunki. Acı ile anıyorum. Fakat o giderek Kürdistanlılaşıyordu veya Kürt kimliğini vermeye çalışıyordu. Yarım kaldı. Onu tamamlamak için sinemacılara çağrım vardır. Yaşar Kemal, güçlü romanlar geliştiriyor aslında. Kürt gerçeğini yakalamaya çalışıyor, dolaylı da olsa. Şimdi bütün gücüyle yönelebilir. Dediğim gibi, bu onu uluslararası alanda büyük bir üne götürebilir. Bu yeteneği vardır ve kullanılmalıdır. Bunun yanında, birçok yeni genç yazar-çizer vardır. Onları da uyarın, Kürdistan'la temas kursunlar. Türk halkının edebiyatını zenginleştirir bu.

Son günlerde Kürtçe kaset furyasından bahsediliyor. Kürt müzi-

ği, gerçekten zengin bir müziktir. Gerçekten büyük bir yaşam zenginliği sunabilir Türkiye halkına da. Ona yönelsinler. Kültürel zenginlik halkaları kesinlikle güçlendirir.

İşte görüyorsunuz, bu röportajlara bile kamuoyu müthiş ilgi gösteriyor. Bu da bir ölçüdür bence. Bunun sanat derinliğine de gitmeyi bilmeniz gerekir. Ben, bu vesileyle çağrı yapıyorum ve açığımı bu konuda. Devrim, biraz sanatla mümkün olan bir mücadele biçimidir. Devrimin sanatla birleşmesi gerekir. Devrimde sanat başlar. Eğer Türkiye'de bir sanat kısırlığı varsa, bu devrimle bağlantısını kestiği içindir. Ve eğer sanat görkemli bir aşamaya ulaşmak istiyorsa, o zaman devrimle ve özellikle Kürdistan'da olup bitenlerle, Kürt halkının içinde bulunduğu durumla temasını kursun. Kesin krizini aşar ve uluslararası alana oldukça seçkin ürünler verebilir. Dikkati çekiyorum bu konuda. Mücadelenin derinliğini biraz bildiğim için, bu konuda hayli ürünler ortaya çıkarılabilir, diyorum. Türkiye'nin kalemleri, estetiği gerçekten böylesine büyük bir malzemeye muhtaçtır. Eğer Kürt gerçeğini (ki yasalar açısından da artık bir sakınca kalmamıştır) kabul ederek o içine çok düştüğü kısır durumu ve hatta şoven durumu aşarsa, o zaman parlak bir sınav verebilir ve mutlaka vermelidir de derim.

- Bunu yapalım. Gerçekten Türk edebiyatının iyi, seçkin olanlarından bir arkadaşı göndereceğim ben size. Kısa zamanda da yapalım bunu. Böyle bir sanat, edebiyatla Kürt gerçeğini...

- Bu ilişkileri geliştirelim.

- Bunu yapalım. Aslında Cemal Süreyya ölmeseydi çok güzel olurdu. O röportajı okudu, nasıl duygulandı bir görecektiniz!

- Keşke ulaştırabilseydiniz!

- Onun bir hayatı var, bir sürgünü var, onu size anlatacaktım. Yedi yaşındayken Kürt sürgünü.

- Biraz anladım aslında. Onun bizim hakkımızdaki bir cümlesi bile bana çok anlamlı gelmişti.

- Dedi, “Ben o röportajı okudum. Bu, son 10-20 yılın en önemli röportajıdır.”

- Doğru bir tespit.

- **Ondan sonra, “çok duygulandım” dedi. “Bana bütün tarihimi, kimliğimi hatırlattı Türk dostum” dedi. Gerçekten çok etkilendi.**

- Öylelerine ihtiyacımız var.

- **Onu tanımanızı çok isterdim, çok!.**

- Varsa böyleleriyle teması geliştirelim. Bu konuda da halka vermek istediğimiz çok güçlü söyleşiler var.

- **Yapalım, haberleşerek yapmamız daha iyi olur herhalde. İyi bir sanatçıyla, sanat adamıyla yapmanız çok önemli. Hatta iki kişi de olabilir; bir sinemacı, bir yazar.**

- Sinemacı olmalı, hikayeci olmalı, biraz romancı olmalı.

- **İki kişi falan gelebilir. Çok güzel, bir şey yapın. Çok iyi olur.**

- Bu konuda bir eksiklik var diyorum. Mutlaka bu giderilmeli.

- **Yaşar Kemal'le de konuşacağım. Büyük bir ihtimalle de o kabul eder bunu. Ama bakayım ben biraz, hakikaten iyi bir arkadaş göndereyim, senin ruhunu biraz deşebilecek, aynı dilden biraz konuşabilecek.**

- Yani ruhu biraz kapalı olmasın. Ruhunu yabancı olan adamı ben ne yapayım! Cemal Süreyya'da diyorsun ruh derinliği vardı. İşte bu lazım.

- **Şimdi, Yaşar Kemal de köylü kökenlidir, coşkulu bir adamdır. O kontağı, o bağlantıyı gönülden gönüle kurabilirsiniz.**

- Ben, Orhan Kemal'den biraz etkilendim, onun Çukurova'daki Kürt işçilerinin tablosunu çizişinden çok etkilendim. Yani o derinlikte bir ...

- **Yani ben sana, gönülden gönüle köprü kurabilecek birisini yollayacağım.**

- Duygudaşlık yapabilecek birine ihtiyacım var. Yine bu vesileyle şunu söyleyeyim: Kürt kadını büyük bir uyanış içindedir, o duyguyu da biraz yansıtmak gerekiyor. Mümkünse bunu da yansıtmak yaklaşımlara özen göstermeliyiz.

- **Onun için benim eşim gelebilir. O da kadın meseleleriyle çok ilgileniyor.**

- İzliyorum onu biraz. Bir ekiple gelebilirler. İnanın çok şeyler alabilirler. O gözle, yani kadın gerçeği yaklaşımı ile gelseler, göre-

cekleri çok şey var.

- Çok güzel olur, bu iyi oldu, bunu yapalım. Haberleşerek bunu bir ayarlayalım. Artık biraz bu tür alanlara da gitmek lazım. Politikanın ötesinde sanat, kültür, vs. Neyse, çok güzel oldu, iyi oldu bence.

- Şimdi bitirelim bunu...

- Teşekkür ederiz. Çok güzel oldu.

“Bu maraton sonsuza kadar da sürse bunda kesinlikle varım. Kendi sorumluluğum altında devam edecektir bu. Bunu kesinlikle başarabilecek gücüm var. Ne kayplar, ne döneçlik, ne de çok körce bir zorbalık bunu durdurabilir. Çok sınırlananaklardan nelerin yarattığı bunun açık kanıtıdır. Tek bir sopamızın olmadığı bir durumdan bugün nereye geldik...”

**Ortadoğu'nun çehresini
değiştireceğiz**